BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

BOETIVS

COMMENTARII

IN L. ARISTOTELIS
ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

RECENSVIT

C. MEISER

I

1877

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

ANICII MANLII SEVERINI BOETII

COMMENTARII

IN LIBRUM ARISTOTELIS

ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

RECENSUIT

CAROLUS MEISER.

PARS PRIOR

VERSIONEM CONTINUAM ET PRIMAM EDITIONEM CONTINENS.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXVII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

LEONARDO SPENGEL

PRAECEPTORI ET SOCERO

CARISSIMO

Quinquaginta sunt hodie anni, ex quo Tu, egregie Aristotelis interpres, summos in philosophia honores adeptus es: hoc tam longo spatio nec ipse Aristoteli Tuo operam navare desiisti et alios ad studium summi philosophi excitasti. me vero cum et philosophiae amore imbutum et artis criticae studiosum videres, abhinc nonnullos annos monuisti, ut Boetii in libros Aristotelis commentarios, qui per trecentos iam annos neglecti iacerent, quoad possem in integrum restituere conarer. nec dubitavi opus laboris ac taedii plenum aggredi et in eum scriptorem operam ac tempus impendere, qui ut quondam nimis celebratus ita nunc nimis contemptus esse videatur. nam quamvis multis rebus sit vituperandus et prolixitate sua fastidiosissimus, tamen vel ideo non spernendus est, quod, ut Martiani Rotae verbis utar, 'cum barbaros armis ab Italia prohibere consul non posset, barbariem ab Europa disciplinis eiicere doctus non dubitavit'. et profecto hodie quoque hic vir singularis admiratione dignus est: 'ultimus omnium, ut ait idem ille Martianus, qui ex antiquis Romanis aliquid literarum monumentis consecrarint, primus omnium, qui Aristotelicam disciplinam latinis literis illustrare coeperint, tantae apud posteros auctoritatis, ut ab eius sententiis nulla ferme sit provocatio.' nec piget me laboris suscepti: nam ita veterum codicum auxilio maculis purgatus Boetii

textus nunc prodit, ut hominibus doctis gratum me fecisse arbitrer.

Accipe ergo quaeso hunc primum curae meae fructum, in librum de interpretatione commentarios, unde fore ut etiam in Aristotelem nostrum aliquid redundet iure sperare posse mihi videor.

Monachii die XX. mensis Martii a. MDCCCLXXVII.

PRAEFATIO.

Cum in quibusdam codicibus ante Boetii commentarios primae vel secundae editionis versionem Boetianam libri Aristotelici περὶ ἑρμηνείας continue scriptam invenissem, et ipse hos codices secutus totius libri versionem continuam commentariis praemisi. legitur autem haec versio continua

in codice (Salisb. 10) Vindobonensi 80 s. X ante secundam editionem (versionem continuam littera Σ, ipsum codicem l. S signavi)

in codice (Tegernseensi 479) Monacensi 18479 s. XI inter primam et secundam editionem (versionem continuam l. 𝔗, ipsum codicem l. T signavi)

in codice Sangallensi 817 s. XI ante primam editionem (versionem continuam l. 𝔖, ipsum codicem l. S signavi).

Translatio Boetiana sola sine commentariis exstat

in codice Sangallensi 818 s. XI cum celeberrima versione theotisca Notkeri Labeonis, quem codicem l. A signavi,

in codice Einsidlensi 324 s. XII, quem l. D signavi. et hic quidem codex neglegentissime scriptus et mutilus est, nam statim ab initio desunt c. 1 *adfirmatio* — c. 6 *negaverit.*

Quorum quinque codicum textum versionis cum viderem parum fidei habere et nimis incertum, corruptum, interpolatum esse nec posse veram translationem Boetianam restitui nisi ex ipsis Boetii commentariis, ne inutilem farraginem lectionum pessimarum coacervarem, satis habui horum quinque codicum quasdam notabiles lectiones seligere, quas partim in commentariis criticis versionis continuae partim in commentariis criticis primae et secundae editionis subieci, et quam maxime potui ex locis primae et secundae editionis, ubi Boetius suam ipse versionem profert, textum versionis continuae constitui.

In recensendo vero primae editionis textu codicem omnium antiquissimum

(Frisingensem 174) Monacensem 6374 s. IX, quem l. F signavi,

praeter ceteros secutus sum. lemmata autem in hoc codice ita comparata sunt, ut si ea componas non totum Aristotelis textum habeas, sed cum prima sex capita integra sint, cetera, inde a septimo capite medio, iam non plenum Aristotelis textum exhibent, sed initia tantum sententiarum et certos ac definitos modo longiores modo breviores locos Aristotelicos Boetius, si huic codici credas, excerpsit, qui paullo difficiliores vel maioris momenti esse viderentur, omissis quae per se plana vel faciliora intellectu essent. unde factum est, ut in ceteris codicibus librarii, cum textum Aristotelis mancum deprehenderent, quae deesse videbantur supplerent. et magna inde mihi difficultas nata est et dubitatio, utrum haec supplementa in textum recipienda essent necne. sed omnibus locis diligenter excussis cum cognovissem verba Aristotelis modo hic modo illic, interdum alienissimo loco continuata esse nec raro pro vera versione Boetiana interpolatam et ex Boetii expositione ita petitam, ut Boetii verba textui Aristotelis immiscerentur, additam esse, haec supplementa spuria iudicavi et unum

codicem F secutus tantum quidem Aristotelici textus dedi, quantum in hoc egregio codice repperi, sed diligenter, ubi in ceteris codicibus verba Aristotelis continuata essent, adnotavi. sunt autem codices, in quibus illa additamenta inveniuntur quorumque varias lectiones praeter codicis F scripturam adposui, hi:

cod. Monacensis 14377 s. X, quem l. M signavi, mutilus, nam octo folia perierunt et desunt p. 181, 24 nostrae editionis *moveri* — p. 208, 10 *illa est*.

cod. (Tegernseensis 479) Monacensis 18479 s. XI, quem l. T signavi, qui in priore parte ita codici M consentit, ut ex eo esse descriptus videatur, in posteriore vero (circiter inde a p. 155) optimo codici F magis convenit.

cod. (Ratisbonensis S. Emm. 401) Monacensis 14401 s. XI, quem l. E signavi, codex iam interpolatus, in quo quaedam ex ingenio correcta sunt, et habet quasdam peculiares lectiones (cf. v. c. p. 73, 5 ubi habet ingeniosissimam coniecturam, quae quamquam non necessaria ab homine artis criticae peritissimo profecta et prorsus Madvigio digna videatur).

Praeterea ad textum primae editionis statuendum omnibus locis paullo difficilioribus hos duos codices, qui et ipsi pleniorem habent Aristotelis textum, adhibui:

cod. Sangallensem 820 s. X, quem l. G signavi, in quo tamen codice prior liber solus exstat et ne hic quidem totus, nam deest finis inde a vv. *ut canescere* p. 121, 5.

cod. Sangallensem 817 s. XI, quem l. S signavi.

Iam vero ut plane dicam, qua ratione praemissae versionis continuae commentarios criticos instruxerim: his locis, qui in codice antiquissimo primae editionis F exstant, nullas fere varias lectiones subieci, cum satis multas et in primae et in secundae editionis commentariis criticis collegerim, illis vero locis, qui

in eodem codice F desunt, in ceteris exstant, ne ceterorum codicum variae lectiones prorsus desiderarentur, eorum (MTE) scripturae varietatem in versionis continuae adnotationes criticas recepi.

Omnes quos nominavi codices ipse contuli: ex codicibus Sangallensibus 817 et 820 (itemque ex codice secundae editionis 830) et Gulielmus Meyer amicus meus, qua est liberalitate, quaedam diligentissime mihi descripsit et ipse omnes locos difficiliores accurate perscrutatus sum.

Quae in commentariis criticis editioni Basileensi adscripsi, plurima illa quidem iam in editione principe, quae prodiit Venetiis a. 1491 per Ioannem de Forlivio et Gregorium fratres invenies. sed cum neutra editio ad codices meos maioris momenti esset, brevitati studens plerisque locis editionem Basileensem, ut novissimam et notissimam textus recensionem, solam adhibui. cum autem in editione illa principe, quamquam textus pessimis erroribus ac mendis scatet, tamen permulti loci rectius quam in Basileensi traditi reperiantur, quasdam lectiones illius editionis, quae notatu dignae videbantur nec in codicibus meis exstabant, in notis criticis commemoravi.

Qualem Boetius textum Aristotelicum habuisse videatur et quibus locis versio Boetiana a vulgato Aristotelis textu discrepet, alio loco paullo uberius exponam. Indices posteriori parti, quae secundam editionem continebit, addentur.

ARISTOTELIS

LIBER ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

A BOETIO TRANSLATVS.

NOTARUM INDEX.

𝔖 = versio continua, quae in codice Sangallensi n. 817 (= S) praecedit I. editionem.

A = codex Sangallensis n. 818.

D = codex Einsidlensis n. 324.

𝔗 = versio continua, quae in codice Tegernseensi n. 479 (= T) inter I. et II. editionem exstat.

Σ = versio continua, quae in codice Vindobonensi n. 80 (= S) praecedit II. editionem.

M, T, E, G, S } codices primae editionis.

b = editio Basileensis a. 1570.

INCIPIT LIBER ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ARISTOTELIS A BOETIO DE GRAECO IN LATINVM TRANSLATVS.

---

1. Primum oportet constituere, quid nomen et quid verbum, postea quid est negatio et adfirmatio et enuntiatio et oratio. sunt ergo ea quae sunt in voce earum quae sunt in anima passionum notae et ea quae scribuntur eorum quae sunt in voce. et quemadmodum nec litterae omnibus eaedem, sic nec voces eaedem. quorum autem haec primorum notae, eaedem omnibus passiones animae et quorum hae similitudines, res etiam eaedem. de his quidem dictum est in his quae sunt dicta de anima, alterius est enim negotii. est autem, quemadmodum in anima aliquotiens quidem intellectus sine vero vel falso, aliquotiens autem cui iam necesse est horum alterum inesse, sic etiam in voce; circa conpositionem enim et divisionem est falsitas veritasque. nomina igitur ipsa et verba consimilia sunt sine conpositione vel divisione intellectui, ut homo vel album, quando non additur aliquid; neque

1. *Titulus ex Σ, nisi quod* DE GR. IN LAT. *om. hic, habet in subscriptione.*

ARISTOTELIS LIBER PERIERMENIAS INCIPIT 𝔗 INCIPIT LIBER PERIERMENIARUM ARISTOTELIS 𝔖 INCIPIT LIBER PERIERMENIAS AD (PERIERMINIAS D)

enim adhuc verum aut falsum est. huius autem signum hoc est: hircocervus enim significat aliquid, sed nondum verum vel falsum, si non vel esse vel non esse addatur, vel simpliciter vel secundum tempus.

2. Nomen ergo est vox significativa secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significativa separata. in nomine enim quod est equiferus ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione quae est equus ferus. at vero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in conpositis. in illis enim nullo modo pars significativa est, in his autem vult quidem, sed nullius separati, ut in equiferus ferus. secundum placitum vero, quoniam naturaliter nominum nihil est, sed quando fit nota. nam designant et inlitterati soni, ut ferarum, quorum nihil est nomen.

Non homo vero non est nomen. at vero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari. neque enim oratio aut negatio est, sed sit nomen infinitum. Catonis autem vel Catoni et quaecumque talia sunt non sunt nomina, sed casus nominis. ratio autem eius est in aliis quidem eadem, sed differt quoniam cum est vel fuit vel erit iunctum neque verum neque falsum est, nomen vero semper; ut Catonis est vel non est, nondum enim neque verum dicit neque mentitur.

3. Verbum autem est quod consignificat tempus, cuius pars nihil extra significat, et est semper eorum quae de altero dicuntur nota. dico autem quoniam consignificat tempus, ut cursus quidem nomen est, currit vero verbum, consignificat enim nunc esse. et semper eorum quae de altero dicuntur nota est, ut eorum quae de subiecto vel in subiecto.

Non currit vero et non laborat non verbum dico. consignificat quidem tempus et semper de aliquo est, differentiae autem huic nomen non est positum; sed sit infinitum verbum, quoniam similiter in quolibet

est, vel quod est vel quod non est. similiter autem vel curret vel currebat non verbum est, sed casus verbi. differt autem a verbo, quod hoc quidem praesens consignificat tempus, illa vero quod conplectitur.

Ipsa quidem secundum se dicta verba nomina sunt et significant aliquid. constituit enim qui dicit intellectum et qui audit quiescit. sed si est vel non est, nondum significat; neque enim esse signum est rei vel non esse, nec si hoc ipsum est purum dixeris. ipsum quidem nihil est, consignificat autem quandam conpositionem, quam sine conpositis non est intellegere.

4. Oratio autem est vox significativa, cuius partium aliquid significativum est separatum, ut dictio, non ut adfirmatio. dico autem, ut homo significat aliquid, sed non quoniam est aut non est, sed erit adfirmatio vel negatio, si quid addatur. sed non una hominis syllaba. nec in eo quod est sorex rex significat, sed vox est nunc sola. in duplicibus vero significat quidem, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.

Est autem oratio omnis quidem significativa non sicut instrumentum, sed, quemadmodum dictum est, secundum placitum. enuntiativa vero non omnis, sed in qua verum vel falsum inest. non autem in omnibus, ut deprecatio oratio quidem est, sed neque vera neque falsa. et ceterae quidem relinquantur; rhetoricae enim vel poeticae convenientior consideratio est; enuntiativa vero praesentis est speculationis.

5. Est autem una prima oratio enuntiativa adfirmatio, deinde negatio; aliae vero coniunctione unae. necesse est autem omnem orationem enuntiativam ex verbo esse vel casu. etenim hominis ratio, si non aut est aut erit aut fuit aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enuntiativa. quare autem unum quiddam est et non multa animal gressibile bipes, neque enim eo quod propinque dicuntur unum erit, est alterius hoc tractare negotii. est autem una

oratio enuntiativa quae unum significat vel coniunctione una, plures autem quae plura et non unum vel inconiunctae. nomen ergo et verbum dictio sit sola, quoniam non est dicere sic aliquid significantem voce enuntiare, vel aliquo interrogante vel non, sed ipsum proferentem. harum autem haec quidem simplex est enuntiatio, ut aliquid de aliquo vel aliquid ab aliquo, haec autem ex his coniuncta velut oratio quaedam iam conposita. est autem simplex enuntiatio vox significativa de eo quod est aliquid vel non est, quemadmodum tempora divisa sunt.

6. Adfirmatio vero est enuntiatio alicuius de aliquo, negatio vero enuntiatio alicuius ab aliquo. quoniam autem est enuntiare et quod est non esse et quod non est esse et quod est esse et quod non est non esse, et circa ea quae sunt extra praesens tempora similiter omne contingit quod quis adfirmaverit negare et quod quis negaverit adfirmare: quare manifestum est, quoniam omni adfirmationi est negatio opposita et omni negationi adfirmatio. et sit hoc contradictio, adfirmatio et negatio oppositae. dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem aequivoce et quaecumque cetera talium determinamus contra sophisticas inportunitates.

7. Quoniam autem sunt haec quidem rerum universalia, illa vero singillatim; dico autem universale quod in pluribus natum est praedicari, singulare vero quod non, ut homo quidem universale, Plato vero eorum quae sunt singularia: necesse est autem enuntiare quoniam inest aliquid aut non aliquotiens quidem eorum alicui quae sunt universalia, aliquotiens autem eorum quae sunt singularia. si ergo universaliter enuntiet in universali quoniam est aut non, erunt contrariae enuntiationes. dico autem in universali enuntiationem universalem, ut omnis homo albus est, nullus homo albus est. quando autem in universali-

bus non universaliter, non sunt contrariae, quae autem significantur est esse contraria. dico autem non universaliter enuntiare in his quae sunt universalia, ut est albus homo, non est albus homo. cum enim universale sit homo, non universaliter utitur enuntiatione. omnis namque non universale, sed quoniam universaliter consignificat. in eo vero, quod praedicatur universale, universale praedicare universaliter non est verum; nulla enim adfirmatio erit, in qua de universali praedicato universale praedicetur, ut omnis homo omne animal est. opponi autem adfirmationem negationi dico contradictorie, quae universale significat eidem, quoniam non universaliter, ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, est quidam homo albus; contrarie vero universalem adfirmationem et universalem negationem, ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. quocirca has quidem inpossible est simul veras esse, his vero oppositas contingit in eodem, ut non omnis homo albus est, est quidam homo albus. quaecumque igitur contradictiones universalium sunt universaliter, necesse est alteram veram esse vel falsam et quaecumque in singularibus sunt, ut est Socrates albus, non est Socrates albus; quaecumque autem in universalibus non universaliter, non semper haec vera est, illa vero falsa. simul enim verum est dicere quoniam est homo albus et non est homo albus, et est homo pulcher (probus) et non est homo pulcher (probus). si enim foedus (turpis), et non pulcher (probus); et si fit aliquid, et non est. videbitur autem subito inconveniens esse, idcirco quoniam videtur significare non est homo albus simul etiam quoniam

19 ut *om.* MT𝔖 20 est et est 𝔖 (*καί habent Arist. codices praeter duos*) 28. 29 *pro καλός et αἰσχρός in editione prima posuit* pulcher *et* foedus, *in editione secunda* probus *et* turpis

nemo homo albus. hoc autem neque idem significat neque simul necessario.

Manifestum est autem quoniam una negatio unius adfirmationis est; hoc enim idem oportet negare negationem, quod adfirmavit adfirmatio, et de eodem, vel de aliquo singularium vel de aliquo universalium, vel universaliter vel non universaliter. dico autem ut est Socrates albus, non est Socrates albus. si autem aliud aliquid vel de alio idem, non opposita, sed erit ab ea diversa. huic vero quae est omnis homo albus est illa quae est non omnis homo albus est, illi vero quae est aliqui homo albus est illa quae est nullus homo albus est, illi autem quae est est homo albus illa quae est non est homo albus.

Quoniam ergo uni negationi una adfirmatio opposita est contradictorie et quae sint hae dictum est et quoniam aliae sunt contrariae et quae sint hae et quoniam non omnis vera vel falsa contradictio et quare et quando vera vel falsa.

8. Una autem est adfirmatio et negatio quae unum de uno significat, vel cum sit universale universaliter vel non similiter, ut omnis homo albus est, non est omnis homo albus; est homo albus, non est homo albus; nullus homo albus est, est quidam homo albus, si album unum significat. sin vero duobus unum

5. 6 vel — singularium *om.* M^1T^1 *postremum* vel *om.* T^1 12 aliquis MT 13 est homo albus *ed. II. Ar.:* h. a. est *codices* 15—17 (hae) *hic locus in paucis admodum codicibus exstat;* SMTA𝔗 *habent hanc falsam versionem ex Boetii expositione natam:* Manifestum ergo quoniam una negatio unius affirmationis est. quoniam aliae sunt contrariae, aliae contradictoriae et quae sint hae dictum est. *duplicem versionem et superiorem veram et hanc falsam, exhibent:* 𝔖Σ, *solam veram* D, *falsam omisso initio:* Manifestum — aff. est. E, *veram in marg.* $𝔗^2$ 16 sint edictum 𝔖Σ et *om.* 𝔖Σ 17. 18 uel quoniam $SMT^1𝔖Σ𝔗^1$ uel quando E 23 est homo a. non est h. a. *om.* MT𝔖

nomen est positum, ex quibus non est unum, non est una adfirmatio, ut si quis ponat nomen tunica homini et equo, est tunica alba haec non est una adfirmatio nec negatio una. nihil enim hoc differt dicere quam est equus et homo albus. hoc autem nihil differt quam dicere est equus albus et est homo albus. si ergo hae multa significant et sunt plures, manifestum est quoniam et prima multa vel nihil significat; neque enim est aliquis homo equus. quare nec in his necesse est hanc quidem contradictionem veram esse, illam vero falsam.

9. In his ergo quae sunt et facta sunt necesse est adfirmationem vel negationem veram vel falsam esse, in universalibus quidem universaliter semper hanc quidem veram, illam vero falsam, et in his quae sunt singularia, quemadmodum dictum est; in his vero, quae in universalibus non universaliter dicuntur, non est necesse; dictum autem est et de his. in singularibus vero et futuris non similiter. nam si omnis adfirmatio vel negatio vera vel falsa est, et omne necesse est vel esse vel non esse. nam si hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum, si omnis adfirmatio vera vel falsa. utraque enim non erunt simul in talibus. nam si verum est dicere, quoniam album vel non album est, necesse est esse album vel non album, et si est album vel non album, verum est vel adfirmare vel negare; et si non est, mentitur, et si mentitur, non est. quare necesse est aut adfirmationem aut negationem veram esse. nihil igitur neque est neque fit nec a casu nec utrumlibet nec erit nec non erit, sed ex necessitate

2 nomen quod MT[1] (quod est M[2]) 3 affirm. una MT 4 una neg. M[2]E differre MT[1] 5 et *om.* E 6 dicere equus est MT[1] 18 est autem MT𝔖 30. 31 veram esse vel falsam D *Ar.*

omnia et non utrumlibet. aut enim qui dicit verus est aut qui negat. similiter enim vel fieret vel non fieret; utrumlibet enim nihil magis sic vel non sic se habet aut habebit. amplius si est album nunc, verum erat dicere primo quoniam erit album, quare semper verum fuit dicere quodlibet eorum quae facta sunt, quoniam erit. quod si semper verum est dicere quoniam est vel erit, non potest hoc non esse nec non futurum esse. quod autem non potest non fieri, inpossibile est non fieri; quod autem inpossibile est non fieri, necesse est fieri. omnia ergo quae futura sunt necesse est fieri. nihil igitur utrumlibet neque a casu erit; nam si a casu, non ex necessitate. at vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere, ut quoniam neque erit neque non erit. primum enim cum sit adfirmatio falsa, erit negatio non vera et haec cum sit falsa, contingit adfirmationem esse non veram. ad haec si verum est dicere, quoniam album est et magnum, oportet utraque esse; sin vero erit cras, esse cras; si autem neque erit neque non erit cras, non erit utrumlibet, ut navale bellum; oportebit enim neque fieri navale bellum neque non fieri navale bellum.

Quae ergo contingunt inconvenientia haec sunt et huiusmodi alia, si omnis adfirmationis et negationis vel in his quae in universalibus dicuntur universaliter vel in his quae sunt singularia necesse est oppositarum hanc esse veram, illam vero falsam, nihil autem utrumlibet esse in his quae fiunt, sed omnia esse vel fieri ex necessitate. quare non oportebit neque consiliari neque negotiari, quoniam si hoc facimus, erit hoc, si vero hoc, non erit. nihil enim prohibet in millensimum annum hunc quidem dicere hoc

10 et quod imp. MTE 16. 17 et cum haec MTE𝔖 19. 20 oportet esse cras T²E𝔖 21 ut est T²𝔖 oportet E 24 alia *om.* M affirmatio et negatio 𝔖 27 oppositarum] oppositionem eorum MTE𝔖¹ 32 quidem *om.* MT¹E

futurum esse, hunc vero non dicere. quare ex necessitate erit quodlibet eorum verum erat dicere tunc. at vero nec hoc differt, si aliqui dixerunt contradictionem vel non dixerunt; manifestum est enim, quod sic se habent res, et si non hic quidem adfirmaverit, ille vero negaverit; non enim propter negare vel adfirmare erit vel non erit nec in millensimum annum magis quam in quantolibet tempore. quare si in omni tempore sic se habebat, ut unum vere diceretur, necesse esset hoc fieri et unumquodque eorum quae fiunt sic se haberet, ut ex necessitate fieret. quando enim vere dicit quis, quoniam erit, non potest non fieri et quod factum est verum erat dicere semper, quoniam erit.

Quodsi haec non sunt possibilia: videmus enim esse principium futurorum et ab eo quod consiliamur atque agimus aliquid et quoniam est omnino in his quae non semper actu sunt esse possibile et non, in quibus utrumque contingit et esse et non esse, quare et fieri et non fieri. et multa nobis manifesta sunt sic se habentia, ut quoniam hanc vestem possibile est incidi et non incidetur, sed prius exteretur. similiter autem et non incidi possibile est. non enim esset eam prius exteri, nisi esset possibile non incidi. quare et in aliis facturis, quaecumque secundum potentiam dicuntur huiusmodi: manifestum est, quoniam non omnia ex necessitate vel sunt vel fiunt, sed alia quidem utrumlibet et non magis vel adfirmatio vel negatio, alia

1 quare quod MTE$\mathfrak{S}$AD (quare quoniam $\mathfrak{S}^2$) 2 praedicere MTE 5 habeat MT$^1\mathfrak{S}^1$ habeant E et si non *ego:* etiamsi non b: uel si (*om.* non) *codices* 5. 6 neg. ille vero aff. G 8 *alt.* in *om.* E 9 habeat MT 10 est MT^1 erat $\mathfrak{S}^2$ 11 habere MTE$\mathfrak{S}$ 18. 19 et in quibus MTE 21 sese $\mathfrak{S}$T^2 22 incidetur — exteretur b: inciditur — exteritur *codices* 25 facturisque (*om.* cumque) MT^1 (futuris quaecumque T^2) 28 negatio uera est T^2

vero magis quidem et in pluribus alterum, sed contingit fieri et alterum, alterum vero minime.

Igitur esse quod est, quando est, et non esse quod non est, quando non est, necesse est; sed non quod est omne necesse est esse nec quod non est necesse est non esse. non enim idem est omne quod est esse necessario, quando est, et simpliciter esse ex necessitate. similiter autem et in eo quod non est. et in contradictione eadem ratio. esse quidem vel non esse omne necesse est et futurum esse vel non; non tamen dividentem dicere alterum necessario. dico autem ut necesse est quidem futurum esse bellum navale cras vel non esse futurum, sed non futurum esse cras bellum navale necesse est vel non futurum esse, futurum autem esse vel non esse necesse est. quare quoniam similiter orationes verae sunt quemadmodum et res, manifestum est quoniam quaecumque sic se habent, ut utrumlibet sint et contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere et contradictionem. quod contingit in his, quae non semper sunt et non semper non sunt. horum enim necesse est quidem alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, non tamen hoc aut illud, sed utrumlibet et magis quidem veram alteram, non tamen iam veram vel falsam. quare manifestum est, quoniam non est necesse omnis adfirmationis vel negationis oppositarum hanc quidem veram, illam vero falsam esse. neque enim quemadmodum in his quae sunt, sic se habet etiam in his quae non sunt, possibilibus tamen esse aut non esse, sed quemadmodum dictum est.

10. Quoniam autem est de aliquo adfirmatio signifi-

12 ut *add.* b: *om. codices* necesse est *post* cras MT^1 futurum quidem MTE 18 eorum A 26 omnes adfirmationes uel negationes *codices* et b (*Arist.*) oppositionum MT^{1}E 27 esse *post* quidem MTE illam autem 𝔖 31 HIC THEMA INCOAT 𝔖

ficans aliquid, hoc autem est vel nomen vel innomine, unum autem oportet esse et de uno hoc quod est in adfirmatione (nomen autem dictum est et innomine prius; non homo enim nomen quidem non dico, sed infinitum nomen; unum enim quodammodo significat infinitum, quemadmodum et non currit non verbum, sed infinitum verbum), erit omnis adfirmatio vel ex nomine et verbo vel ex infinito nomine et verbo. praeter verbum autem nulla adfirmatio vel negatio. est enim vel erit vel fuit vel fit, vel quaecumque alia huiusmodi, verba ex his sunt quae sunt posita; consignificant enim tempus. quare prima adfirmatio et negatio est homo, non est homo, deinde est non homo, non est non homo; rursus est omnis homo, non est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis non homo. et in extrinsecus temporibus eadem ratio est. quando autem est tertium adiacens praedicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. dico autem ut est iustus homo; est tertium dico adiacere nomen vel verbum in adfirmatione. quare idcirco quattuor istae erunt, quarum duae quidem ad adfirmationem et negationem sese habebunt secundum consequentiam ut privationes, duae vero minime. dico autem quoniam est aut iusto adiacebit aut non iusto, quare etiam negatio. quattuor ergo erunt. intellegimus vero quod dicitur ex his quae subscripta sunt. est iustus homo, huius negatio non est iustus homo; est non iustus homo, huius negatio non est non iustus homo. est enim hoc loco et non est iusto et non iusto adiacet. haec igitur, quemadmodum in resolutoriis dictum est, sic sunt

1 innomine *ego ex ed. II:* innominatum *vel* innominabile *codices* (*item* 3) 5 quodammodo *om.* MT¹E𝔖 significat et? (ut *add.* 𝔖²) 6 non uerbum est MTE 8 inf. nom. et uerbo erit MTES 10 vel fit *om.* MTE𝔖 11. 12 cons. — tempus *om.* MT¹ (consignificat T²) 25 ergo erunt] enim sunt MTE 27 huius *om.* MT¹E𝔖

disposita. similiter autem se habet et si universalis nominis sit adfirmatio, ut omnis est homo iustus, non omnis est homo iustus; omnis est homo non iustus, non omnis est homo non iustus. sed non similiter angulares contingit veras esse. contingit autem aliquando. hae igitur duae oppositae sunt, aliae autem ad non homo ut subiectum aliquid addito, ut est iustus non homo, non est iustus non homo; est non iustus non homo, non est non iustus non homo. magis plures autem his non erunt oppositiones. hae autem extra illas ipsae secundum se erunt ut nomine utentes non homo. in his vero in quibus est non convenit, ut in eo quod est currere vel ambulare, idem faciunt sic posita ac si est adderetur, ut est currit omnis homo, non currit omnis homo; currit omnis non homo, non currit omnis non homo. non enim dicendum est non omnis homo, sed non negationem ad homo addendum est. omnis enim non universale significat, sed quoniam universaliter. manifestum est autem ex eo quod est currit homo, non currit homo; currit non homo, non currit non homo. haec enim ab illis differunt eo quod non universaliter sunt. quare omnis vel nullus nihil aliud consignificat nisi quoniam universaliter de nomine vel adfirmat vel negat. ergo cetera eadem oportet adponi.

Quoniam vero contraria est negatio ei quae est omne est animal iustum illa quae significat quoniam nullum est animal iustum, hae quidem manifestum est quoniam numquam erunt neque verae simul neque in eodem ipso, his vero oppositae erunt aliquando, ut non omne animal iustum est et est aliquod animal

2 affirmatio sit MTE 14 haec ac MT[1]E𝔖A 22 uero MTE non *om.* MTE 23 non ullus T 25 ergo et MTE𝔖D opponi MT𝔖 apponi E 31 ut E, *om. ceteri* et *om.* MTE quoddam MTE et est — iustum *om.* 𝔖

iustum. sequuntur vero hae: hanc quidem quae est nullus est homo iustus illa quae est omnis est homo non iustus, illam vero quae est est aliqui iustus homo opposita quoniam non omnis est homo non iustus. necesse est enim esse aliquem. manifestum est autem, quoniam etiam in singularibus, si est verum interrogatum negare, quoniam et adfirmare verum est, ut putasne Socrates sapiens est? non; quoniam Socrates igitur non sapiens est. in universalibus vero non est vera quae similiter dicitur, vera autem negatio, ut putasne omnis homo sapiens? non. omnis igitur homo non sapiens. hoc enim falsum est. sed non omnis igitur homo sapiens vera est; haec autem est opposita, illa vero contraria.

Illae vero secundum infinita oppositae nomina vel verba, ut in eo quod est non homo vel non iustus, quasi negationes sine nomine vel verbo esse videbuntur, sed non sunt; semper enim vel veram esse vel falsam necesse est negationem, qui vero dixit non homo, nihil magis de homine sed etiam minus verus fuit vel falsus, si non aliquid addatur. significat autem est omnis non homo iustus nulli illarum idem nec huic opposita ea quae est non est omnis non homo iustus. illa vero quae est omnis non iustus non homo illi quae est nullus iustus non homo idem significat.

Transposita vero nomina vel verba idem significant, ut est albus homo, est homo albus. nam si hoc non est, eiusdem multae erunt negationes. sed ostensum est, quoniam una unius est. eius enim quae

3 illa MT¹E *alt.* est *om.* MTE𝔖 4 est *post* iustus MTE𝔖 5 enim *om.* MTE 8 non] non est M²𝔖D quoniam *om.* MTE𝔖 10 dicuntur MT¹ 11 sapiens est MTE (*item* 12. 13) igitur omnis MTE𝔖 12 enim *om.* MTE autem 𝔖 13 ig. omnis MTE𝔖 autem *om.* M igitur T 13. 14 opp. est MTE𝔖 18 *prius* vel *om.* MTE esse *om.* E 20 de homine] dicente homo b 27 ut est homo albus est albus homo *codices*: *corr.* b 29 quoniam] quia MTE

est est albus homo negatio est non est albus homo; eius vero quae est est homo albus, si non eadem est ei quae est est albus homo, erit negatio vel ea quae est non est non homo albus vel ea quae est non est homo albus. sed altera quidem est negatio eius quae est est non homo albus, altera vero eius quae est est albus homo. quare erunt duae unius. quoniam igitur transposito nomine vel verbo eadem fit adfirmatio vel negatio manifestum est.

11. At vero unum de pluribus vel plura de uno adfirmare vel negare, si non est unum ex pluribus, non est adfirmatio una neque negatio. dico autem unum non si unum nomen sit positum, non sit autem unum ex illis, ut homo est fortasse et animal et bipes et mansuetum, sed ex his unum fit; ex albo autem et homine et ambulare non unum. quare nec si unum aliquid de his adfirmet aliquis erit una adfirmatio, sed vox quidem una, adfirmationes vero multae, nec si de uno ista; sed similiter plures. si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis vel alterius partis contradictionis, propositio vero unius contradictionis est, non erit una responsio ad haec; nec una interrogatio, nec si sit vera. dictum autem in Topicis de his est. similiter autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est dialectica est interrogatio. oportet enim datum esse ex interrogatione eligere utram velit contradictionis partem enuntiare, quia oportet interrogantem determinare, utrum hoc sit homo an non hoc.

Quoniam vero haec quidem praedicantur conposita, ut unum sit omne praedicamentum eorum quae extra praedicantur, alia vero non, quae differentia est? de

3 ei] quae etiam ei MT quae etiam est E 5 alia MTE (*item* 6) 7 homo albus MT¹E𝔖¹ 13 unum (*post* autem) *om.* MT¹ 16 non unum. Quare non unum. quare nec MT¹E 24 de his est in Top. 𝔖 *et codices plerique* simul? ἅμα *Arist.*

homine enim verum est dicere et extra animal et extra bipes et ut unum et hominem et album et haec ut unum. sed non, si citharoedus et bonus, etiam citharoedus bonus. si enim, quoniam alterutrum dicitur, et utrumque dicitur, multa et inconvenientia erunt. de homine enim et hominem uerum est dicere et album, quare et omne. rursus si album, et omne. quare erit homo albus albus, et hoc in infinitum. et rursus musicus albus ambulans; et haec eadem frequenter inplicita. amplius si Socrates Socrates et homo, et Socrates Socrates homo. et si homo et bipes, et homo bipes.

Quoniam ergo si quis simpliciter ponat conplexiones fieri plurima inconvenientia contingit dicere, manifestum est; quemadmodum autem ponendum, nunc dicimus. eorum igitur quae praedicantur et de quibus praedicantur quaecumque secundum accidens dicuntur vel de eodem vel alterum de altero, haec non erunt unum, ut homo albus est et musicus, sed non est idem album et musicum; accidentia enim sunt utraque eidem. nec si album musicum verum est dicere, tamen non erit album musicum unum aliquid; secundum accidens enim musicum album. quare non erit album musicum. quocirca nec citharoedus bonus simpliciter, sed animal bipes; non enim secundum accidens. amplius nec

3 si et cith. MTE𝔖 7 Quare et hominem rursus et album si et album et hominem. Quare *sic vel similiter* MTE𝔖 *alii* 8 homo homo albus albus MTE 10 simplicitas est ME𝔖 10—12 si Socrates *etc. hic locus*, *quem ex II. ed. restitui* (*ubi vide varias lectiones*), *in codicibus misere corruptus est. plerique non versionem Arist. habent*, *sed expositionem Boetii ed. I* (Si enim Socrates *etc.*) *vel hanc rursus interpolatam et corruptam.* D *nihil habet nisi*: amplius si Socrates et homo et bipes et homo bipes 14 contingit dicere] contingere MTE𝔖 15 ponendum est TE𝔖 16 dicemus MTE𝔖 19. 20 idem musicus et albus MTE𝔖 23 enim est T musicum album erit T 25 enim erit T

quaecumque insunt in altero. quare neque album frequenter neque homo homo animal vel bipes; insunt enim in homine bipes et animal. verum autem dicere de aliquo et simpliciter, ut quendam hominem hominem aut quendam album hominem album; non semper autem, sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum inest quae consequitur contradictio, non verum sed falsum est, ut mortuum hominem hominem dicere, quando autem non inest, verum. vel etiam quando inest quidem semper non verum, quando vero non inest, non semper verum, ut Homerus est aliquid, ut poeta. ergo etiam est an non? secundum accidens enim praedicatur esse de Homero; quoniam enim poeta est, sed non secundum se, praedicatur de Homero quoniam est. quare in quantiscumque praedicamentis neque contrarietas inest; si definitiones pro nominibus dicantur, et secundum se praedicantur et non secundum accidens, in his et simpliciter verum erit dicere. quod autem non est, quoniam opinabile est, non verum dicere esse aliquid. opinatio enim eius non est, quoniam est, sed quoniam non est.

12. His vero determinatis perspiciendum quemadmodum se habent negationes et adfirmationes ad se invicem hae scilicet quae sunt de possibile esse et non possibile et contingere et non contingere et de inpossibili et de necessario; habet enim aliquas dubitationes. nam si eorum quae conplectuntur illae sibi

9 uerum est T 10 non verum] falsum ME𝔖 non verum est T 11 uerum est TE𝔖 12 an] aut MTE 13 praedicatur enim E enim *om. omnes codices praeter* T 16 contrarietas aliqua aut ulla oppositio (*ex expositione Boetii*) ME𝔖 (*similiter* T^2) 17 dicantur] praedicantur ME𝔖D et sec.] quae sec. 𝔖 et quae uel sec. T^2 24 hae] de his D de *om.* MTE 24. 25 esse possibile et esse non p. MTA non possibile esse E non esse p. 𝔖 25 de *add.* b: *om. codices* 25. 26 inpossibili (imp.) *vel* inpossibile (imp.) *codices* 26 habent *plerique codices*

invicem oppositae sunt contradictiones, quaecumque secundum esse et non esse disponuntur, ut eius quae est esse hominem negatio est non esse hominem, non, esse non hominem et eius quae est esse album hominem, non, esse non album hominem, sed non esse album hominem. si enim de omnibus aut dictio aut negatio, lignum erit verum dicere esse non album hominem. quod si hoc modo, et quantiscumque esse non additur, idem faciet quod pro esse dicitur, ut eius, quae est ambulat homo, non, ambulat non homo, negatio est, sed non ambulat homo; nihil enim differt dicere hominem ambulare vel hominem ambulantem esse. quare si hoc modo in omnibus, et eius quae est possibile esse negatio est possibile non esse, sed non, non possibile esse. videtur autem idem posse et esse et non esse; omne enim quod est possibile dividi vel ambulare et non ambulare et non dividi possibile est. ratio autem, quoniam omne quod sic possibile est non semper actu est, quare inerit ei etiam negatio; potest igitur et non ambulare quod est ambulabile et non videri quod est visibile. at vero inpossibile de eodem veras oppositas esse dictiones; non igitur est ista negatio. contingit enim ex his aut idem ipsum dicere et negare simul de eodem aut non secundum esse et non esse quae adponuntur

1 quae T 3. 4 non autem ea quae est esse non h. MTE𝔖 5. 6 negatio est ea quae est non esse album hominem sed non ea quae est esse non a. h. MT𝔖A *similiter* E 6 de] in MT 7 negatio uera M𝔖 negatio uera est M^{2}TE 8 *post* hominem *addunt* (*ex expositione Boetii*): Cum lignum falsum sit dicere esse album hominem erit de eo uerum dicere esse non album hominem. SMT𝔖A; *idem habet* E, *sed omissa versione* lignum erit — hominem 10. 11 negatio est non ea quae est ambulat non homo ME𝔖 ambulat non homo neg. non est T sed ea quae est M^{2}TE𝔖 12 dicere vel MTE 15 posse] possibile MTE𝔖 22 inpossibile est *codices* (*v. ed. II.*) oppositas ueras *codices* (*v. ed. II.*) 24 ipsum *om.* T^{1} 25 esse et *ed. II.*: esse vel *codices* opponuntur *plerique codices*

fieri adfirmationes vel negationes. si ergo illud inpossibilius, hoc erit magis eligendum. est igitur negatio eius quae est possibile esse non possibile esse. eadem quoque ratio est et in eo quod est contingens esse; etenim eius negatio non contingens esse. et in aliis quoque simili modo, ut necessario et inpossibili. fiunt enim quemadmodum in illis esse et non esse adpositiones, subiectae vero res hoc quidem album, illud vero homo, eodem quoque modo hoc loco esse quidem subiectum fit, posse vero et contingere adpositiones determinantes quemadmodum in illis esse et non esse veritatem, similiter autem hae etiam in esse possibile et esse non possibile. eius vero quae est possibile non esse negatio est non possibile non esse. quare et sequi sese invicem videbuntur, idem enim possibile esse et non esse; non enim contradictiones sibi invicem, sed possibile esse et non possibile esse numquam simul sunt; opponuntur enim. at vero possibile non esse et non possibile non esse numquam simul sunt. similiter autem et eius quae est necessarium esse, non, necessarium non esse, sed non necessarium esse; eius vero quae est necessarium non esse non necessarium non esse. et eius quae est inpossibile esse, non, inpossibile non esse, sed non inpossibile esse; eius vero quae est inpossibile non esse non inpossibile non esse. et universaliter vero, quemadmodum dictum est, esse quidem et non esse oportet ponere quemadmodum subiecta, negationem vero et

1 vel] et b (*Arist.*) 5 negatio est M[1]?T 12. 13 similiter — non possibile *cras. in* 𝔖 16 enim *om.* MT[1]E possibile *ego*: possibile est *codices* 17 invicem *ego*: invicem sunt *ed. II.*: *ceteri addunt*: huiusmodi sunt (*vel* sunt huiusmodi) possibile est esse et possibile est non esse, sed *etc.* 21 non *cod.* E *editionis II.*: non est negatio *ceteri* 22. 23 non esse *ego:* non esse ea quae est *codices* 24 non, inpossibile 𝔖𝔗: non ea quae est imp. *ceteri* 25. 26 non esse non *ego*: non esse ea quae est non *codices*

adfirmationem haec facientem ad unum adponere et has putare oportet esse oppositas dictiones: possibile non possibile, contingens non contingens, inpossibile non inpossibile, necessarium non necessarium, verum non verum.

13. Et consequentiae vero secundum ordinem fiunt ita ponentibus: illi enim quae est possibile esse illa quae est contingere esse, et hoc illi convertitur, et non inpossibile esse et non necessarium esse; illi vero quae est possibile non esse et contingere non esse ea quae est non inpossibile non esse et non necessarium non esse; illi vero quae est non possibile esse et non contingens esse illa quae est necessarium non esse et inpossibile esse; illi vero quae est non possibile non esse et non contingens non esse illa quae est necesse esse et inpossibile non esse. consideretur autem ex subscriptione quemadmodum dicimus.

possibile esse	non possibile esse
contingens esse	non contingens esse
non inpossibile esse	necessarium non esse
non necesse esse	inpossibile esse
possibile non esse	non possibile non esse
contingens non esse	non contingens non esse
non inpossibile non esse	necesse esse
non necessarium non esse	inpossibile non esse.

1 ad unum id est tantummodo ad modum MTE𝔖 apponere ad unum haec facientem id est ad modum tantummodo A 2 dictiones et negationes T𝔖 possibile et T𝔖 8 quae contingit ME𝔖 quae est contingit M^1? T conuertit E𝔖 9 et *om.* M^{1}E𝔖 10 quae est et M^1? 𝔖 11. 12. non necessarium non esse et non inpossibile non esse *ed. II.* 𝔖𝔗Σ 16 considerentur M^1? T𝔖 autem] ergo MTE 18. *dispositio ex codice* A, *sed quaternae consequentes ibi ita scriptae sunt, ut prima contra secundam, tertia contra quartam collocata sit. ceteri om.* (𝔖^2 *in marg. add. dispositionem, quae Aristotelis apud Bekkerum et Waitzium dispositioni consentit, nisi quod quaternae consequentes ita scriptae sunt, ut unum versum compleant.*)

Ergo inpossibile et non inpossibile illud quod est contingens et possibile et non contingens et non possibile sequitur quidem contradictorie, sed conversim; illud enim quod est possibile esse negatio inpossibilis, negationem vero adfirmatio; illud enim quod est non possibile esse illud quod est inpossibile esse; adfirmatio enim ést inpossibile esse, non inpossibile vero negatio. necessarium vero quemadmodum, considerandum est. manifestum quoniam non eodem modo, sed contrariae sequuntur, contradictoriae autem extra. non enim est negatio eius, quod est necesse non esse, non necesse esse; contingit enim veras esse in eodem utrasque; quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse. causa autem cur non consequatur similiter ceteris, quoniam contrarie inpossibile necessario redditur idem valens. nam si inpossibile est esse, necesse est hoc, non esse, sed non esse; si vero inpossibile non esse, hoc necessarium est esse. quare si illa similiter possibile et non, haec e contrario; nam idem significat necessarium et inpossibile, sed, quemadmodum dictum est, contrarie. an certe inpossibile sic poni necessarii contradictiones? nam quod est necessarium esse, possibile est esse, nam si non, negatio consequetur; necesse enim aut dicere aut negare. quare si non possibile est esse, inpossibile est esse: inpossibile igitur est esse quod necesse est esse, quod est inconveniens. at vero illud quod est possibile esse non inpossibile esse sequitur, hoc vero illud quod est non necessarium esse. quare contingit quod est necessarium esse non necessarium esse, quod

5 illi 𝔖 17 sed non esse *ex ed. II. et Ar.*: *om.* TE𝔖 *alii* 19 hae T e *om.* E 20 nam si idem T possibile T 21 sed *om.* E et T est *om.* T (*add.* T^{1}) 23 quod nec. est esse TE 24 consequetur *ego ex Ar.:* consequitur (*vel* sequitur) *codices* enim *ego*: est enim *vel* enim est *codices* 25 26. inp. est esse *om.* E𝔖 29. 30 contingit id quod TE

est inconveniens. at vero neque necessarium esse sequitur possibile esse neque necessarium non esse; illi enim utraque contingit accidere, horum autem utrumlibet verum fuerit, non erunt illa vera. simul enim possibile esse et non esse; sin vero necesse esse vel non esse, non erit possibile utrumque. relinquitur ergo non necessarium non esse sequi possibile esse. hoc enim verum est et de necesse non esse. haec enim fit contradictio eius quae sequitur non possibile esse; illud enim sequitur inpossibile esse et necesse non esse, cuius negatio non necesse non esse. sequuntur igitur et hae contradictiones secundum praedictum modum et nihil inpossibile contingit sic positis.

Dubitabit autem aliquis, si illud quod est necessarium esse possibile esse sequitur. nam si non sequitur, contradictio sequetur, non possibile esse; et si quis non hanc dicat esse contradictionem, necesse est dicere possibile non esse. sed utraeque falsae sunt de necesse esse. at vero rursus idem videtur esse possibile incidi et non incidi et esse et non esse, quare erit necesse esse contingens non esse; hoc autem falsum est. manifestum autem quoniam non omne possibile vel esse vel ambulare et opposita valet, sed est in quibus non sit verum, et primum quidem in his quae non secundum rationem possunt, ut ignis calfactibilis et habet vim inrationabilem. ergo secundum rationem potestates ipsae eaedem plurimorum etiam contrariorum. inrationabiles vero non omnes,

5 necesse E: necesse est *ceteri* 7 sequi] ei quod E𝔖A ei quod est T poss. est esse T𝔖A 8 necesse esse (*om.* non) *ed. II. Arist.* 10 inpossibile *ego:* hoc quod est (*vel* id quod est) inp. *codices* necesse b: necesse esse *codices* (*item* 11) 15. 16 non consequitur T 16 sequetur b: sequitur *codices* 19 de nec. esse *om.* TE𝔖A *alii* 20 et incidi et T 21 contingens b: contingere *codices* 24 sit] est E 26 calef. TE𝔖 *alii* 27 ipsae *om. ed. II.*

sed quemadmodum dictum est, ignem non est possibile calefacere et non, nec quaecumque alia semper agunt. aliqua vero possunt et secundum inrationabiles potestates simul quaedam opposita. sed hoc quidem idcirco dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum est, nec quaecumque secundum eandem speciem dicuntur. quaedam vero potestates aequivocae sunt. possibile enim non simpliciter dicitur, sed hoc quidem quoniam verum est ut in actu, ut possibile est ambulare quoniam ambulat, et omnino possibile est esse quoniam iam est actu quod dicitur possibile, illud vero quod forsitan aget, ut possibile est ambulare quoniam ambulabit. et haec quidem in mobilibus solis est potestas, illa vero et in inmobilibus. in utrisque vero verum est dicere non inpossibile esse ambulare vel esse, et quod ambulat iam et agit et ambulabile. sic igitur possibile non est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verum est. quare quoniam partem universale sequitur, illud quod ex necessitate est sequitur posse esse, sed non omnino. et est quidem fortasse principium quod necessarium est et quod non necessarium omnium vel esse vel non esse, et alia ut horum consequentia considerare oportet.

Manifestum est autem ex his quae dicta sunt, quoniam quod ex necessitate est secundum actum est, quare si priora sempiterna, et quae actu sunt potestate priora sunt. et haec quidem sine potestate actu sunt, ut primae substantiae, alia vero cum potestate, quae natura priora sunt, tempore vero posteriora, alia vero numquam sunt actu, sed potestate solum.

3 irrationales E 6 nec *om.* E 10 esse *om.* E 11 actu est E actum est T 13 ambulat T 15 uerum erit E esse] est T 16 iam agit (*om.* et) T 26 priora sunt TE𝔖 27. 28 actus sunt D *Ar.* 28 alia vero actu sunt TE potestate *ego ex ed. I.*: possibilitate *codices* 29 natura quidem b *Ar.*

14. Utrum autem contraria est adfirmatio negationi et oratio orationi quae dicit quoniam omnis homo iustus est ei quae est nullus homo iustus est an omnis homo iustus est ei quae est omnis homo iniustus est? Callias iustus est, Callias iustus non est, Callias iniustus est: quae harum contraria est? nam si ea quae sunt in voce sequuntur ea quae sunt in anima, illic autem contraria est opinio contrarii, ut omnis homo iustus ei quae est omnis homo iniustus, etiam in his quae sunt in voce adfirmationibus necesse est similiter sese habere. quodsi neque illic contrarii opinatio contraria est, nec adfirmatio adfirmationi erit contraria, sed ea quae dicta est negatio. quare considerandum est, quae opinatio vera falsae opinioni contraria est, utrum negationis an certe ea quae contrarium esse opinatur. dico autem hoc modo. est quaedam opinatio vera boni quoniam bonum est, alia vero quoniam non bonum falsa, alia vero quoniam malum. quaenam ergo harum contraria est verae? et si est una, secundum quam contraria? nam arbitrari contrarias opiniones definiri in eo, quod contrariorum sunt, falsum est. boni enim quoniam bonum est et mali quoniam malum eadem fortasse et vera, sive plures sive una sit. sunt autem ista contraria. sed non eo quod contrariorum sint contrariae sunt, sed magis eo quod contrarie. si ergo est boni quoniam est bonum opinatio, est autem quoniam non bonum, est vero quoniam aliquid aliud quod non est neque potest esse, aliarum quidem nulla ponenda est, neque quaecumque esse quod non est opinantur

ALIVD THEMA INCOAT 𝔖Σ (INCHOAT Σ) 2 *post* negationi *add.* b (*ex Arist.*): an affirmatio affirmationi 5 ut Callias b (*ex Arist.*) 6 harum b: horum *codices* 10 simpliciter se E 13 *alt.* quae] cui T^{1}E𝔖AD 15 negationi TE𝔖AD ea] ei T^{1}E𝔖AD 22 malum est TME 23 eadem opinio est fortasse T eadem (est *add.* M^2) fort. op. ME plures sint sive una ME pl. sint sive una sit uera M^{2}T𝔖

neque quaecumque non esse quod est (infinitae enim utraeque sunt, et quaecumque esse opinantur quod non est et quaecumque non esse quod est), sed in quibus est fallacia. hae autem ex quibus sunt generationes. ex oppositis vero generationes, quare etiam fallacia. si ergo quod bonum est et bonum et non malum est, et hoc quidem secundum se, illud vero secundum accidens (accidit enim ei malo non esse), magis autem in unoquoque est vera quae secundum se est, etiam falsa, si quidem et vera. ergo ea quae est quoniam non est bonum quod bonum est eius quod secundum se est falsa est, illa vero quae est quoniam malum eius quod est secundum accidens. quare magis erit falsa de bono ea quae est negationis opinio quam ea quae est contrarii. falsus est autem magis circa singula qui habet contrariam opinionem; contraria enim eorum quae plurimum circa idem differunt. quod si harum contraria est altera, magis vero contraria contradictionis, manifestum est quoniam haec erit contraria. illa vero quae est quoniam malum est quod bonum inplicita est; etenim quoniam non bonum est necesse est fere idem ipsum opinari. amplius, si etiam in aliis similiter oportet se habere, et hic videbitur bene esse dictum; aut enim ubique ea quae est contradictionis aut nusquam. quibus vero non est contraria, de his est quidem falsa ea quae est verae opposita, ut qui hominem non putat hominem falsus est. si ergo hae contrariae sunt, et aliae contradictionis. amplius similiter se habet boni quoniam bonum est et non boni quoniam non bonum est, et super has

6 fallaciae b *Ar.* 13 malum est TME 15 quae *om.* E contraria est TME est contraria 𝔖 18 harum *ed. II.*: horum *codices ed. I. et ceteri* contraria quidem b *Ar.* 21 est bonum inpl. TM^{2}𝔖 22 fere *om.* TME𝔖A forte b. 25. 26 contrarium T^2 27 putet esse TME 28. 29 contradictiones TM^{2}E𝔖AD

boni quoniam non bonum est et non boni quoniam bonum est. illi ergo quae est non boni quoniam non bonum verae opinioni quae est contraria? non enim ea quae dicit quoniam malum; simul enim aliquando erit vera, numquam autem vera verae contraria est; est enim quiddam non bonum malum, quare contingit simul veras esse. at vero nec illa quae est non malum; simul enim et haec erunt. relinquitur ergo ei quae est non boni quoniam non bonum contraria ea quae est non boni quoniam bonum, quare et ea quae est boni quoniam non bonum ei quae est boni quoniam bonum. manifestum vero quoniam nihil interest, nec si universaliter ponamus adfirmationem; huic enim universalis negatio contraria erit, ut opinioni quae opinatur quoniam omne quod est bonum bonum est ea quae est quoniam nihil eorum quae bona sunt bonum est. nam ea quae est boni quoniam bonum, si universaliter sit bonum, eadem est ei quae opinatur quidquid est bonum quoniam bonum est. ⟨hoc autem⟩ nihil differt ab eo quod est omne quod est bonum bonum est. similiter autem et in non bono. quare si in opinione sic se habet, sunt autem hae quae sunt in voce adfirmationes et negationes notae earum quae sunt in anima, manifestum est, quoniam etiam adfirmationi contraria quidem negatio circa

4 malum est TM^2 7 esse veras TME𝔖 est quoniam b (*ex Arist.*) 7. 8 malum, vera enim et haec, b (*ex Arist.*) 8 hae E sequitur enim 𝔖 9 bonum est TM^{2}E ea *om.* 𝔖 10 bonum est. Falsa enim haec, quare b (*ex Arist.*) 11. 12 non boni TM^2 quoniam bonum *om.* T^1 15 quod bonum est TME 17 ea] eius M (*corr.* M^2) E𝔖 18 bonum est TM^2 ei b: et *ed. II. om. ceteri* 20 hoc autem *add.* b: *om. codices* 20. 21 nihil — bonum est *om.* M^{1}E𝔖 nihil — bono *om.* A 20 ab eo quod b: ab ea quae *codices* 22 se sic ME𝔖 23 ea T in voce *om.* M^{1}E𝔖 adfirmationis et negationis T 24 earum ME: eorum *ceteri*

idem universalis, ut ei quae est quoniam omne bonum bonum est vel quoniam omnis homo bonus ea quae est vel quoniam nullum vel nullus, contradictorie autem aut non omnis aut non omne. manifestum autem quoniam et veram verae non contingit esse contrariam nec opinionem nec contradictionem. contrariae enim sunt quae circa opposita sunt, circa eadem autem contingit verum dicere eundem; simul autem eidem non contingit inesse contraria.

1 quoniam *om.* TME𝔖 (*item* 2) 2 bonus est ME 4 omnis homo M^{1}E𝔖 5. 6 uera — contraria 𝔖 6 contraria TME𝔖 EXPLICIT LIBER PERIERMENIAS ARISTOTELIS A BOECIO DE GRECO IN LATINUM TRANSLATVS Σ EXPLICIT LIBER PERIERMENIAE ARISTOTELIS 𝔖 EXPLICIT A *subscr. om.* D𝔗

ANICII MANLII SEVERINI BOETII

IN LIBRVM

ARISTOTELIS ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

COMMENTARII.

PRIMA EDITIO.

NOTARUM INDEX.

F = codex (Frisingensis n. 174) Monacensis n. 6374.
M = codex Monacensis n. 14377.
T = codex (Tegernseensis n. 479) Monacensis n. 18479.
E = codex (Ratisbonensis S. Emm. n. 401) Monacensis n. 14401.
G = codex Sangallensis n. 820.
S = codex Sangallensis n. 817.
(𝔖 = praemissa translatio).
A = codex Sangallensis n. 818 }
D = codex Einsidlensis n. 324 } solam versionem continentes.
b = editio Basileensis a. 1570.

ANICII MANLII SEVERINI BOETII

COMMENTARIORVM IN LIBRVM ARISTOTELIS ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

PRIMAE EDITIONIS

LIBER PRIMVS.

Magna quidem libri huius apud Peripateticam sectam probatur auctoritas; hic namque Aristoteles simplicium propositionum naturam diligenter examinat; sed eius series scruposa inpeditur semita et subtilibus pressa sententiis aditum intellegentiae facilem non relinquit. quocirca nos libri huius enodationem duplici commentatione supplevimus et quantum simplices quidem intellectus sententiarum oratio brevis obscura- ed. Bas. p. 215

INCIPIT COMMENTARIV̄ EDITIONUM(?) BOETII IMPERIERMENIAS ARISTOTELIS A SE TRANSLATVS LIBER PRIMVS F   INCIPIT LIBER PRIMVS EXPOSITIONIS COMMENTARIORVM BOETII VIRI ILLVSTRIS IN PERIERMENIAS ARISTOTELIS G S   ·A·M·S·B· PRIMA EDITIO IN LIBRVM PERIHERMENIAS INCIPIT T   *om. titulum* M E   1 Magna quidem *om.* M   HVIVS LIBRI E   4 scrupos/// (vl *supra*) F scrupulosa *ceteri*   semitta F   5 sentenciis pressa M´ sententiis p̄ssa T (*transponit* T²)

que conplectitur, tantum hac huius operis tractatione digessimus: quod vero altius acumen considerationis exposcit, secundae series editionis expediet. nunc a me tantum lector exspectet, quantum pedetemptim minutatimque secundum orationis ordinem textumque sermonis id quod angustia brevitatis latet intellegat. et prius quae sit huius operis intentio breviter demonstrandum est. inscribitur etenim liber Graece ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ, quod Latine de interpretatione significat. quid ergo sit interpretatio paucis absolvam. interpretatio est vox significativa per se ipsam aliquid significans. sive enim nomen sit, quod per se significat, ut est homo, sive verbum, ut est curro, sive quod grammatici participium vocant, sive pronomen est, sive ex his iuncta oratio, ut est homo currit, sive quolibet alio modo vel nomen vel verbum vel ex his oratio iuncta per se aliquid significet, interpretatio nominatur. quare cum sint quaedam in orationis partibus, quae per se nihil significant, aliis tamen iuncta designant, ut sunt coniunctiones vel praepositiones, haec interpretationes esse non dicimus. interpretatio enim sive simplex est, ut nomen et verbum, sive conposita, ut ex his iuncta copulataque oratio, vel per se ipsam significare debet, si simplex est, vel ex his quae per se significant iuncta esse, si conposita est. quare interpretatio est vox aliquid per se ipsam significans. sed quoniam verba nominaque interpreta-

3. 4 Nunc — expectet F *in marg.* 5 orationis M²E: ordinationis *ceteri* 6 in angustia M²E intellegit F *corr.* (i *ex* a) 7 quidem *post* prius *supra lin.* T huius *om.* E operis *om.* G *addit* G² breut (*sic*) F breuiter *post* est MT 8 et *om.* G 8. 9 ΠΕΡΙ ΕΡΜΝΕΝΙΑC F ΠΗΡΙΕΡΜΗΝΙΑC G ΠΕΡΙΕΡΜΕΝΙΑC MST peryermenias E 12 per se singillatim E 15 est *om.* b siue *supra lin.* T 16 quodlibet F (d *eras.*) 20 iuncta *ego:* iunctae *codices* designent FE 27 nomina uerbaq; M

tiones sunt, oratio quoque omnis quae ex significantibus per se praedicamentis iungitur interpretatio nuncupatur, et sunt plurimae interpretationes, inter quas illa quoque est oratio, in qua verum falsumve inveniri potest, id est enuntiativa, de qua hoc libro tractandum est: idcirco igitur Aristoteles de communi nomine et continenti libro titulum scripsit. interpretatio namque est nomen et verbum, interpretatio etiam est huiusmodi oratio: omnis homo animal est. sed in hac verum falsumque auditor intellegit. haec enim oratio quae dicit omnis homo animal est vera vel falsa est. interpretatio quoque est etiam huiusmodi oratio: da mihi codicem, in qua verum falsumque nullus inveniat. etenim da mihi codicem neque verum esse poterit neque falsum. quocirca quoniam de his solis orationibus in quibus verum falsumque reperitur, quas enuntiationes vel propositiones vocamus, quae interpretationes sunt, disputaturus est quoniamque de nominibus illi verbisque dicendum est, quid sint quamque vim in significatione retineant, recte librum de interpretatione signavit. nec hoc nos turbet, quod sunt quaedam interpretationes, de quibus in hoc libro non tractet. tamquam enim si quis de homine disputans titulum operis de animali posuisset, quamquam non de omni animali, tamen quoniam de aliquo disputaturus esset, recte de animali libro nomen inponeret: ita nunc licet non de omni interpretatione pertractet, tamen quoniam de una quae est enuntiatio et de nominibus et verbis, quae interpretationes

4 falsumq; MTE 5 inuenire T 7 inscripsit F² 8 *alt.* est *om.* MT 10 falsumue F² 13 in quo F 14 inueniet MT codicem da mihi E 16 ordinationibus F uel orationibus *suprascr.* F¹? in quib; solis T *del.* solis T²? 17 repp. *sic semper codices* 17. 18 uocamus uel prop. MT 19 illis MT 22 conturbet T² 23 in *om.* MT 25 enim *post* quamquam *supra lin.* T² 29 et de T

simplices sunt, dicendum erat, a communi et generali p. 216 vocabulum libri de interpretatione | conposuit. est autem intentio de simplici enuntiativa oratione disserere. simplex autem enuntiativa oratio est, in qua cum verum falsumve sit, illud tamen est, ut sine coniunctione totus orationis ordo proponatur, ut est: homo est, homo animal est, homo currit, homo pavidus currit. hae enim propositiones sine coniunctione propositae sunt et hae dicuntur praedicativae, illae vero, quae sunt huiusmodi: si sol super terram est, dies est, duplices atque hypotheticae nec non etiam conditionales vocantur. ponitur enim si hoc sit, hoc esse, id est si sol est, esse diem. quare hae simplices non sunt; sol est enim et dies est duae propositiones sunt, quas una coniunctio quae est si copulat atque conponit. sed de his nullus hoc libro tractatus habebitur. quare quoniam de simplicibus enuntiativis orationibus tractaturus est, id est de simplici adfirmatione et simplici negatione, quoniamque adfirmationes et negationes verbis ac nominibus coniunguntur, ut in ea quae est homo currit adfirmatione homo nomen est, currit verbum, et rursum homo non currit negatio eodem nomine verboque coniungitur: recte prius de simplici adfirmatione et de simplici negatione omninoque de enuntiatione simplici disputaturus, quoniam omnis enuntiatio simplex verbis nominibusque coniungitur, primam disputationem de nominibus et verbis instituit. his enim prius ad scien-

1 sunt *om.* MT *supra lin.* T[2] de MTE communali TM[1]~ 5 falsumq; MT 6 totius MT 8. 9 Hae enim sine coni. propositiones potes M[1]T[1]? (M[2] *corr.* prop. positae sunt T[2] *corr. ut in textu est*) 12 fit FT 12. 13 hoc erit MT[1] 13 si solē ē diē M (*corr.* M[2]) si sol e͠e dies ē T (*corr.* T[2]) 16 in hoc T[2] 18 id est *om.* MT (*addit* T[2]) 19 et de MT (*del.* de T[2]?) 20 *pro* ac: et E 22 currit uero T[2] 24 *alt.* de *om.* MT 25 simplici enunciacione M s̃impl. ẽnunt. T 27. 28 uerbis et nominibus MT

tiam venientibus tota facillime natura orationis aperitur. de quibus autem ei in toto dicendum est libro, incohans ipse praeponit.

1. Primum oportet constituere quid nomen et quid verbum, postea quid est negatio et adfirmatio et enuntiatio et oratio.

In principio, inquit, huius sermonis, qui de enuntiatione instituitur, constituere id est definire oportet, quid nomen sit, quid verbum. haec enim (ut dictum est) omnem coniungere orationem valent. quae oratio aliarum genus est orationum. sunt autem principales quinque orationum differentiae. est autem prima oratio deprecativa ut Iuppiter omnipotens, precibus si flecteris ullis; secunda imperativa ut Suggere tela mihi; tertia interrogativa ut Quo te, Moeri, pedes? quarta vocativa ut Huc ades, o Meliboee! quinta enuntiativa, in qua verum inesse falsumque perspicitur. huius autem duae sunt species, una adfirmatio, altera negatio. adfirmatio est ut homo animal est, negatio ut homo animal non est. ergo orationem verba nominaque constituunt. enuntiationis autem oratio genus est, enuntiatio vero adfirmationis et negationis. quare elementa quaedam sunt quae coniungunt orationem verba et nomina et de his disputat primum, dehinc propositionis duas

13 Verg. Aen. II 689 15 Verg. Aen. X 333 Ecl. IX 1 16 Verg. Ecl. VII 9

---

3 inc^{h}oans F proponit T^2 4 quid *ego Ar.* *τί*: quid sit *codices* 5 sit uerbum MT^1D est *om.* $MT^1\mathfrak{S}A$ 9 sit nomen T 11 enim b 11. 12 ·v· principales MT 12 Prima est autem EG 13 ulcipotens F (*corr.* F^1?) G altipotens MT 16 meri EM mere T (*suprascr.* i) ut *om.* FMT^1 17 melibee FET^2 melibeae MT^1 18 inesse *om.* MT^1 falsumve F^2 sunt *om.* MT 20 *alt.* ut *om.* F 23 elimenta MT^1 24 coniungant E 25 prim. disp. E propositiones T^1

ultimas species sumit et dicit se de adfirmatione et negatione dicturum, post has harum genus proponit id est enuntiationem, ultimum vero, quod horum maximum est, orationem. est vero quodammodo conversus ordo ab speciebus usque ad earum genera prima perveniens. progrediendo enim ab adfirmatione et negatione ad enuntiationem, quod est genus, ascensum est, ab enuntiatione ad enuntiationis genus, quod est oratio, propositionem operis levavit; diverso tamen modo de cunctis disputat. prius enim de oratione, post de enuntiatione, dein de adfirmatione, postremo de definitione negationis edisserit, converso scilicet ordine. sed hoc posterius liquebit. quod autem prius negationem, postea proposuit adfirmationem, nihil interest, cum omnes species aequaevae sibimet sint et uni generi aequaliter supponantur. quocirca si adfirmatio et negatio enuntiationis species sunt, rectum est quamlibet earum prius indiscrete proponere. quemadmodum autem adfirmatio et negatio species enuntiationis sint et haec earum genus, secunda editione monstrandum est.

Sunt ergo ea quae sunt in voce earum quae sunt in anima passionum notae et ea quae scribuntur eorum quae sunt in voce. et quemadmodum nec litterae omnibus eaedem, sic nec voces eaedem. quorum autem haec primorum notae, eaedem omnibus passiones animae et quorum hae similitudines, res etiam eaedem. |

1 sunt *suprascr.* sumit F 4 Est enim E 6 Proponendi F (*suprascr.* o) Proponendo G E T[2] 11 *post* adfirmatione *addit* et negatione, *pro* negationis *corr.* utriusq; T[2] postremum E 12 disserit M T 18 ponere M T 19. 20 enuntiationis species sunt M T[1] 20 edictione F 25 eaedem *om.* M T[1] 26 voces eaedem *Ar. cf. ed. II:* eaedem voces *codices* autem *om.* F hae *codices; cf. ed. II* 27 animae sunt *codices praeter* M T[1] 28 HAE/// F iam b *Ar.*

Quoniam nomen et verbum in definitionibus suis p. 217 significativa paulo post propositurus est, primum explicat quorum sint significativa quaecumque significant id est quae designent ipsum nomen et verbum. tota autem ratio sensus huiusmodi est: tria sunt ex quibus omnis conlocutio disputatioque perficitur: res, intellectus, voces. res sunt quas animi ratione percipimus intellectuque discernimus, intellectus vero quibus res ipsas addiscimus, voces quibus id quod intellectu capimus significamus. praeter haec autem tria est aliud quiddam quod significat voces, hae sunt litterae, harum enim scriptio vocum significatio est. cum igitur haec sint quattuor: res, intellectus, vox, littera, rem concipit intellectus, intellectum vero voces designant, ipsas vero voces litterae significant. intellectus vero animae quaedam passio est. nisi enim quandam similitudinem rei quam quis intellegit in animae ratione patiatur, nullus est intellectus. cum enim video orbem vel quadratum, figuram eius mente concipio et eius mihi similitudo in animae ratione formatur patiturque anima rei intellectae similitudinem, unde fit ut intellectus et similitudo sit rei et animae passio. horum autem rursus quattuor duae sunt naturales, duae secundum hominum positionem. voces namque et litterae secundum positionem sunt, intellectus autem et res naturaliter. hoc illo adprobatur, quod apud diversas gentes diversis vocibus utuntur et litteris, idcirco quoniam ipsi sibi voces quibus uterentur et litteras quibus scriberent conposuerunt. intellectus autem et res nullus posuit, sed naturaliter sunt. neque enim quod apud

2 praepos. MT^1 3 sign. sint MT quaeq; E significent EF^2 6 colloquuo M^1 colloquio T^1 proficitur MT^1 6. 7 voces intellectus MT 18 intellectus est E 20 partiturq; MT^1 anima *om.* MT^1 (animo *add.* T^2) 22 harum? 23 rursū MT (*del.* T^2) 28 ipsi *om.* MT^1 (ipsae *add.* T^2) 29 autem *om.* MT

Romanos equus est apud barbaros cervus, sed apud diversas gentes eadem rerum natura est. praeterea non quod nos intellegimus esse equum canem barbari putant, sed eadem apud diversissimas gentes substantiarum intellectuumque ratio est constituta. quare duae harum sunt secundum hominum positionem id est voces et litterae, duae secundum naturam: res et intellectus. nunc ergo hoc dicit, quoniam voces quidem significant intellectum, ipsas autem voces litterae significant. sunt autem intellectus animae passiones. et voces quidem et litterae naturales non sunt. quemadmodum enim vox non eadem apud omnes est, ita nec litterae. sed intellectus et res eadem apud omnes quamlibet diversissimas gentes invenies. atque hoc est quod ait: sunt ergo ea quae sunt in voce earum quae sunt in anima passionum notae id est ipsae, inquit, voces intellectus qui sunt animae passiones significant eorumque sunt significativae; ergo ea quae sunt in voce significant illas et earum sunt notae quae sunt animae passiones. animae autem passiones intellectus sunt. igitur ea quae sunt in voce intellectuum qui sunt animae passiones notae sunt eosque significant, quoniam his id est vocibus omnis significatur intellegentia mentisque conceptio. at vero quod addidit his: et ea quae scribuntur eorum quae sunt in voce, tantundem valet tamquam si diceret: notae sunt litterae quae scribuntur verborum et nominum quae sunt in voce. monstravit igitur

4 diuersas E   5 intellectumq. F^1 intellectūumq; MT^1 oratio MT   Quarū MT (harum *del.* M^2)   6. 7 id est *om.* MT^1 7 duae *om.* T^1 11 *post* quidem: significant intellectus uoces autem *add.* T^2 12 apud omnes non eadem est MT   13 eaedem F^2 easdem MT   14 quaslibet MT^1 18 sunt signif. sunt F^1 sign. sunt MT   19 ea *eras. in* F qui MT^1 20 autem *supra lin. et rasura post* passiones F 22 intellectum F^1 24 mentis T^1 25 his *om.* FGE, *del.* T^2

voces intellectuum esse significativas et litteras vocum. nunc de eorum natura pertractat dicens: et quemadmodum nec litterae omnibus eaedem, sic nec voces eaedem. hoc ad monstrandum valet voces et litteras positione constitui, non natura. etenim diversae apud diversos sunt voces et litterae et quemadmodum litterae eaedem apud omnes homines non inveniuntur, ita quoque nec voces. quare hae secundum positionem sunt, quod ipse reticuit velut planum. manifestum enim est, quod per gentes singulas permutatur, hoc non natura constitutum esse, sed positione. quod vero addidit: quorum autem haec primorum notae, eaedem omnibus passiones animae et quorum hae similitudines, res etiam eaedem ad hoc pertinet, ut naturales esse res intellectusque declaret. idem namque (ut dictum est) intellectus passiones quidem animae sunt, rerum autem similitudines. ergo nunc hoc dicit: quorum hae id est voces, de quibus supra dixerat: sic nec voces eaedem, quorum ergo hae voces significativae sunt, id est passionum animae, hae sunt apud omnes eaedem. significánt autem voces illa quae sunt in intellectibus: intellectus igitur animi passio est apud omnes homines non diversa. ergo naturalis apud omnes homines

1 intellectum F[1] 4 eaedem voces *codices* (*rasura post* voces *in* F) ad demonst. MTGS 4. 5 litteras et uoces MT 6 uoces sunt MT 7 apud *om.* M[1]T[1] omnes *in marg.* F 12 heae F hae *ceteri* 13 notae sunt T[2] 14 animae sunt *codices* heae F (*saepius*) 16 dedaret M[1] dederat T[1] 17 quaedam MT 18 hae] nec hae G[2] 19 *post* dixerat: notae sunt eaedem animae passiones omnibus et ut nec litterae sunt eaedem *in marg. add.* F[1]? *idem add.* T[2] *omissis* eaedem — omnibus 18—20 E *sic habet:* dicit quemadmodum hae id est litterae non omnibus sunt eaedem, sic nec eaedem uoces 19. 20 eaedem uoces *codices* (eaedem literae G *idem* S, *sed* litterae *in ras.*) 22 qui MT[1] 23 animae b homines *del.* T[2]

p. 218 est animi conceptio atque animae passio, | quarum sunt notae ea quae versantur in vocibus. docetur autem et res, quarum sunt similitudines intellectus, et animae passiones esse non positione, sed naturaliter constitutas, idcirco quod eae res, quarum similitudines sunt intellectus, qui intellectus animae passiones sunt, apud omnes eaedem sunt. hoc est enim quod ait et quorum hae similitudines scilicet animae passiones, quae sunt similitudines rerum, res etiam eaedem, ac si diceret: quorum intellectus sunt similitudines, qui intellectus animae passiones sunt, id est res apud omnes eaedem sunt. quod autem ita posuit: quorum autem haec primorum notae, hoc sentit: de vocibus enim dicit, quoniam quorum voces primorum notae sunt, apud omnes sunt eaedem animae passiones. vox enim et intellectum rei significat et ipsam rem. ut cum dico lapis et intellectum lapidis et ipsum lapidem id est ipsam substantiam designat, sed prius intellectum, secundo vero loco significat rem. ergo non omnia quae vox significat passiones animae sunt, sed illa sola quae prima; prius enim significat intellectus, secundo vero loco res. sed intellectus passiones animae sunt et quorum ergo primorum notae sunt voces, eaedem sunt apud omnes homines animae passiones. est alia quoque scriptura hoc modo sese habens: quorum autem haec primorum notae, hae omnibus passiones animae et quorum hae similitudines, res etiam hae. quod si ita scriptum sit,

1 animi F quarum *ego*: quorum *codices* 2 ea *supra lin.* F docet FGE^{2} 3 quarum E: quorum *ceteri* 5 eas M$T^{1}F^{1}$? heae E quarum E: quorum *ceteri* 7 enim *om.* F *post* hoc *add.* F^{1}? 11 res *in* rerum *mut.* E^{1} 13 hae *codices* 15 eaedem sunt MTE 21 prima est MT^{1}E (est *del.* T^{2}) prius (*suprascr.* primo) FT^{2}, primum MT^{1}E significatur MTE 23 et *om.* E primorum *om.* E 25 quoque alia T^{2} structura $M^{1}T^{1}$ sē MT 26 hae *codices* 27 animae sunt *codices* 28 hae] eaedem T^{2} est T^{2}

hoc videtur dicere: ostendit enim quorum sint voces notae et quorum rursus animae passiones, tamquam si diceret: voces quod significant et quorum notae sunt, illae sunt animae passiones et rursus quorum similitudines sunt hae quae sunt animae passiones, hae sunt res; tamquam rursus si diceret: quorum sunt similitudines ea quae in intellectibus atque animae passionibus sunt, illae sunt res. sed de his disputationem trahere longius non vult. ait enim: de his quidem dictum est in his quae sunt dicta de anima, alterius est enim negotii. etenim aliud est principaliter de intellectibus animae disputare, aliud tantum sibi ad disputationem sumere, quantum ad logicae possit pertinere peritiam. quare alterius negotii est principaliter de animae passionibus disputare.

Est autem, quemadmodum in anima aliquotiens quidem intellectus sine vero vel falso, aliquotiens autem cui iam necesse est horum alterum inesse, sic etiam in voce; circa compositionem enim et divisionem est falsitas veritasque.

De enuntiatione dicturus in qua veritas et falsitas invenitur recte prius monstrare proponit, in qua prolatione vocum horum alterum id est aut veritas aut falsitas inveniri queat. sed omnis vox animi sensa significat, quare ex animi intellectibus quidquid evenerit vocibus iudicatur. ergo nunc hoc dicit: similitudo est, inquit, quaedam inter se intellectuum

2 rursus sunt E 3 *pro* quod *corr*: quae T² 4 illa ET² sunt *supra lin.* M quorum hae MT¹ (*del.* hae T²) 5 similitudines *om.* E haeq; MT¹ (*corr.* hae quae T²) haec quae E 6 si rursus T² 7 in *om.* MT¹ 8 *prius* sunt *om.* MT¹ illa E 10 *post* dictum est *add.* videlicet satis MT¹ (*del.* T²) 11 enim *om.* MT¹𝔖A 13 tamen F 14. 15 est negocii MT 18 cum MTE𝔖A sit MT¹ 20 enim *eras. in* 𝔖 autem A 20. 21 ueritas falsitasq; MTE 25 Si M¹T¹ (*corr.* M²T²) 26 intellectus M¹T 27 euenit F¹E iudicatur *ego:* indicatur *codices*

atque vocum: quemadmodum enim sunt quaedam simplicia quae ratione animi concipiuntur constituunturque intellegentia mentis, in quibus neque veritas ulla neque falsitas invenitur, ita quoque in vocibus est. simplex enim intellectus, ut verbi gratia hominis vel equi, neque falsitatem ullam retinet neque veritatem. cum enim intellego simpliciter hominem, substantiam ipsam, nihil veri vel falsi in cogitatione retineo. quod si cursum rursus animi cogitatione perspexero, cogitatio ipsa, quoniam simplicis rei tenet intuitum, a veritate et falsitate seclusa est. sed quando cursum et hominem iunxero et ex his aliquid intellegentia mea fecero (idque si voce proferam, huiusmodi erit *homo currit*), tunc ex hac substantiae et accidentis conpositione et coniunctione huiusmodi intellectus fit, in quo vel falsitas possit esse vel veritas. ergo quemadmodum in intellectu sunt quaedam aliquotiens simplicia vero falsoque carentia, aliquotiens autem cum iam necesse est aut veritatem inesse intellectui aut falsitatem, sic est etiam in voce. nam si simplicem intellectum et vero falsoque carentem vox proferat, ipsa quoque a veritate et falsitate relinquetur. quod si huiusmodi proferat intellectum, qui in se verum falsumque contineat, ipsa quoque veri falsique retinet significationem. docuit autem per hoc quod ait: *circa conpositionem enim et divisionem est falsitas veritasque* in qua prolatione vocis enuntiationes possimus | (p. 219) invenire. quotiens enim substantiam cum accidenti con-

3. 4 nec — nec MT   5 enim *om.* MT   8 retinet T^2 9 rursum cursum M^{1}T   10 rei retinet MT tenet *om.* E *post* intuitum *add.* E^1?   a *om.* MT^{1}E   11 Si MT^1 16 *prius* vel *om.* T   17 intellectus (*om.* in *et* sunt) M^1 quidam M^{1}T^1 20 et *om.* E   22 relinquitur MT   23. 24 retineat MT   24 falsumq; MT^1 25 circa *om.* F^{1}T^1 26 enim *om.* MT^1 ueritas fals. *codices*   27 enuntiationem E   possimus M^{1}T^1: possumus FM^{2}T^{2}E

iungimus atque conponimus vel intellectum intellectui copulamus, ut fieri propositio possit in cogitatione, tunc fit idem in voce. et est nunc adfirmatio ut homo currit, hominem quippe cursumque conposui atque coniunxi et inde adfirmatio nata est veritatem continens vel mendacium, nunc vero negatio, si huic adverbium negativum iunxero et substantiam ab accidente divisero atque disiunxero, ut est homo non currit; non id quod est adverbium negativum, hominem a cursu divisit atque disiunxit factaque inde negatio rursus veritatem falsitatemve significans. recte igitur dictum est circa conpositionem quod est adfirmatio vel divisionem quod est negatio veritatis falsitatisque constare naturam.

Nomina igitur ipsa et verba consimilia sunt sine conpositione vel divisione intellectui, ut homo vel album, quando non additur aliquid; neque enim adhuc verum aut falsum est.

Nunc qui sit intellectus sine vero vel falso ordinata continuatione persequitur. ea enim, inquit, quae simpliciter dicuntur, similia sunt simplicibus intellectibus, qui sine ulla conpositione vel divisione animi puro capiuntur intuitu. cum enim homo vel album ipsa quidem simplicia sint et significent aliquid, nihil tamen neque verum neque falsum designant. omne enim simplex nomen vel verbum a veritate et falsitate secluditur. atque ideo, quoniam (ut dictum est) quaecumque sunt in vocibus significant animae passiones, simplices voces et sine conpositione vel divisione similes sunt his intellectibus quos sine conpositione

2 et ut MT 4 cursum est M^1T^1 4. 5 conposui atq; coniunxi E: conposuit atq; coniunxit *ceteri* 9 id *om.* MT^1E 10 diuidit MT^1 factaq; F: factaq; est *ceteri* (*et* F^2) 11 falsitatemq; T^2 18 vel E 19 quis MT^1 quid F^2 23 vel intuitu intellectu M^1T^1 28 animae F: animi F^2 *et ceteri* 29 *post* simplices *add.* vero F^2?

et divisione simplex intellegentia concipit. in his enim atque in huiusmodi nulla neque veritas neque falsitas invenitur. nisi enim aliquid addatur, ut id quod simplex intellegis vel per se constituas esse vel ei aliquid secundum esse coniungas, in his veritas et falsitas non erit. cum enim simpliciter dico homo, si non aliquid addidero, ut verbum est, ut fiat huiusmodi conpositio homo est, vel huiusmodi aliquid, ut homo vivit, quod idem valet tamquam si dicamus homo vivens est: ergo nisi aliquid huiusmodi fuerit adiunctum, quod intellectam rem vel per se esse constituat, ut homo est cum dico per se esse hominem designavi, vel iuncto accidenti tale aliquid adponatur, quod idem ei quod est esse significet, ut est homo vivit, vita enim homini iuncta est et vivit idem designat quod vivens est, nulla veritas nec falsitas valet intellegi. hoc autem convenientissimo monstrat exemplo.

Huius autem signum hoc est: hircocervus enim significat aliquid, sed nondum verum vel falsum, si non vel esse vel non esse addatur, vel simpliciter vel secundum tempus.

Magnam vim habet exempli huius subtilitas. non enim sola illa nomina vel verba a veritate ac mendacio separata sunt, quaecumque simplicia sunt, sed etiam illa quaecumque conposita, si sint simpliciter dicta. hircocervus enim conpositum nomen est significans hircum et cervum, sed nisi ei aut esse aut non esse addatur, ut dicamus hircocervus est vel hircocervus non est, nullus inde veri falsive in-

1 concipiet F[1] 7 ut fiat *ego:* et fiat *codices* 9 valet est M est *suprascr.* vel valet T dicam FE 14. 15 ut homo est uiuit MT 16 significat MT neq; MT 17 conuenienti MT 19 hoc est *om.* 𝔖 20 sed quod MT[1] (quod *del.* T[2]) 𝔖 22 *alt.* vel *in marg.* F[2] 24 a ueritate T[2]E: falsitate (*om.* a) *ceteri* 26 si *om.* MT[1] 30 falsiq; T

tellectus poterit provenire. ipsum enim quamquam sit conpositum, tamen simpliciter dictum veritati et falsitati proximum non est. si quis enim dicat tantum hircocervus, nihil enuntiat. quod si nihil enuntiat, praeter veritatem falsitatemque quiddam conpositum designans nomen auditor intellegit. quod vero ait vel simpliciter vel secundum tempus, ad hoc valet, ne putaremus tunc solum fieri de nomine enuntiationem, cum ei praesens tempus adicitur, ut cum dicimus: hircocervus est vel hircocervus non est; in his iam veritas est aut falsitas. sed non solum si praesens tempus designet propositio, sed etiam si praeteritum, ut si quis dicat hircocervus fuit, vel futurum, ut si quis dicat hircocervus erit, enuntiationem facit. ergo id quod ait vel simpliciter vel secundum tempus, huiusmodi est: simpliciter enim facta enuntiatio secundum praesens est. etenim quod praesens dicimus tempus non est, sed confinium temporum, tempus autem est futurum | vel praeteritum. p. 220
ergo non potest in eo quod est hircocervus veritas aut falsitas inveniri, nisi ei aut esse aut non esse addatur, vel praesens significans, quod est simpliciter, vel tempus, quod est praeteritum aut futurum. si quis enim sic dicat hircocervus est, simpliciter dixit id est secundum praesens, si quis autem hircocervus erit vel fuit, secundum tempus futurum scilicet et praeteritum. haec igitur quae erant utilia praelocutus ad definitionem nominis disputationis cursum intendit.

2. Nomen ergo est vox significativa secun-

2 ueritati dictum F^1 (*corr.* F^2) 4. 5 enuntiat b: adnuntiat (*vel* ann.) *utroque loco codices* 5 propter MT^1 quoddam T^2 8 putemus? 10 vel *om.* MT 11 etiam M^1T^1 14 qui M^1T 16 modi *om.* E enim est simpliciter E huiusmodi enim simpl. T^2 19 est *om.* MT 23 tempora MTE 25 enim MTE 30 DE NOMINE FMT ergo *om.* MTE est ergo 𝔖

dum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significativa separata.

Omnis definitio genere differentiisque perficitur. sumpsit ergo ad definitionem *vocem* nominis genus, cetera vero quae exsecutus est pro differentiis adgregavit. est autem huius termini talis expositio: nomen, inquit, est *vox*. sed vocum aliae sunt quae significant, aliae quae nihil significant. nomen autem significat id cuius nomen est. nomen igitur est *vox significativa*. vocum significativarum aliae sunt naturaliter, aliae non naturaliter. naturaliter est vox significativa, ut ea quae dolores naturaliter monstrat aut gaudia, non naturaliter vero significativae voces sunt, quas secundum positionem esse dicimus. secundum positionem vero sunt, quas ipsi sibi homines posuerunt, ut cum dixit aliquis primus qui rebus nomina condidit: haec substantia dicatur aurum, haec lapis, haec aqua, et alia similia. tales igitur voces secundum positionem sunt hominum, et ita secundum positionem, quemadmodum ipsis hominibus placuit, a quibus nomina illa formata sunt. huiusmodi ergo voces, quae secundum positionem sunt, secundum ponentium placitum sunt. sed nomen non naturaliter significat. apud diversas enim gentes diversa sunt nomina. quae autem apud diversos diversa sunt, ea non sunt naturaliter, sed secundum placitum eorum qui posuerunt positionemque ponentium. alioquin si naturaliter essent, quemadmodum ea quae dulcia sunt apud Romanos non eadem sunt apud Scythas amara nec acida, sed apud ipsos quoque sunt dulcia et apud omnes

1 tempore diffinitum MT[1] 2 seperata F[1] 3 a genere MT differentisq. F 4 nominis uocem MT uocem quae est n. E 6 huius *om.* M[1]T[1] (*add.* T[2] term. huius M[2]) 9. 10 uox sign. est MT uocum autem T[2] 12 naturaliter *om.* MT 13 sunt uoces MT 18 *pro* alia: his E 20 placet E[1] 29 sunt *om.* MT acida sunt E

gentes eodem modo: ita quoque omnia nomina si naturaliter essent, isdem omnes homines uterentur. quare quoniam nomina naturaliter non sunt nec naturaliter significant, secundum placitum sunt scilicet ponentium atque auctorum et a quibus nomina ipsa rebus inpressa sunt. est ergo nomen vox significativa secundum placitum. secundum placitum autem positionemque significantium vocum aliae tempus secum ad significationem trahunt, aliae praeter tempora praedicantur. tempus secum trahunt, ut est curro et lego vel cucurri vel legi et quaecumque sunt verba. omne enim verbum cum tempore est, nomina vero sine tempore sunt. cum enim dico Socrates vel albedo vel aliquid huiusmodi, temporibus carent. nomen ergo est vox significativa secundum placitum sine tempore. vocum significativarum secundum placitum sine tempore aliae sunt quarum partes extra significent, aliae quarum partes extra nihil designent. haec namque vox, quae est Socrates cum Platone aliisque discipulis, quae est oratio, et significativa est et secundum placitum, partes namque ipsius quae sunt nomina secundum placitum sunt, et sine tempore, nulla namque in ea ne imaginatio quidem temporis invenitur, sed habet hoc quod partes eius extra significant. tota namque oratio est Socrates cum Platone aliisque discipulis, sed eius pars Socrates si a tota oratione disiuncta sit, significat aliquid. nominis autem pars nihil extra significat; ipsius enim nominis quod est Socrates,

2 hisdem MT 4 scilicet *om.* MT 5 et *om.* E 9 tempus E 11 et legi b 15 est *om.* MT 18 aliquid extra MT significant MT; nihil extra designent E 18. 19 nihil extra designant MT; aliquid extra significent E 23 eo FE[1] ne *om.* MT nec EF[2] 24 quidem *bis* F sed //////////// quod F habet hoc *in marg.* F[2] 25 significent E 29 autem T aut M

quod disiunctum a tota conexione significat, partes nihil extra designant. neque enim So neque cra neque tes aliquid praeter totum nomen extra designant. quare rectissime definitio constituta est: nomen esse vocem secundum placitum designativam sine tempore, cuius partes nihil extra significent. hoc autem propositis docet exemplis.

In nomine enim quod est equiferus ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione quae est equus ferus. |

p. 221 Si enim sit oratio quae dicat equus ferus, duas res significat: equum et ferum. utrumque enim est, unum substantia, alterum quale. qui vero dicit equiferus, unum nomen est et ei unum quod significat subiectum est. quocirca unum quoque permixtio ista significat. quod si unum significat tota permixtio, pars inde separata nihil extra designat. in toto enim nomine quod est equiferus, consignificat quidem ferus, per se vero nihil significat. quod si per se id quod dicimus ferus aliquid significare arbitremur, non iam erit pars nominis, sed ipsum erit integrum nomen et habebit partes fe et rus. quocirca quoniam nominibus unum subiectum est et unum significat tōtum nomen, vel si sit aequivocum vel si non sit (canis enim cum sit aequivocum, semel totum latrabilem, secundo totum rursus marinum significat): quare quoniam quodlibet nomen unum aliquid significat totum, pars eius separata et velut a tota conpositione seiuncta,

1 significat aliquid E 2 significant MT 3 neq; aliquid MT designent F (n *del. et suprascr.* a F[1]) designat MT 5 designificatiuam F designatiua MT[1] 6 significant T *om.* M (*add.* M[1]?) 6. 7 hoc — exemplis *om.* EMT (*in marg. add.* T[1]?) Haec F prop. b: praep. FT 11 sit *om.* F 12 est nomen ET[2] 17 significat MT 21 pars erit MT nom. int. MT 26 secundo caeleste sydus totum rursus m. E 28 pars autem E

in qua unum aliquid consignificabat, nihil extra significat. dat autem differentias simplicium nominum et conpositorum. dicit enim:

At vero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in conpositis. in illis enim nullo modo pars significativa est, in his autem vult quidem, sed nullius separati, ut in equiferus ferus.

Simplicis, inquit, nominis, quoniam non constat ex aliis, partes ne imaginatione quidem significationis aliquid produnt, ut in eo nomine quod est homo neque ho neque mo quidquam significant nec significare putantur, idcirco quoniam simplex nomen est. in his vero quae conposita sunt, quoniam ex duobus significativis in unam significantiam rediguntur, vult quidem significare aliquid pars, sed nihil separatum designat. in eo enim quod est equiferus dat quidem imaginationem aliquam significationis et putatur significare ferus (hoc est enim quod dixit: vult quidem), sed nihil extra separatumque significat. si enim hoc ipsum ferus ut pars nominis dicatur, dimidium nomen dicitur eius quod est equiferus, dimidium autem nomen nihil designat. ergo id quod dicimus ferus cum alia parte nominis quae est equi unum consignificat equiferus, separatum autem nihil extra designat. quod si rursus ipsum nomen extrinsecus,

2. 3 et — enim *om.* T (*add.* T^2) dicit enim *om.* ME 4. Et M^2 *pro* uero: non M^2 non *om.* FMT 5 habent FE𝔖 etiam *om.* MT et 𝔖 8 in 𝔖A: in eo quod est *ceteri* ferus *om.* MT^{1}𝔖 9 Simplicius? F (*corr.* F^2) *post* nominis *add.* partes F^2 *ante* nom. E^2 constant T^2 10 *post* aliis *add. supra lin.* s. partibus M^2 partes *in* partibus *mutat* F^2 partibus EG nec F^2 12 neq; E 16 significari FE 19 *pro* hoc est enim: autem est nomen MT^1 21 nominis M^{2}E 22 eius] id FT^{2}E autem *om.* F 23 nominis M^{2}E 24 aliqua E 24. 25 signif. MT 25 autem nihil *in marg.* F 26 significat E

non in alterius nominis parte ponatur, significat velut nomen. ergo non est similis in simplicibus nominibus conpositisque partium significatio, sed simplicium quidem nominum partes nec ipsae significant nec significare putantur, conpositorum vero volunt quidem partes aliquid significare et dant significationis imaginationem et significare aliquid putantur, sed nullius separati retinent significationem.

Secundum placitum vero, quoniam naturaliter nominum nihil est, sed quando fit nota. nam designant et inlitterati soni, ut ferarum, quorum nihil est nomen.

Dixerat superius in definitione nomen esse secundum placitum, non natura. hoc autem nunc diligentius monstrat dicens nihil esse nominum naturaliter. atque ideo non illi sufficit ad definitionem, quod est significativa vox, nisi illud quoque adderet, quod secundum placitum vox significativa est. alioquin multi inlitterati soni significant, ut sibilus aliquid interdum designat. ferarum quoque mutorumque animalium voces interdum aliqua significatione praeditas esse

1 in *om.* F^1T parte nominis MT signif. *suprascr.* ibi (*ergo* ibi sign.) F^2 sibi significat MT per se sibi sign. M^2E uult F (uelut F^2) 3 consign. F 6 designare MT 10. 11 *inter* nota *et* nam *hos versus habet* b (*qui interpolati videntur, nam in codicibus meis desunt*): Tunc enim significat nomen secundum placitum, quando fit nota alicuius rei, id est quando significat aliquam rem, ut scindapsus. quamdiu enim huic voci nihil subiectum est, scindapsus nomen non est. nam nominis est significare subiectum, scindapsus autem subiectum non significat. non igitur nomen est. ac rursus est huius constituere subiectum, nominis autem significare subiectum est. non enim nomen aliquid diceretur, nisi a subiecti significatione hoc traheret, praecipue cum nomen dicatur quasi notamen. itaque cum scindapsus subiectum significat, nomen est. constat igitur nomen esse secundum placitum, sed tunc quando fit nota, id est quando aliquod subiectum significat 19 sibi ius M^1T^1 20 mutorum MT 21 *supra* praeditas *scr.* constitutas T^2

perspicimus. quaedam enim vox | canum iras significat, hinnitus quoque equorum saepe alterius equi consuetudinem quaerit. sed haec naturaliter significant atque ideo nomina non sunt. quod igitur naturaliter significat, nomen non est. atque haec hactenus. nunc quemadmodum facta sit definitio videamus. quod dixit nomen esse vocem, traxit a genere definitionem; quod significativam esse consequenter adposuit, nomen ab non significantibus vocibus separavit; quod secundum placitum, ab naturaliter significantibus vocibus nominis natura divisa est; quod sine tempore, ad verborum discrepantiam respicit; quod eius nullam partem extra significare propositum est, idcirco dictum est, ut nomen ab orationibus distare videretur. hactenus quidem de tota nominis definitione tractatum est et quibus differentiis ab aliis vocibus distare possit explicitum est, nunc autem quae videntur in definitionem nominis incurrere an nomina sint, diligentius quaerit. p. 222

Non homo vero non est nomen. at vero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari. neque enim oratio aut negatio est, sed sit nomen infinitum.

Nunc disserit qualia esse arbitrari oportet, quae cum sub definitionem quidem nominis cadant, integra tamen nomina non esse videantur. unde fit ut his diligentissime distributis integerrima nominis definitio concludatur. hoc enim quod dicimus non homo quid sit ambigitur. oratio enim non est. omnis enim

5 non est. ////////////// atque F; *supra* non est *scr.* al. esse non poterit T^{2} actenus *codices* 9 seperauit F 14 uidetur MT^{1} 17 possit nomen $F^{2}T^{2}E$ *pro* autem: haec MT^{1} 18. 19 dilegentius $F^{1}T^{1}$ 20 nomen non est MT^{1} 21 quod $𝔖^{1}$ oportet F^{1} 22 appellare E 25 finitionem F^{1} quidem *om.* MT^{1} cadunt T 26 uidentur MT 28 conclaudatur $M^{1}T^{1}$

oratio verbis nominibusque coniungitur. hoc autem quod dicimus non homo duabus quidem partibus constat, sed unum in se retinet nomen, verbum vero non habet. negativa enim particula, quae est non, neque nomen est neque verbum. rursus negatio non est. omnis enim negatio verum falsumve significat. non homo vero quod dicimus neque verum est neque falsum. nisi enim (ut supra ait) aliquid quod sit proximum ad id quod est esse addatur, nulla veritatis aut falsitatis ratio in qualibet orationis partium conpositione perficitur. at vero nomen non est. omne enim nomen unam rem significat definitam, ut cum dicimus homo, substantiam significat nec quamlibet, sed rationalem atque mortalem. eodem modo et cetera nomina. qui vero dicit non homo, hominem quidem tollit, quid autem illa significatione velit ostendere, non definit. potest enim quod homo non est et equus esse et canis et lapis et cetera quaecumque homo non fuerint. quare quoniam id quod definite significare potest aufert in eo negativa particula, quid vero significare debeat definite non dicit, sed multa atque infinita unusquisque auditor intellegit: dicatur, inquit, nomen infinitum. hoc enim quod dicimus non homo tam multa significat quam multa sunt quae a definitione hominis disiunguntur. sed hoc Aristoteles vocabulum, cum infinitum nomen vocaret, primus invenit. apud antiquiores enim ista quidem erat dubitatio, sed huic differentiae, qua differt nomen definitum ab huiusmodi nomine quod cum negatione proponitur, inpressum vocabulum non erat, quod ipse testatur dicens: at vero nec positum est nomen, quo illud

3 *pro* uero: enim MT 5 est *post* uerbum E 9 est *om.* F^1 esse est T^1 11 conpositio F^1 13 neq; EM^2 14 atque *om.* MT^1 25 nominis MT 27 antiquari/// F^1 enim *om.* F illa MT^1 31 dicens //////////// F (Sequitur *videtur eras., quod* T^2 *add. in marg.*) quod F^1

oporteat appellari. nullus enim posuit vocabulum, quo oporteat appellari id quod dicimus non homo, sed Aristoteles perspicaciter infinitum nomen huiusmodi praedicamentum censuit appellari.

Catonis autem vel Catoni et quaecumque talia sunt non sunt nomina, sed casus nominis.

Omnis, inquit, casus alterius casus est. itaque fit ut quicumque casus sit alterius inflexio videatur. ergo quod dicimus huius Catonis vel huic Catoni vel alia huiusmodi casus nominamus, unde fit ut hi casus inflexiones quoque dicantur. sed omnis inflexio alicuius inflexio est. quod autem inflectitur ab eo quod ipsa inflexione fit prius est. quare cum id quod dicimus Cato nomen sit et sit primum, distat inflexionibus suis. inflexio autem nominativi genetivus et ceteri. nullus enim dixerit recte nomina casus esse. si enim id quod dicimus Cato alicuius casus sit, cuius casus | esse possit oportet ostendi. sed ante p. 223 id quod dicimus Cato nullus praedicatur casus: igitur quoniam Cato nomen nullius inflexio est, nec omnino casus est. ceteri autem casus qui dicuntur nominativi inflexione formantur: Catonis et Catoni et Catonem. quare si distant ea quae ab inflexione nascuntur ab his quae inflectuntur, distant quoque hi omnes casus, qui sunt Catonis Catoni Catonem, eo quod est Cato, id est a nomine principali. sed hic Cato nomen est, casus igitur nomina non sunt. aliud est

1 appellare E appellari — oporteat (2) *om.* T 2 illud app. (*om.* id) MT^1 appellare E 4 appellare E^1 appellari /////// F app. sequitur E 5 Catoni] ni MT^1 7 *posterius* casus *del.* F^2 est *om.* E 9 Catoni] ni M^1T^1 11 uideantur M^1T^1 12 est *om.* MT^1E 14 nomen est E 15 nominatiui *om.* M^1T^1 gentes datiuus M^1T^1 16 est et F^2E ceteri sunt T^2 17 alius MT 18 possit *suprascr.* e E 19 nullus *del. et post* sed *transponit* F^2 20 nomen //// F nomen est E 21 est *om.* E autem *om.* MT 22. 23 Catonis·ni·nem MT (*item* 25) 25 ab eo F^2TE 27 est *post* sed: MT *alt.* est *om.* MTE

enim ipse casus, aliud cuius est casus. quocirca si nominis haec omnia casus sunt, haec nomina non sunt. atque ideo prudenter veteres omnes casus genetivum, dativum, accusativum, vocativum, ablativum suis diversisque nominibus vocaverunt, primum vero alias rectum, quasi a nullo inflexum, alias nominis ipsius vocabulo nominativum dixerunt. quare nunc hoc Aristoteles exsequitur, quia casus nominum videantur non esse nomina, sed tantum nominum inflexiones id est casus.

Ratio autem eius est in aliis quidem eadem, sed differt quoniam cum est vel fuit vel erit iunctum neque verum neque falsum est, nomen vero semper; ut Catonis est vel non est; nondum enim neque verum dicit neque mentitur.

Ratio, inquit, id est definitio nominis et casus nominis eadem est. nam sicut nomen vox significativa est secundum placitum sine tempore, ut eius pars nulla extra significet, sic etiam casus. nam vox est et secundum placitum designativa et cuius separatae partes nihil designant. ergo eadem definitio ratioque est nominis et casus nominis, sed his una additur differentia, quod omne nomen cum eo quod dicitur est aut non est coniunctum aut adfirmativam enuntiationem facit aut negativam, ut Socrates est vel Socrates non est. hic enim quoniam veritas aut falsitas incidit, enuntiationem esse necesse est; in

2 *pro altero* haec: casus E (*quod del. et* haec *suprascr.* E[1]?) 7 uocabulum M[1]T 8 quia E: qui E[2] *et ceteri* 9 tamen M[1]T[1] 11 est *om.* FE 13 iunctum *ego:* adiunctum *codices alt.* neque *om.* T[1] est *om.* E 14 semper *om.* F 15 enim aliquid MT𝔖A dicit *om.* E 16 mentitur] falsum M[1]TS 𝔖A 17. 18 et casus nominis *om.* MT 20 nihil MT 22 nihil extra F[2]MT et ratio MT[1] (*del.* T[2]) 23 *prius* nominis *om.* M[1]T[1] (et nom. *add.* M[2]) 24 eo quo F[1] 26 vel *om.* MT 28 *pro* esse nec. est: facit MT

casibus vero quamvis addas est aut non est, nulla inde adfirmatio neque negatio fit. neque enim ulla in hos veritas aut falsitas cadit. si quis enim dicat Socratis est vel Socratis non est vel Catonis est vel Catonis non est, quid sit vel non sit non adponens, cum simplici casu est aut non est iungens inperfectam faciet orationem falsitate ac veritate disiunctam. quare nulla enuntiatio est. ergo differt nomen casu, quod nomen quidem cum est aut non est iunctum aut verum aut falsum facit, casus vero nec verum dicit neque mentitur. etenim nullo alio addito trunca atque inperfecta sententia est. sed quorsum istuc? ut definitio scilicet nominis integerrima conpleretur. etenim iam nunc definitio nominis hoc modo est: nomen est vox significativa secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars significativa est separata, definitum aliquid significans, cum est aut non est iuncta faciens enuntiationem. sed de nomine hactenus, nunc verbum diligentissima definitione determinat.

3. Verbum autem est quod consignificat tempus, cuius pars nihil extra significat.

Verbum distat a nomine hoc solo quod nomen sine tempore est, ut supra iam dictum est, verbum vim temporis in significationibus trahit. et esset quidem plena definitio verbi, si alia in ea omnia quae in nomine ponerentur, hoc solo discrepante quod ver-

2 neq. neg. fit *om.* MT[1] (*in marg. add.* T[2]) enim *om.* MT[1] nulla MT[1] 7 uer. ac fals. E *pro* ac: a F aut a F[2] 8 en. nulla MT a casu MT 10 *alt.* aut] uel MTE 13 istud M[2]E[1] istec T 18 iunctā MT 19 diligiten (*h. e.* diligenti) E[1] 21 DE VERBO MTS INCIPIT DE VERBO G[2] signif. E[1] 22 extra nihil E *verba Ar. continuant usque ad:* nota MT[1]S 23 solum MT 24 iam *om.* MT 25 est F[1] 26 plena *in marg.* F[2] eo T[2] 27 posita sunt ponerentur MTF[2]

bum consignificat tempus, essetque definitio ita: verbum est vox significativa secundum placitum cum tempore, cuius nulla pars extra significativa est. sed quoniam sunt illa nomini verboque communia, proprium autem verbi consignificare tempus, a proprietate definiti verbum voluit definire. diligenter autem ait *consignificat*. nam significant nomina tempus, ut *dies* vel *annus*, haec enim temporum nomina sunt; verbum autem consignificat tempus. principaliter enim aut passionem designat aut actum, ut cum dico *accuso* vel *accusor*, sed cum ipsa actus passionisque significatione vim quoque secum temporis trahit, ut ille actus aut passio praeter aut futurum aut praeteritum aut quod |
p. 224 inter haec est esse non possit. sequitur: *et est semper eorum quae de altero dicuntur nota.* sensus huiusmodi est: omne, inquit, verbum significat aliquod accidens, quod accidens semper de altero praedicatur. nam si omne verbum aut actionem aut passionem designat, actio vero et passio in accidentibus numerantur, omne verbum vim significat accidentis. sed accidens semper de eo praedicatur quod sibi subiectum est, ut album de corpore et durum de ferro. quare omnia verba eiusmodi aliquid designant, quae semper de altero praedicantur, quod per hoc scilicet dixit, quod ait verbum notam esse id est significationem eorum quae de altero praedicantur, quod idem valet tamquam si diceret: verbum semper accidentia significat, quorum haec natura est ut semper de altero

1 consignificat ////////// tempus ///////////// difinitio F (essetque *add.* F^2) 5 diffinitum G^2 nominis *add. in marg.* E^2 7 consignificant (con *eras.*) F nomina signif. MT^1 non consign. nom. ET^2 annos F^1 8 *post* autem *add. in marg.* proprie F^2 12 aut] uel MT 13 praeter aut E: praeter praesens aut F praesens aut (*om.* praeter) MT 15 dicuntur *ego* (*cf. infra*): praedicantur *codices* (*om.* E^1 *add. in marg.* E^2) 18 si *om.* M *add.* M^1 23 aliqua b 23. 24 quod — praedicatur MT^1 27 accidens E 28 significant M^1T^1

praedicentur; cuius enim quaelibet res nota est, hanc ipsam quae nota est designat.

Dico autem quoniam consignificat tempus, ut cursus quidem nomen est, currit vero verbum, consignificat enim nunc esse.

Supra in definitione proposuit nomen esse sine tempore, quod nunc quoque hoc monstrat exemplo et diligentissimo quidem. nam idem praedicamentum ad nomen relatum sine temporis consignificatione monstratur, ad verbum vero videtur esse cum tempore. cursus enim simpliciter dictus ut nomen et ut res propria sine tempore est, sin vero in actionem, quae verbi semper est, inducatur, mox proprietatem verbi ac temporis in se suscipit consignificationem. currit enim verbum est et significat actionem et cum eadem tempus ostendit, monstrat enim esse nunc id est praesens tempus. consignificat autem idcirco dictum est, quoniam quod dicimus currit actum quidem quendam significat, cum eo vero actu in ipsa significatione verbi praesens tempus inducitur. atque ideo diligenter ait consignificat. et est haec verborum subtilitas in Aristotele mirabilis.

Et semper eorum quae de altero dicuntur nota est, ut eorum quae de subiecto vel in subiecto.

Semper, inquit, verbum ea significat quae de altero praedicentur. quae sunt autem haec quamquam brevissime, ipse tamen ostendit. est enim consuetudo

1 enim rei EM^2 (nota *del.* M^2) 2 *pro* quae: cuius E^2 significat E (*suprascr.* vel designat E^1) 3 uero F 10 at MTE uero uerbum MT 12 qua F^1 13 uerbis semp. inest T^2 14 consignificationem E: sign. *ceteri* 16 nunc esse MTE 18 quidem *om.* E 21 haec *del.* M^2 *om.* E 23 Et est MT^1 24 nota est ET^2: nota *ceteri* 25 subiecto sunt T^2 27 praedicantur F^2E^2MT autem *in ras.* F^2 quemquam F^1 28 est autem MT

Aristotelis ea quae accidentia sunt in subiecto esse dicere nec non etiam eadem ipsa accidentia de subiecto praedicari, idcirco quod omnia quaecumque accidentia sunt vel denominative vel quolibet alio modo et de subiecto praedicantur et in subiecto sunt. nunc ergo hoc dicit: tale quiddam significat verbum, quod semper accidens sit, quod accidens vel in subiecto semper vel de subiecto praedicatur. est alia quoque expositio hoc modo: de subiecto dicitur genus semper ad species. ergo eorum quae sunt accidentia alia sunt individua, alia generalia. et illa quidem quae sunt individua in subiecto tantum sunt, ut quodlibet particulari corpori accidens, alia vero sunt generalia accidentia, quae de aliis accidentibus praedicantur ut de subiectis, ut est color. color namque praedicatur de albedine et nigredine et ceteris. ergo nunc omne, inquit, verbum quiddam quod de altero praedicetur significat. sed hoc huiusmodi erit, quod aut particulare sit et in subiecto tantum sit, ut est currit, cursus enim de nullo alio subiecto praedicatur, nisi tantum in subiecto est, aut generale erit illud accidens et universale, ut de alio rursus accidenti praedicetur ut de subiecto, ut si dicam movetur. hoc enim quod dicimus movetur de subiecto cursus praedicatur, qui currit enim movetur. significat igitur verbum aut particulare accidens, quod est tantum in subiecto, aut universale, quod de alio accidente velut de subiecto praedicetur. hactenus de definitione verbi distribuit.

3 praedicare T² 4 quodlibet F 5 *prius* et *om.* E aut — aut MT 6 hoc *om.* MTE significans F¹E 8 semper sit E praedicetur E 10 ac MTE qui MT¹ 12 tamen F cuilibet E² 15 *alt.* color *ego add: om. codices* 16. 17 inquit omne MT 17 praedicatur T² 18 hoc *in marg.* F¹? 19 tantum ///// ut F tamen sit MT¹ 21 illud erit E 23. 24 hoc — movetur *om.* E 24 cursu E 25 enim currit MT 26 tamen MT¹ 27 accidente *om.* MT¹ 28 praedicatur T² definitionem (*vel* diff. *om.* de) MTE

nunc vero, sicut in nomine, ea quae in verbum incidere poterant et verba non esse, a verbi ratione et proprietate disiungit.

Non currit vero et non laborat non verbum dico. consignificat quidem tempus et semper de aliquo est, differentiae autem huic nomen non est positum; sed sit infinitum verbum. |

Sicut in nomine fecit, ita quoque in verbo ad p. 225 integram definitionem verbi proprietatemque contendit. ait enim non currit non esse verbum et idcirco quod verbum omne finitum aliquid designat, non currit autem quemadmodum infinitum sit paulo post demonstrabitur. quod neque oratio est. in hoc enim quod dicitur non currit neque duo verba sunt neque duo nomina neque nomen et verbum, quae sola possunt iungere orationem. at vero negatio non est, etenim tota inperfecta sententia est. sed neque huic, inquit, antiquiores posuere vocabulum. haec enim differentia quae est non currit et non laborat, quae a verbo puro et simplici distat, nulla apud antiquiores vocabulo nuncupata est differentia. differentiam autem vocavit id quod dicitur non currit et non laborat ab eo quod est currit et laborat. sed quoniam his nullum est ab antiquis nomen inpositum, Aristoteles nomen ipse constituit dicens: sit verbum infinitum. alioquin maximam dubitationem facit huius praedicamenti similitudo, quod ipsum quidem praedicamentum vox est designativa secundum placitum et de altero praedicatur et consignificat tempus, idem scilicet quod verbum quod est currit. sed hoc solo differre perspicitur, quod illud

1 sicut fecit MTE   2 essent MT^{1}E   et a propr. E   4 et *om.* MT   8 Nunc uero sicut fecit in n. MT^1 10 esse] est T^2 17. 18 inquit huic MT   20 nulla F: nullo F^2 *et ceteri*   21 differentia *eras. in* F *del.* T^2 *om.* E   24 ab antiquis nullum est nomen MT

finitum verbum est, hoc infinitum. cur autem infinitum est, continua oratione persequitur.

Quoniam similiter in quolibet est, vel quod est vel quod non est.

Infinitum, inquit, verbum est, quoniam cum de altero semper praedicetur (non currit enim de altero dicitur), tamen aeque vel de subsistente re vel de non subsistente praedicari potest, ut in eo quod est homo non currit. homo res est subsistens: ergo dicitur id quod est non currit de homine id est de re subsistente. rursus dicimus chimaera non currit. chimaera vero non est nec omnino subsistit et potest de ea vere dici, quoniam non currit. quod enim omnino non est, et non currit. ergo id quod est non currit et de ea re quae subsistit atque est in rebus dicitur et de ea quae neque est neque esse poterit praedicatur; quare infinitum verbum dicatur. nec solum hoc, sed illud etiam, quod qui dicit currit rem quam quisque faciat definite significat, cum vero dicit non currit, ipsum quidem cursum videtur auferre, sed utrum sedeat, an iaceat, an ambulet, an quid aliud faciat non relinquit. quare quoniam et ea quae sunt et ea quae non sunt infinita sunt et de his omnibus praedicatur quoniamque id quod tollit finitum est, quid vero ponat infinitum, propter haec verbum vocabitur infinitum.

Similiter autem vel curret vel currebat non verbum est, sed casus verbi. differt autem

1 hoc] illud MT autem hoc G[1]? 2 sit MT continuo ratione FG continua rat. F[2] *et ceteri* (*ut nos, editio princeps*) 3. 4 et — et b 5 inquit *om.* F[1] *post* verbum *add.* F[2] quod T de *om.* MT 7. 8 non de F 12 vero *om.* E 13 uera F[1] 14 enim] uero F et non F: nec GSMTE 15 atque *om.* F (*spatio relicto*) *pro quo add.* F[2] et de ea quae 17 dicitur M[1] 18 hoc argumento est E[2] dicimus M[1] 19 facit MT 20 cursum] currit E[1] 21 aufferre F 22 et *om.* F 25 quod E ponit E 27 autem de futuro curret MT[1]

a verbo, quod hoc quidem praesens consignificat tempus, illa vero quod conplectitur.

Ut in nomine fecit, cum casus a nominibus distribuit, ita quoque casus verborum nunc a verborum ratione disiungit. curret enim quod in futurum est vel currebat quod praeteriti retinet partem vel cucurrit quod est integrum perfectumque praeteritum non sunt verba, sed verborum casus. praesens enim aut futurum exspectat aut praeteritum relinquit. atque ideo futurum tempus ad praesens tendit, praeteritum a praesenti incohat. unde fit ut principaliter contineat verbum id quod est praesens, ut sit verbum integre quod praesens designat. haec autem quae praeter praesens in aliqua significatione sunt non sunt verba, sed verborum casus. hic quoque, sicut in nomine fecit, verborum et casuum differentiam prodit. ait enim: omne verbum praesens significat tempus, casus vero verborum illud tempus significat, quod circa ipsum praesens est idque conplectitur. conplectuntur autem id quod est praesens circaque ipsum sunt futurum et praeteritum tempus; inter utraque enim tempora praesens locatur. quidquid ergo vel futurum tempus vel praeteritum significat, quae tempora praesens conplectuntur et circa sunt, non verba, sed verborum casus dicuntur. est ergo integra definitio verbi: verbum est vox significativa secundum placitum cum tempore, cuius nulla pars extra significativa est separata, definitum aliquid

1 hoc quidem 𝔖: uerbum *ceteri* 1. 2 consignificat praesens b praesens sign. 𝔖 signif. pr. *ceteri* quod complectitur 𝔖A SM^1T^1: quae circa sunt FM^2T^2 quae circa sunt complectitur E 3 cum *om.* M^1T 5 etenim MT^1 in *om.* MT futuro E 9 aufuturum M^1T^1 12 verbum *om.* E *ante* contineat *add.* E^2 16 et *om.* F casum F^1 17 aut F^1 18 significans F 19 significant E^1 20 complectitur E^1 26 enim F 28 separata *om.* E separatur T^1

significans, praesentis significationem tenens. quoniam vero pars verbi nihil extra designet, ex eo mani-
p. 226 festum | est quod ne nominis quidem pars quidquam extra significat.

Ipsa quidem secundum se dicta verba nomina sunt et significant aliquid. constituit enim qui dicit intellectum et qui audit quiescit. sed si est vel non est, nondum significat.

Subtilissimum quidem ingreditur sensum, sed est huiusmodi: omne, inquit, verbum per se et sine alterius coniunctione prolatum nominis quodammodo speciem tenet et vere nomen est. cum enim dico homo currit, tunc id quod dixi currit ad hominem referens integrum feci verbum, quoniam sine dubio semper de altero praedicatur. sin vero per se dixero currit, suum quiddam quodammodo facio ipsum currit cum nullo alio iungens et fit mihi nomen. unde Graeci quoque his per se dictis verbis aliquotiens addunt articularia praepositiva, ut est *τὸ τρέχειν, τοῦ τρέχειν.* si quis enim dicat: velocius est id quod est currere eo quod est ambulare, in illo nominativum iunxit articulum dicens id quod est currere, in illo vero ablativum dicens eo quod est ambulare; velut si quis in nomine dicat: id quod est scamnum levius est eo quod est ostium, hoc quod diximus id quod est scamnum ad ipsum scamnum articulare praepositivum iunximus, tamquam si diceremus hoc scamnum, et quod rursus diximus eo quod est ostium, tamquam si diceremus hoc ostio: ita quoque cum

3 nec MT^{1}E quidquam *om.* E 8 sed — signif. *om.* b 11 modo *om.* E 12 uere *in marg.* F^2 13 dixit F 14 quod E^2 16 quicquid quo admodum F^1 17 sit MT^1 19 ut est *om.* MT^1 20 enim *om.* E id *om.* F^1 22 articulo MT^1 23 ablatiuo E 24 leus M^{1}T^1 25 hostium MT^1 (*item* 28) *an* hic? dicimus E 28 est *om.* F^1 (ostium est F^2) 29 dixerimus F^1 hostio MT quoque *om.* MT^1

dicimus: velocius est id quod est currere eo quod est ambulare, hoc quod dicimus id quod est currere ita ponimus tamquam si dicamus hoc currere, et rursus eo quod est ambulare, tamquam si diceremus ablativo modo ab hoc ambulare, quasi translatum ad nomen sit dictumque hac ambulatione. quare per se dicta verba nomina sunt. et est huius rei probatio quam ipse Aristoteles ponit. cum enim simplex dicimus nomen, auditoris incohat intellectus cum nostra prolatione et dum proferimus, dicentis sequitur vocem et tunc quiescit, cum illud nomen fuerit expletum. cum enim dico hippocentaurus, ingreditur a prima syllaba audientis intellectus et usque ad finem totius nominis non quiescit. ubi vero extremam audierit syllabam, mox quid dictum sit auditor intellegit et eius intellegentia conquiescit. sic ergo et in verbo. cum dicimus currere, intellectus quoque audientis per eas syllabas quae sunt cur et re et rursus re vadit, sed ubi extremam audierit syllabam, mox totius verbi capiens significationem intellectus quiescit. ergo verbum per se dictum nomini simile est et est quodammodo nomen. sicut enim in nomine is qui dicit intellectum audientis ultimae syllabae prolatione et totius nominis perfectione constituit et is qui audit quiescit et ultra eius intellegentia non progreditur: ita quoque et verbum si per se dicatur audientis constituit intellectum. quod si cum alio coniungatur, nondum tota intellegentia constituitur audientis. ut cum dico Socrates ambulat, in solo ambulat, quod est verbum, non consistit perfecta sententia nisi in toto, quod est Socrates ambulat. rursus

2 *prius* est *om.* MT¹E¹ *alt.* est *om.* E¹ 5 ab *del.* T² 9 inchat F 13 ad primam sillabam T² audienti F¹ 17 ergo *om.* E 19 uidit F¹ 19. 20 sillabam aud. T¹ 22 Si F¹ 28 totam intellegentiam constituit E 29. 30 ambulat *om.* E 30 consentit E

cum dico ambulare moveri est, non in unoquoque horum verbo sententia constituta est, sed in tota oratione conquiescit auditor, idcirco quoniam, si verbum de altero subiecto praedicetur, utriusque significationem verbi iungit auditor et non per se verbum ipsum considerat quod dicitur, sed ad alterum refert, ut ambulare moveri est ambulationem ad motum vel Socrates ambulat ambulationem ad Socratem. tunc ergo fit integrum verbum, cum refertur ad alterum. at si simpliciter praedicetur verbum nomen est, idcirco quod sicut nomen dictum ita quoque verbum audientis constituit intellectum.

Sed si est vel non est, nondum significat; neque enim esse signum est rei vel non esse.

Sed quamquam nomen sit, inquit, verbum et aliquid definite significet per se dictum, solum tamen non faciet enuntiationem neque verum aliquid falsumve constituet. hoc est enim quod ait: sed si est vel non est, nondum significat, ad adfirmationem referens quod dixit sed si est, ad negationem quod ait vel non est. nihil enim horum significat per se verbi praedicata prolatio. cum enim dico currit, hoc ipsum currit significat quidem aliquid, sed si est aut non est nondum significat; neque enim
p. 227 esse signum est rei | aut non esse. quod tantum valet tamquam si dicam: id quod dico currit non significat esse ipsum cursum aut non esse. si enim significaret, ita diceretur: currere est vel currere non est. nunc autem currit non designat esse ipsam

4 praedicatur T^2 4. 5 consignif. E verbi signif. T^2 8. 9 socraten E 10 ad simpliciter F^1 11 quoniam T^2 dicta M^{1}T^1 14 neque — non esse *om.* MT 15 nomen inquit et uerbum aliquid F^2 18 constituit E 21 horum *in marg.* F 23 aliquid quidem F 28. 29 *ante* currere est *add. in marg.* currit homo T; modo currit homo *add.* M^2 modo currit homo modo currere est vel modo currere non est E 29. pg. 65, 1 ipsam rem esse aut MT

rem vel non esse. dicitur enim solum et est intellectus quidam, sed neque adfirmationem significat neque negationem, idcirco quod neque ponit rem esse nec eam interimit. quod per hoc monstravit quod ait: neque enim esse signum est rei vel non esse, id est neque enim quodlibet verbum ita praedicatur, ut signum sit rei illius de qua praedicatur, quoniam est vel quoniam non est.

Nec si hoc ipsum est purum dixeris. ipsum quidem nihil est, consignificat autem quandam conpositionem, quam sine conpositis non est intellegere.

Est verbum iunctum cum alio verbo vel nomine solet facere propositionem, ut homo est vel currere est, ipsum autem est purum si dictum, inquit, fuerit, neque verum est neque falsum, a quo omnes paene enuntiationes fiunt, quae sunt simplices. ergo nec si hoc ipsum est purum dixeris, esse aliquid aut non esse significat, id est aut adfirmat aut negat, idcirco quod ipsum est simpliciter dictum nihil est, non quod omnino nihil significet, sed quod nihil neque veritatis habeat neque falsitatis, id est non nihil est ad significationem, sed ad veritatis falsitatisque significationem, de qua nunc tractabitur. cur autem nihil veri falsique monstraret, ostendit. est enim duobus modis dicitur, ut verum falsumque designet: aut cum unam rem quamlibet propria conpositione constituit, ut cum dico homo est, ipsum est cum homine iunctum atque conpositum esse hominem constituit et fit exinde enuntiatio; aut rursus cum duae

1 vel non esse *om.* E 2 *an* quidem? 3 neq; T 6 verbum *om.* F^1 7 rei *om.* E 10 quia consignif. (*del.* autem) T^2 14 vel *om.* M^1T^1 15 inquit *om.* E (*add.* E^1) 17 nec *om.* F^1 18 aut *om.* F^1M (*add.* M^1) 22 ueritas M^1T^1 habeat *om.* E 24 tractabatur F^2 25 monstret b 26 designat E 28 homine] homo est T^1 30 at rurs. T^2

res per ipsius verbi conpositionem copulationemque iunguntur, ut est homo animal est. homo namque et animal copulantur atque iunguntur per id quod dicitur homo animal est. ergo si omnis veri falsique in enuntiatione significatio eius quod dicitur est in conpositione est, cum aut sua conpositione aliquid esse constituit aut duas res copulat atque conponit, vis eius quae in enuntiationibus propositionibusque monstratur in veri falsique scilicet designatione praeter ipsas conpositiones, in quibus hoc solet efficere, nulla est. atque hoc est quod ait: consignificat autem quandam conpositionem, quam sine conpositis non est intellegere. cum enim dico est, nihil significavi quid sit aut non sit. quod si faciam enuntiationem, conponam necesse est, ut homo est aut ut homo animal est. quare si omnis eius vis in veri falsique enuntiatione ad conpositionem refertur, cum praeter conpositionem dicitur, quod in conpositione designare potest, id praeter conpositionem non designat, potest autem conpositione facta verum falsumque in enuntiatione monstrare. haec igitur sine conpositis in verbo est nullus valet advertere. recte igitur dictum est consignificare quandam conpositionem, quae sine conpositis intellegi non valeret.

4. Oratio autem est vox significativa, cuius partium aliquid significativum est separatum, ut dictio, non ut adfirmatio.

Omne quod conpositum est eorum suscipit naturam ex quibus totum conpositi ipsius corpus efficitur. quare quoniam oratio verbis constat atque nominibus,

8 propositionibus MT^1 10 ipsas *om.* T^1 16 ut *om.* MTE 19 designari F^2 21 falsumue E 23 igitur *om.* M (*add.* M^1) 26 DE ORATIONE FTG 28 adfirmatio uel affirmatio T^1 (uel aff. *del.* T^2) adf. uel negatio MG^2S𝔖 30 totum *om.* MT 31 constat uerbis MT^1 et MT

quae significativa sunt, recte oratio quoque significativa esse definitur. sed distat oratio his ex quibus ipsa effecta est id est nominibus atque verbis, quod eorum partes nihil extra designant, orationis vero pars aliquid separata significat. nam si nomen et verbum partes orationis sunt, haec autem per se significant, non est dubium separatas partes orationum significare. quo modo autem designant, sequenti determinatione monstravit. significant igitur partes orationum ut dictio semper, non semper ut adfirmatio. nunc autem dictionem dicit simplicem verbi aut nominis nuncupationem. sunt enim quaedam orationes, quarum partes ita significant quasi adfirmatio, ut in ea oratione quae est si dies est, lux est, id quod dicimus lux est totius orationis pars est et ita est significativa | ut quaedam adfirmatio. sed non omnis p. 228 oratio adfirmationem habet in parte. haec enim ipsa quae dicit lux est, habet in partibus id quod dicimus lux et rursus id quod dicimus est, sed neutra ipsarum adfirmatio est, sed tantum simplex dictio. omnis ergo oratio dictionem quidem habet in parte, non vero omnis oratio adfirmationem. recte igitur dixit partes orationis significare ut dictionem, non ut adfirmationem. quid autem sit dictio, ipse paulo post clarius demonstravit.

Ut dictio, non ut adfirmatio. dico autem, ut homo significat aliquid, sed non quoniam

1 recte *om.* M T^1 7 separates? F^1 separate F^2 orationis E 8 Quod (*om.* modo) F significant E 9 monstrabit MTE orationis T^2 14 si dies est *om.* F^1 15 diximus T^1 et F^2: *om.* F^1 *et ceteri* est *om.* E 19 et *om.* T et rursus *om.* M (*add.* M^1) 19. 20 ipsarum b: ipsorum *codices* (*an* neutrum ipsorum?) 22 oratio *om.* E (*add.* E^1) dictum est MT 23 sign. semper E 24 sit *om.* M^1T^1 ipse *om.* MT^1 ipsa E (*corr.* E^1) 25 demonstrabit SME monstrabit G 26 Ut — adfirmatio *om.* MTS^1 (*in marg. add.* S^2) *alt.* ut *om.* F^1

est aut non est, sed erit adfirmatio vel negatio, si quid addatur.

Quod supra proposuit dicens orationis partes ut dictionem significare, non ut adfirmationem, hoc convenienti monstravit exemplo: homo, inquit, dictio est et est pars orationis, si in tota oratione ponatur, ut est homo animal est. ergo id quod dicimus homo dictio quaedam est, sed adfirmatio non est. cum ergo nomen hoc id est homo pars orationis sit et adfirmatio non sit, docetur verum esse quod dicitur orationis partes significare ut dictionem, non ut adfirmationem. docet autem illa res nomen hoc adfirmationem non esse, quod in adfirmatione semper veritas aut falsitas invenitur, nomen vero simpliciter dictum neque verum neque falsum est. quare nomen hoc id est homo ut adfirmatio non significat, sed designat aliquid simplex, significat igitur aliquid ut dictio. haec autem dictio, si ei aliquid addatur, ut est verbum aut quodlibet verbum aliud quod enuntiationem possit efficere, erit adfirmatio. si enim quis dicat homo est vel homo vivit, fit adfirmatio. atque hoc est quod ait: sed erit adfirmatio vel negatio, si quid addatur. si enim aliquid ita adponatur vel adpositum ita negetur, ut enuntiatio constitui possit, adfirmatio negatiove perficitur. si quis enim dicat homo vivit, adfirmatio est; homo non vivit, negatio est. docet autem dictionem esse vocem secundum positionem per se significantem per hoc quod ait: sed non una hominis syllaba. una

1 *prius* est *om.* $F^1M^1T^1$ 2 addatur sed non una hominis syllaba SMT^1 (sed — syll. *del.* T^2) 6 *alt.* est *om.* E 7 id *om.* M (*add.* M^1) 12 ut *om.* F^1 13 affirmationem E 16 non ut aff. consign. E 17 designant F^1 designet MT *alt.* aliquid *om.* MT^1 19 ut] aut E 20. 21 quis enim E 23. 24 oppon. vel oppos. F 24. 25 possit const. MT 25 negatione M^1T^1 27 est *om.* MT 29 nominis E (*item* p. 69, 1)

enim hominis syllaba dictio non est, idcirco quod nihil per se separata significat, ut ho. si quis enim ab eo quod est homo tollat syllabam ut ho et mo et in ceteris quae supra ostendimus, omnis eiusmodi pars quae per se nihil significat non est dictio, sed tantum in toto nomine quiddam positum designat et consignificat, ut in eo quod ipse ponit exemplo:

Nec in eo quod est sorex rex significat, sed vox est nunc sola. in duplicibus vero significat quidem, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.

In eo, inquit, quod est sorex, rex videtur quidem aliquid significare, sed cum toto nomine consignificat potius quam quidquam per se ipsum designat, quemadmodum supra iam dictum est. docuit enim supra partes nominis nihil omnino significare separatas. quod ergo dicit sed non secundum se, id est in eo quod est sorex rex per se nihil significat, sed tantum quiddam consignificat, quod cum tota nominis conpositione designat, cum et so syllaba et rex iuncta in unum id quod est sorex in tota syllabarum coniunctione designet.

Est autem oratio omnis quidem significativa non sicut instrumentum, sed, quemadmodum dictum est, secundum placitum.

2 ut in ho F^2 ut ho *om.* G 2. 3 ut ho — syllabam *om.* SMTE si — syllabam *del.* F^2 3 tollet F ut ho *om.* F ut in ho E et in mo F^2 *post* mo *add. supra lin.* nihil significat G^1 4 ut in cet. *corr.* G quae G (*sed eras.*) T^2: *om. ceteri* ut supra SMT^{1}E omnis *ego:* omnis enim *codices* huiusmodi MT^{1}E 6 tantum b: tamen *codices* nomine toto MT^1 *an* positum quiddam? significat MT 9 nunc *om.* MT vero *om.* MT^1 10 quidem signif. M quod sign. T^1 (*del.* quod *et* quidem *post* sign. *add.* T^2) secundum se sed MT 11 est *om.* F^1 12. 13 quidem vid. MT 15 iam *om.* E 19 tantum b: tamen *codices* 21 unum id F (*in medio* F^2 enim? *scripsisse videtur*) 22 designet b: designat *codices*

Plato nomina naturalia esse constituit et hoc hinc probare contendit, quod quaedam supellex et quodammodo instrumentum sint invicem sensa prodendi. naturalium vero supellectiles sunt naturales: ut oculi instrumenta quidem sunt videndi, qui visus res naturalis est, quare oculos quoque naturales esse necesse est: ita etiam oratio rerum naturalium supellex est atque instrumentum id est sententiarum, quare ipsa quoque est naturalis. Aristoteles autem dicit non secundum naturam esse orationem, sed secundum placitum. quocirca nec esse orationem supellectilem naturalem. quod enim dicit non sicut instrumentum, non dicit non per hoc instrumentum sensa proferri, sed tantum rem esse orationem secundum posi-
p. 229 tionem, per quam proprias | sententias demonstremus. cuius enim rei partes ad placitum sunt, ipsa quoque est ad placitum. sed orationis partes nomen et verbum sunt, haec autem sunt ad placitum, non natura: oratio igitur ipsa secundum placitum positionemque est, sed non est naturaliter constituta. est autem integra definitio orationis haec: oratio est vox significativa secundum placitum, cuius partes aliquid extra significent.

Enuntiativa vero non omnis, sed in qua verum vel falsum inest. non autem in omnibus, ut deprecatio oratio quidem est, sed neque vera neque falsa.

Orationis (ut supra iam diximus) multae sunt

2 constudit E[1] (*corr.* E[2]) supplex F[1] suppellex F[2] *et ceteri* (*item infra*) 3 sint T[2]: sit T[1] *et ceteri* in uocem T[2]E protendi M[1]T profendi E[1] 4 naturalis F[1] (*item* 6) 5 qui] Quoniam MT[1] 12 sicut MT[1]: esse FET[2] 14 tamen MT[1] 18 *prius* sunt] est FMT[1] ad pl. sunt MT 19 autem MT 20 sed] et T[2]E 21 haec *om.* E 23 significant b 24 uero est T[2] 25 est MT[1] 26 est *om.* M[1]T[1]

species. est enim oratio prima optativa, ut Utinam tibi istam mentem di inmortales duint! secunda vocativa, ut Heus tu, tertia imperativa, ut Cape, da hoc Dorcio, quarta deprecativa, ut Iuppiter omnipotens et reliqua, quinta enuntiativa, ut dies est, dies non est. sed in hac sola specie orationis veritas et falsitas inest, in illis vero ceteris minime. volens autem Aristoteles ostendere multas esse orationes et non omnem orationem esse enuntiativam hoc addidit: deprecatio oratio quidem est, sed neque vera neque falsa. etenim deprecatio in orationis speciebus ponitur, sed nulla in ea veritatis natura falsitatisque cognoscitur.

Et ceterae quidem relinquantur; rhetoricae enim vel poeticae convenientior consideratio est; enuntiativa vero praesentis est speculationis.

Deprecativam, inquit, et optativam et vocativam atque imperativam poetis atque oratoribus relinquamus. illis enim vel ad imitandos vel ad movendos adfectus ceterae orationis species adsumuntur. nos vero philosophi, quibus veritatis et falsitatis discretio curae est, de illa sola oratione tractamus in qua utrumlibet horum possit agnosci. in enuntiatione vero

1 Cic. in Cat. I c. 9 § 22 3 Cic. pro Mil. c. 22 § 60 3. 4 Ter. Phormio I, 2, 102 4. 5 Verg. Aen. II 689

1 autem MT optiua F[1] 2 dii MTE duint dederunt F dedissent G[2]? 3 he eus G tu] ita F 5 ulciputens F[1] (*suprascr.* omi F[2]) ulcipotens T[2] altipotens T[1]ME et reliqua *om.* MT precibus si flecteris ullis b 6 in *om.* MT[1] 8. 9 orationis F[1] 12 orationib; M[1]T[1] 13 fals. nat. MT 14 cetera FME relinquitur M[1]T[1] 15. 16 assignatio E (*suprascr.* consideratio E[1]) 16. 17 spec. est MT considerationis est 𝔖 18 optiuam F[1] 20 mitigandos F[2] inuitandos M[2] inmutandos E[1] 21 effectus E[1] 23 tractemus MTE 24 posset E

aut veritas inest aut falsitas. quocirca nos quoque de enuntiatione tractemus.

5. Est autem una prima oratio enuntiativa adfirmatio, deinde negatio; aliae vero coniunctione unae.

Enuntiativarum orationum aliae sunt per se unae, ut est homo animal est; aliae coniunctione unae, ut est si homo est, animal est. homo est enim et animal est duae sunt, sed addita coniunctione quae est si una redditur. earum autem quae unae sine coniunctione sunt prima est adfirmatio, secunda negatio. hoc enim tollit negatio quod adfirmatio ante constituit et hoc negatio dividit quod illa coniunxit. enuntiativarum igitur orationum earum quae sunt per se unae prima est adfirmatio, deinde negatio. aliae vero sunt non per se unae, sed cum plures sint naturaliter, unae fiunt coniunctione.

Necesse est autem omnem orationem enuntiativam ex verbo esse vel casu. etenim hominis ratio, si non aut est aut erit aut fuit aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enuntiativa.

Aristotelis Graecus textus non habet ita ut nos supra posuimus, sed hoc modo: etenim hominis, si non aut est aut erit aut fuit et cetera, subintellegendum relinquente philosopho, quod de ratione diceret id est definitione quam Graeci λόγὸν dicunt. sed

4 vero *om.* M T 6 Enuntiatiuarum uero M T 10 redditur oratio T^2 unae sine E: unae F M T S una G 11 coniunctiones G est *om.* MT^1 est ut E 15 est *om.* E 16 sunt E 17 fiunt (sunt T^2) coniunctione unae M T 18. 19 enunt. om. or. MT^1 en. or. 𝔖 20 ratio F: rationi F^2 *et ceteri* 23 Aristoteli? F^1 Aristoteles M^2 Aristotiles E^1 Graecus *ego:* greco F^1G? greci T^2 in greco F^2 *et ceteri* textum G textu M^2S^2 (s *eras.*) G^2 25. 26 ubi subintell. M^2 26 relinquente philosopho *in ras.* F^2 27 de def. b longon F logon F^2 *et ceteri* (*item infra*)

cum supra de oratione tractasset, quae apud illos eodem modo λόγος vocatur, dum de hominis ratione id est definitione vellet dicere, quoniam non significat verum vel falsum, nisi ei aut est aut fuit addatur, communione vocabuli usus ad λόγον de quo superius tractabat rettulit, ut non orationem intellegeremus, sed potius rationem. de qua re illis nunc satisfacimus, si qui Graecae orationis periti nos forte culpabunt, cur quod illic non fuit nostrae translationi adiecerimus. nos enim ad faciliorem intellectum Latinae orationi famulantes hoc adposuimus, quia de oratione loquentibus intellectus ad rationem, nisi id esset adiectum, transferri non poterat. totum vero quod dicit tale est: enuntiativae orationes si sunt simplices, has verba constituunt. ex | duobus enim nominibus solis p. 230
enuntiatio non fit, ex nomine autem et verbo fit, ut est *homo vivit*. fit quoque ex solis verbis, ut est *ambulare moveri est*. fit etiam ex casu verbi, ut *Socrates fuit* vel *dies erit*. *erit* enim et *fuit* verbi casus sunt. quocirca enuntiativam orationem simplicem sola maxime verba constituunt. eorumque ponit exemplum, in quo cum plura sint nomina, nisi addito tamen verbo in enuntiationis proprietatem et significantiam non venit, ut est definitio hominis. ratio enim hominis est speciei hominis definitio. cui si non aut est aut non est aut aliquid huiusmodi addatur, enuntiatio esse non poterit. nam si quis

2 dicitur MT 4 vel] aut MT aut (*post* ei) *del.* T² *post* est *add.* aut erit b 5. 6 communionem vocabuli huius id est logon — reticuit E² 7 re *om.* E illas F¹ satisfacimus nunc E 9. 10 adiceremus FT²E² adiaceremus E¹ 14 orationis F¹ si *om.* F *del.* T² sint MT¹ 16 verbo] nomine E¹ 19 uel T²: etiam uel *codices* vel etiam b 21 maxime sola MT 22 exempla MT¹E (*corr.* E¹) sunt E 23 tamen add. MT¹ 24 inuenit (*om.* non) M¹T¹ 25 speciei def. (*om.* hominis) E 26 est aliquid (*om.* aut) MT¹

dicat animal rationale mortale, nulla in eo adhuc aut falsitas aut veritas intellegitur. si vero addatur est, ut sit animal rationale mortale est, enuntiatio sine ulla dubitatione perficitur. solum igitur verbum enuntiativam simplicem continet orationem.

Quare autem unum quiddam est et non multa animal gressibile bipes, neque enim eo quod propinque dicuntur unum erit, est alterius hoc tractare negotii.

Cum de simplicibus atque unis orationibus loqueretur, definitionem hominis interposuit, de qua nunc hoc dicit: ita quidem interposita est definitio hominis, tamquam si una esset oratio, cur autem una sit oratio, nunc, inquit, dicere intermittimus. neque enim idcirco una esse putanda est, quia continue dicitur et sibimet propinque animal gressibile bipes. posset enim videri horum continua et sub uno prolatio unam facere enuntiationem, sed hoc Aristoteles negat. nam non idcirco una oratio est, quia propinque et continue dicitur, cur autem una sit, alterius est hoc tractare negotii. et de eo disputat in his libris quos *μετὰ τὰ φυσικά* inscripsit, quod est opus philosophi primum. nobis autem hoc in secunda editione monstrandum est.

Est autem una oratio enuntiativa quae

1 ea E 2 *prius* aut *om.* MTE 1. 2 fals. adh. E 3 est *om.* T[1] mortalis T[1] 5 uerbum *om.* F[1] 6 autem *om.* MT[1] 7 //// eo M in eo T 8 dic. prop. MT𝔖 10 Dum M[2] 13 si *om.* E 14 non sit T[2] 15 continuo MT[1] 16 possit E[1] 17 uideri horum uideri E (*corr.* E[1]) horum *suprascr.* ratio F[2] horum oratio M[2] uno *ego:* una *codices* (*v. indicem*) prolatio F: prolatione F[2] *et ceteri* (prolatione edita M[2], *del.* sub *et corr:* et una prolatio E[2]) 18 hoc *om.* E 20 continueq; (*om.* et) E una *om.* E non sit T[2] 21 de eo] deo F[1] ideo M[1]T[1] quos et T[1] 22 meta //// phisica F metaphisica MTGS metaphysica E 23 primi G[1]S[2]

unum significat vel coniunctione una, plures autem quae plura et non unum vel inconiunctae.

Duplicem modum unarum multarumque orationum esse denuntiat. est namque una oratio vel cum unam rem significat vel cum coniunctione una est, ut est ea quae dicit animal rationale mortale homo est. hanc enim huius orationis sententiam nullus in multas significationes diducere poterit, sed unum quiddam significat et est praeter coniunctionem. alia vero oratio est una, quae per coniunctionem una est, ut si dies est, lux est. est ergo una oratio quae vel unam rem significat vel coniunctione iungitur. plures autem sunt quae plura significant, ut est canis movetur. hanc enim potest et ad latrabilem et ad marinum et ad caelestem auditor advertere atque ideo, quoniam multa significat, non est una oratio, sed plures. sunt quoque orationes per se plures et numero et significatione, quae nulla coniunctione copulantur, ut si quis dicat sol est, pax erit, nox est, caelum volvitur. haec cum plura significent, nulla tamen coniunctione iunguntur atque ideo plures orationes vocantur. in summam igitur unarum orationum aliae sunt significatione unae, aliae coniunctione; non unarum vero orationum aliae sunt significatione plures, aliae eo quoniam nulla coniunctione copulantur.

Nomen ergo et verbum dictio sit sola, quoniam non est dicere sic aliquid significantem

1 continuatione F[1]T[2] 2 plures F[1] (plura significant F[2]) coniunctae M[1]T[1] 3 rationum F 4 autem MT 6 rationalis mortalis T[1] 8 deducere F (*corr.* F[1]) M[2] 9 coniunctiones E 12 iungitur una est MT[1] (una est *del.* T[2]) 15 auctor T 18 quoniam MT[1] oratione F 19 copulant F qui F[1] 21 coniunguntur E 22 summa GT[2] or. un. GE 23 coniunctione unae T[2]E 25 quod T[2] nulle F 27 fit F[2] 28 aliquem F[2]T[2]

voce enuntiare, vel aliquo interrogante vel non, sed ipsum proferentem.

Per hanc sententiam simplex dictio quid sit exponit. dicit enim verbum nomenque dictiones videri solum, non etiam adfirmationes atque huius sententiae causam subnectit. idcirco enim verba et nomina dictiones solum sunt, quoniam cum dicta fuerint simplicia sive aliquo proferente vel sponte dicente sive ad alterius interrogationem aliquo respondente neque verum ex his neque falsum valet intellegi. si quis enim per se dicat Socrates vel rursus per se solum simplexque ambulat, neque verum efficit neque falsum. sin vero alio interrogante Socratesne ambulet ille respondeat ambulat, si huic ipsi verbo per se quis animum velit advertere quod dixit ambulat, enun-
p. 231 tiatio | nulla est. quod si cum superiore interrogatione coniungat, tunc ex interrogationis et responsionis coniunctione enuntiatio nascitur. solum autem nomen vel verbum neque dicente aliquo et sponte proferente nec respondente potest quisquam dicere, quoniam enuntiatio facta est. et sensus quidem huiusmodi est, ordo autem verborum talis est: nomen ergo et verbum dictio sit sola, quoniam sic aliquid significantem voce id est nomen aut verbum simpliciter proferentem non est dicere enuntiare. non enim possumus dicere, quod aliquid enuntiet is qui simplex nomen aut simplex protulit verbum, sive alio interrogante vel non interrogante, sed ipso sponte proferente.

1 uocem F^1T^2 2 ipsum proferentem GF^1: ipso proferente *ceteri* 5 adfirmationem E 6 subuestit M subuertit T^1 8 et E 12 simplex quod est E 13 ambulat MT 14 sed MT^1 hoc ipsum uerbum E 14. 15 quis animum *ego:* quisquam *codices* 16 argumentatione vel interrogatione MT^1 23 sit *om.* E aliquem FMT 24 uocem T^2 aut *in ras.* F^2 25 proferente MT^1 28 sive b interrogante *om.* MT^1

Harum autem haec quidem simplex est enuntiatio, ut aliquid de aliquo vel aliquid ab aliquo, haec autem ex his coniuncta velut oratio quaedam iam conposita.

Nunc quid sit oratio simplex conpositaque declarat. est enim simplex oratio quae duobus terminis constat. termini autem sunt nomina et verba, quae in simplici propositione praedicamus, ut in eo quod est Socrates disputat, Socrates et disputat termini sunt. et qui minor terminus in enuntiatione proponitur, ut Socrates, subiectus dicitur et ponitur prior; qui vero maior, praedicatur et locatur posterior, ut disputat. quaecumque ergo propositio ex uno subiecto et ex uno praedicato facta est, illa simplex enuntiatio nuncupatur. atque hoc est quod ait: harum autem id est enuntiativarum simplex est enuntiatio, ut aliquid de aliquo, ut unum praedicatum quod est aliquid de uno subiecto quod est de aliquo praedicetur. hoc autem pertinet ad adfirmationem, ut aliquid de aliquo praedices, ad negationem vero, ut unum aliquid ab uno aliquo praedicando disiungas, ut in eo quod est Socrates non disputat disputare unum terminum a Socrate alio termino praedicando disiunxi. aliae vero sunt orationes enuntiativae, quae conpositae nominantur, quae ex simplicibus orationibus conponuntur, ut est si dies est, lux est. dies est et lux est duae sunt simplices enuntiativae orationes, idcirco quod binis terminis constant; ex duabus autem simplicibus orationibus tota haec oratio est, quae dicit si dies est, lux est. hoc est

1 est *om.* FMT^1 est quidem simpl. E 4 quaedam *om.* FMT 5 oratio sit E 9. 10 terminis (*om.* sunt) M^1T^1 12 praedicatus E 13 ergo *om.* MT^1 conpositio F^1T^2E 14 et *om.* M^1T^1 18 *prius* est *om.* MT^1 21 ab uno de MT^1 (uno de *del.* T^2) 23 ab alio MT^1 25 ex *om.* E 28 constat F^1 29 duobus F

enim quod ait: haec autem ex his coniuncta id est ex simplicibus orationibus enuntiativis velut oratio iam conposita; quippe quarum totum corpus ex his iungitur, quas simplices esse supra iam docui.

Est autem simplex enuntiatio vox significativa de eo quod est aliquid vel non est, quemadmodum tempora divisa sunt.

Postquam de conpositis orationibus simplicibusque tractavit, definitionem enuntiationis ingreditur. ait enim: enuntiatio est vox significans adfirmationem vel negationem, vel in praeteritum vel in praesens vel in futurum tempus. quod enim dixit de eo quod est, ad adfirmationem rettulit; quod addidit vel non est, ad negationem; quod vero secutus est quemadmodum tempora divisa sunt, ad singulorum temporum rettulit rationem. sive enim aliquis sic dicat Socrates vivit, Socrates non vivit sive Socrates vixit, Socrates non vixit vel sic Socrates victurus est, Socrates victurus non est, quoniam adfirmatio est aut negatio quoniamque quaelibet ipsarum in aliquo temporum est, quae dividuntur in futurum, praesens ac praeteritum, plenam retinet simplicis enuntiationis naturam.

6. Adfirmatio vero est enuntiatio alicuius de aliquo, negatio vero enuntiatio alicuius ab aliquo.

Ad adfirmationis et negationis determinationem enuntiationis nomen sumpsit ut generis. est autem

3 quaedam iam b posita MT[1] cuius M[2] b totum *del.* G[2] 4 iam *om.* MT[1] 6 uel quod non MT 9 enuntiationis M[2]E[2]: adfirmationis FG aff. E[1] uel negationis *supra scr.* G[1]? affirmationis uel negationis M[1]TS enuntiationis per aff. et neg. b 14 enim MT 16 sic *om.* E dicit F[1] 19. 20 quod F[1] 20 uel MTE que *om.* MT 21 tempore F (*sed* e *in ras.* F[2]) MT 25 uero est MT 27 Ad *om.* MT determinatione MT[1]

adfirmatio quotiens aliquid de aliquo cum eo quod est esse praedicamus, ut cum dicimus homo animal est, animal de homine praedicavimus; quotiens autem aliquid ab aliquo praedicando disiungimus, negatio est, ut homo lapis non est, lapidem enim ab homine disiunximus. quare recta adfirmationis et negationis facta est definitio. |

Quoniam autem est enuntiare et quod est p. 232
non esse et quod non est esse et quod est esse et quod non est non esse, et circa ea quae sunt extra praesens tempora similiter omne contingit quod quis adfirmaverit negare et quod quis negaverit adfirmare: quare manifestum est, quoniam omni adfirmationi est negatio opposita et omni negationi adfirmatio. et sit hoc contradictio, adfirmatio et negatio oppositae.

Nunc dividit enuntiationes, vel quae de his fieri possunt rebus quae sunt vel quae de his quae non sunt, sive in adfirmatione sive in negatione. dicit enim, quoniam est enuntiare quod est non esse, ut si quis dicat nullus homo animal est. hoc enim quod est non esse proposuit. haec est falsa negatio. et quod non est esse, ut si quis dicat omnis lapis animal est. quod enim non est esse constituit et haec est falsa adfirmatio. et quod est esse, ut si quis dicat omnis homo animal est. quod enim est esse confirmat et haec est adfirmatio vera. et quod non est non esse, ut si quis dicat nullus lapis animal est. quod enim non est non esse

3 praedicamus MT^{2}E 4 enim MT 5 enim *om.* MT^1 6 disiungimus T^2 recte M^{1}T 11 omne] prima F *quod del. et suprascr.* omne F^1? 12 et quod M^2 15 fit MT 18. 19 vel — quae sunt *in marg.* E^2 rebus fieri possunt E^2 23 *post* negatio ·I· F ·II· E 26 adfirmatio ·III· FE 28 constituit MT^1 uera ·IIII· FE 30 *prius* est *om:* F^1

proposuit et haec est vera negatio. et non solum hoc in praesenti tempore, sed circa ea quoque quae praeter praesens sunt tempora. hoc autem tantum valet ac si diceret: hoc non modo in praesenti tempore ita enuntiari potest, ut sit et vera et falsa negatio et rursus vera falsaque adfirmatio, sed etiam in praeteritum et futurum, quae extra praesens tempus sunt. similiter enim omne contingit quod adfirmatur negare et quod negatur ab alio alium rursus adfirmare. quod si omni veritati falsitas opponitur, est autem et adfirmationis et negationis falsa proferre, constat quod omni negationi adfirmatio et omni adfirmationi negatio opponitur. hinc ergo quid sit quod dicitur contradictio declaratur. est enim contradictio adfirmationis et negationis oppositio. cum enim quis adfirmat quod alius negat, ipsa utrarumque propositionum pugna contradictio nominatur. atque hoc est quod ait: et sit hoc contradictio, adfirmatio et negatio oppositae. cum enim adfirmatio negationi opponitur, contradictio est. sed quae sit adfirmatio opposita negationi aut quae sit harum propositionum oppositio, in sequentibus prodit. neque enim quaelibet negatio cuilibet adfirmationi opposita est, sed tantum quas in sequentibus ipse determinat. quocirca erit contradictio adfirmatio et negatio oppositae. quae sint autem oppositae, sequens expositionis ordo contexit.

Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem aequivoce et quaecumque cetera talium

5 *primum* et *om.* MT 6. 7 *an* praeterito et futuro? 7 tempora b 8 en//im F *om.* MT etenim b contigit F 9 aliquo MT 10 *post* opponitur *add*: omni etiam falsitati veritas b 11 falsas? M^1 falsitas T 10. 11 affirmationes et negationes falsas proferri (*suprascr.* e) E 13 hic E (hinc E^1) 14 uero T 15 enim *om.* MT^1 quis *om.* E^1 17 uel pugna oppositio MT^1 (uel *et* opp. *del.* T^2) 18 sit *om.* E^1 fit MT 24 hae quas F^2 *et ceteri* 28 autem] sicut MT^1 talia T^2

determinamus contra sophisticas inportunitates.

Fieri tunc oppositionem in adfirmationibus negationibusque demonstrat, cum idem subiectum idemque praedicatum in negatione sit, quod quilibet in adfirmatione proposuit. oportet enim semper, si opposita est adfirmatio negationi, unam esse veram, alteram falsam. quod si utraeque falsae sunt aut utraeque verae, non sunt oppositae. neque enim se perimunt. si autem una sit falsa, alia vera, tunc vera perimit falsam et si illa fuerit vera, alia mox a veritate discedit. quod si in qualibet adfirmatione aut subiectum aut praedicatum fuerit aequivocum, non sunt oppositae. si quis enim dicat: Alexander Helenam rapuit et hoc negetur: Alexander Helenam non rapuit, quoniam Alexander nomen aequivocum est, potest utrumque esse verum, et negatio, si de Alexandro Magno loquatur, et adfirmatio, si de Alexandro Troiano proponat. quare non sunt hae oppositae. illas autem esse dicit oppositas, quaecumque eiusdem praedicati habent oppositionem de eodem subiecto, ut ibi nulla aequivocatio diversitatis causa sit. hoc enim est quod ait: dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem aequivoce, ut eiusdem praedicati sit oppositio in negatione, quod fuit in adfirmatione, et de eodem subiecto fiat negatio, de quo ante facta est adfirmatio. | sed diligentius haec in p. 233

1. 2 argumentorum sophysticas 𝔖 soph. inport. argumentorum E argum. inport. (*om.* soph.) D 5 quod libet (*om.* qui) F[1] quod quaelibet T[1] 8 quid F uterq; (*prius*) MT[1] 9 enim *om.* MT[1] se /// F (sese?) 10 sin E altera E peremit F[1] 12 si *om.* MT[1] et negatione *add.* T[2] 14 elenam E (*item* 15) 15 negatur E 16 alexandri MT 19 proponit M (*corr.* M[1]) hae *om.* MT[1] 20 esse *om.* T 23 est enim T[2] 24 *post* aequiuoce *add.* hoc est F[2] 25 quod *in ras.* F[2] quae MT[1] 26 ut F eodem F[2]: eo *ceteri* negatio] Subiectio F (*suprascr.* negatio F[2]) qua MTE

libro quem *σοφιστικῶν ἐλέγχων* inscripsit edisserit. illic enim sophistarum, quos fallaces argumentatores Latine possumus dicere, qui per huiusmodi propositiones quae verum inter se falsumque non dividunt mendaces colligunt syllogismos, argumenta distinxit, quibus capere respondentem atque innectere consuerunt. ergo nunc hoc dicit etiam illa esse observanda quae contra argumentatorum inportunitatem determinata sunt. quae vero sunt illa, dicenda a me secundae editionis textus exspectet.

7. Quoniam autem sunt haec quidem rerum universalia, illa vero singillatim; dico autem universale quod in pluribus natum est praedicari, singulare vero quod non.

Omnis propositio quemadmodum fiat ostendit. secundum res enim quae significantur propositionis natura perspicitur. rerum autem alia sunt universalia, alia particularia. universale est quod de pluribus praedicatur, ut homo de pluribus dicitur et est universalis. singillatim vero est, ut quaelibet res individua, cuius nulla praedicatio ad sibimet subiecta perveniat, ut Plato vel Socrates. horum autem naturam docet exemplis. ait enim: ut homo quidem universale, Plato vero eorum quae sunt singularia. nam si hoc est universale quod de pluribus praedicatur, homo universale est, de pluribus enim individuis dicitur. quod si hoc rursus est singulare, quod de nullo alio praedicatur, Plato singularis est.

1 sophisticon elechon F sophisticon elchion G sophisticon helechin MT (helechon M^{2}T^2) soph. elechin S (elechon S^2) sophyst. elencon E *Περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων* b *σοφιστικοὶ ἔλεγχοι?* 2 etenim F^2 4 diiudicant T^2 9 sint b edictionis F^1 10 expectat E expetet MT^1 12 singularia 𝔖^{2}b 17 perficitur T^{2}b 20 singulare b 22 et ut MT^1 autem *om.* MT^1 23 ut] Et M^2 28 singulare b

individua namque de nullis aliis praedicantur. quoniam ergo sunt quaedam rerum universalia, alia vero singularia, manifestum est, quoniam omnis adfirmatio aut negatio per haec constituitur.

Necesse est autem enuntiare quoniam inest aliquid aut non aliquotiens quidem eorum alicui quae sunt universalia, aliquotiens autem eorum quae sunt singularia.

Omnis namque propositio aut singulare habet aut universale subiectum, sive adfirmatione adnuat sive abnuat negatione. si quis enim dicat homo animal est, homo animal non est, universalem rem id est hominem animal aut esse aut non esse proposuit. atque hoc est quod ait: necesse est autem enuntiare quoniam inest aliquid aut non aliquotiens quidem eorum alicui quae sunt universalia. homo enim cum sit universale, animal illi inesse adfirmatio proposuit quae dixit homo animal est et non inesse negatio quae ait homo animal non est. si vero aliquis sic dicat: Socrates disputat, Socrates non disputat, alicui eorum quae sunt singularia esse et non esse coniunxit. et hoc est quod ait: aliquotiens autem eorum quae sunt singularia. nam cum Socrates singulare quiddam sit, disputatio ei ab adfirmatione iuncta est, sed a negatione seiuncta.

Si ergo universaliter enuntiet in universali quoniam est aut non, erunt contrariae enuntiationes. dico autem in universali enuntiationem universalem, ut omnis homo albus est, nullus homo albus est. quando autem in uni-

1 namque] uero MT 7 autem *infra et ed. II*: quidem FE uero MT𝔖 15 autem] aut MT^1 17 *post* uniuersalia *add*: aliquotiens quidem — singularia E enim *om.* M (*add.* M^1) E 18 posuit F^{1}M^{1}T 27 en. univ. MT^1 univ. enuntietur T^2 28 contr. erunt MT

versalibus non universaliter, non sunt contrariae, quae autem significantur est esse contraria.

Omnis adfirmatio omnisque negatio aut universalis est aut particularis aut indefinita. universalis est adfirmatio, ut si quis dicat omnis homo animal est. cum sit enim universale subiectum homo (de multis enim praedicari aliis potest), universaliter praedicatum est. diximus enim omnis homo animal est nec solum hominem, quod est universale, posuimus, sed etiam omnem, et universale id est omne adiecimus universali id est homini, et haec est adfirmatio universalis. sin vero dicat aliquis nullus homo animal est, rursus homini, universali rei, determinationem universalem, id quod dicitur nullus,
p. 234 adiecit. | sive ergo in adfirmatione sive in negatione, si eas universaliter aliquis proferat, universale in universali proponet. non proponet autem universale in universali quotiens ita dicit: homo animal est, homo animal non est. cum enim homo sit res universalis, nulla adiectione universalitatis, quae est nullus aut omnis, adfirmationem vel negationem fecit. quocirca repetendum est: adfirmatio universalis est, in qua universale universaliter praedicatur adfirmative, et negatio universalis, in qua rursus universale universaliter praedicatur negative. sed hae huiusmodi contrariae sunt. fieri enim non potest ut, ubi vera est adfirmatio universalis, illic universalis negatio vera sit, sed e contrario fieri tamen potest ut utraeque

8 aliis praed. MTE 11 sed *om.* MT^1 omne T^{2}E omne] omnem MT^1 13 aliquis dicat T 16 *prius* in *om.* F 17 in *del.* T^2 17. 18 uniuersale F^1 18 proponit (*prius*) F^{2}E (*corr.* E^1) in *del.* MT^2 20 sit homo MT^2 (sit enim homo T^1) 25 univ. est T 26 haec MT^1 27 sunt contr. MT non *om.* M^{1}T^1 28 sit MT 29 sed e contrario MT: uel contrario FE (uel e contr. T^2) et econtr. b

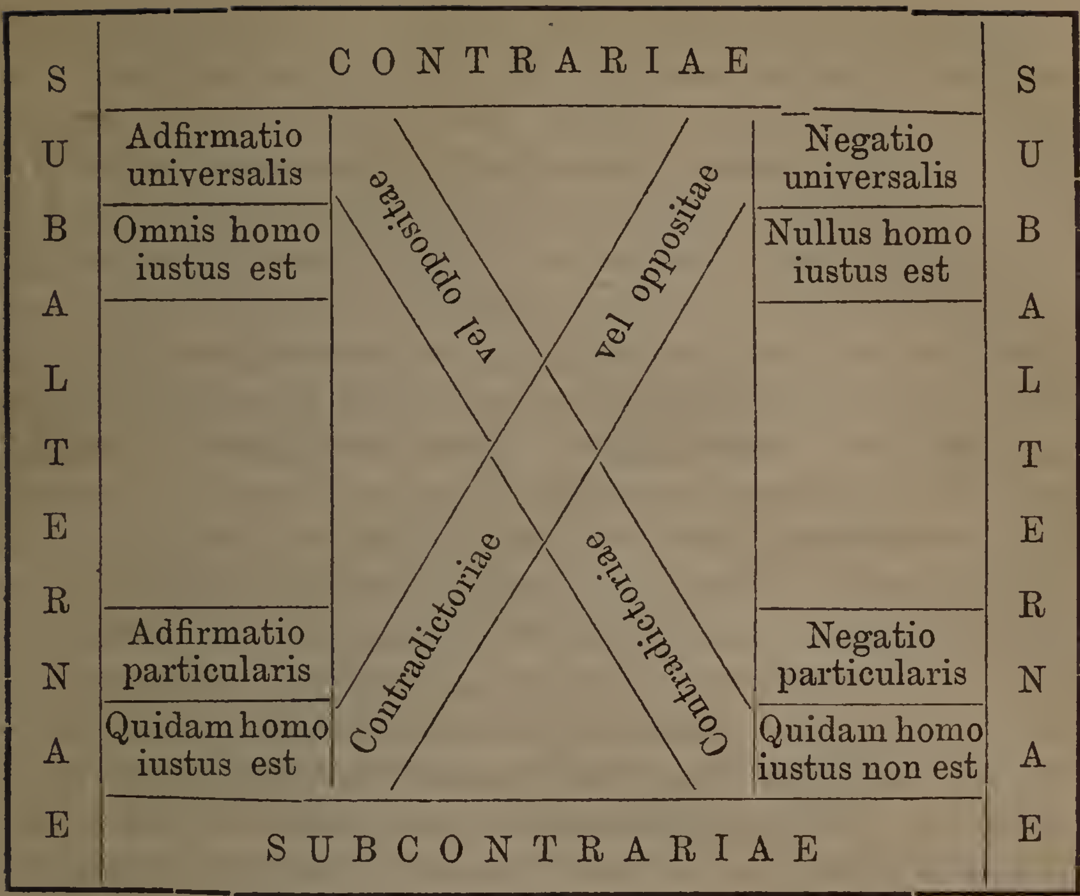
inveniri falsae possint, ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est; hic enim utraeque sunt falsae; et ut una quidem vera, falsa altera reperiatur, ut in eo quod est omnis homo animal est, nullus homo animal est una vera est, altera falsa; ut vero utraeque verae sint, fieri non potest. quocirca quoniam utraeque falsae inveniuntur, oppositae non sunt, sed sunt contrariae. cur autem contrariae dicantur, alio loco nobis erit dicendum. particulares vero propositiones sunt huiusmodi: quidam homo animal est, quidam homo animal non est. hae dicuntur subalternae. adfirmatio enim particularis sub adfirmatione universali subalterna est. rursus eodem modo particularis negatio sub universali negatione subalterna est. sed hae ut aut utraeque verae sint aut una vera, alia falsa fieri potest; ut utraeque falsae sint, non potest inveniri: ut in eo quod est quidam homo iustus est, quidam homo iustus non est utraeque sunt verae. cum vero dicimus quidam homo animal est, quidam homo animal non est, una vera est, altera falsa. et dicuntur adfirmatio et negatio particulares subcontrariae. quare nec istae vocantur oppositae, idcirco quia utraeque verae inveniuntur interdum. sit autem harum talis descriptio:

1 possunt F[1]E 3 ut *om.* T[1]E repperitur E (*corr.* E[1]) 8 dicuntur MT 9 a nobis MT 15 ut *add.* F[2]T[2]: *om.* *ceteri* aut ut una T[2] 18 homo *om.* E iustus *om.* T[1] 19 uerae sint MT[1] 22 nec *om.* M (*add.* M[1]) 24 horum MT[1] discretio F *figuram om.* EM[1]T[1]

SUBALTERNAE	CONTRARIAE		SUBALTERNAE
	Adfirmatio universalis	Negatio universalis	
	Omnis homo iustus est	Nullus homo iustus est	
	SUBCONTRARIAE		
	Adfirmatio particularis	Negatio particularis	
	Quidam homo iustus est	Quidam homo iustus non est	

Ergo neque superiores universales neque inferiores particulares oppositae sunt, idcirco quod inferiores quidem utraeque verae, superiores utraeque falsae esse possunt. sunt autem oppositae contradictorie (ut ipse ait) si quis aspiciat angulares, ut adfirmationem universalem particulari conparet negationi, ut est omnis homo iustus est, quidam homo iustus non est; hae enim simul neque verae possunt inveniri neque falsae, sed semper in omnibus una vera est, altera falsa. et rursus si universalis negatio particulari adfirmationi conparetur, reperiuntur oppositae, ut est nullus homo iustus est, quidam homo iustus est. semper enim una vera est, altera falsa. et hoc in quibuslibet terminis dispexeris: ratio non discrepabit.
p. 235 sit autem plenissima hoc modo descriptio: |

3. 4 esse ///// possunt F 4 contradictorie *ego*: contradictoriae *codices* 8 haec F heae T^2E enim *om.* E 10. 11 adfirmatione F^1 13 uera est una T^1 14 terminis si $F^2M^2T^2E$ despexeris T^1E^1 depinxeris T^2 ratio E: oratio *ceteri* 15 Fit T^2 discriptio F descr. hoc modo MT *figuram om.* EM^1T^1

Sunt ergo determinationes universalium quidem omnis et nullus, particularium vero quidam. illae autem propositiones quae neque universale habent additum neque particulare indefinitae vocantur et particularibus similes sunt, ut est homo iustus est, homo iustus non est. possunt enim utraeque esse verae, ut in hoc ipso exemplo quod diximus; potest una esse vera, altera falsa, ut homo animal est,

intra figuram praeterea F *habet haec additamenta: ad* CONTRARIAE: possunt simul esse falsa, numquam autem vera; *ad* SUBCONTRARIAE: possunt simul esse uera, numquam autem falsa; *inter adfirmationem universalem et adf. part:* si universale verum est, necesse est et particulare esse verum; non autem si particulare uerum est idcirco verum est universale (particulare F). *Similem figuram exhibent* M^2T^2, *nisi quod* vel oppositae *om.* 5 est (*post* ut) *om.* E 7 hoc *om.* MT^1 quo F^1 8 esse *om.* MT^1 (esse una T^2)

homo animal non est; utraeque vero ut falsae sint, non potest inveniri. et hae (ut dictum est) vocantur indefinitae. praeter has autem omnes singulares sunt, in quibus contradictio poterit evenire, ut in eo quod est Socrates animal est, Socrates animal non est, Socrates iustus est, Socrates iustus non est. nam si nulla eas aequivocatio vel praedicati vel subiecti vel alterius temporis vel aliquid eorum quae per singula determinantur inpediat, semper una vera est, altera falsa. quare quoniam de omnibus in commune speculati sumus et quid quaeque esset quantum brevitas patiebatur expressimus, ad textum nunc, quoniam tempus est, revertamur. si ergo, inquit, universaliter enuntiet in universali quoniam est aut non, erunt contrariae enuntiationes. universaliter enuntiat aliquis in universali, quotiens universalem adfirmationem aut universalem fecerit negationem. cum enim dicit omnis homo animal est, universalem hominem universaliter enuntiavit per id quod addidit omnis; quod si rursus dicat nullus homo animal est, eodem modo universalem hominem universaliter enuntiat per id quod ait nullus: et sunt contrariae. quas autem dicat esse contrarias, subiecto declarat exemplo: dico autem in universali enuntiationem universalem, ut omnis homo albus est, nullus homo albus est; una siquidem est adfirmatio universalis, altera negatio universalis, quas contrarias esse supra in descriptione docuimus. quando autem in universalibus non universaliter, non sunt contrariae. quotiens autem, inquit, indefinitae sunt propositiones

1 homo *om.* F[1] 4 inueniri T[2] 7 eos F[1] 9 per *om.* E[1] 11 quicquid quaeq; M T[1] 14 inquit *om.* E enuntietur T[2] 14. 15 uniuersale M[1]T[1] 16 enuntiet F 18 feceret M faceret T[1] 21 dicit T[2] (*item* 23) 25 in *om.* F enuntiatione F 26 est et n. F E T[2]

et universale universaliter non proponitur, contrariae non sunt. ea enim adfirmatio quae dicit homo iustus est ei quae dicit homo iustus non est contraria non est. possunt enim utraeque simul esse verae et in eodem id est homine, quod in contrariis fieri inpossibile est. quod vero addidit: quae autem significantur est esse contraria, tale est: ipsae quidem propositiones contrariae non sunt, significant tamen aliquando contraria. si quis enim dicat homo albus est et alius neget homo albus non est, ipsae quidem contrariae non sunt, quod autem dicitur homo albus non est potest quodammodo significare contrarium. nam designat hoc quod dicitur homo albus non est et rubri coloris esse et pallidi et fusci, designat etiam nigri, quod est albo contrarium. potest igitur id quod non est album esse nigrum. ergo quamquam ipsae contrariae non sint, tamen potest aliquando quiddam contrarium significari priori adfirmationi, ut in eo quod diximus. nam si id quod dicitur non est homo albus nigrum esse designet, quoniam is qui niger est albus non est, contrariae quidem propositiones non sunt, quoniam possunt esse utraeque verae, quae autem significantur interdum contraria reperiuntur. quae autem sint huiusmodi propositiones exemplorum subiectione monstravit.

Dico autem non universaliter enuntiare in his quae sunt universalia, ut est albus homo, non est albus homo.

5 homo T^1 9 homo *om.* T^1 10 neget] niger T^1 10 ipsae — non est (12) *om.* E 12 quodammodo F: quiddam MTE 13 hoc *om.* MT^1 17 ipsae propositiones F^2T^2 possunt E 18 quiddam F *sed* dam *in ras.* F^2 significari *ego*: significare *codices* sign. contr. E 20 dicitur] diximus MT^1 22. 23 utraeq; esse MT 24 contrariae FMT sunt MT^1 25 monstrabit GMT

Et quid dicat esse universale universaliter praedicare, planissime demonstravit dicens:

Cum enim universale sit homo, non universaliter utitur enuntiatione. omnis namque non universale, sed quoniam universaliter consignificat. |

p. 236 Nam id quod dicitur omnis illud ad quod praedicatur colligit atque in unum corpus adducit, ut cum dicitur omnis homo iustus est, nullum excipit hominem, sed totam colligit humanitatem et fit de re universali, homine, praedicatio universalis, cum dicimus omnis homo. nam cum sit universale homo, huic universali universalitatem consignificat id quod additur omnis et res universalis universaliter praedicatur.

In eo vero, quod praedicatur universale, universale praedicare universaliter non est verum.

Hac nos sententia quem ad locum universalitatis determinationem recte ponamus instituit. docet enim semper istam universalitatem, quam determinationem universalem vocamus, ad subiectum poni debere terminum, numquam ad praedicatum. si quis enim sic dicat: omnis homo animal est, recte dixerit omnis ad subiectum id est ad hominem ponens. quod si sic dicat: omnis homo omne animal est, falsum dixerit. ergo hoc nunc dicit: in eo vero quod

1 univ. esse M T^1 non universaliter b 1. 2 praedicare — universaliter (3. 4) *om.* T^1 2 plenissime M 5 uniuersale est E$\mathfrak{S}^1$ 5. 6 est significat $\mathfrak{S}^1$ 7 dicimus G M T^1 ad *om.* M T^1 (ad illud T^2) 9 nullus M^1T 10 collet F^1 14 dicitur M T^1 16 praedicatur universale *Ar.; cf. ed. II*: univ. praed. *codices* 17 universale *cf. infra et ed. II*: id quod est universale E$M^2\mathfrak{S}^2$ id quod est (*om.* univ.) FM^1T$\mathfrak{S}^1$ praedicare universaliter M T^1 *ed. II. Ar.*: univ. praed. *ceteri* praedicari E^2 19 Haec T^2 21 semper *post* uocamus (22) *habent* M T 23 sic *om.* E

universale praedicatur, ut animal de homine (animal enim universale est, de omni enim homine praedicatur), non est verum hoc ipsum universale, quod est animal, universaliter praedicare, ut dicatur omne animal esse hominem. nec solum in his, sed in nulla recte fieri adfirmatione concedit. ait enim:

Nulla enim adfirmatio erit, in qua de universali praedicato universale praedicetur.

Hoc autem cur eveniat paucis ostendam. praedicatum semper maius est subiecto vel aequum. maius, ut cum dico homo animal est. animal praedicatur, homo subicitur, sed maius est animal homine, de pluribus enim quam ipse homo praedicatur. rursus aequale est, cum sic dicimus homo risibilis est. homo subiectum est, risibile praedicatum, sed homo atque risibile aequalia sunt, proprium namque est hominis quod est risibile. ut autem minus praedicatum inveniatur quam subiectum fieri non potest. sive ergo maius sit praedicatum, falsum est universale adicere praedicato, ut in eo quod ipse posuit exemplo omnis homo omne animal est, sive aequale sit, superfluum, si quis dicat omnis homo omne risibile est. quare universale praedicatum praedicare universaliter non oportet.

Opponi autem adfirmationem negationi

1 universaliter F 1—3 ut — praedicatur *om.* MT[1] 4 praedicari G 6. 7 nulla in affirmatione recte fieri concedit dicens (*om.* ait enim) GSMT[1] (concedit *om.* G *add. in marg.* G[1]?) 8 erit aff. MT 8. 9 universali *ego*: universaliter *codices* 9 praedico F[1] uuiversaliter F[1] praedicatur E[1] ut omnis homo omne animal *add.* MT (animal est T[2]) b 10 pacis F[1] absoluam Gb 11 subiecto maius est MT 12 ut] fit E 18 ut sit (sic T) risibilis MT[1] 18. 19 risibile — inveniatur *in marg.* F[2] 21 ponit E 22 est *om.* MT[1] 23 siue superfl. F (siue *del.* F[2]) superfluum F: est *add.* F[2] *et ceteri* ut si quis sic b 26 proponi MT[1]

dico contradictorie, quae universale significat eidem quoniam non universaliter, ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, est quidam homo albus.

Quid sit proprie contradictio consequenter exponit. ait enim opponi contradictorie propositiones, quotiens universalem adfirmationem particularis abnuit negatio et quotiens universalem negationem adfirmatio particularis destruxerit. cum enim dicitur omnis homo albus est, illa negatio quae dicit non omnis homo albus est de eodem homine non universaliter tollit, quod universaliter adfirmatio constituerat. illa enim omnem hominem esse album ponit, illa dicit non omnem, tamquam si concedat aliquem, sed ei tantum auferat universalitatem. hoc est enim quod ait quae universale significat eidem quoniam non universaliter. nam sicut universale significat adfirmatio dicens hominem, ita quoque negatio universale significat, habet enim et ipsa hominem, sed idem ipsum universale docet non esse universaliter, id est non omnem hominem esse album, quod adfirmatio universaliter esse posuerat omnem hominem esse album proponens. eodem modo etiam in negatione. quas nos supra angulares posuimus et contradictorias in descriptione, hic nunc easdem oppositas contradictorie vocat. quod autem universali adfirmationi, quae est omnis homo albus est, particularem negationem opposuit, quae est non omnis homo albus est, tantundem est tamquam si diceret qui-

2 ei M[2] quae F[2] 4 *alt.* est *om.* FT[1]E quidam h. a. est T[2] quidam homo albus est, nullus homo albus est E 6 oppositiones F[2] 7 abnuerit? 9 a//struxerit F astruxerit MT 11 non *bis* F[1] 14 aliqui M[1]T[1] 14. 15 tamen ei MT[1] 16 quoniam] quae F[2] 20 universaliter esse MT 21 omne F[2] hominem *om.* F 22 proposuerit E (a *suprascr.* E[1]) 25 discr. F 28 omnis non M[1]T[1] 29 tantundem — homo (93, 1) *in marg.* F[1]?

dam homo albus non est. nam si non omnis homo albus est, quidam homo albus non est.

Contrarie vero universalem adfirmationem et universalem negationem. |

Plenissime omnes exsequitur dicitque contrarias p. 237 universalem adfirmationem et universalem negationem. has enim nos quoque supra descripsimus. hic vero nunc easdem contrarie demonstrat opponi. illud quoque addidit, quod eas inpossibile sit in eodem veras aliquando cognosci. nam sicut contrariorum natura in eodem non potest inveniri, neque enim uno eodemque tempore aliquid nigrum est atque album, sic quoque nec contrariae ut utraeque simul sint verae fieri potest. quod autem adiecit his vero oppositas contingit in eodem, particularem adfirmationem et particularem negationem designat. particularis namque adfirmatio universali negationi opposita est contradictorie, particularis vero negatio universali adfirmationi. contrariarum igitur oppositae possunt in eodem verae aliquotiens inveniri id est particularis adfirmatio et particularis negatio verae ut sint in aliquibus fieri potest, ut est quidam homo albus est, quidam homo albus non est: utraeque sunt verae.

Quaecumque igitur contradictiones universalium sunt universaliter, necesse est alteram veram esse vel falsam et quaecumque in singularibus sunt, ut est Socrates albus, non est Socrates albus.

1. 2 nam — non est *om.* T[1] 2 non *om.* F 4 *verba Arist. continuant usque ad* nullus homo iustus est E *usque ad* est quidam homo albus MT 5 Plenissime GSMT[1]: Planissime *ceteri* omnes *del.* S[1]? 7 discr. F 8. 9 quoque *om.* T[1] 11 uno *om.* F 13 nec *om.* MT 14 non potest MT 19 contrariorum MT[1] 21. 22 in al.] aliquotiens T[2] 23 sint MT[1] 27 esse ueram FMT𝔖 28 albus est M[2] 29 albus est T (*non omisso priore* est)

De contradictorie oppositis loquitur et de singularibus propositionibus, quod unam semper veram, falsam semper alteram necesse est inveniri. hoc enim dicit: contradictiones, inquit, eorum, quae sunt universalium universaliter praedicatorum, una semper vera est, altera falsa. universalium autem universaliter praedicatorum sunt contradictiones universalium particulariter praedicatorum. nam adfirmatio universalis vel negatio in universalibus universaliter praedicantur. harum contradictoriae particulares adfirmationes vel negationes sunt, si sibi angulariter conparentur. harum igitur contradictionum, quae sunt universalium universaliter praedicatorum, una semper vera est, semper falsa altera reperitur. in singularibus quoque idem est. nam si nulla, ut dictum est, varietas aequivocationis inpediat idemque sit praedicatum idemque subiectum ad unum idemque tempus ad unam eandemque partem ad unum idemque relatum uno atque eodem modo, una semper vera est, falsa altera et veritatis inter se naturam et mendacii partiuntur.

Quaecumque autem in universalibus non universaliter, non semper haec vera est, illa vero falsa.

Quae vero sunt, inquit, indefinitae, ut neque universalem habeant neque particularem determinationem, quod tacuit, non semper una vera est, altera falsa, sed utraeque interdum inveniuntur verae. in universalibus autem non universaliter praedicatur aliquid hoc modo: homo albus est, homo albus non est, in quo uno eodemque tempore utrasque veras

3 sit MT 7 universalium] particularium F^1E^2 9 in universalibus] universalis F^2E praedicatur F^1 10 harum b: horum *codices* 14 altera falsa E 16. 17 sit subiectum E 17. 18 eademque F 19 falsa semper altera T^2 semper alt. f. E 24 autem MT^1 26 habeat F (*corr.* F^1)

esse contingit. hic enim cum universale sit homo, non universaliter praedicatum est nomen. at vero nec particulariter. neque enim quidam aut nullus aut omnis adiectum est. docet autem huiusmodi propositiones non inter se dividere veritatem atque mendacium hoc modo:

Simul enim verum est dicere quoniam est homo albus et non est homo albus, et est homo pulcher et non est homo pulcher. si enim foedus, et non pulcher; et si fit aliquid, et non est.

Documentum est huiusmodi dictum, indefinitam adfirmationem negationemque veras utrasque posse inveniri. verum est enim dicere est homo albus et non est homo albus. huius autem rei probatio est. nam si verum est dicere est homo niger et est homo albus simul uno eodemque tempore, qui autem niger est, albus non est, verum est dicere uno eodemque tempore quoniam est homo albus et non est homo albus. rursus si verum est dicere quoniam est homo pulcher et est homo foedus uno eodemque tempore, | qui autem foedus est, pulcher p. 238
non est, verum est dicere uno eodemque tempore quoniam est homo pulcher et non est homo pulcher. verum autem esse dicere hominem esse pulchrum et hominem esse foedum uno eodemque tempore manifestum est. cum enim Achilles esset

2 nomen *om.* MT^{1}E 6 homo T^1 8. 9 *duplicem versionem habent* MTE𝔖 *addunt enim post alt.* albus: et est (*pro quo* Est enim MT^1) homo probus et non est homo probus, si enim turpis, non probus (est *add.* T^{2}E𝔖) *deinde sequitur*: et est homo pulcher *etc. priorem versionem solam habet* D 10 fedus *vel* faedus *codices* (*et infra*) *prius* et *ed. II et Arist.*: *om. codices* 14 invenire FMT^1 *prius* est *om.* MT^1 14. 15 albus est et M^2 20 Rursum MT 23 uerum autem est E 25 *prius* esse] *suprascr.* est F^2 est uel esse MT^1 esse dicere *om.* E 27 achillis FMT

pulcher, erat claudus Thersites foedus. rursus verum dicere est esse hominem album et rursus uno eodemque tempore fieri hominem album nec hoc ulla contrarietas vetat ut sit homo albus et rursus fiat homo albus. sed qui fit albus nondum albus est: verum est dicere igitur quoniam est homo albus et non est homo albus. hoc enim est quod ait et si fit aliquid, et non est: cum enim fit, non est; sed potest dici quoniam est albus homo et fit albus homo, ut utrumque vere dicatur: potest igitur vere utrumque dici et est homo albus et non est homo albus.

Videbitur autem subito inconveniens esse, idcirco quoniam videtur significare non est homo albus simul etiam quoniam nemo homo albus. hoc autem neque idem significat neque simul necessario.

Tacite hominum dubitationi respondit. quod enim dicimus est albus homo et non est albus homo utrumque verum esse, videtur aliquotiens inconveniens esse. si enim verum est dicere est albus homo, quemadmodum fieri potest ut verum sit dicere non est albus homo? hoc autem videtur idcirco, quoniam adparet quibusdam id quod dicimus non est albus homo hoc significare, tamquam si dicamus nullus homo albus est; sed hoc verum non est. neque

1 claudus b: chlodius *codices* tersites F *om.* E (*add.* E[1]) Rursum MT 2 est dicere MTE 3—5 nec — homo albus *om.* E[1] 3. 4 uarietas MT[1] 6 homo est E 7 est enim MTE ait *om.* MT[1] 9 homo albus E (*bis*) 9. 10 albus //// utrumque M (*om.* homo ut) 10 ut *om.* F[1] 10. 11 utrumque uere MT 11 *prius* et *om.* MT 14 uidetur signif. *ed. II. Ar.* significare *ante* simul *codices* (sign. *post* videtur *et post* etiam 𝔖) 16 est albus MT albus est F[2]E𝔖 18 Tacitae b respondet b Quid MT[1] 19 homo albus (*utroque loco*) MT 22 sit uerum MT 23 est *om.* E homo albus E

enim idem est dicere non est albus homo et nullus homo albus est et quamquam cum dicimus nullus homo albus est simul significamus quoniam non est homo albus non tamen ex necessitate idem utraque significat. cum enim dicimus non est homo albus, simul nos dicere, quoniam nullus homo albus est, non oportet intellegi. neque enim semper simul est non est homo albus et nullus homo albus est. nam aliquotiens simul est, scilicet cum prius dicitur universalis negatio, cum vero indefinita dicitur prius, non est simul negatio universalis negationi indefinitae. nam si dicam nullus homo albus est, simul dixi, quoniam homo albus non est. quod si dicam homo albus non est, non est simul dicta negatio universalis, quae est nullus homo albus est, quoniam potest quidam esse non albus, de quo dicatur homo albus non est, neque tamen omnes esse non albi. non igitur sunt simul necessario non est albus homo et nullus homo albus est.

Manifestum est autem quoniam una negatio unius adfirmationis est; hoc enim idem oportet negare negationem, quod adfirmavit adfirmatio, et de eodem.

Hoc quoque argumentum est negationem indefinitam et universalem idem non significare et a se esse diversas. nam si unius adfirmationis una negatio est, contra eam quae dicit non est homo albus illa est adfirmatio quae dicit est homo albus et contra eam quae dicit nullus homo albus est illa adfirmatio

3 significemus F[1]? 3. 4 homo non est MT 11 simul est MT[1] 11. 12 negatio MT[1] 14 Quoniam MT[1] *alt.* non est *om.* F (non *add.* F[2]) 15 data MT[1] 18 omnis E albus E 18. 19 necessario simul E 19 et *om.* F[1] est *om.* E 20 una *om.* F 23 de *om.* F[1] *verba Arist. continuant usque ad* vel non universaliter MTE 24. 25 indef. neg. MT 25 id est F[1] non idem E et eas MTE a se *om.* MT 29 est albus T[1] 29 p. 98, 1 est affirm. MT

est quae dicit quidam homo albus est. sed hae adfirmationes diversae sunt id est est homo albus et quidam homo albus est: diversae igitur illae quoque sunt quae his proportionaliter opponuntur. diversa igitur est negatio quae dicit nullus homo albus est ea quae dicit non est homo albus. docet autem nos unius adfirmationis unam esse negationem idque hac ratione demonstrat: oportet enim idem praedicatum negare negationem, quod praedicaverit adfirmatio, et rursus de eodem subiecto auferre praedicatum negationem oportet ad quod adfirmatio ante coniunxerat. quod si fit, dubium non est unius esse adfirmationis unam negationem. sive autem hoc in universalibus fiat, sive universāliter praedicatis sive indefinite et non universaliter, sive in singularibus, una eademque propositionum natura est, ut unius adfirmationis sit tantum naturaliter una negatio. hoc autem inductione probat.

Dico autem ut est Socrates albus, non est Socrates albus. |

p. 239 In hac enim propositione idem subiectum est, idem est praedicatum. et in medio exemplorum subiecit:

Si autem aliud aliquid vel de alio idem, non opposita, sed erit ab ea diversa.

Sensus huiusmodi est: si autem aliquid aliud praedicaverit negatio quam adfirmatio praedicavit vel

2 homo est E 3 igitur] generi T^1 4 illis E (vel his E^1) 6 est albus E ei E et ea F^2T^1? 9. 10 praedicaverat? 10 vel MT^1 12 coniungebat MT^1 13 esse *post* unam MT hoc *om.* MT^1 14 sive *post* fiat *eras. in* E *om.* MT 15 in indefinitis MT 16 edemq; MT 21 igitur E subiunctum F 22 idemque T^2E est *om.* MTE 23 aliquid aliud MT^1 vel *om.* F^1 24 diuersa Vsque et quando uera uel falsa G *uerba Arist. continuant usque ad finem huius capitis* SMT; *sed non habent veram et genuinam Arist. conclusionem, sed interpolatam et ex Boetii expositione factam v. p.* 8 25 aliud aliquid MT

de alio subiecto idem negatio praedicaverit quod in adfirmatione fuerit praedicatum, non sunt sibi oppositae, sed a se tantum diversae sunt. si quis enim dicat Socrates disputat et alius respondeat Socrates non ambulat, diversum praedicatum est et diversae sunt propositiones et non oppositae. et hoc est quod dixit: si autem aliud aliquid, aliud enim praedicavit negatio quam adfirmatio praedicaverat. quod si quis sic dicat: Socrates disputat aliusque respondeat Plato non disputat, de alio subiecto idem praedicavit et sunt a se diversae propositiones et non oppositae et erit id quod ait vel de alio idem. quod si utraque sint diversa, multo magis diversae propositiones fiunt. quibus positis ad proposita rursus exempla contendit et uni adfirmationi unam enuntiationem negationis opponit, angularibus angulares et adfirmativas negativis, particularibus universales, indefinitis indefinitas opponens et conparans. et post haec concludit sententiam dicens manifestum esse uni adfirmationi unam oppositam esse negationem. revolvit quoque breviter, quoniam aliae sunt contrariae, aliae contradictoriae dicitque se quae sint hae diligentius in superiore disputatione monstrasse, ut illud quoque non omnem esse veram vel falsam adfirmationis et negationis oppositionem, quam nunc

2 fuerat MTE 3 tamen MT^1 5 et *del.* T^2 6 sunt *om.* MT^1 7 aliquid aliud E 8 negatio *in ras.* T^2 *om.* E s; neḡ. M (*quod del.* M^2) quam quod MT praedicauerit E 9 dicat sic MT^1E 12 id *om.* T 13 sunt E molto M 17 et *del.* T^2 b negationes F (*corr.* F^1?) negatiuas M^1 negatiuus T affirmativis negativas b 17. 18 uniuersalis F^1 18 *post* conparans *Aristot. textum* (Huic — non est homo albus) *inserit* E b 19—21 manifestum — negationem *om.* b *et addit verba Arist. usque ad* et quando vera vel falsa. *post* negationem *subiungit verba Arist.:* Quoniam aliae sunt contrariae — et quando vera vel falsa. (*om. initium:* Quoniam ergo *etc.*) E *v. p.* 8 22 sunt MT 23 haec F diligentius *post* disputatione MT superiori MTE^1? 24 ut *del.* F^2 *om.* MTE 25 nunc *om.* MT^1

communiter et inproprie contradictionem vocat. et quando sint verae vel falsae et cur se exposuisse commemorat.

8. Una autem est adfirmatio et negatio, quae unum de uno significat, vel cum sit universale universaliter vel non similiter.

Quid sit una adfirmatio et supra iam diximus et nunc quoque idem docere non piget, cum idem Aristoteles revolverit. una enim adfirmatio est, quae unam rem de una significat id est quae huiusmodi habet praedicatum et huiusmodi subiectum, ut utrumque singula significet. nam si unum aliquid significet praedicatum, simplex atque unum est. quod si rursus unum aliquid significet subiectum et non plura, simplex rursus est atque unum. quocirca si unum praedicatum de uno erit subiecto, utraque singula significabunt et non plura. eoque fit, ut non sit multiplex propositionis significatio unumque significans una sit. idem autem oportet esse etiam in universalibus universaliter praedicatis et in particularibus, quas universalibus opponi necesse est. quorum etiam subdit exempla. dicit enim unam esse propositionem omnis homo albus est et ei rursus oppositam unam esse p. 240 negationem non est omnis homo albus. | si album, inquit, unum significat. quod si plura significat, non

2 non sint FE et *ego:* uel *codices* 4 autem est adf. *ed. II., Ar.:* aff. autem est MT^1 (autem aff. est T^2) est *post* negatio FE 5. 6 uniuersale sit MT 6 *verba Arist. continuant usque ad* unum significat MTS 7 iam *om.* MT^1 9 reuoluerat M (*corr.* M^1) 12 aliquod E 14 aliquod ET^1 subi. sign. E 14. 15 simplex atq; rursus unum est MT^1 18 unumque significans ET^2: unum quae significat F (quae *del. et in marg. add.* et quae F^2) sed cum unum significet MT^{1}GS 19 autem *om.* E (*add.* E^1) 21 quarum? 21. 22 exempla subdit E. *Aristotelis exempla addit* b 24 negationem *om.* MT^1 *post* albus *inserit Arist. verba:* Si album unum — una affirmatio neque negatio b 25 *alt.* signif.] designet GMT designat G^1?E

est una adfirmatio nec una negatio. hoc autem et in subiecto convenit custodire, scilicet ut subiecti quoque simplex significatio servetur. docet autem non esse unam propositionem, si praedicatum vel quodlibet in propositione verbum multa significet, hoc modo:

Sin vero duobus unum nomen est positum, ex quibus non est unum, non est una adfirmatio.

Sunt quaedam res quae plura quidem significent, ex quibus omnibus iunctis unum quiddam valeat effici. hominis quidem nomen significat animal, significat mortale, rationale quoque designat, sed haec iuncta unum quiddam efficiunt, quod est animal rationale mortale. haec namque omnia unum hominem conplent. sunt quoque alia quae duas vel plures huiusmodi res designant, ex quibus iunctis unum aliquid esse non possit, ut liber. dicitur namque et Dionysus Liber, dicitur liber et ingenuus, sed ingenuus et Dionysus iuncti nihil efficiunt. quare si quid tale sit, inquit, aut subiectum aut praedicatum quod plura significet, ex quibus unum aliquid esse non possit, non est illa una adfirmatio neque una negatio. et hoc ficticii exempli ratione confirmat. dicatur enim, inquit, equus et homo tunica et habeant verbi gra-

2 custodiri ET² subiecto E¹ 3 Dico T² 4 praedicatiuum MT¹ 5 propositionem MT¹ 7 Si MT¹ sit E 8 non est unum *om.* T¹ est non una definitio F affirmatio (*suprascr.* diffinitio) GS *verba Arist. continuant usque ad* est equus albus et est homo albus: GSMT 10 inuictis M¹T¹ quiddam unum MT¹ efficiunt (*om.* valeat) E (*corr.* E²) 11 quidem *om.* E (*add.* E¹?) 12 significat T 13 quidam F (*saepius*) 17 libet M¹T¹ (*item* 18) 18 liber *post* dicitur *om.* M¹T¹ 19 iuncta MT 23 ficticii b: ficticia FEG²M²T², ficti GSMT exempla F (*corr.* F²) ratione exempli E *post* confirmat *Aristotelis textum* (Ut si quis — est equus albus et est homo albus) *addit* E b, *repetit in marg.* M² 24 homo et equus MT

tia hoc nomen: si quis dicat est tunica alba, quoniam tunica equum atque hominem designat, videtur dicere quoniam est equus et homo albus. sed hoc tale est, tamquam si dicat est equus albus et est homo albus. sed hae duae sunt propositiones et non una; duplex igitur illa quoque propositio est est homo et equus albus; quare duplex illa quoque quae dicit est tunica alba. etenim subiecti huius id est tunicae duplex significatio propositiones fecit esse multiplices. quod si quis dicat unum quiddam significare est tunica alba, quia significat est homo et equus albus, inpossibile est. neque enim ex homine et equo quiddam unum fit, ut haec propositio unum aliquid designet. quare aut haec propositio multa significat aut si non multa, nihil omnino designat. nihil enim est homo equus, ut simul dicatur atque intellegatur. hoc est enim quod ait: si ergo hae multa significant et sunt plures, manifestum est quoniam et prima, id est ea quae dicit est tunica alba, multa vel nihil significat. nihil autem idcirco quoniam, si non multa designet propositio cuius quilibet terminus aequivocus est, cum illa quae nomine aequivoco significantur iuncta fuerint neque in unam substantiam convenerint, talis iuncturae, quae res sibimet inconexas copulat, non

1 quis enim GMT[1] dicit F tunica *om.* F[1] 3 sed — equus albus (4) *om.* F[1] 4 si quis F[2]G[2]T[2]E (sic? G[1]) 7 albus et equus T[1] quoque illa MTE 8 tonica E (*saepius*) 9 multiplex M[1]T[1] 10 duplices M[2]E 11. 12 quae est significat homo equus et albus M[1]T[1] 13 ut] et F (*corr.* F[2]) 14 ut F (*corr.* F[2]) 16 nihil] neq; E (*corr.* E[1]) et equus MT[1] 17 *post* ait *habet Arist. verba:* Si ergo — aliquis homo equus b (*deinde iterum* Si ergo *etc.*) 18 haec E significent T[2] sint E 19. 20 id est — alba *om.* SMT[1]E 20 *verba Arist. continuant usque ad finem huius capitis, quem hic ita habent:* veram uel falsam esse GSMT 23 significatur F[1] 24 tales F (*corr.* F[1]?) MTE 25 copulat F: copulant *ceteri*

erit ullus intellectus, ut in ea quae est tunica alba est. aliter esse una non potest, si tunica equum hominemque significet, nisi si equus atque homo iuncti unum aliquid efficiant. sed hi termini tales sunt, ut necesse sit hanc propositionem vel multiplicem esse vel nihil significare. nam si iungantur homo et equus, fit nihil. nihil enim est homo equus. quod per hoc monstravit, quod ait: neque enim est aliquis homo equus. hoc autem cur nunc ab ipso propositum sit, lucidissime demonstravit. cum enim de his propositionibus loqueretur, quae verum inter se falsumque dividerent, hoc addidit, quia etiam hae quae habent vel praedicatum aequivocum vel subiectum verum falsumque non dividunt. utraeque enim verae esse possunt, ut hae quae dicunt est liber homo, si ad ingenuitatem referas, et non est liber homo, si ad Dionysum. recte igitur dictum est: |

Quare nec in his necesse est hanc quidem p. 241
contradictionem veram esse, illam vero falsam.

Cum enim multa significat, multiplex significatio in negatione atque adfirmatione se invicem non perimit. quod si una sit adfirmatio, una negatio, quoniam utraeque in eodem esse non possunt, unam veram semper, falsam alteram esse necesse est.

9. In his ergo quae sunt et facta sunt necesse est adfirmationem vel negationem veram vel falsam esse, in universalibus quidem

2 una esse MTE 3 significat MT nisi sit E (sit *del.* E^1?) si *del.* T^2 7 nihil fit MT 8 est *om.* E 9 ab ipso nunc MTE 10 monstrauit MT cur E (*corr.* E^1?) 11 uel falsum MT^1 12 quia E: qui F quin F^2T^2 quod MT 13 praedicamentum E (*corr.* E^1) 14 possunt esse E 15 dicuntur T^1? homo liber M^1T^1 (*item* 16) 20 enim *om.* MT^1 21 negationem F^1 22 et una E unaq; MT 24 esse *om.* E est] esse MT 25 et quae facta MT (quae *del.* T^2) 𝔖 27 vel falsam esse 𝔖 *ed. II. Ar.*: esse vel f. *codices ed. I.*

universaliter semper hanc quidem veram, illam vero falsam, et in his quae sunt singularia, quemadmodum dictum est.

In praesentibus rebus et in praeteritis factas contradictorie enuntiationes dicit definite unam semper veram, alteram definite semper esse mendacem, ut si quis dicat: omnes Fabii perierunt, qui ad pugnam contra Veientes privata conspiratione progressi sunt. hoc si negetur sic: non omnes Fabii perierunt, qui ad pugnam contra Veientes privata conspiratione progressi sunt, necesse est quidem unam veram, unam esse falsam, sed definite vera adfirmatio est, definite falsa negatio. cum id enim quod factum est dicitur factum, definite verum est; quod si id factum denegetur, falsum id est definite. sive ergo in universalibus universaliter praedicatis contradictio per oppositionem particularitatis fiat sive in singularibus, ut in Socrate et in ceteris individuis, in his quae sunt praeterita semper una vera est, altera falsa, ut in eo quod est Socrates veneno peremptus est, Socrates veneno peremptus non est vera est adfirmatio definite et ita rursus falsa negatio. in praesentibus quoque idem esse necesse est. si enim disputante Socrate dicat aliquis Socrates disputat et hoc alius neget, sicut disputare Socratem praesentis temporis ratione definitum est, ita quoque definite adfirmatio retinet veritatem, negatio definite mendacium. et in universalibus quidem vel adfirmativis vel negativis, in

1 hanc quidem 𝔖 *ed. II. Ar.:* hanc *codices ed. I.* 3 *verba Arist. continuant usque ad* dictum est autem et de his GSMT 4 *alterum* in *om.* MT[1] 6 definite *om.* E 7 qui ad] quia F[1] 8 uehientes FMT (*item* 10) 9 hoc] Ho M[1] Homo T[1] ne/////ur F (ge *in medio scr.* F[2]) 13 enim id MTE 14 id *om.* E (*add.* E[1]) 15 id *del.* F[2] *om.* MTE 18 *prius* in *om.* E (*add.* E[1]) 20 Socrates — est *om.* T[1] 22 falsa *om.* T[1] 24 hoc *om.* E (*add.* E[1]) 25 temporibus F 26 retinet et F 27 define F[1]

quibus vel adfirmatio particularis vel negatio particularis opponitur, idem est. hoc est enim quod ait: in his quae sunt et quae facta sunt, id est in praesentibus atque praeteritis, una semper definite vera est, semper altera falsa definite, sive universalis una sit, altera particularis, quod per hoc monstratur quod ait: in universalibus quidem universaliter semper hanc veram, illam vero falsam, sive in singularibus atque individuis praedicamentis, quod per hoc designat quod addidit: et in his quae sunt singularia. sed postquam de contradictoriis dixit, adiecit: in his autem quae indefinitae sunt non necesse est semper hanc quidem veram, illam vero esse mendacem, hoc scilicet designans quod dixit: in his vero quae in universalibus non universaliter dicuntur, non est necesse. non est enim necesse in his unam veram, alteram falsam proponi, potest enim fieri ut utraeque sint verae quae fuerint indefinitae.

In singularibus vero et futuris non similiter.

Propositionum aliae sunt tantum inesse significantes, ut si quis Socrate vivo dixisset Socrates calvus est aliusque negaret Socrates calvus non est. illa enim inesse posuit Socrati calvitium, illa calvitium a Socrate disiunxit. aliae vero sunt necessariae, ut si quis dicat: necesse est solem annis omnibus in arietem rursus redire. rem namque necessariam et ex necessitate evenientem praedicans totam fecit necessariam propositionem. aliae autem sunt contingentes, quae cum non sint, eas tamen

2 enim est T 5. 6 sit una MT 7 in *om.* F[1]T[1] universaliter *add.* F[2] *om. ceteri* 8 hanc quidem? 11 *ad* singularia *in marg. add.* E[2]: quemadmodum dictum est 14 designans per hoc quod M[2] 15 in *om.* M[1]T[1] 16 non est necesse *del.* M[2] non est enim necesse *eras. in* F *om.* E 18 ut *om.* F fuerunt MT[1] 22 alius MTE 23 caluiciem MT[1] caluitiem E (*item* 24) 25. 26 omnibus annis E 26 ariete F 27 uenientem E

in futurum evenire possibile est, ut si quis dicat: hodie Alexander pransurus est, hodie Alexander pransurus non est. etenim cum ista dicuntur, quoniam illi adhuc prandere non inest, inesse tamen contingit et potest fieri ut hodie prandeat, idcirco eas p. 242 dicimus contingentes. contingit enim | fieri, quod adhuc nondum factum est. sed hae non insunt quidem, ut dictum est, sunt enim futuri temporis. quae autem non insunt, sed inesse possunt, necessariae non sunt, quoniam huiusmodi retinent naturam, ut eas et esse et non esse possibile sit. potest enim fieri, ut hodie Alexander prandeat, et rursus potest fieri, ut hodie non prandeat. et hanc eveniendi vel non eveniendi possibilitatem utrumlibet vocamus. in huiusmodi enim rebus utrumlibet contingit, aut adfirmatio aut negatio, et non est necesse aut adfirmationem fieri aut negationem. nam cum non sit adfirmatio necessaria, non interclusum est contingere negationem. rursus cum negatio necessaria non sit, interdum accidit, ut adfirmatio contingat. quare haec huiusmodi eveniendi et non eveniendi potentia utrumlibet vocatur, quod in his utrumlibet, id est vel adfirmationes vel negationes, evenire conceditur. nunc ergo Aristoteles hoc validissima argumentatione contendit adstruere, quod quemadmodum in praeteritis et in his quae sunt praesentia non modo in adfirmatione et negatione unam veram, alteram falsam esse necesse est, sed definite una vera est, definite altera suscipit falsitatem, non ita in his quae contingentes vocantur. necesse enim est ut aut adfirmatio vera

3 dicantur FET² 7 At T²E 9 autem *om.* E¹ si MT 11 ea MT¹ 13 vel] et T² 16 uel neg. E 17 nam] Nunc autem T² non *om.* MT¹ 19 necessaria negatio MT¹ 21 vel *editio princeps* 22 vel *om.* MT 23 adfirmationem vel negationem *an* adfirmatio vel negatio? 25 astruere MTE 29 ita erit T²

sit aut negatio, sed non ut definite quaelibet earum vera sit, altera falsa definite. nam quod dicimus Alexander lavandus est, id si alius neget dicatque Alexander lavandus non est, totum quidem hoc necesse est evenire, ut aut lavetur aut non lavetur, et necesse est unam esse veram, alteram falsam, aut adfirmationem, si lotus fuerit, aut si non lotus fuerit, negationem, sed non necesse ut definite adfirmatio vera sit, idcirco quod in huiusmodi rebus poterit evenire negatio. sed nec umquam definitum est, ut negatio vera sit, falsa adfirmatio, idcirco quoniam potest non evenire negatio. quare in tota contradictione unam quidem veram, falsam alteram esse necesse est, ut autem definite una vera sit, altera falsa definite, sicut in his quae sunt praeterita quaeque praesentia, nulla rerum ratione possibile est. sed hoc prius Aristoteles in singularium praedicamentorum propositionibus probat, post autem idem debere in universalibus docet intellegi. idcirco enim ait in singularibus vero et futuris non similiter. id est in singularibus propositionibus, de quibus primum tractat, et futuris id est contingentibus non idem modus est verarum falsarumque propositionum, qui in praeteritis atque praesentibus, quoniam in praeteritis atque praesentibus et totum contradictionis corpus in veritatem falsitatemque dividitur et vera una est definite, ut possit ex his certus aliquis ac sciens dicere, quoniam adfirmatio vera sit vel rursus quoniam negatio; vel si id nullus dixerit, certa praeteriti tamen temporis vel praesentis secundum sui naturam ratio,

1 ut] aut F^1 quilibet F 2 sit uera MTE nam quod] namque FTE^1 4 haec F 5 uel non E 6 est *om.* MT 7 non fuerit lotus MTE 8 non est F^1?MTE 9 in *om.* F^1 13 alteram falsam MTE 21 prius b 23 qui est MTE 29 diceret F (*corr.* F^1?) 30 et T^2

certus eventus est. in his vero in quibus contingens est futurum, id est variabile et instabile, totum quidem corpus contradictionis veritatem falsitatemque partitur, sed haec veritas atque falsitas indiscreta est atque volubilis. nullus enim potest dicere quoniam adfirmatio vera est: non est enim necesse veram esse adfirmationem, idcirco quoniam negationem fieri possibile est, nec rursus negationem, quoniam non est inpossibile adfirmationem contingere, et postremo quoniam utrumlibet ipsorum contingit, idcirco una earum vera esse definite et certa naturaliter non potest. quibus autem id argumentationibus exsequatur, manifestum erit hoc modo:

Nam si omnis adfirmatio vel negatio vera vel falsa est, et omne necesse est vel esse vel non esse. ⟨nam⟩ si hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipsum

Si quidquid in adfirmationibus negationibusque proponitur verum vel falsum est definite, sequitur ut, quod illae negationes adfirmationesque significant, aut evenire aut non evenire necesse sit. hoc est enim quod dicit: nam si omnis adfirmatio vel negatio vera vel falsa est: definite. idcirco enim addidit omnis. in his enim, quae sunt futura vel con-
p. 243 tingentia, | non esse adfirmationes et negationes veras vel falsas definite probare contendit. nam si unus dicat aliquid futurum, alius neget, ut utraque eveniant fieri non potest. quis enim dixerit dicente alio, quoniam Socrates cenaturus est alioque Socrates ce-

1 certusque E est *om.* M T[1] 2 est et fut. T[2]E 6. 7 adfirmatio F (*corr.* F[1]?) 9 contigere F 9. 10 quoniam *om.* E[1] 10 earum b: eorum *codices* 12 autem *om.* M T[1]E id *om.* T[1] 13 hoc *om.* E[1] 15 falsa est diffinite T[2]E 16 nam *ego addidi ex expositione Boetii: om. codices* 17 *verba Arist. continuant usque ad* simul in talibus *omnes codices praeter* F 18 quid M T[1] 28 aliquo G 28. 29 quoniam *om.* G M T E 29 ali/////que F (aliquisque F[2]) alio quod T[1]

naturus non est, utrasque veras in uno eodemque contingere? hoc igitur fieri non potest. unus ergo eorum verum dicturus est, alius mentietur. ponatur enim definite una earum vera esse vel falsa: si ergo omnis adfirmatio et negatio vera vel falsa est definite et uterque negans adfirmansque veri in contradictionibus esse non possunt, necesse est unum verum dicere, alterum falsum et unum definite verum, falsum alterum definite. hoc si est in omnibus adfirmationibus atque negationibus, ut una definite falsa sit, altera vera definite, quidquid vera dicit eventurum necesse est evenire, quidquid non eventurum non evenire necesse est. hoc est enim quod ait: manifestum est, quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum. neque enim potest fieri ut adfirmatio negatioque consentiant in talibus id est in contradictionis oppositionibus. necesse autem esse evenire quaecumque vera definite adfirmatio loquitur et non evenire quod profert definite vera negatio sic probat:

Nam si verum est dicere, quoniam album vel non album est, necesse est esse album vel non album, et si est album vel non album, verum est vel adfirmare vel negare.

Quod de futuro possit esse iudicium, a praesentibus trahit exemplum. ait enim hanc esse rerum consequentiam, ut rem subsistentem propositionis veritas consequatur, veritatem propositionis rei, de qua loquitur propositio, essentia comitetur. nam si hic

3 est *om.* M^1 Ponetur MT^1E^1 4 earum *ego:* eorum *codices* ueram — falsam F 11. 12 euenire nec. est T^2 13 enim est E 15 fieri p. MT 16 *alt.* in *om.* E contradictionibus F^1 17 positionibus F propos. F^2ET^2 esse *om.* MT (necesse est T^2) 19 probatur MTE 20 dicere — uerum est (23) *in marg.* M^1 23 uel adf. 𝔖 *ed. II*: adfirmare *codices ed. I. verba Arist. continuant usque ad* aut neg. veram esse *omnes codices praeter* F 25 traxit MT^1 28 conmitetur M^1T^1

lapis vel quodlibet aliud album est, verum est de eo dicere quoniam album est, et hoc convertitur. nam si verum est dicere de eo quoniam album est, sine dubio album est et album esse necesse est. itaque fit ut res veritatem et veritas rem, de qua proponitur, subsequatur. rursus si lapis hic albus non est, verum est de eo dicere quoniam non est albus et si de eo verum est dicere quoniam non est albus, ut sit albus fieri non potest, cum vere dicatur quoniam non est albus. idem quoque etiam in mendaciis valet. nam si quid non est, cum hoc aliquis esse proposuit, mentietur. et si quis de aliquo mentietur, illud de quo fit mendacium non est, ut si quam rem cum alba non sit dicat aliquis esse albam, mentitus est, quocirca necesse est illud quoque non esse de quo mentitus est. ita igitur veritas quidem rei quae est et res quae est veritati, falsitas vero rei quae non est et res quae non est falsitati convertitur. quod si hoc est in omnibus rebus et quidquid dicitur cum veritate vel falsitate ad rem quae est vel non est convertitur, sive negatio sit sive adfirmatio, et unam veram semper, alteram falsam esse necesse est, si una definite vera est: inpossibile quiddam ex hac positione continget. eveniet namque omnia quaecumque sunt vel fiunt ex necessitate fieri et nihil a casu nihilque esse possibile quod sit et non esse possibile. nihil etiam in liberi arbitrii moderamine relinquetur, sed totum erit ex necessitate, quidquid evenerit. nam si verum est definite de qualibet re dicere quoniam erit, illam rem

1 aut MTE quidlibet? de eo uerum est MTE 3 dicere est E 7 *prius* est *om.* MT[1] et si — non est albus (8) *in marg.* F[2] 10 in] ut M[1]T[1] 12 aliquo *ego:* alio *codices* 15 qua E 17. 18 et res quae non est *om.* T[1] 22 esse *om.* T[1] 23 propositione F[2]T[2]E[2] 24 eueniet *ego:* euenient FT[2] euenit MT[1]E 25 possibile esse MT[1]E 26 in] et T[2]

sine dubio futuram esse necesse est et ut non fiat non potest evenire. verum enim est dicere de ea quoniam futura est nec vere de ea quoniam futura est poterat dici, nisi eam fore esset necesse. quare si in omni adfirmatione et negatione aut adfirmatio aut negatio in futurum definite vera vel falsa est, necesse est vel quod ab adfirmatione vera definite vel quod a negatione dicitur evenire. in falsitate quoque similis causa est. nam quod non erit falsum est dicere quoniam erit et quod falsum est dicere quoniam erit ex necessitate non erit. item quod erit falsum est dicere quoniam non erit et quod falsum est dicere quoniam non erit necessario erit. ut igitur veras propositiones necessarius sequitur eventus ut fiat quod dicitur, ita et falsas propositiones necessarius sequitur eventus ut non fiat quod dicitur a falsa propositione. quod si in futurum | p. 244 omnis adfirmatio vel negatio definite semper dividunt veritatem et falsitatem, erit rerum quae praedicuntur necessarius eventus et omnia ex necessitate contingent vel non contingent. itaque et casus et possibilitas et liberum periit arbitrium. syllogismus autem huiusmodi est: si omnis adfirmatio vera est aut falsa definite et eodem modo negatio, eveniet ut omnia inevitabili necessitatis ratione contingant. quod si hoc est, liberum perit arbitrium. sed hoc inpossibile est: non igitur verum est omnem adfirmationem vel negationem veram definite esse vel falsam. omnia autem ex necessitate contingere, si illae definite verae vel falsae sunt, talis syllogismus ostendit: omnis in futurum definita veritas vel falsitas

2 evenire] fieri E   est enim MTE   7 est *om.* T^1 uerum E^2 9 non *om.* M (*add.* M^1)   10 quoniam non M (*prius*)   quoniam non T (*posterius*)   18 uel T^2 19 praedicantur MT^1E 20 contingunt (*utroque loco*) E   21 *primum* et *del.* T^2 perit MTE   22 Syllogissimus F Sillogissimus M   23 vera aut f. est MTE

eventum rei vel futurum vel non futurum ex necessitate constituit. sed omnes propositiones futurae definite verae vel falsae sunt: in omnibus est igitur eveniendi vel non eveniendi necessitas. pro qua conclusione illud Aristoteles intulit quod ait:

Nihil igitur neque est neque fit nec a casu nec utrumlibet nec erit nec non erit, sed ex necessitate omnia.

Casus namque et id quod est utrumlibet exstinguitur, libera etiam voluntas adimitur, si omnia quaecumque fient ex necessitate futura sunt. et probat superiorem conclusionem, quae dicit omnia ex necessitate contingere, per hoc quod ait: aut enim qui dicit verus est, aut qui negat. si ergo veritas rerum necessitati convertitur et aut qui negat verus est aut qui adfirmat, omnia fieri ex necessitate necesse est. nam si non erunt ex necessitate, non erunt verae definite, id quod ipse subiunxit:

Similiter enim vel fieret vel non fieret; utrumlibet enim nihil magis sic vel non sic se habet aut habebit.

Exponit enim quae sit contingentis natura, cum quid sit utrumlibet exposuit. utrumlibet est cuius indiscretus eventus est id est quod aequaliter esse vel non esse contingit. hoc est enim quod ait similiter enim vel fieret vel non fieret. neque enim directam unam necessariamque habet viam vel ad ad-

4 vel non ev. *om.* T¹ 5 aristotele illud M aristoteles illud TE (illud *bis* T¹) 8 omnia et non utrumlibet GSMT *verba Arist. continuant usque ad* aut qui negat E b 9 quod *om.* F¹ est *om.* MT¹ utrumlibet est E 12 qua TE 15 necessitate E (*corr.* E¹?) et *om.* E 17 si non erit FMT¹ verae vel falsae E 18 id quod] idque F¹?T²E² 22 enim] namque GSMTE 23 exponit b ut utruml. MT¹ 24 vel *om.* F 25 contingat MT¹E 26 *prius* vel *om.* FG *del.* T² aut non F 27 unam] uiam GSF²T²E que *om.* E¹ habet] inter GSMT¹ viam *ego:* unam F (*sed ras.*) *et ceteri* ad T²: *om. ceteri*

firmationem vel ad negationem, sed nihil se magis sic habet vel sic non habet. et est utrumlibet quod aequalem cursum et ad evenire retinet et ad non evenire. nihil enim se magis vel sic habet vel sic non habet id est aequaliter se habet et ad esse et ad non esse. nihil enim magis sese habet, ut fiat quam ut non fiat.

Amplius si est album nunc, verum erat dicere primo quoniam erit album, quare semper verum fuit dicere quodlibet eorum quae facta sunt, quoniam erit.

Validissimam sibi ipsi vim argumentationis opponit, qua possit ostendere adfirmationes negationesque veras vel falsas esse definite. et ait providendum esse ne forte necesse sit suspicari id quod iam factum est vere dici potuisse antequam fieret esse faciendum, ut si Socrates hesterna cenavit nocte, verum fuit hesterna matutina dicere, quoniam cenaturus est: quocirca definite quoque verum fuisset, si praediceretur. omnia igitur ea quae fient definite poterant vere praedici. hoc est enim quod ait si est album nunc, verum erat dicere primo quoniam erit album. nam si qua res nunc alba est, verum erat ante dicere quoniam erit alba, quare definite quoque fuit quodlibet eorum quae facta sunt vere praedicere. hoc autem rei ipsius exitus conprobavit. huic oppositioni

1 ad T^2E^2: *eras. in* F, *om. ceteri* magis se MTE 4 nihil — non esse (6) *om.* E^1 magis se MT 6. 7 ut non fiat quam non ut fiat E (*corr.* E^2) 7 ut *del.* T^2 8 erat *om.* T^1 9 prius b *Ar.* 10 quodlibet illud D (illud *eras. in* 𝔖) 12 Validam FG^1?E sibi *om.* F^1 vim *om.* M^1T^1 uim sub ipsi E^1 12. 13 opprimit E^1 14. 15 prouidendum est *post* suspicari E^1 17 nocte cen. MTE 18 mattutina F 19 definite — quare (24) *in marg.* E^2 si de eo F^2E praedicaretur FE 20 sunt F^2T^2E fiunt b 21 ait] dicit MT 22 uerum erum M uerum enim T^1 24 album E 25 praedicare F^1 26 enim b rei //////// ipsius F comprobabit MT

per eandem rursus occurrit. non enim qui haec dicit licet ei laqueum superioris argumentationis effugere, rursus enim eadem illum cuncta circumveniunt et eisdem iterum urgetur incommodis.

Quod si semper verum est dicere quoniam est vel erit, non potest hoc non esse nec non futurum esse. |

p. 245 Mira ratione superiorem argumentationem dicentes ad idem reduxit incommodum dicens: si verum est omnia quaecumque facta sunt definite vere potuisse praedici, quoniam veritatem propositionis rei necessitas sequitur, quod vere definite praedictum erat non evenire non poterat. sed si non evenire non poterat, ut non eveniret erat inpossibile. quod autem non fieri inpossibile est, fieri necesse est. eventus igitur eius ex necessitate consequitur. nihil ergo utrumlibet neque a casu erit; nam si a casu esse poterit, non ex necessitate futurum est; quod si non est ex necessitate futurum, non est inpossibile non fieri; si non est inpossibile non fieri, potest non fieri; si potest non fieri, non potest definite vere praedici. quod enim vere definite praedicitur, ex necessitate futurum est: quod autem casu est, ex necessitate non evenit.

At vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere, ut quoniam neque erit neque non erit.

1 eadem E^2 hoc T^2 3 eandem E^1 5 uerum dicere est F^1 6 nec *ed. II et codices Arist. fere omnes:* vel *codices ed. I.* 7 *verba Arist. continuant usque ad* nam si a casu, non ex necessitate *omnes codices praeter* F 8. 9 dicentes *ego:* dicentis *codices* 11 dici MT^1 12 uere def. b: uere def. uere F uero def. uere F^1? *et ceteri* (uero *del.* T^2) 14. 15 n. fieri autem F 16 eius F: rei F^2MTE 17 si *om.* E 21 uere diffinite MTE 22 uerum E^1 definite b: definitum (*vel* diff.) *codices* 23 autem *om.* E^1 a casu E 25 utrum F^1 est verum F 27 *verba Arist. continuant usque ad* contingit adfirmationem esse non veram. *omnes codices praeter* F

Quattuor differentiis contingentium futurorum diversitas constat. aut enim id quod adfirmatur et negatur in futurum utrumque erit verum aut utrumque falsum aut unum verum, falsum alterum definite aut unum verum, falsum alterum indefinite. non esse quidem et adfirmationem et negationem veram in his propositionibus, quae de rebus contingentibus in futurum tempus proponuntur, per hoc demonstravit superius quod ait: manifestum est, quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum, si omnis adfirmatio vera vel falsa. utraque enim non erunt simul in talibus. neque enim fieri potest ut in contradictoria propositionum oppositione utrasque veras quisquam valeat invenire. nunc autem monstrat, quoniam ne hoc quidem fieri potest ut utraeque sint falsae. ait enim: at vero ne hoc quidem nobis contingit dicere, quoniam neutrum verum est id est nec adfirmatio nec negatio. contingeret autem utramque esse falsam adfirmationem scilicet et negationem, si nec quod diceret adfirmatio futurum esse esset nec quod non esse negatio diceret non esset. ita enim fieret, ut nec esset quod esse adfirmatio praedicavit nec non esset quod negatio non esse proposuit. si quis ergo hoc ita dicat, primum, inquit, illud inconveniens atque inpossibile est, quod in contradictoria oppositione cum adfirmatio falsa sit non est vera negatio et rursus cum negatio falsa sit falsa quoque adfirmatio est. hoc enim in solis contrariis contingebat, non etiam in contradictoria dispositione. in hac enim unam semper veram esse necesse est, semper alteram falsam.

11 falsa est F^2 *et ceteri* 15 nec T^2 16 ait enim *om.* MT^1 nec MT^2E 18 contingere F^1 19 falsam esse MTE 21 negatio non esse MTE 26 oppositione *ego:* propos. *codices* est] esse MTE^1 26. 27 non est — sit *in marg.* F^1? 28 est *ego:* sit *codices* 29 oppos. $F^2T^2E^2$ 30 semper unam MTE

Ad haec si verum est dicere, quoniam album est et magnum, oportet utraque esse. |

p. 246 Addidit quoque aliud, quo magis id quod dicitur videatur incongruum. omne enim quod praedicitur in futurum, si vere praedicitur, erit. si quis enim dicat in praesenti tempore: hoc animal quodlibet album est vel magni corporis et hoc vere pronuntiet, album et magnum illud animal esse necesse est. ita etiam in futurum si quis vere dicat, quoniam hoc animal cras album fiet et corporis vastioris, necesse est cras utraque contingere, ut et album fiat et corporis vastioris. sin vero falso aliquid praedicatur, necesse est non esse quod dicitur, si sit ⟨falsa⟩ adfirmatio: ut si quis adfirmet falso futurum navale bellum, necesse est non fieri quod a falsa adfirmatione praedicitur. at si sit falsa negatio, necesse est fieri quod falsa negatio futurum non esse praedixit. sin vero utraque falsa sunt, nec erit ex necessitate quod dicitur, quia definite adfirmatio falsa est, nec non erit quod dicitur ex necessitate, quia definite est negatio falsa. unde fit ut utrumlibet quod est in rebus omnino perimatur. utraque enim necessaria sunt et ex necessitate contingunt et est necessitas ipsa inpossibilis. nam si quis dicat cras futurum navale bellum aliusque neget et pronuntiet non futurum, si utraeque sint falsae, necesse quidem erit non esse cras navale bellum, quoniam adfirmatio, quae illud dicit futurum, falsa est; rursus necesse est esse cras navale bellum, quoniam negatio quae dicit cras non futurum ipsa quoque mentitur. quare necesse erit et esse navale bellum et non esse,

2 *verba Arist. continuant usque ad* neque non fieri navale bellum. *omnes codices praeter* F; *usque ad* et quod factum est verum erat dicere semper quoniam erit b 7 pronuntiat F^2 11 ut et] et ut T 13 falsa *ego add.: om. codices* 15 a *del.* T^2 20 falsa neg. MTE ut *om.* F 24 negat E 25 sint *om.* MT^1 28 non necesse F^2 non esse F (non *del.* F^1?)

quod est inpossibile et praeter communem cogitationis naturam. non est igitur verum utrasque simul id est adfirmationem negationemque mentiri.

Quae ergo, inquit, contingunt inconvenientia, haec sunt et huiusmodi

Si quis dicat vel in his quae universalia sunt et universaliter praedicantur vel in his quae singularia in propositionibus enuntiantur unam necessario definite esse veram, definite alteram falsam, talia illum, inquit, inconvenientia consequentur et alia similia, hoc scilicet dicens de superioribus argumentis, in quibus ostendebat omnia ex necessitate contingere, si quis unam veram definite, alteram diceret definite mendacem. quaenam vero adserat alia inconvenientia inpossibiliaque concurrere his qui unam definite veram proponunt, haec sunt: si quis enim proponat unam esse veram, alteram falsam, tollit (ut supra dictum est) id quod est utrumlibet in rebus et omnia esse vel fieri ex necessitate constituit, nihil a casu, nihil a propria voluntate. unde fit ut neque negotiari sit utile nec inire actum, quae omnia consilii ratione tractantur: ipsum enim consilium supervacuum est, cum omnia quaecumque futura sunt necesse sit evenire. quid enim unusquisque dicat: si hoc faciam, illud mihi eveniet atque continget, si vero hoc, illa

1 communem *om.* M¹T¹ 2 et simul FE 4. 5 Quae — huiusmodi *om.* M (*add.* M²) T (Quae — huiusmodi alia (*om.* inquit) *in marg.* T²) 4 inquit *om.* E contingant F¹ 5 ut E *verba Arist. continuant usque ad* quodlibet eorum verum erat praedicere tunc *omnes codices praeter* F 9. 10 inquit illum MTE 11 de sup. dic. MT¹E 12 quis autem MT (autem *del.* T²) 14 quoniam F (*corr.* F¹?) 15 in his F (in *eras.*) diffinite unam MTE (indiffinite E¹) ueram alteram falsam E 16 enim *om.* E 17 ueram diffinite MTE 18 quod *om.* F 19 nil MTE (*bis*) 21 neq; E quae GMT: quoniam FT² quia E 23 sunt] sint F²E 24 faciam si hoc E 25 coniunget MT¹ uera autem (*om.* hoc) F

res eveniet? etenim nihil prohibet quemvis illum adfirmare aliquid esse faciendum, alium vero negare, cum omnia vi necessitatis eveniant. nam si omnia quae fiunt nunc ante aliquis vere praediceret, quis dubitat quin illa quae facta sunt inmutabili violentia necessitatis evenerint? hoc est enim quod ait: quare ex necessitate erit quodlibet eorum verum erat dicere tunc. sed ne illud videatur incongruum quod rerum eventum non ex ipsarum natura, sed ex propositionum veritate et falsitate iudicamus. hunc enim scrupulum ipse dissolvit dicens: at vero nec hoc differt, si aliqui dixerunt contradictionem vel non dixerunt. ad tollendum enim perimendumque consilium, quod nihil omnino homines oporteat consiliari, parum valet aliquid praedici. sive enim | [p. 247] praedicatur aliquid, sive non, quidquid vere praedici potuisset, illud etiam si non praedicatur evenire necesse est. idcirco enim vere praedicitur, quia vere praedici potest; idcirco vere praedici potest, quia inmutabiliter futurum est. quare futurum est, si praedicitur vere, nec tantum si praedicitur, sed etiam si praedici vere potest. sive enim praedicatur, sive non praedicatur, quidquid vere praedici potest, hoc ex

1 res *om.* T^1 *post* prohibet *ex ed. II.* frustra *addendum videtur* 3 si *om.* F^1 5 dubitet T^2? quin *om.* M^1T^1 (*post* sunt *add.* M^2) immotabili MT^1 immortali E^1 6 Quare quod F^2 *et ceteri* 7. 8 uerum erat quodlibet eorum praedicere tunc MT^1E 8 nec MT^1 9 ex ipsa rerum T^2E naturam F^1T^1 10 positionum MT 11 enim *om.* SMTE 12 dixerint T^1E dixerit F^2 contradictionem b: negationem *codices* 13 dixerint E dixerit F^2 *verba Arist. continuant usque ad* ut ex necessitate fieret GSMT *usque ad* semper quoniam erit E At MTE 14 consilium est MT nihil *om.* MT^1 15 ante praedici F^2 *et ceteri* 16 praedicatur *ego:* dicatur *codices* quidquid] quid F^1 17 potest b preiudicatur F praedicitur E^2 17. 18 necesse esse est F 20. 21. praedicetur F (*item* 21) 21 tamen MT^1 21. 22 etiam *post* praedici E 23 uere *bis* F

necessitate futurum est. manifestum est enim, inquit, quod sic se habeat res, sive unus eam adfirmet, alius neget, <sive non>: si eventura est, nihil illi negatio officit; si eventura non est, nihil adfirmatio prodest. non enim, inquit, propter negare vel adfirmare erit vel non erit, nec hanc vim naturae tempus mutabit. eodem modo enim evenient ea quae post millensimum annum eventura creduntur his quae post quantumlibet tempus ex necessitate futura sunt. unde fit ut, si in omni tempore omnia sic se habent, ut unum definite vere dici possit, definite alterum false, omnia quaecumque facta sunt vel fient inmutabili rerum ratione contingant. hoc est enim quod ait necesse esset <hoc> fieri <et> unumquodque eorum quae fiunt sic se haberet, ut ex necessitate fieret. et hoc superiore argumentatione confirmat dicens: quando enim vere dicit quis, quoniam erit, non potest non fieri, eventus enim necessitas sequitur veritatem, et quod factum est verum erat dicere semper quoniam erit, veritas namque propositionibus ex rerum necessariis venit eventibus.

Quod si haec non sunt possibilia: videmus enim esse principium futurorum et ab eo quod consiliamur atque agimus aliquid

1 enim *om.* MTE 2 si sic FT² sese T² habeat *fortasse in* habent *et* eam *in* rem *mutandum est* 3 sive non *ego add.: om. codices* 3. 4 illic nil MT¹GS illic neg. nil E 5 uel T²: et T¹ *et ceteri* 6 Nec enim F 7 mutauit MTE 10 omnia] communia F¹ 11 diffinite unum E 12. 13 immotabili MT 14 est GMTE hoc *ego add.: om. codices* et *ego add.: om. codices* unumquidque E² unumquodcumque T² 15 fiunt *ego:* fiunt id est *codices* si sic F habere MTE 16 fieret *ego:* fierent omnia *codices* superiori MTE 17 uere *om.* E 18 necessitatem necessitas F² 18. 19 necessitatem sequ. necessitas uer. T² 19 quod *om.* T¹ 20 quoniam *om.* MT¹ 20. 21 propositionis F²T²E² 21 euenientibus E 22 uidemur MT 24 *uerba Arist. continuant usque ad* alterum vero minime *omnes codices praeter* F

Longum hyperbaton est, quod nos prius exponimus, postea continuamus. liquet enim aliquarum rerum nos esse principium, ut actuum nostrorum. si enim quis aliquid consilio facit, quidquid consiliatione peregerit, eius rei ipse principium est. a consiliante enim incipit, quidquid consilii sollertia ministratur. sunt enim quaedam quae actu non sunt, sed potestate, quae potestas non fit ex necessitate, id est, ut possit quidem fieri, non tamen necesse sit: ut hanc vel quamlibet tunicam possibile est quidem ferro incidi, sed non est necesse. fortasse enim utendo vetustabitur et ipso cotidiano solvetur adtritu. ergo potest quidem incidi, sed forte non incidetur, sed ante quam incidi possit exteritur. rursus potest fieri ut non dividatur, neque enim exteri eam possibile esset, nisi prius esset possibile non incidi. quare possunt quidem quaedam fieri, sed si ita contingit fortasse non fient. sunt igitur quaedam possibilia non necessaria. et in aliis quoque quae fiunt eadem ratio est. omne enim quod fit a quolibet consilio, ipse qui consiliatur illius rei principium est, non necessitas. et quaecumque sunt possibilia mutabiliter evenient. quae enim secundum aliquam possibilitatem dicuntur, non eveniunt secundum necessitatem. unde fit ut manifestum sit quoniam non omnia ex necessitate vel sunt vel fiunt, sed quaedam sunt quae aequali modo vel fiunt vel non fiunt. et hoc est utrumlibet fieri. alia vero in pluribus quidem fiunt, in paucioribus vero non fiunt. et aequaliter quidem fiunt, ut egredientem domo amicum videre. fit enim hoc et non fit aequaliter. quaedam vero fre-

1 hyperboton F 3 et T[1] 3. 4 quis enim T[2] 4 faciat F[2] 6 solertia F 7 autem? 8 sit MTE 10 ferro quidem MTE 12 cottidiano T ateritu M[1]T atritu E 13 inciditur T[2] 13. 14 sed potius extereretur (*del.* ante — possit) M[2] 15 enim *om.* MT nisi prius esset *om.* MT[1] 19 consilio fiunt M[2] 21. 22 poss. sunt E 22 eueniunt MT[1]E 27. 28 quedam E[2] 30 Quae FMT[1]

quentius fiunt quam non fiunt, ut sexagenarium canescere frequentius fit quam non fit, et tamen ita hoc potest fieri, | ut et non fieri inpossibile non sit. p. 248 hoc est enim quod ait: alia vero magis quidem ⟨et⟩ in pluribus alterum, ut canescere in pluribus sexagenariis quam non canescere, sed contingit fieri ⟨et⟩ alterum, scilicet ut non canescat, alterum vero minime, scilicet ut canescat. est autem hyperbaton hoc modo: quod si haec inpossibilia videmus, sumus enim aliquibus ipsi principium et quaecumque possibilia sunt fieri possunt et non fieri: si igitur possibile est ut et sint et non sint, manifestum est non omnia ex necessitate contingere, sed alia aequaliter, alia vero evenire quidem in pluribus, in paucioribus vero non evenire, sed ut non eveniant necesse non est.

Igitur esse quod est, quando est, et non esse, quod non est, quando non est, necesse est.

Nunc quid sit necessarium temporale describit. ait enim: res omnis quando est eam sine dubio esse necesse est. non enim fieri potest ut cum est non sit. et rursus res quae non est quando non est eam non esse necesse est. neque enim fieri potest ut quando non est sit. sed si, quando est, eam esse necesse est, non idcirco simpliciter et sine temporis

1 ut *om.* E[1] 2 ita *om.* MT[1] 3 fieri pot. GMTE 4 est *om.* E[1] 5 et *add.* b: *om. codices* 6 contigit E 7 et *ego add.*: *om. codices* scilicet *om.* MT[1]E[1] 9 uidimus MT[1] 9. 10 videmus enim quod sumus *editio princeps* 13 contingere] fieri E 15 uero non] uero minime MTE 16 esse MT 19 *verba Arist. continuant usque ad* et in contradictione eadem ratio est *omnes codices praeter* F *usque ad* futurum autem vel esse vel non esse necesse est b 20 discribit F ostendit (*suprascr.* vel describit) S ostendit uel describit MTE (ost. vel *del.* T[2]E[2]) 22 ut — (24) fieri potest *om.* MT[1] 24 necesse est non esse E 25 si *supra lin.* T

praesentis descriptione ex necessitate. quando enim sedeo, non potest fieri ut non sedeam et necesse est mihi tunc sedere cum sedeo, sed ipsum sedere mihi non ex necessitate inest, possum enim surgere. rursus cum non sedeo, tunc mihi necesse est non sedere, sed ipsum non sedere mihi ex necessitate non inest, possum enim sedere. ergo quod est, quando est, ex necessitate est, et quod non est, tunc cum non est, fieri ut sit non potest. non tamen omnia quaecumque sunt aut non sunt aut ex necessitate sunt praeter temporis praesentis nuncupationem aut ex necessitate non sunt nulla mentione praesentis temporis facta. quare, inquit, non est idem temporaliter necessarium esse, ut est mihi cum sedeo, et simpliciter ex necessitate esse, ut homini mortalitas. nec idem est, cum non est, necessario non esse, ut mihi cum non sedeo non inest sedere, et quod simpliciter ex necessitate non habeo, ut tres oculos vel inmortalitatem. atque hoc est quod ait: similiter autem et in eo quod non est. hoc autem cur dixerit sequitur: et in contradictione eadem ratio. esse quidem vel non esse omne necesse est et futurum esse vel non. similis est, inquit, ratio in contradictionibus contingentibus et in his quae, cum sunt, secundum tempus necessaria sunt. quae autem secundum tempus, simpliciter necessaria non sunt. nam in futu-

1 discr. F necessitate est F² *et ceteri. hic quaedam deesse statuunt et in marg. add.:* id est non simplex necessarium est, sicut solem oriri simpliciter, sed temporale necessarium ut sedeo F²T²E² 4 ex necessitate non MTE 6 non ipsum E (*corr.* E¹) 7 est (*post* quando) *om.* F¹ 10 aut (*ante* ex) *om.* F¹ 10. 11 praeter] propter F¹ praeteriti T¹E¹ 11 nuncupationem praesentis MTE (praes. temp. nunc. T²E²) 12 mendatione M¹T¹ 19 Simpliciter F¹E² 20 non *om.* M¹T¹ 21 ratio est F² *et ceteri* 23 *verba Arist. continuant usque ad* futurum autem esse vel non esse necesse est *omnes codices praeter* F 24 quae cum] quaecumq; T² 25. 26 quae — tempus *om.* MT¹E¹ 26 tempus sunt T simpliciter autem MT¹E¹

ris et contingentibus contradictionibus totam quidem contradictionem necesse est unam veram habere partem, alteram falsam, ut si quis adfirmet cras bellum navale futurum (id ergo non est necesse) et rursus si qui neget non futurum, est quidem aut esse aut non esse necesse, sed non est necesse esse nec rursus necesse est non esse, sed tantum aut esse aut non esse. idcirco tota quidem contradictio unam habebit partem veram, alteram falsam, sed non erit ipsarum una definite vera, falsa altera definite. in praeteritis enim sic dicimus: Romulus Romam condidit, Romulus Romam non condidit; una quidem vera est, altera falsa, sed in his definite vera est adfirmatio, definite falsa negatio. nam quia cum factum est fieri ut factum non sit non potest, ideo definite in praeteritum contradictio vera vel falsa est. in futuris vero propositionibus non idem est, in his scilicet quae contingentia significant. | ut si dicam Philoxenus cenaturus est, p. 249 Philoxenus cenaturus non est, in tota quidem contradictione una vera est, altera falsa, sed nullus potest dividere, ut dicat aut adfirmationem constitute et definite veram esse aut negationem. ante enim quam cenet, indefinitum est et variabile an cenet, postquam vero cenaverit, praeteritum definitur. igitur aut esse aut non esse aliquid in futuris contradictionibus necesse est, ut autem unum fiat et unum non fiat, non est necesse. in quo igitur similitudo est contingentis contradictionis et temporalis neque simplicis necessitatis? in eo scilicet, quia sicut necesse est esse quod est,

5 quis MTE 6 necesse sed b: necesse est sed *codices* 9 ipsarum *ego:* ipsorum *codices* 11 diximus MT 11. 12 ut Romulus T^2 (*hic*) 14 Namq, (*om.* quia) T cum F: quod MTE 15 praeterito b 16 est vel falsa MTE vero *om.* MTE 18 Phyloxerus F philoxcenus E^1 (*item* 19) 21 constituit M^1T^1 (constituere T^2) 24. 25 aliquid *post* aut esse MTE 26 autem] aut MT^1E^1 et] aut (*suprascr.* uel et) M uel et aut T^1E^1 27. 28 contradictionib; E^1

quando est, non tamen simpliciter necesse est esse quod est praeter temporis adiectionem: ita in contradictione contingenti adfirmationem quidem vel negationem veram esse necesse est, non tamen vel adfirmationem simpliciter ac definite veram vel negationem, sed utramlibet et quam certae veritatis constituerit eventus.

Quare quoniam similiter orationes verae sunt quemadmodum et res, manifestum est quoniam quaecumque sic se habent, ut utrumlibet sint et contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere et contradictionem.

Habent, inquit, quandam cognationem res et illa quae res ipsas propria significatione designant. quare et oratio, quae designat atque significat rem, sic se habebit, quemadmodum res ipsa est. ergo si res non fuerit, falsa oratio est; si res fuerit, vera oratio est; et si vera vel falsa oratio est, erit id quod dicitur vel non erit, ut sibi res et oratio convertantur. ergo si res constituta non est nec definita necessitate proveniens, nec illa oratio, quae rem ipsam designat, definitae est veritatis. ergo in quibus rebus possibile est non modo esse, sed etiam non esse contingere, in his adfirmatio et negatio utrumlibet sese habet et quemadmodum rem ipsam et esse et non esse contingit, ita quoque et contradictionem et veram et falsam esse indefinite proveniet. hoc autem in quibus fiat, ipse declarat. ait enim: in his quae non semper sunt et non semper non sunt. sola enim sunt

6 utrumlibet MT^{1}E^{1} quia MT^{1} certe FT 8 uera F 12 et *om.* F 13 *verba Arist. continuant usque ad* non tamen iam veram vel falsam. *omnes codices praeter* F *usque ad* sed quemadmodum dictum est b 14 cognitionem MT^{1} 16 qui F sic] se E^{1} 17 ipsa est FT^{2}: ipsae MT^{1}E ipsa *editio princeps* 18 *alt.* est] non est F^{1} 27 et (*ante* ueram) *del.* T^{2} 30 *prim.* sunt] est MT^{1} *tertium* sunt *om.* M^{1}T^{1}

quae et esse et non esse contingit, quae non semper sunt et non semper non sunt. si enim semper essent, status eorum mutari non posset atque ideo ex necessitate essent; si autem semper non essent, ea non esse necesse esset. etenim sicut ipsa natura rerum evenientium est varia, ita quoque altera pars contradictionis habet variabilem veritatem. et semper quidem vera vel falsa est, non tamen una definite, ut hoc verum sit determinate aut illud, sed utrumlibet, ut sicut status ipse rerum mutabilis est, ita quoque veritas aut falsitas propositionum dubitabilis sit et eveniat quidem, ut in aliquibus frequentius una sit vera, non tamen semper, et ut una rarius vera, non tamen eam falsam esse necesse sit. quod per hoc demonstravit quod dixit: et magis quidem veram alteram, non tamen iam veram vel falsam. concludit igitur totam de futuris et contingentibus propositionibus quaestionem et ait: manifestum esse non necesse esse omnes adfirmationes et negationes definite veras esse (sed deest definite atque ideo subaudiendum est). illarum enim quae contingentes et futurae sunt, numquam definite una vera est, altera falsa. neque enim, inquit, quemadmodum in his quae sunt, sic se habet etiam in his quae non sunt, possibilibus tamen esse aut non esse, sed quemadmodum dictum est. illa etenim quae sunt praesentis temporis, sicut ipsorum esse | definitum est, ita quoque de p. 250 his definita est propositionum veritas falsitasque. illa

1 contingunt E^1 2 et quae E^2 3 possit F 4 ea *ego:* eas *codices* 6 euenientium b: euentum F euentu MTE 9 ut] et T^2 10 ipse status MTE 11 aut] vel T et *om.* MT^1 eueniet T^2 12 una sit F: inueniatur una MTE 16 *verba Arist. continuant usque ad* hanc quidem esse veram, illam vero falsam. *omnes codices praeter* F 18 man. est E^2 19 negationes et firmationes E 20 sed deest] sed esse T^1 21 Illorum MT^1 illa E^1 sunt et futurae MTE 24 habet b: habent *codices* etiam *om.* FMT possibilius F possibile MT^1

vero quae non sunt quidem, possunt tamen esse et non esse et ita futura sunt, ut non ex necessitate proveniant, sed possint ita esse, ut etiam possint non esse, in his hoc modo se habebit contradictio quemadmodum dictum est. dictum autem est quoniam esse quidem vel non esse omne necesse est et futurum esse vel non necesse est, non tamen iam divise ac definite alterum eorum esse necesse est. erant autem quattuor diversitates: ut aut utraeque verae essent, quod sustulit per hoc quod ait utraque enim non erunt simul in talibus; aut ut utraeque falsae essent, quod per hoc evertit quod ait: at vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere; aut ut una vera definite, una definite falsa esset, quod illa argumentatione destruxit, per quam omnia ex necessitate docuit evenire, si hoc admitteretur. quod si res illae minime sunt, constat unam quidem veram esse, aliam vero in contradictione mendacem; sed sicut res ipsae mutabiliter et indefinite futurae sunt, ita quoque enuntiationes variabili nec definita veritate et falsitate proferentur.

3 etiam ut MTE 5 est autem MTE 7 non] non esse M[1]T[1]E est] esse E 9 ita ut T[2] 10 utraque *ego*: utraeque FE ueraeque M[1]T 11 ut *om.* MTE 13 neutrum] iterum MT[1] 14 ut *om.* M[1]T[1]E definite uera MTE 17 constant M[1]T[1] quidem unam MTE 21 proferentur F[1]?: proferetur F proferuntur SMTE BOETII in periermenias aristotelis a se translantus (n *del.* F[2]) liber primus explicit. Incipit liber secundus F ANICII · MANLII · SEVERINI · BOETII · IN PERIERMENIAS ARISTOTELIS A SE TRANSLATAS · PRIMAE EDITIONIS LIBER PRIMVS EXPLICIT · INCIPIT SECVNDVS SMTE

LIBER SECVNDVS.

10. Quoniam autem est de aliquo adfirmatio significans aliquid, hoc autem est vel nomen vel innomine.

Postquam de praeteriti ac praesentis, futuri etiam temporis veritate et falsitate disseruit, nunc vim simplicis et praedicativae propositionis informat dicens, quoniam simplex adfirmatio unam rem de una significat id est de uno subiecto unum praedicat. subiectum autem illud aut nomen est aut quod apud veteres quidem fuit innominatum, ab Aristotele vero infinitum nomen vocatum est. prius enim dictum est, quod homo nomen esset, non homo vero innominatum quidem apud antiquos, sed nunc infinitum nomen. quoniam igitur manifestum est unum de uno praedicare simplicem propositionem, omnis erit propositio simplex aut ex nomine et verbo aut ex infinito nomine et verbo. quod autem dixit non homo enim nomen quidem non dico, sed infinitum nomen, huiusmodi est: nomen, inquit, omnia quidem definita significat, non homo vero quamvis unum quodlibet eorum designare possit, quae homines non sunt, tamen quid designet infinitum est et dubium. nam cum multa sint quae homines non sunt et unum quodlibet eorum significare possit, quid significet ignoratur: sicut enim non currit non est verbum simpliciter,

2 est autem E 3 vel *om.* MT¹ 4 innomine *ego ex ed. II* (*cf. indicem*): innominatum FM²T² innominabile MTE𝔖D *verba Arist. continuant usque ad* vel ex infinito nomine et verbo erit. *omnes codices praeter* F *usque ad* consignificant enim tempus b 8. 9 significat b: significatione *codices* 10 apud *om.* MT¹ 13 nomen homo T² est MT¹E 17. 18 aut ex inf. n. et. v. *om.* T¹ 19 quidem *post* dico F 20 quidem *om.* b 21 *locus incertus in* F: significat — unum *om.* F, *quae et* F¹ *et* F² *addidisse videntur* 23 quod designat E est *om.* T¹ 24 sint MT 25 signare E quod F 26 est *om.* F (*add.* F¹?)

sed infinitum verbum, ita nomina cum negatione non sunt nomina, sed infinita nomina. erunt igitur in p. 251 propositionibus subiecta aut nomina aut infinita | nomina.

Praeter verbum autem nulla adfirmatio vel negatio.

Planissime docuit, quae pars orationis in simplici propositione optineat principatum. nam si praeter verbum fieri simplex propositio non potest, constat omnem vim simplicis propositionis verba conplecti. omnis autem propositio aut esse aut fuisse aut futurum esse aut huiusmodi aliquid habebit. nam qui dicit currit currens est dicit et qui dicit cucurrit currens fuit proponit et qui curret currens erit. si ergo omnis propositio aut esse aut fuisse aut futurum esse aut aliquid huiusmodi, ut sit enuntiatio, retinebit, manifestum est, quod praeter verbum esse non possit. haec enim id est fuit vel est aut futurum est verba sunt, ut ex his cognosci possit quae sunt superius posita atque confessa, cum diceremus verba esse quae consignificarent tempus. etenim est et fuit et cetera significationem temporis secum trahunt.

Quare prima adfirmatio et negatio est homo, non est homo, deinde est non homo, non est non homo; rursus est omnis homo, non est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis non homo. et in extrinsecus temporibus eadem ratio est.

Simplicium exempla propositionum adposuit. sim-

3 subiecta *om.* MT^1 5 nulla *ed. II. Ar.*: nulla est F nulla erit MTE 6 *verba Arist. continuant usque ad* consignificant enim tempus. *omnes codices praeter* F (cons. — tempus *om.* MT^1) 10 conpl. uerba E 18 id est] uel T^{1}E *et supra lin.* M 18. 19 futurum est] erit MTE 20 concessa *ed. II.* 22 fuit] fuit et erit MTE 23 prima est FT$^2\mathfrak{S}^2$ negatio est est MT^{1}E 24 h. et non FT^2 25 rursus *om.* MT$^1\mathfrak{S}^1$

plices autem supra diximus esse propositiones quae duobus terminis iungerentur. quare quoniam omne definitum prius est infinito et non homo non est nomen, sed infinitum nomen, homo vero finitum, recte priores eas propositiones quae ex definito sunt nomine in earum pronuntiavit exemplis. ait enim: quare prima adfirmatio et negatio est est homo, non est homo. deinde infiniti nominis adfirmationes negationesque subiunxit dicens est non homo, non est non homo. et post universalitatem iungens easdem rursus iterat propositiones. et prius illas proponit quae ex finito nomine sunt, secundo vero loco eas quae infinito nomine proponuntur. unde fit ut illud intellegere necesse sit, illas quantitates quae universale et particulare determinant in terminis non haberi. nam cum duorum terminorum propositio sola simplex sit, inter simplices huiusmodi numerat propositionem quae dicit est omnis homo, cum tres sint partes orationis. quare determinationes non numerantur in terminis. eodem modo dicit eademque ratione in extrinsecus temporibus simplices fieri propositiones, ut est fuit homo, non fuit homo, fuit non homo, non fuit non homo. et in aliis quoque temporibus idem modus est. extrinsecus vero tempora vocat quae sunt praeter praesens id est praeteritum et futurum. sed haec de his solis propositionibus locutus est quae unum subiectum habent, alterum praedicatum. nunc de his loquetur quae unum habent subiectum, duo praedicata. an vero hae quoque simplices sint, in secundae editionis expositione dicendum est. nunc

1 esse *om.* MT 2 quare *om.* MT^{1} 5 priores *om.* T^{1} 6 earum *ego*: eorum *codices* 7 h. et non E 8 est *om.* E^{1} 10 post haec F^{2} *et ceteri* 11 ponit MT *del.* M^{2} propositiones proponit T^{2} 13 quae ex F^{2}T^{2} ut *om.* F^{1} 17 terminat T^{2} 20 ratio F^{1} 22. 23 fuit n. h. — non homo *om.* T^{1} 24 autem MTE 28 loquitur TE loquimur T^{2}

vero praeter demonstrationem esse simplices intellegamus.

Quando autem est tertium adiacens praedicatur, dupliciter dicuntur oppositiones.

p. 252 Unum subiectum et duo praedicata quemadmodum possint esse in propositione commemorat. si enim hoc modo sit, ut dicamus est iustus homo, est et iustus praedicantur, homo vero subiectus est. nunc enim non illud aspiciamus, quid prius, quid posterius dictum est, sed quoniam universalius est iustum esse quam hominem (potest enim iustus esse et qui homo non est ut deus et rursus potest esse simpliciter et quod homo non est), idcirco est atque iustus, quamquam primo dicantur in eo quod est est iustus homo, tamen, quoniam universaliora sunt, non de his homo, sed haec de homine praedicantur et his homo subiectus est. ex his igitur duplicem fieri oppositionem dicit et quattuor propositiones, quarum subter exempla subiecit addens: dico autem quoniam est aut iusto adiacebit aut non iusto. si quis enim sic dicat faciens duas adfirmationes est iustus homo, est non iustus homo, hae cum duae adfirmationes sint duas habebunt negationes. nam si verbum est in hac propositione quae dicit est iustus homo ad iustum posuimus et in hac rursus propositione quae dicit est non iustus homo rursus ad non iustum idem est verbum iunximus: quoniam negationis oppositionem efficit cum est verbo iuncta negatio id est

1 propter F[1] simpl. esse MTE 3 autem *om.* MT[1] est *om.* F[1] 3. 4 adiacens praedicatur *om.* M[1]T[1] 4 propos. FMT[1] *verba Arist. continuant usque ad* nomen vel verbum in affirmatione *omnes codices praeter* F *usque ad* contingit autem aliquando b 5. 6 quemadmodum — commemorat *om.* F (*add.* F[1]) 6 possunt F 7 hoc *om.* E[1] 8 subiectum T[2] 16 et de his F (de *del.* F[1]?) 17. 18 oppos. fieri MTE 19 addens *om.* MT[1]E[1] 20 enim *om.* MT[1] 23 habent MTE 27 negationes MT[1]

non, manifestum est quoniam id quod dicitur non est ad iustum rursus et ad non iustum adiungendum est, ut negationes fiant huiusmodi non est iustus homo, non est non iustus homo. recte igitur dixit: quare, si est iusto et non iusto adiacebit, etiam negatio iusto et non iusto adiacebit. sunt autem propositiones quas dicit quattuor hae: est iustus homo; in hac ad iustum verbum est adiunximus; huius negatio non est iustus homo; in hac quoque negationem quae dicit non est ad iustum rursus adiunximus. iterum est non iustus homo; in hac est ad non iustum iungitur; huius est negatio non est non iustus homo; etiam in hac quoque negatio quae dicit non est ad non iustum ponitur. quod vero ait: dico autem ut est iustus homo; est tertium dico adiacere nomen vel verbum in adfirmatione huiusmodi est: tertium, inquit, dico adiacere verbum est. homo enim et iustus duo sunt, quibus adicitur verbum est. idcirco autem dixit nomen vel verbum, quia superius quoque iam docuit ipsa verba nomina esse: hoc eo scilicet loco ubi ait ipsa quidem verba secundum se dicta nomina sunt. quod autem sequitur continet difficillimum sensum, quem ipse solita brevitate perstrinxit. in medio namque totius sententiae addidit: quare idcirco quattuor istae erunt, quarum duae ad adfirma-

1 quod E 2 et rursus MTE ad *om.* F (*add.* F^1?) 7. 8 homo iustus MT^1 9 his F (*del.* F^2?) negatio est EM^2 non — homo *om.* M^{1}T^1 9. 10 quoque *om.* M^{1}T^1 10 negationem *ego*: negatione *codices* quae dicit *om.* MT^{1}E 12 huius est *del.* F^2 13 quoque *om.* MT^1 negatio FT^2: negatione F^2 *et ceteri* 14 quae dicit *om.* MT^{1}E 15 ut est est E^1 16 dico *eras. in* E *del.* T^2 *om.* F adiacere his F^2 18 adiacere T^2: id est iacere T id est adiacere *ceteri* 21 hoc *del.* E^2 24 pertrinxit F 25 totius *om.* MT^{1}E^1 additur MT^1 addit M^{2}E 26 duae quidem *ed. II. Arist.* ad *om.* F

tionem et negationem sese habebunt secundum consequentiam ut privationes, duae vero minime. huius sententiae multiplex expositio ab Alexandro et Porphyrio, Aspasio quoque et Hermino proditur. in quibus quid excellentissimus expositorum Porphyrius dixerit, alias dicemus. quoniam vero simplicior explanatio Alexandri esse videtur, eam nunc pro brevitate subiecimus. privatoriae propositiones sunt quaecumque praedicant privationem. privatio autem est, ut si quis dicat iniustus, privat enim iustitia. ergo adfirmatio privatoria est quae dicit est homo iniustus, negatio rursus privatoria non est homo iniustus. sed neque illa in significatione plena adfirmatio est (aliquid enim tollit), sed privatoria adfirmatio, quoniam formam quidem adfirmationis tenet, sed privationem praedicat et aliquid ab eo cui privationem copulat abiungit, ut in propositione est iniustus homo ab homine iustitiam, nec haec rursus pura negatio. fugans enim privationem, ut in ea quae est non est homo iniustus, habitum retinet id est iustitiam, sed quoniam quod adfirmatio praedicabat, hoc aufert negatio, licet habeat talis negatio quasi reponendi habitus significationem, tamen, quia ipsam privationem subtrahit, privatoria negatio nominatur. ergo nunc hoc dicit: cum sint, inquit, quattuor propositiones, quarum duae ex finitis nominibus sint, ut est iustus homo, non est iustus homo, duae ex infinitis nominibus, ut est non iustus homo, non est non iustus

1 habent F[1] 3 *verba Arist. continuant usque ad* sic sunt disposita. *omnes codices praeter* F scientiae MT[1] 4 Hermino b: hiermio F herinino MT (herminino M[2]) hermimo E 5 producitur F 8 subicimus T[2] 8. 9 promissiones MT[1] 11 justiciam M[1]T[1]E 12 priuatoria est E 16 et *om.* MT[1] 17 adiungit F[1]T[1] 18 propria T[2] 19 negatio est T[2]E[2] fugat MT[1]E 20 iniustus homo E 21 praedicebat MT (praedicauit T[2]) 22 habet T[1] 22. 23 respuendi M[1]T[1] 26 quarum] quae FMT sunt E[1]M[2] 28 sint ut MTE

homo, duae, inquit, hae quarum una adfirmatio est habens infinitum nomen, ut est non iustus homo, et una negatio habens rursus infinitum nomen, ut non est | non iustus homo, sic se habent ad adfirmationem p. 253 et negationem id est eandem formam retinent adfirmationis et negationis et similes sunt ad adfirmandum aliquid vel negandum his quae sunt privatoriae. nam quemadmodum privatoria quae dicit est iniustus homo non solum adfirmatio est, sed privatoria adfirmatio, ita quoque ea quae dicit est non iustus homo non solum est adfirmatio, sed cum infinito nomine et cum aliqua privatione adfirmatio. idem enim valet ad intellegentiam quod dicitur iniustus, tamquam si dicatur non iustus. et rursus quemadmodum non est iniustus homo non est solum negatio, sed privatoria negatio, quoniam quamquam det habitum tamen privationem negat, ita quoque et ea quae est ex infinito nomine, non est non iustus homo, non solum est negatio, sed ex infinito facta nomine infinitum negans. quia igitur infinitum negat et subiectum infinito negando privat, privatoriae similis est. nam si idem valet iniustum esse quod non iustum, idem valebit non esse iniustum quod non esse non iustum. igitur hae duae quae infinitum nomen habent, quantum ad speciem formamque adfirmationis et negationis, similiter se habent his quae sunt privatoriae adfirmationes et negationes. duae vero illae quae simplex definitumque praedicant nomen ab omni similitudine privationum seclusae sunt. nihil enim similis est illa quae dicit est iustus homo ei quae dicit est iniustus homo, cum utraeque sint adfirmationes, sed illa est simplex,

1 quorum MT 4 habent *om.* F (*add.* F^1) ad *om.* F 5 eadem uim ret. MT^1 9 sed — adfirmatio (11) *om.* MT^1 19 negans inf. E 20. 21 et — priuat *in marg.* F^1 20 ex infinito E infinitum (*del.* ex) E^2 29 Nil E 31 adfirmationis F

illa privatoria. at vero ea quae dicit non est iustus homo ad eam quae dicit non est iniustus homo nulla similitudinis ratione coniungitur, cum sint utraeque negationes, sed illa est simplex, illa privatoria. quare duae, quae ex infinito nomine sunt, similiter sese habent quemadmodum privationes. similis namque adfirmatio est ea quae dicit est non iustus homo ei quae dicit est iniustus homo, et rursus ea quae dicit non est non iustus homo ei quae dicit non est iniustus homo. privationes vero simplicibus propositionibus et his quae ex finitis nominibus fiunt non coniunguntur. neque enim quisquam dixerit eam quae dicit est iustus homo esse conparem ei quae dicit est iniustus homo, nec vero eam quae dicit non est iustus homo posse aliquid conparari cum ea quae dicit non est iniustus homo. recte ergo dictum est de his quattuor propositionibus duas ad adfirmationem et ad negationem ita se habere, ut sunt privationes, duas vero esse simplices et praeter aliquam privationum similitudinem. quod autem ait ad consequentiam, tamquam si dixisset ad similitudinem, ita debet intellegi. quae enim sibi sunt similia, a se quodammodo non recedunt et invicem consequuntur. describantur ergo duae prius simplices propositiones, post has duae privatoriae, postremae quae ex infinitis nominibus constant, ut adfirmationes sub adfirmationibus, negationes sub negationibus constituantur.

Adfirmatio est iustus homo	Negatio non est iustus homo

1 ista MTE 5 se MTE[1] 7 ea est MTE 9 non est — dicit *om.* M[1]T[1] 17 *ad* duas *in marg. add:* scilicet infinitas F[1]? *prius* ad *eras. in* F *alt.* ad *om.* MTE 18 sese E 19 uero *om.* E[1] esse *del.* F[2] 20 ad] a F[1] secundum? 23 se inv. F[2] *et ceteri* 23. 24 discr. F 25 postremo MTE 28 Affirmatio simplicis propositionis negatio simplicis propositionis *etc.* MTE

Adfirmatio est iniustus homo	Negatio non est iniustus homo
Adfirmatio est non iustus homo	Negatio non est non iustus homo

Sed hae, inquit, ita sunt dispositae eandemque ad se similitudinem gerunt, quemadmodum in analyticis id est resolutoriis dictum est. scripsit autem duos resolutorios libros de syllogismo, in quorum primo de propositionum ex finito nomine et infinito consequentia disseruit. est vero similitudo adfirmativae quidem simplicis ex finito nomine et negativae eius quae habet infinitum nomen. namque ea quae dicit est iustus homo adfirmatio ei quae dicit non est non iustus homo negationi similis est. negatio quoque simplex finiti nominis adfirmationi infiniti nominis convenit. ea enim quae dicit non est iustus homo similis est ei quae dicit est non iustus homo. sed quemadmodum istae sibi sint similes et quomodo in consequentia proprium teneant ordinem, nunc quidem exsequi distulimus, paulisper tamen describantur, ut earum quaedam proprietas ostendatur. sit enim adfirmatio finiti nominis et sub ea negatio nominis infiniti. sit item negatio finiti nominis et sub ea adfirmatio nominis infiniti. | p. 254

Adfirm. fin. est iustus homo	Negatio fin. non est iustus homo
Negatio infin. non est non iustus homo	Adfirm. infin. est non iustus homo

1—4 Affirmatio priuatoria negatio priuatoria *etc.* Affirmatio infiniti nominis negatio infiniti nominis *etc.* MTE (*figuram add.* M^{2}T^2) 5 eandem E^1 8 sylogismis E 11 quidem] uero MT (*del.* T^2) *om.* E 12 habent M^{1}T 14 similiter M^{1}T^1 17 *prius* est *om.* E^1 18 sunt E^1 similis E 19 sequentia E 20 discr. F 21 earum b: eorum *codices* quidam M^{1}T^1 21. 22 aspiratio M^{1}T^1 25 finiti nominis (*bis*) *et* 27 nominis infiniti (*bis*) MTE (*figuram add.* T^2)

In hac igitur descriptione negatio ex infinito nomine sub adfirmatione finiti nominis ponitur et rursus adfirmatio infiniti nominis sub negatione finiti. quarum angulares, quoniam sunt indefinitae omnes, simul in omnibus verae esse possunt, nisi in his tantum quae aut naturaliter insunt aut naturaliter inesse non possunt. ut si quis dicat est homo animal, numquam cum hac vera esse potest quae dicit est homo non animal, quae est angularis, idcirco quoniam animal naturaliter in substantia hominis perspicitur inhaerere. rursus si quis dicat est homo lapis, est homo non lapis, ne hae quidem simul verae esse possunt, idcirco quod lapidem inesse homini naturaliter inpossibile est. quod si huiusmodi sint quae non insint naturaliter, sed inesse possint, ut in his quae supra proposuimus exemplis, angulares verae sunt semper. potest enim vera esse et ea quae dicit est iustus homo et ea quae dicit est non iustus homo. rursus potest vera esse ea quae dicit non est iustus homo, si hoc de Sylla dicatur, et ea quae dicit non est non iustus homo, si hoc de Catone praedicetur. in his igitur quae sunt indefinitae, si ea quae praedicantur naturaliter non insunt et ea inesse possibile est, semper angulares simul veras esse contingit. quod si huiusmodi propositiones cum definitione ponamus, ita dicendum est: est omnis homo iustus, huius negatio non est omnis homo iustus; rursus est omnis homo non iustus, huius negatio non est omnis homo non iustus. quae disponantur hoc modo, ut negatio sub adfirmatione sit et sub negatione adfirmatio.

1 discr. F 4 omnib; F (*sed* b *ex corr.*) 5 in omnibus] nominibus F uera F 6 non *om.* F^1 11 dicit E 12 non *om.* M^1T^1 13 quoniam MT 14 sunt E sint MT 15 possunt E 16 proponimus E 20 silla *codices* praedicatur MT 23 sunt F^1 24 angularis F^1 uera F^1 30 sub *om.* MT (aff. sub neg. T^2)

Adfirm. est omnis homo iustus	Negat. non est omnis homo iustus
Negat. non est omnis homo non iustus	Adfirm. est omnis homo non iustus.

In his ergo quandam dissimilitudinem monstrat. nam in indefinitis si ea quae praedicantur naturaliter non inessent, inesse tamen subiectis possent, semper angulares simul veras esse sine dubio contingebat. nam et adfirmationes adfirmationibus et negationes negationibus conveniebant. in his autem quae cum definitione quantitatis dicuntur non idem modus est. adfirmationes enim adfirmationibus nulla ratione iunguntur. nam si vera sit ea quae dicit est omnis homo iustus, numquam vera esse potest ea quae dicit est omnis homo non iustus, quae est angularis. et hoc discrepare in nullo reperietur exemplo. negationes autem particulares, quae sunt sibi angulares, simul veras esse contingit. potest enim verum esse in his quae naturaliter non insunt et possibilia sunt inesse, ut negatio particularis negationi particulari eique angulari conveniat, ut ea quae est non est omnis homo iustus ei quae est angularis convenit non est omnis homo non iustus. sed hoc dissimiliter in indefinitis. nam in illis et ea quae dicit est iustus homo ei quae dicit est non iustus homo angulari scilicet conveniebat, rursus ea quae dicit non est non iustus homo ei quae est non est iustus homo angulariter positae congruebat.

1—4 affirmatio negatio *etc.* negatio affirmatio *etc.* ME *om.* T (*figuram add.* T^2) 5 similit. MT^1 6 in *add.* b: *om. codices* 7 esse F^1 inesse tamen] sed inesse MTE 8 angularis F^1 uera F^1 contingit E 13 sit] est MTE 14 potest esse E 16 negationis F^1 17 particularis — angularis F^1 19 sunt F 20 ut] in M^1T^1 eiusque MT 20. 21 ei quae est angularis $F^2T^2E^2$ 22 eius angulari conuenit quae est MT^1E^1 conueniat FT^2E^2 23 dissimiliter quam F^2 *et ceteri* 24 et *om.* MTE praedicit MT^1 25 angularis FE^2 26 et rursus F^2 *et ceteri* 27 posita F^2?

p. 255 in | his autem id est secundum quantitatem definitis adfirmationes quidem duae universales, quae sunt est omnis homo iustus et est omnis homo non iustus, numquam simul verae esse possunt, angulares autem negationes, quae particulares sunt, id est non est omnis homo iustus et non est omnis homo non iustus, in his quae et esse et non esse possibilia sunt simul verae sunt. non ergo similiter in his quae sunt indefinitae angulares sibimet congruunt, ut in his quae definitae sunt. quod per hoc demonstrat quod ait: sed non similiter angulares contingit veras esse. in illis enim sibimet utraeque consentiunt angulares, in his autem angulares quidem adfirmativas numquam simul veras esse contingit, alias vero angulares quae sunt particulares negationes contingit aliquando. hoc enim ipsius verba declarant dicentis: sed non similiter angulares contingit veras esse. contingit autem aliquando. non similiter quidem contingit veras esse, idcirco quod adfirmationes universales angulares verae numquam sunt, quod in his quae indefinitae sunt contingebat. contingere autem aliquando dixit, cum angularium, quae sunt particulares negationes, faciemus conparationem, si ea quae praedicantur non sint naturalia subiectis, sed tamen inesse possibilia.

Hae igitur duae oppositae sunt, aliae autem ad non homo ut subiectum aliquid addito, ut est iustus non homo, non est iustus non homo;

5 est (*post* non) *om.* MT^1E 6 iustus est E homo omnis E 7 *alt.* esse *om.* E 8. 9 definitae MTE 10 indef. MTE 10. 11 *post* ait *inserunt Arist. verba* Similiter autem se habet — contingit autem aliquando *omnes codices praeter* F 11 angularis F^1 uera F^1 (*item* 14) 12 ergo SMTE 12. 13 angularis F^1 (*item* 13, 14 15, 17) 21 contingebant F^1 23 facimus F^2 *et ceteri* 26 sunt *om.* E 27 ad id quod est FT^2𝔖^1 ut] quasi F aliquod FT^2E𝔖 addito *ed. II*: additum *codices ed. I. et* 𝔖

est non iustus non homo, non est non iustus non homo. magis plures autem his non erunt oppositiones. hae autem extra illas ipsae secundum se erunt ut nomine utentes non homo.

Alias nobis rursus esse propositiones ostendit, quarum alias quidem non praedicatum, sed subiectum infinitum sit, alias utraque. si quis enim dicat est iustus non homo, quoniam non homo subiectum est et est infinitum nomen, vocatur propositio ex infinito subiecto. idem est et in negatione quae est non est iustus non homo. at vero sunt aliae propositiones quae ex praedicato et ex subiecto infinitis esse videantur, ut est cum dicimus est non iustus non homo, non est non iustus non homo. in his enim non iustus praedicatum est, non homo subiectum; sed utraque sunt infinita. unde fit ut in his propositionibus, in quibus est verbum tertium praedicatum ⟨sit⟩, magis plures propositiones quam hae quae dictae sunt inveniri non possint. aut enim ex utrisque erunt finitis, praedicato scilicet et subiecto, ut est homo iustus, non est homo iustus; aut solum praedicatum habebunt infinitum, ut est non iustus homo, non est non iustus homo; aut praedicatum quidem finitum erit, infinitum vero subiectum, ut est iustus non homo, non est iustus non homo; aut et praedicatum et subiectum infinita pronuntiantur, ut est non iustus non homo, non est non iustus non homo. ultra autem propositiones, in quibus est verbum tertium praedicatum sit,

2 autem plures T² 4 utentes eo quod est F 6 *et* 7 aliis F¹? 7 infinitiuum MT 11 aliae sunt MTE 12 quae et ex pr. F² 15 utrique M¹T¹ 16 sunt] sed T *del.* T² infiniti MT¹ *prius* in *om.* F 17 sit *ego add*: *om.* codices (est *add.* E²) *cf. v. 28 an* praedicatur? 19 erit E 21 habebunt *ego*: habebit *codices* 21. 22 infinitum habebit MTE 25 *prius* et *om.* E 26 infinite MTE proponuntur F² *et ceteri* 28 tertium uerbum MTE sit *om.* MTE

inveniri non possunt. sed hae quae subiectum infinitum habent vel utrumque infinitum praeter illas superiores sunt, quae aut praedicatum infinitum habent aut utraque finita, atque ideo praeter illas esse dicuntur et nullam ad eas consequentiam servant. et est ita positum in ea propositione quae dicit ést iustus non homo nomen infinitum quod est non homo, tamquam si finitum nomen aliquod poneretur. atque hoc est quod ait ut nomine utentes non homo. ita enim infinitum nomen positum est, tamquam si finitum nomen esset positum; nominis enim locum tenet. quamquam etiam si non ita positum sit nihilominus tamen nomen sit: infinitum enim nomen licet simpliciter nomen non sit, tamen cum infinito iunctum nomen est.

In his vero in quibus est non convenit, ut in eo quod est currere vel ambulare

p. 256 Sunt, inquit, quaedam propositiones, quae cum est praedicantur, aliae vero quas cum est verbo praedicare non possumus, ut in eo quod dicimus homo ambulat, homo currit. sed in his nihil differt an ita quis dicat, ut dicitur, id est homo currit et homo ambulat, an cum est verbo eas praedicet. idem namque est dicere homo currit et homo ambulat, tamquam si dicatur homo currens est, homo ambulans est. quocirca nihil differt in huiusmodi propositionibus utrum cum est verbo an praeter est adiuncto verbi actu proponatur. idem quoque est etiam in universalibus.

1 possint MT^1 5 ad eas nullam MTE 8 aliquid F^1 12 si non *ego*: cum FT^2E, *om.* MT^1 13 fit MT 14 tamen *om.* F^1 cum finito uel infinito M^1T 14. 15 iunctum nomen est *post verba Arist. habent* MT (*et hic add.* M^2T^2) 17 *verba Arist. continuant usque ad* non currit omnis non homo *omnes codices praeter* F *usque ad* Ergo et caetera eadem oportet opponi b 19 *prius* est *om.* F (*add.* F^1?) 20 possimus E quo F^1 20. 21 homo currit homo amb. T 22 et *om.* E 25 est et MTE 26 differt *om.* M^1T^1

nam cum dicimus omnis homo currit, omnis homo non currit, et rursus omnis non homo currit, omnis non homo non currit, idem est tamquam si dicamus omnis homo currens est et omnis homo currens non est, et rursus omnis non homo currens est, omnis non homo currens non est. docet autem illud quoque multum differre, an ad positum terminum iungatur negatio, an certe ad determinationem. nam si ad subiectum terminum dicitur, fit nomen infinitum, ut est omnis non homo currit. quod si ad determinationem, fit negatio, ut est non omnis homo currit. unde fit ut, si non ad determinationem universalem, sed ad rem ac terminum negatio ponatur, sit infinitum nomen, ut est non homo. quod si non ad rem universalem, sed ad determinationem universalem, negatio est. cum enim dicimus non omnis, omnis quidem universale non est, sed consignificat, quoniam illud de quo dicitur universaliter dicitur. ut cum dicimus omnis homo, homo quidem ipsum universale est, omnis vero non est quidem universale, sed consignificat, quoniam res universalis id est homo universaliter dicta est. ergo quotiens ad determinationem quae rem quamlibet universalem universaliter dictam demonstrat negatio ponitur, non nomen infinitum, sed negationem constituit. atque hoc est quod ait: non enim dicendum est non omnis homo, sed non negationem ad homo addendum est. omnis enim non universale significat, sed quoniam universaliter. ipsum enim non est universalis terminus nec omnino termi-

6 non currens est MT[1] 7 oppos. T[2] 12 *prius* ad *om.* M[1]T 17 dicitur] queritur MT[1] 18 universaliter dicitur *om.* MT[1] 20 significat F 26 negatio F[2] ad id quod est MT[1]E non homo MT[1] 26. 27 negatio est ad homo addenda T[2] 28 quando E[1] *verba Arist. continuant usque ad* Ergo et cetera eadem oportet opponi (apponi E) *omnes codices praeter* F 29 enim omnis F[2] *et ceteri*

nus, sed universali praedicato additum facit illud universaliter enuntiari. probat autem haec non esse universales terminos, sed tantum determinationes universaliter consignificantes hoc modo: cum enim dicimus currit homo, non currit homo, currit non homo, non currit non homo, universalia quidem subiecta sunt in his propositionibus, sed non universaliter praedicantur. distant autem hae ab his propositionibus in quibus sic dicimus: omnis homo currit, nullus homo currit eo quod istae quidem universale universaliter praedicant, illae vero universale non universaliter. manifestum est ergo quoniam omnis et nullus non sunt universalia, sed id quod universale praedicatur faciunt ut universaliter enuntietur. quare eadem omnia ponenda sunt. cum enim dicimus currit omnis homo, si infinitum nomen volumus facere, non dicamus currit non omnis homo, sed negationem id est non nomini addemus eadem in propositione cuncta servantes, si adfirmationem volumus ex infinito nomine facere. quod si ad determinationem universalis rei negationem aptemus, fit non adfirmatio nominis infiniti, sed propositionis ex nomine finito negatio.

Quoniam vero contraria est negatio ei quae est omne est animal iustum illa quae significat quoniam nullum est animal iustum

p. 257 Hoc quoque supra iam dictum est, | quoniam hae quae contrariae sunt simul verae esse non possunt neque in eodem. et possunt quidem vicissim et cum temporis diversitate esse verae, simul autem esse non

3 tamen MT^{1}E^1 5. 6 currit non — non homo *om.* MT^1 8 praedicatur F (*corr.* F^1) 9 dicumus F 11 praedicauit MT^1 14 enuntiatur F^1 15 enim *om.* MTE currit dicimus E (*corr.* E^1) 18 homini MTE 24 animal est E 25 animal iustum est MTE *verba Arist. continuant usque ad* est quoddam animal iustum *omnes codices praeter* F 26 Hoc — est *om.* b 27 hae quae *ego*: Inquit F hae inquit F^2 hae inquit quae *ceteri* 29 uerum F^{1}M rerum T^1

possunt. ut si quis dicat aureo quidem saeculo omnes homines esse iustos, ferreo vero nullum hominem esse iustum, utraeque verae esse possunt, sed non eodem tempore. hoc est enim quod ait neque verae simul, quod autem secutus est neque in eodem ipso scilicet subiecto, ut si dicamus: est omne vivens iustum, si referamus ad caelestes potestates, vera est, nullum vivens iustum est, si referamus ad equos; utraeque sunt verae, sed non in eodem ipso, illud enim in divinis, istud in equis retinet veritatem. his autem quae sunt oppositae id est particulares possunt simul esse verae, tunc cum superiores universales simul falsae sunt. quae autem sunt hae, ipse planissimo monstravit exemplo dicens non omne animal iustum est, quae est particularis negatio, et est aliquod animal iustum, quae est particularis adfirmatio.

Sequuntur vero hae: hanc quidem quae est nullus est homo iustus illa quae est omnis est homo non iustus.

Ostendit superius adfirmationem universalem et universalem negationem, quoniam sibi essent contrariae, simul veras esse non posse. nunc autem monstrat universali negationi nominis finiti consentire universalem adfirmationem nominis infiniti et particulari adfirmationi, quae est opposita universali negationi nominis finiti, consentire eam, quae est opposita ⟨universali⟩ adfirmationi nominis infiniti, scilicet particu-

2 esse E: fuisse *ceteri* (*prius*) 3 utre F (q; *add.* F^2) verae *om.* MT^{1}E possent F non] in MT non in M^{2}T^{2}E 5 ipso *editio princeps*: in ipso *codices* 7 uerum MTE 12 cum *om.* F (*add.* F^1) 13 sunt *om.* MT^{1}E sint hae MTE plenissimo MT^{1}E^1 13. 14 exemplo monstr. E 17 Sequuntur uero hae hanc *ed. II. Ar.*: Sequitur uero eam *codices ed. I. et* 𝔖AD (ea M^{1}T^{1}E^1) 18 n. h. i. est MTE𝔖 illam E^1 19 *verba Arist. continuant usque ad* necesse est esse aliquem *omnes codices praeter* F 25 negatio F^1 26. 27 uniuersali *add.* b: *om. codices* 27 *post* infiniti *add.* in qua est omnis homo non iustus T^2

larem negationem praedicatum retinentem infinitum. et prius describantur hoc modo:

Negatio nullus homo iustus est	Adfirm. quidam homo iustus est
Adfirm. omnis homo non iustus est	Negatio non omnis homo non iustus est.

Est ergo universalis negatio ea quae dicit nullus homo iustus est, huic opposita est contradictorie particularis adfirmatio quidam homo iustus est. rursus est universalis adfirmatio infinitum habens praedicatum ea quae dicit omnis homo non iustus est, huic contradictorie particularis ⟨negatio⟩ opponitur infinitum habens praedicatum ea quae dicit non omnis homo non iustus est. hae igitur sese perimunt. sed universalis adfirmatio nominis infiniti id est omnis homo non iustus est sequitur negationem eam quae dicit nullus homo iustus est. nam si verum est nullum esse hominem iustum, verum est omnem hominem esse non iustum. sed his oppositae sibi rursus ipsae consentiunt. nam si verum est dicere quoniam quidam homo iustus est, verum est dicere non omnis homo non iustus est. si enim non omnis homo non iustus est, aliquem iustum esse necesse est.

Manifestum est autem, quoniam etiam in singularibus, si est verum interrogatum negare, quoniam et adfirmare verum est.

Quotiens aliquis, inquit, in singularibus rebus interrogat et is qui interrogatur negat, tunc is qui interrogat recte negationem cum singulari iungens ex infinito nomine faciet adfirmationem. ut si aliquis

2 discr. F 3—6 *dispositionem om.* T[1] Neg. *et* Adf. (3 *et* 5) *om.* ME (*figuram add.* F[2]M[2]T[2]) 7 autem E 11 omnis *om.* F[1] 12 negatio *ego add*: *om. codices* 17 hominem esse E 19 ipsae *om.* MT[1]E 25 uerum est MTE 26 *verba Arist. continuant usque ad* illa vero contraria *omnes codices praeter* F

dicat: putasne Socrates sapiens est? alius respondeat non, erit recta conclusio dicentis: Socrates igitur non sapiens est. ex negatione | (p. 258) ergo respondentis ex infinito nomine non sapiens facta est adfirmatio Socrates non sapiens est. atque hoc quidem in singularibus. quod si hoc in universalibus fiat universaliter praedicatis, negationem potius fieri contingit quam adfirmationem. ut si quis interroget: putasne omnis homo sapiens est? ille respondeat non, non necesse est ita concludere ut dicatur omnis igitur homo non sapiens est. hoc enim falsum est nec hoc evenit necessario ex interrogati responsione, sed magis illud non omnis homo sapiens est. nam cum aliquis interrogat putasne omnis homo sapiens est? si ille neget dicens non, tu concludas oportet non omnis igitur homo sapiens est. hoc enim ex illius responsione necesse est evenire. sed haec contra iacens est interrogationi id est opposita. interrogasti enim universalem adfirmationem dicens putasne omnis homo sapiens est? respondit non, concludes tu particularem negationem non omnis homo sapiens est. et haec dividit verum vel falsum. nam si contra eam interrogationem per quam adfirmationem universalem interrogasti ille neget et tu concludas eam propositionem quae dicit omnis homo igitur non sapiens est, non potius contra iacentem, sed contrariam facies. haec enim quae dicit omnis homo non sapiens est consentit ei quae dicit nullus homo sapiens est. quare nihil differt,

3 est sapiens E[1]   3. 4 respondentis id est non MTE   4 ex FE: et F[2]MT et ex T[2]E[2]   finito nomine sapiens MT[1]E   est facta E   est *om.* MT[1]   6 idem MT   in (*post* hoc) *om.* F[1]   8 at F[1]   9 respondit E   11 homo igitur E   enim] igitur E   12 interrogata MT[1]   14. 15 homo omnis T[1]   15 negat E   16 igitur *om.* E[1]   17 *alt.* est *om.* F[1]   20 sapiens E: animal *ceteri* (*item* 22)   24. 25 concludes E[1]   28 est *om.* MTE   29 est *om.* MT   quare] quae MT[1]

utrum hanc aliquis ex infinito nomine adfirmationem respondeat, an ex finito nomine universalem negationem, quae cum adfirmatione universali, quam interrogasti, verum falsumque non dividit. sed illa sola concludenda sunt, in quibus unum verum est, alterum falsum. non igitur ita debet fieri in universalibus, ut interrogata universali adfirmatione, si alius negationem responderit, universalis adfirmatio ex infinito nomine concludatur, sed potius particularis negatio ex nomine finito.

Illae vero secundum infinita oppositae nomina vel verba, ut in eo quod est non homo vel non iustus, quasi negationes sine nomine vel verbo esse videbuntur, sed non sunt.

Cum de propositionibus ex infinitis nominibus loqueretur, ipsa infinita nomina sola sumpsit et de his qualia videantur esse pertractat. sermonum, inquit, prolationes, quae secundum contra iacentia nomina vel verba sibi oppositae sunt, ut in eo quod dicimus homo, non homo; currit, non currit, quotiens finitum infinito conparatur, videntur quasi quaedam esse negationes, sed non ita est. omnis namque negatio vel vera vel falsa est: qui autem dicit non currit et non laborat et non homo neque verum aliquid enuntiavit neque falsum et fortasse minus aliquid veri vel falsi significavit, quam is qui finitum nomen ponit. nam qui finitum nomen con-

1 finito MT[1] 5 uerum unum T 8 ut univ. F[2] 11 uae uero (*prima littera omissa*) M Quae uero M[2]T sunt *add.* T[2] oppositae] contraiacentes MTEϾAD positae E[2] 14 uidebantur F[1] *verba Arist. continuant usque ad* necesse est negationem *omnes codices praeter* F *usque ad* si non aliquid addatur b 16 ipsa *ego*: ipse *codices* solum MT 17 Sermonem M[1]T[1] 18 iactantia MT[1] 19 oppositae b: opposita *codices* 23 autem *om.* T[1] 25 enuntiat MTE 26 significat MTE 27 ponit nomen T finitum qui F[1]?

stituit nihil quidem adhuc verum falsumve enuntiavit, sed quoniam quiddam finitum posuit, propinquior est huiusmodi prolatio ad veritatem, quae aliquid finitum ponit, ea prolatione quae aliquid infinitum, sicut illa quae aliquid significant propinquiora sunt ad enuntiationem faciendam his quae nihil significant. quare in his quae infinita sunt minus ulla veritas falsitasve perspicitur quam in his omnibus quae sunt finita ac multo magis nihil adhuc verum falsumve designat id quod dicitur non homo vel non currit, nisi aliquid addatur, quod enuntiationem possit efficere. quod autem dixit quasi negationes sine nomine vel verbo esse videbuntur, idcirco addidit quoniam infinita nomina vel verba neque nomina sunt simpliciter neque verba et videntur non homo et non currit negationes esse. quod si ita est, sine nomine et verbo esse negationes videntur. addidit etiam illud nihil magis de homine, sed etiam minus verus fuit vel falsus. qui enim dicit homo rem constituit, qui dicit non homo ipsam quidem rem tulit, sed nihil addidit. quocirca longe minus quiddam enuntiavit de homine qui infinitum de homine dixit, quam qui finitum.

Significat autem est omnis non homo iustus nulli illarum idem nec huic opposita | ea p. 259
quae est non est omnis non homo iustus.

Illae propositiones in quibus infinita nomina subiecta sunt longe aliud, inquit, significant et non idem his propositionibus quae vel secundum finita vel se-

1 adhuc *post* falsumue F (*transponit* F[1]?) 2 quoddam MT propos. E 6 is M[1]T[1] 7 quae *om.* M[1]T[1] falsitasq; MTE 8 quae sunt *om.* MT[1] 15 *alt.* et *om.* E 17—19 *post* illud *Arist. verba habent:* Qui uero — aliquid addatur *omnes codices praeter* F 20 rem quidem E 23 qui *om.* T[1] 26 *verba Arist. continuant usque ad* nullus iustus non homo idem significat *omnes codices praeter* F (*sed* iustus — significat *om.* M[1]T idem significat *om.* E)

cundum infinita praedicata dicuntur. ea enim quae dicit est omnis non homo iustus nihil idem significat quam illa quae dicit est omnis homo iustus vel nullus homo iustus est vel iterum est omnis homo non iustus vel nullus homo non iustus. nulli enim similis est harum ea quae dicit est omnis non homo iustus. nec huic opposita negatio particularis ea quae dicit non est omnis non homo iustus ulli earum idem significat quae superius descriptae sunt vel alicui earum quae sunt superius descriptis oppositae. illae vero quae ex duobus terminis infinitis constitutae sunt illis sunt similes, quae universales negationes sunt habentes subiectum infinitum: ut ea quae dicit est omnis non iustus non homo illi idem significat eique consentit quae dicit nullus iustus non homo. et prior quidem utrosque terminos retinet infinitos, haec vero secunda praedicatum quidem finitum, subiectum vero infinitum. et illa quidem est adfirmatio ex duobus infinitis, haec vero ex finito praedicato et subiecto infinito negatio universalis.

Transposita vero nomina vel verba idem significant.

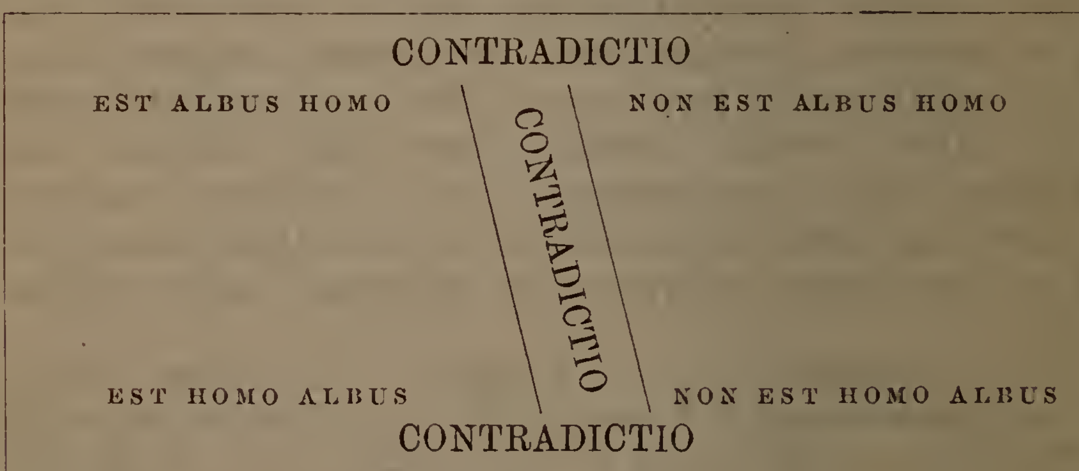
Quotiens, inquit, nomina permutantur et verba, eaedem propositionum significationes permanent, quotiens autem negatio permutatur, non eaedem. nam si quis dicat est non homo albus et non est homo albus, non idem significat permutata scilicet et transposita negatione, quotiens autem dicitur est albus homo et rursus est homo albus, idem transposita

3 quam FT[2]: cum MTE ille F illi F[2] (*eras.* quam) 9 ulli b: Nulli *codices* 9. 10 discr. F (*item* 11) 10 in sup. MT[1] 12 constituta F[1] 12. 13 similis — universalis negationis F[1] 22 vero *om.* MTE 23 *verba Arist. continuant usque ad finem capitis* (manifestum est) *omnes codices praeter* F 25 permaneant MT[1] 27 et *om.* MT 28 non albus F (non *del.* F[1]?) et *om.* MT[1]

verba nominaque significant et erunt eaedem adfirmationes. nam si quis hoc negat, contingit ut unius adfirmationis duae negationes sint. hoc autem monstratum est superius fieri non posse, sed semper unius adfirmationis unam esse negationem. illius namque adfirmationis quae dicit est albus homo illa negatio est quae dicit non est albus homo; illius autem quae proponit est homo albus, si non est eadem illi adfirmationi quae enuntiat est albus homo et est ab ea diversa, sit negatio vel ea quae dicit non est non homo albus vel ea quae dicit non est homo albus. sed illa quae proponit non est non homo albus habet suam adfirmationem ad quam referri debeat, eam scilicet quae enuntiat est non homo albus. illa vero quae dicit non est homo albus negatio est eius quae proponit est homo albus. sed si adfirmationes earum diversae sunt, diversae erunt etiam negationes. si quis ergo dicat adfirmationem quae proponit est albus homo diversam esse ab ea adfirmatione quae enuntiat est homo albus, illud quoque concedat necesse est ut negationes quoque ipsarum diversae sint. est autem negatio illius quae dicit est albus homo illa quae proponit non est albus homo. rursus illius quae enuntiat est homo albus est negatio non est homo albus. quare hae duae negationes non est albus homo et non est homo albus a se diversae sunt. rursus

1. 2 negationes E[1] 2 neget E 3 autem *om.* E 3. 4 monstrauit est MT (est *del.* T[2]) 7 *prius* est *om.* F (*add.* F[1]) 8 eadem est MTE 9 illa F[1] 9. 10 et si est M[2]E[2] 10 fit TE 12 illa negatio E (*item* 15) 13 si iam E[1] 15 vero *om.* MTE 16 *prius* est *om.* F (*add.* F[1]) ei MT eius affirm. E 17 earum *ego*: eorum *codices* diuersae sunt *om.* MT[1] 19. 20 ab ea esse E 23 illa scilicet MTE 24 homo albus F (*corr.* F[1]) 25 est negatio] illa quae est MT 27 div. non sunt E[2]

cum dicimus est albus homo et negatur non est homo albus, si de eodem homine utraeque dicantur, unam veram, alteram falsam esse necesse est: ut si de Socrate dicatur est albus homo, non est homo albus. quae cum ita sint, necesse est ut eius quae p. 260 ait est albus homo negatio sit ea quae | dicit non est homo albus. sed posita est quidem prius negatio quae dicit non est albus homo eius adfirmationis esse quae dicit est albus homo, nunc vero monstramus illam quoque quae dicit non est homo albus eius adfirmationis negationem esse quae dicit est albus homo. utraeque enim verum inter se falsumque dividunt. neque enim fieri potest ut, si de uno eodemque homine dicatur est albus homo et non est homo albus, utraeque sint verae. quod si ita ut nunc sunt positae aliquando in veritate concordant, hoc idcirco evenit quia indefinitae sunt, non quia verbis fiunt nominibusque transpositis. quare evenit ut unius adfirmationis duplex sit negatio. quod autem diximus inferiore descriptione magis liquebit.

2 albus homo F (*corr.* F^1?) 3 esse *om.* MT^1 4 et negatio sit non est E 4. 5 albus homo FE 7 albus homo E 8 est *om.* M^{1}T 10 monstrat MT 12 inter se uerum MTE 15 non *om.* MT^1 albus homo F utrae F ut utraeq; F^{2}E^2 17 infinitae MT^1 18 a uerbis MTE 19 sit duplex MTE 20 in inferiori MTE discr. F *figuram om.* M^{1}T^{1}E

11. At vero unum de pluribus vel plura de uno adfirmare vel negare, si non est unum ex pluribus, non est adfirmatio una neque negatio.

Multa Peripateticis de discernendis propositionibus, quae essent unae, quae multae, consideratio fuit. atque ideo nunc hoc dicit: et si una res, inquit, de pluribus praedicetur in propositionibus vel adfirmativis vel negativis vel rursus res plures de una iterum praedicentur, et si pluribus illis rebus unum nomen sit positum et una res de uno nomine plura signanti praedicetur, si ex illis omnibus rebus unum aliquid non fit, non est una adfirmatio nec una negatio. si quis enim dicat animal rationale bipes homo est, unum hominem pluribus praedicando subiecit. sed haec singillatim quidem dicta plura sunt, unam vero quandam substantiam informant. coeuntibus namque animali rationali et bipedi fit una substantia animal rationale bipes, quod est homo. et quamquam haec singillatim dicta multa sint (si quis enim dicat animal et rursus rationale et intermisso tempore bipes, discerptim multa signant), tamen iuncta in unum unam faciunt naturam. et hoc est quod ait: ut homo est fortasse et animal et bipes et mansuetum, sed ex his unum fit, tamquam si diceret: homo enim plura significat, sed ita, si ea quae signantur discerptim dicantur. nam et animal et bipes

4 *verba Arist. continuant usque ad* sed similiter plures *omnes codices praeter* F 5 perhipaticis F^1 7 ideo nunc *om.* M^{1}T^1 (nunc *om.* T^2) at F^1? 8. 9 affirmationis uel negationis MT^{1}E 10 et si ex E 11 nomen *in marg.* F^1? nomen] non MT^1 aliquid non E^1 et *ego*: uel *codices* (*an* ut?) 12 signanti *ego*: signatia F significanti F^1? significante MTE praedicentur MT^1 13 fit] sit MT^{1}E 14 rationabile F 15 homo est] homine ≡ M *om.* T^1 hominem unum T 18 sit T 22 signant *ego*: signantia F significantia MTE 27 significantur F^1? *et ceteri* dicuntur ME *prius* et *om.* ME

et mansuetum designat. dicimus enim hominem animal esse et mansuetum et bipedem. sed haec iuncta in unum corpus efficiunt animal mansuetum bipes, quod est homo. quare quamquam de uno plura praedicata sint, tamen, quoniam ex omnibus unum aliquid fit, ex hoc una est adfirmatio atque negatio. quod si duae res tales subiectae sint de quibus una res praedicetur, ut de his unum fieri aliquid nequeat, non est una adfirmatio nec una negatio. si quis enim candido aliquo homine ambulante dicat a l b u m et a m b u l a n s h o m o e s t, album et ambulare in unam naturam non conveniunt nec fit ex utrisque unum aliquid, ita ut alicuius haec duo iuncta substantiam forment. quare sive adfirmentur sive negentur sive subiecta sint sive praedicata, non erit una adfirmatio nec una negatio, sed v o x q u i d e m u n a e s t,
p. 261 t o t a u t e m i n e a s u n t a d f i r m a t i o n e s e t | n e g a t i o n e s, quot termini sunt positi ex quibus unum non fit. sive autem de pluribus unus terminus praedicetur, sive plura de uno praedicentur, idem modus est. ut si quis dicat h o m o a n i m a l r a t i o n a l e b i p e s e s t, quoniam ex his unum quiddam fit, una est propositio; sin vero quis dicat h o m o a l b u m a m b u l a n s e s t, quoniam ex his nihil unum fit, non est una propositio. amplius quoque si pluribus rebus unum nomen sit positum, ex quibus coniunctis nulla una natura sit, et de illo uno nomine unum quodlibet aliud praedicetur, non est una adfirmatio nec una negatio. marinus namque et hic latrabilis uno vocabulo c a n e s vocantur. si quis igitur dicat c a n i s a n i m a l e s t, quoniam ex his

1 significat E 2 bipedem F^1?E: bipes FMT 3 in *om. editio princeps* 5 sunt F^1T 6 fit] sit F 9 neq; T una *om.* T^1 12 ex *om.* F^1 14 affirmetur siue negetur M 16 neq; T 19 unus terminus F *et in marg.* E: unum MTE 22 unum ex his MTE quoddam F (*corr.* F^1?) est *om.* F (*add.* F^1?) Si MTE^1 23 dicit E albus MTE^1 24 fit] sit F 30 animal est canis T (*corr.* T^1)

quae signantur cani in unum coniunctis nihil efficietur (ex cane enim latrabili et ex marino iunctis nulla una substantia est), illa propositio multiplex est et multa significans et non una. quare quemadmodum, si quis huiusmodi propositiones interroget, debeat responderi docet dicens:

S i e r g o d i a l e c t i c a i n t e r r o g a t i o r e s p o n s i o n i s e s t p e t i t i o, v e l p r o p o s i t i o n i s v e l a l t e r i u s p a r t i s c o n t r a d i c t i o n i s

Sensus huiusmodi est: quicumque interrogat, si ab arte dialectica non declinet, idcirco interrogat ut ei respondeatur, respondeatur autem aut tota propositio aut contradictionis una particula. si quis enim sic dicat interrogans: a n i m a n e i n m o r t a l i s e s t? tunc respondens aut e s t respondebit aut n o n. hoc autem est totius contradictionis una particula. contradictio est enim a n i m a i n m o r t a l i s e s t, a n i m a i n m o r t a l i s n o n e s t. ergo e s t et n o n contradictionis sunt particulae. quod si quis sic interroget: a n i m a n e i n m o r t a l i s e s t an

1 signantur F: significantur MTE signat F² significat T²E² cani MT: canis FT²E iunctis MTE nihil unum b 1. 2 efficitur F² *et ceteri* 2 latrabile F (*corr.* F¹) ex *om.* MTE marino] in animo M¹T¹ 3 *prius* est *om.* MT¹ 4 significantia MT 6 respondere MTE 9 *verba Arist. continuant omnes codices praeter* F, *sed pro genuina versione hanc interpolatam habent:* propositio enim unius contradictionis est. Quocirca huiusmodi interrogationi non erit una responsio. Ad haec nec una interrogatio nec si sit uera est. dictum autem de his est in topicis. (*hic addit in marg:* T² *et in textu* E: Similiter autem manifestum est quoniam nec hoc ipsum quid est dialectica est interrogatio.) Si quis interroget quidem (Si — quidem *del.* T² *om.* E) oportet (enim *add.* E) datum esse ex interrogatione hac (hoc E) eligere utrum (utram T²E²) uelit contradictionis partem enuntiare quia oportet interrogantem determinare utrum hoc animal homo an non homo. 10 Sensus — est *om.* M¹TS 11 declinat MT 12 respondeatur autem *fortasse ex dittographia natum delendum est.* 13 sic *om.* MT 15 *prius* est *om.* MT¹ resp. est E 19 anima MT

non? tunc ille ita respondebit si velit totam propositionem dicens videtur mihi inmortalis esse vel rursus videtur mihi non esse inmortalis. ergo quisquis interrogat, ita responsionem petit, ut illa responsionis petitio vel propositionis petitio sit vel unius partis contradictionis. propositio autem unius contradictionis est id est omnis adfirmatio una unam habebit negationem et in duabus propositionibus una erit contradictio. quare quisquis plura significantem propositionem dixerit, ille non facit propositionem ad quam sit una negatio. quocirca huiusmodi interrogationi, quae plura significat, nec si vera sit debet esse una responsio. si quis ⟨enim⟩ interroget substantiane sit canis, quamquam verum sit dicere substantia est, quoniam et latrabilis et marinus substantiae sunt, tamen non est ad hanc una facienda responsio, sed dicendum est de quo cane interroget. quod si ille dixerit de marino vel rursus de latrabili, tunc cum per illius determinationem definitionemque interrogationis facta fuerit una propositio unumque significans, adhibenda est una responsio. de his autem in topicis dictum esse commemorat. similiter autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est dialectica est interrogatio. qualis debet esse modus dialecticae interrogationis exsequitur. ait enim: si quis interroget quid est animal? haec non est dialectica interrogatio. oportet enim per dialecticam interrogationem optionem respondenti dari, utrum adfirmare velit an negare quod dicitur. ut si

1 ita *eras. in* M *om.* TE velit] uel F (it *add.* F[1]?) 2 mihi *om.* M[1]T[1] uel *om.* M 3 imm. non esse E[2] 4 si quis MTE 7 *prius* est *om.* MT 9 negatio MT[1] 11 una sit E 13 enim *ego add*: *om. codices* (*an* ut si?) 14 sit uerum MTE 20 unum E (q; *add.* E[2]) 21 una resp. est E 25 debeat MTE 26 quod MT[1] (*item* pg. 155, 4) 27 per] semper MTE[1] 28 respondendi T dare MTE

quis sic interroget: putasne bonum malo contrarium est? tunc respondenti datur electio utrum adfirmare velit an negare. dicit enim ille aut est aut non est. qui autem interrogat: quid est animal? nullum illi locum aut adfirmationis aut negationis reliquit. quid enim dicturus est interrogante aliquo quid est animal? dicturus est non, inconveniens erit responsio. eodem quoque modo si dicat est animal, nihil adhuc ad causam. sola igitur illa est dialectica | (p. 262) interrogatio, in qua datur respondenti ex interrogatione optio utram velit partem contradictionis eligere eamque enuntiare vel adfirmando scilicet vel negando. oportet enim interrogantem determinare, utrum verbi gratia animal homo sit an non, ut ex illa interrogatione quam velit partem contradictionis possit is qui respondet eligere.

Quoniam vero haec quidem praedicantur conposita, ut unum sit omne praedicamentum eorum quae extra praedicantur

Postquam de unitate propositionis explicuit et quid esset dialectica propositio terminavit, nunc ad illa venit in quibus plura saepe de uno singillatim veraciter praedicantur, quae simul praedicata alias vera sunt alias falsa. si quis enim sic dicat: Marius malus est, fortasse verum est. rursus: Marius dux est, et hoc verum est. quae iuncta in unum nulla

1 interrogat MTE malum bono E 3 enim *om.* MT¹E 4 est *om.* MTE autem ita MTE 6 relinquit M.T 7 inconueniens] non conueniens MS 9 nihil adhuc *om.* M¹E¹S¹ ad *om.* F¹ 10. 11 respondenti eorum optio utrum uelit interrogatione partem F (*corr.* F²) 11 utram T: utrum *ceteri* 11. 12 contrad. partem SME 15 partem *om.* M¹E 16 respondit F partem eligere M¹E 17 vero *add.* b: *om.* *codices* (uera E) haec *om.* E quaedam E 18 conposita *om.* F¹ omne *om.* MTE 19 *verba Arist. continuant usque ad* etiam citharoedus bonus *omnes codices praeter* F *usque ad* nunc dicamus b 21 esset *om.* M¹ dialectica interrogatio? 24 sic *om.* E 25 rursum T 26 coniuncta T

ratione sunt vera, velut si quis dicat: Marius malus dux est, est namque optimus omnium. rursus homo animal est verum est et homo bipes est verum est et haec iuncta vera rursus sunt. si quis enim dicat homo animal bipes est, verum est. horum ergo qui modus sit vel quando ea, quae singula extra praedicantur, iuncta vera vel falsa sint, regulam daturus adgreditur. et sensus quidem huiusmodi est, ordo autem sermonum talis est: quoniam vero, inquit, quaedam sunt, quae ita coniuncta de aliquo praedicantur, ut eorum praedicamentum unum sit et in unam congruat formam eorum quae extra vere poterant praedicari (ut in eo quod est animal bipes: animal bipes de homine iuncta conpositaque dicuntur et fit una quodammodo praedicatio, cum animal et bipes extra singillatim valeant praedicari: dicimus enim homo animal est et rursus homo bipes est), alia vero quae non sunt eo modo, quae singillatim quidem praedicare verum est, conposita vero falsum: quae horum differentia est vel quando illud, quando hoc evenit dicendum est. et hoc docet exemplis. de homine enim, inquit, verum est dicere et extra animal et extra bipes et ut unum, ut de eo dicatur animal bipes. rursus quemlibet hominem, ut Socratem, possumus dicere ille homo albus est, rursus ille homo homo est et haec ut unum iuncta dicentes ille homo homo albus est. sed aliquotiens evenit ut aliquis homo citharoedus quidem sit inperitus, bonus autem homo. et si de ipso dica-

1 uera sunt E velut] videlicet? (*an delendum*?) dicit E 7 sunt T 9 uero T: uera *ceteri* 10 coniuncto F¹ 12 in *om.* F¹ unum T forma F²T 13. 14 animal bipes *ego bis posui, semel habent codices* 19 falsa M (*corr.* M¹) 20 quae *editio princeps*: sed quae *codices* eorum E 21 eueniat F¹?MT eueniebat E 23 bip. ut et T *alt.* ut *om.* MTE 24 Rursum T 26 ut *om.* E¹ 28 qui idem M

tur quoniam est citharoedus verum est et quia bonus est hoc quoque verum est. sed non, si et citharoedus est et bonus, idcirco iam bonus est citharoedus. fortasse enim est inperitissimus, homo autem bonus. si enim, quoniam alterutrum dicitur, et utrumque dicitur, multa et inconvenientia erunt. si quis sit qui dicat omnia, quaecumque singillatim | vere dicuntur, ea iuncta etiam vere posse dici, multa p. 263 inconvenientia inpossibiliaque contingunt. hoc est enim quod ait si enim, quoniam alterutrum dicitur, et utrumque dicitur. si enim aliquis dicat, quoniam alterutrum extra vere dicitur, et utrumque simul vere semper posse dici, multa sunt inpossibilia quae contingunt. quae autem sint inpossibilia quae contingunt haec sunt. de homine enim possumus dicere quoniam homo est et rursus possumus dicere quoniam albus est: dicimus igitur et simul de homine homo albus est. [rursus de homine albo possumus dicere quoniam homo est, possumus dicere quoniam albus est: igitur et haec iuncta dicuntur homo homo albus albus est. nam si verum est dicere de homine quoniam homo est et de albo quoniam albus est, et omne hoc vere dici potest id est homo homo albus albus est.] et si de hoc iterum homine albo verum est dicere quoniam albus est et verum est de eo album praedicare, et rursus omne praedicare verum est: erit ergo homo albus albus. et rursus de hoc album

1 est citharoedus est F citharoedus est F²T 2 et *om.* MT 3 *alt.* est *om.* M etiam cith. MTE 4 impertissimus F 6 dicetur E b et *om.* MTE *verba Arist. continuant usque ad* nunc dicemus *omnes codices praeter* F 7 quis enim b 9 enim *om.* T (*add.* T¹) 11 dicetur E 14 sunt T 15 possimus E 17. 18 dicimus — est *om.* M 18—24 rursus — albus est *interpolati videntur* 20 et *om.* FM *alt.* homo *om.* F¹ 22. 23 et uerum est de eo omne hoc dici id est T 23 *alt.* albus *add.* E²: *om.* E¹ *et ceteri* 24 si *om.* E¹ 25 *alt.* est *om.* M 26. 27 Ergo erit E 27 homo homo E

praedicare verum est: erit igitur tertio homo albus albus albus. et hoc in infinitum progreditur. et rursus si verum est dicere de homine quoniam musicus est et rursus quoniam albus est et quoniam ambulans est, et haec rursus in unum dicuntur, quoniam homo musicus albus ambulans est. rursus qui musicus albus ambulans est, et albus est et ambulans est et musicus est. dicuntur haec igitur rursus simul homo albus albus musicus musicus ambulans ambulans est. et haec adsidue conplexa eadem faciunt superfluam locutionem. nec non etiam in singularibus quoque idem evenit. si enim Socrates Socrates est et homo, erit Socrates Socrates homo, et si Socrates Socrates est et homo et bipes, erit Socrates Socrates homo bipes; et rursus si hic idem bipes est et homo, erit Socrates Socrates homo homo bipes bipes. quae omnia quam sint inconvenientia nullus ignorat. non igitur dicendum est quoniam omnia, quaecumque singillatim praedicantur, eadem iuncta semper poterunt praedicari. ergo quae iuncta vere dici possunt et quae falso eorum, quae singillatim atque extra ante vere dicebantur, exponit. hoc enim solum hactenus demonstratum est quoniam, si quis simpliciter et omni modo fieri conplexiones dicat, multa inconvenientia evenire necesse est: quemadmodum autem fiant conplexiones ponendum atque tractandum est.

Eorum igitur quae praedicantur et de quibus praedicantur quaecumque secundum acci-

1 ergo E 2 in *om.* F infinito T 3 quia E 5 quoniam *om.* TE[1] 5. 6 et haec — est *om.* M 8 igitur haec E 9 albus albus est E 10 adsiduae FM conpletae F conplexae F[1]?ME[1] 12 si enim *om.* E[1] 13 erat F (*corr.* F[1]) 14 est *om.* M 14—16 erit — homo *om.* M 19 omnia *om.* T 22 extra ante] extraneae M dicebantur *ego*: dicuntur FT dicantur ME 26 fiunt E[1] 28 orum M Horum M[2]T

dens dicuntur vel de eodem vel alterum de altero, haec non erunt unum.

In his, inquit, quae praedicantur et de his, de quibus illa ipsa praedicantur, duplex ratio est. aut enim duo accidentia de uno subiecto dicuntur, ut Marius malus est, Marius dux est; aut unum accidens de uno subiecto praedicatur, aliud vero accidens de illo praedicato accidenti praedicatur, ut si quis dicat: Cicero est calvus, calvus orator est. hic enim calvus de subiecto Cicerone, orator de calvo praedicatur. hoc est enim quod ait: quaecumque secundum accidens dicuntur vel de eodem vel alterum de altero: de eodem, ut si qua duo accidentia de uno praedicentur; alterum de altero, ut si unum accidens de altero accidenti dicatur, ut ipsum accidens de quo dicitur de altero rursus subiecto praedicetur. quod si ita fiat praedicatio, in unum iungi accidentia copularique non possunt. etenim si quis sic dicat: homo albus est, homo musicus est, haec iuncta simul unum non facient, ut est musicus albus. vel si rursus musicum praedicetur de albo, ut album de homine dicatur et praedicetur illud album musicum est, non idem est album musicum. nec in unam substantiam coeunt quaecumque sic vere praedicari possunt singillatim. idcirco enim haec de se invicem videntur posse praedicari, | quia de uno eodemque subiecto p. 264
praedicantur, non quod ex his unum aliquid fiat. accidentia enim sunt utraque. quare non erit album musicum, sed quoniam homo albus idem musicus est, per id quod utraque uni accidunt per accidens

2 haec] autem F (haec autem F²) *verba Arist. continuant usque ad* non enim secundum accidens *omnes codices praeter* F 7 accidens *om.* ME¹ 9 *prius* est *del.* E² Hic est enim M 11 est *om.* FME¹ 12 *prius* vel *om.* M 15 praedicatur E 17 fit M 18 sic *om.* MT 20 faciunt T ut sit? 22 illum M (*corr.* M¹) 23 in *om.* F¹ 24 si E¹ 24. 25 sic — singillatim *in ras.* F

album musicum praedicatur. nec rursus si citharoedus est et bonus, idcirco iam bonus dici poterit citharoedus. neque enim bonus et citharoedus talia sunt ut ex his unum fieri possit, sed quoniam utraque eidem accidunt, idcirco de se secundum accidens praedicantur. sed magis fortasse possumus dicere: homo animal est, homo bipes est, ut haec iuncta dicamus animal bipes. et his iunctis secundum substantiam non secundum accidens est facta praedicatio.

Amplius nec quaecumque insunt in altero. quare neque album frequenter neque homo homo animal vel bipes; insunt enim in homine bipes et animal.

Quaecumque singillatim secundum accidens praedicantur ea simul praedicari non posse monstravit. nunc autem illud etiam docet, quoniam illa quoque quae substantialiter praedicantur non semper simul iuncta praedicentur. et haec ratio et accidentibus convenit et substantialibus rebus. quotiens enim inest praedicato aliquid et nos illud extra volumus praedicare et in unum rursus duo praedicata coniungere, tunc fit incongrua praedicatio. et hoc aliquotiens quidem in ipsa nominum prolatione perspicitur, aliquotiens vero in vi et intellectu atque in termini continentia. si quis enim sit homo albus et de eo dicatur verbi gratia Callias homo albus est et

1 musicus F^2 de musico TE^2 2 et *om.* E^1 poterit dici E 3 et *om.* E 5 accident M (*corr.* M^1) 6 possimus E^1 homo] hoc T 9 facta est MTE 10 alio MTE𝔖 13 animal et bipes MT𝔖 et anim. et bip. E 15 ea] ita M 16 etiam *om.* ME 17 quae *om.* M 18 iunctae F praedicantur T^1E *alt.* et *om.* T 20 in praedicato T inpraedicatio E^1 in praedicatione M aliquod F 21 duo] de quo F^1 iungere ME 22 congrua F^1 24 in ui et ME: inueniet F ueniet M^2T inuenietur in ui et F^2 intellectum F (*corr.* F^2) in intellectum T 25 continentiam T homo sit E de eo] ideo M

rursus de eo dicatur Callias albus est, si quis id velit iungere, inconvenientissime praedicabitur (dicit enim Callias homo albus albus est), idcirco quoniam albus in homine albo continebatur, quod ante de Callia praedicatum est. atque hoc est quod ait: quare neque album frequenter. alia vero sunt quae hoc in prolatione non habent, sed in natura. si quis enim sic dicat: Socrates Socrates est et rursus Socrates homo est et haec simul iungat et dicat Socrates Socrates homo est, non recte fecerit praedicationem. nam homo in Socrate inerat et rursus homo de Socrate praedicatum est. tale est ergo qui haec iuncta id est Socratem hominem voluerit praedicare de Socrate, tamquam si dicat Socrates homo homo est. nam in Socrate inest hominis natura. vel rursus si de aliquo homine velit aliquis hominem praedicare et rursus animal et dicat homo homo [est et] animal. homo enim idem est quod animal. ergo qui haec duo iuncta conponit, nihil differt quam si dicat homo animal animal est. homo namque animal est. eodem modo et si de aliquo homine hominem praedicet aliquis et rursus bipedem atque haec iuncta velit dicere, incongruam faciet praedicationem. nihil enim aliud dicit qui dixerit homo homo bipes est, quam si dicat homo bipes bipes est. etenim homo per se bipes est. quare neque ea quae in ipsa prolatione in altero insunt cum extra praedicantur recte iunguntur nec ea quae in prolatione quidem non insunt, sed tantum in natura

2 iungere album ME[1] 3 albus homo albus M 4 albo esse E (esse *del.* E[2]) continebitur F continetur T 9 Socrates Socrates homo T 9. 10 et haec — est *om. omnes codices praeter* E et dicat] ut dicat b 13 et hom. MTE 14. 15 Socrates homo] socrates socrates T 18 est et *delenda videntur, nisi desunt quaedam* 19 iuncta duo T[1] 22. 23 bipidem E 25 *prim.* homo *om.* FME[1] 26 per se *om.* T[1] est *om.* M 27—29 in altero — prolatione *om.* M[1] 28 neq; E 29 tamen M

atque substantia. quod si neque accidentia sint nec alterum in altero et ea singillatim praedicentur, recte iuncta praedicantur. si quis enim dicat de homine quoniam animal est, verum dixerit, et rursus quoniam bipes, verum hoc quoque dixerit. haec si iungat, faciet homo est animal bipes; hoc recte praedicatur. nam neque accidentia dicuntur nec alterum alteri inest. illa autem sola aliquibus insunt substantialiter quaecumque in eorum definitione sumuntur. ut in definitione hominis sumitur animal et in definitione rursus hominis sumitur bipes: inest ergo et bipes in homine. quare illa sola singillatim praedicata recte iuncta praedicantur, quae neque accidentia sunt nec alterum in altero inest vel prolatione vel natura. idque fiet manifestum, si eorum alterius definitio sumatur. velut si quaeratur an de homine homo et bipes praedicari simul possint, definiendus est homo et, si in hominis definitione bipes incurrerit, dicendum est bipes inesse homini et utrumque iunctum de homine non posse praedicari. |

p. 265 Verum autem dicere de aliquo et simpliciter, ut quendam hominem hominem aut quendam album hominem album.

Dudum quaesivit utrum omnia quae singillatim vere praedicarentur ea iuncta veraciter dicerentur,

1 adque F sunt MTE 3 praedicentur T[1] dicat *om.* T[1] dicit E 5 bipes est E 8 *post* inest *haec addit* b, *quae in codicibus meis desunt:* Non enim sumitur in definitione animalis bipes ac per hoc non inest illi substantialiter. uero E 9—11 sumuntur — definitione *om.* M 10 ut] et E[1] 11 hominis rursus T 12 et *om. editio princeps* et animal et bipes E[2] sola illa ME 14 est F 17 possunt F 19 non currerit M 20 non *om.* T[1] *post* praedicari *addit* b: quia cum dixeris homo homo bipes, tale est quasi dicas homo bipes bipes, quod est incongruum *quae in nullo codice inveni.* 21 Verum *ego ex ed. II:* Verum est *codices* 22 *alt.* hominem *om.* T 23 album, non semper autem STE

nunc autem considerat atque perpendit utrum omnia, quaecumque simul vere dicuntur, et simpliciter vere praedicentur. dicimus enim Socratem quendam hominem esse et rursus simpliciter dicimus Socratem hominem esse. rursus dicimus verbi gratia Calliam album hominem esse et de eo album simpliciter praedicamus. dicimus enim Callias albus est. quaerit ergo utrum hoc in omnibus praedicamentis esse videatur, ut quaecumque verum est iuncta praedicare eadem quoque verum sit simpliciter dicere. sed hoc non in omnibus eveniet. nam si qua huiusmodi sit praedicatio, in qua aliquid oppositum addatur ipsi praedicationi, praeter illud oppositum simpliciter illa praedicatio non potest praedicari. ut si quis dicat de Socrate iam mortuo, quoniam hoc quod iacet homo mortuus est, vere dicit, simpliciter autem dicere non potest hoc quod iacet homo est, idcirco quoniam additum est praedicato id est homini id quod homini oppositum est id est mortuus. dictum est enim hoc quod iacet homo mortuus est. mortuus autem et homo opposita quodammodo sunt. nam si eorum definitiones sumamus facile hoc perspici potest. homo namque est animatus, mortuus vero praeter animam. atque ideo quaedam est oppositio secundum privationem atque habitum hominis et mortui et utraque simul vere praedicantur, unum ipsorum, quod est homo, simpliciter et praeter mortuum de cadavere non potest praedicari. atque hoc est quod ait:

Sed quando in adiecto quidem aliquid

7 queritur T 9 praedicata M (*corr.* M[1]) 11 si *om.* E[1] 12 aliquod T 12. 13 praedicato E[2] 16 uere dicatur M 17 quoniam] quod non T 20 est *om.* ME[1] 24 ideo F: ideo quoniam F[1]? *et ceteri* 28 quod *in marg.* F[1] *post* ait *add. Arist. verba* Non autem semper b 29 quidem id est praedicato F (id est praedicato *in marg. add.* E[2])

oppositorum inest quae consequitur contradictio

Quae utraque id est et praedicatum et quod additur praedicato ex ipsa oppositione contradictio comitatur (ut quoniam homo et mortuus opposita sunt ea quaedam comitatur atque consequitur per oppositionem contradictio: dicimus enim: qui homo est vivit, qui mortuus est non vivit; vivit autem et non vivit quaedam contradictio est): ergo in huiusmodi praedicationibus non est verum unum simpliciter praedicari. quando autem huiusmodi oppositio ei quod praedicatur non iungitur, potest simpliciter vere praedicari. sed nec hoc semper magisque illud verius dicitur, quoniam, cum ista oppositio est, numquam verum est eorum quae iuncta vere praedicantur simpliciter vere aliquid appellari, cum autem ista oppositio non inest, non semper vere simpliciter praedicari eorum aliquid, quae de aliquo vere iuncta dicuntur. si quis enim sic dicat: Homerus poeta est, verum dixerit; quod si dicat: Homerus est simpliciter praeter poetam, falsum est. atqui esse et poeta non sunt opposita. ergo non semper, quando oppositio non est in praedicatis, verum est aliquid simpliciter praedicari, cum autem oppositio inest, semper falsum unum praedicamentorum quae iuncta dicuntur simpliciter et praeter aliud dicere. nam cum de Homero dicimus quoniam est aliquid id est quoniam Homerus poeta est, verum est. numquid etiam dicendum est per se quoniam est, an potius esse non simpliciter, sed secundum accidens

1 quae? F quaedam F^2T quia T^2 2 *verba Arist. continuant usque ad* praedicatur de Homero quoniam est b *usque ad* et simpliciter verum erit dicere *omnes codices praeter* F 3 Quaecutraq; M Quando? *prius* et *om.* MT 4 nnuncupatur (*sic*) *suprascr.* uel comitatur M 11 huiusm. autem E 13 nec] non E^2 hoc] enim T^1 18 praedicuntur M^1E enim] it M *del.* M^2 *om.* E^1 dicit T 19 dicat] dixerit ME 24 falsum est TE^2 26 dicimus de homero ME aliquid est T

de Homero praedicatum est? non enim quia est, sed quia poeta est et quoniam ei et poetae esse accidit, idcirco esse quoque Homerum aliquid id est poetam, non per se esse praedicamus. concludit igitur hoc modo: in quibuscumque praedicationibus iunctis neque contrarietas aliqua aut ulla oppositio est, si eorum definitiones | pro vocabulis sumantur p. 266
(in quibusdam enim nominibus dictis non adparet oppositio: quod si definiatur, mox sese illa oppositio patefacit, ut in eo quod est homo et mortuus nomina quidem ipsa opposita non sunt, sed definita inveniuntur opposita): in huiusmodi igitur conpositionibus vel quotiens non secundum accidens praedicatur aliquid, ut esse de Homero secundum poetam scilicet quod Homero accidens, sed per se et secundum ipsum subiectum, manifestum est quoniam quidquid coniuncte vere dici potest idem vere dicitur et simpliciter praedicatum. ut si quis dicat de aliquo homine quoniam hic homo albus est, verum fortasse dixerit, et rursus hic albus est hoc quoque verum est dicere, idcirco quoniam de eo non ideo album praedicavit, quia dixit eum esse hominem, sicut de Homero idcirco esse praedicatur, quia poeta esse dicitur, sed quod per se albus est. sed hoc non secundum accidens praedicatur, sed per se. quare recte dictum est quoniam, in quibus iunctis praedicationibus neque oppositio quaedam inest nec ipsa per accidens

2 poetae M: poeta FTE poetam M^{2}E^2 4 poeta ME^1 5 *post* modo *pro verbis Boetii* (in quibuscumque — sumantur) *textum Arist.* (Quare — sed quoniam non est) *habet* b 6 illa F^1 7 ////est M inest S earum? uocalibus ME 8 quibus F (dam *in marg.* F^1?) 9 quod] sed ME diffiniantur E^2 12 opsita F conpositionibus *ego:* oppositionibus *codices* (*an* praedicationibus?) vel] et? 15 accidens est F^2 est acc. *ceteri* 17. 18 praedicatur T 19. 20 rursus simpliciter T 24 per se] ipse M sed *om.* M (*add.* M^1) E (et *add.* E^2) 26 quoniam *om.* b nec T

praedicatio est, illa simpliciter etiam et posse praedicari.

Quod autem non est, quoniam opinabile est, non verum dicere esse aliquid. opinatio enim eius non est, quoniam est, sed quoniam non est.

Quidam volentes id quod non est aliquo modo esse monstrare tali utebantur syllogismo: quod opinabile est, est; quod autem non est, opinabile est; concludebant quod non est igitur est docentes ea quae essent scibilia potius, non opinabilia esse, quod autem non est opinioni tantum subiacere, nulla etiam scientia claudi. quod Aristoteles hoc modo discutit: ait enim: non idcirco est opinabile, quoniam est, sed idcirco est opinabile, quoniam non est; sed hoc quod non est, est quidem quiddam, sed est non per se, sed opinabile. et quemadmodum Homerus est quidem quiddam id est poeta, non tamen est per se, ita id quod non est, est quidem aliquid id est opinabile vel ignorabile, non tamen est per se aliquid in natura.

12. His vero determinatis perspiciendum quemadmodum se habent negationes et adfirmationes ad se invicem

Propositionum aliae sunt quae simpliciter proferuntur, aliae quibus aliquis modus in enuntiatione miscetur. si quis enim dicat: Socrates disputat,

1 et *om.* MTE 4 non *ego ex ed. II*: non est *codices* enim] autem ME 5 eius *om.* FT 7 utuntur M[1]SE 11 autem *om.* E[1] oppinationi E 14 opin. est T 15. 16 quidem quid F[2]M quiddam quidem M[2]T 18 *alt.* non *om.* M[1] 19 ignorabile T: ignorabile nescibile *ceteri* ignorabile uel nescibile F[2] 21 determinantis F 22 quemadmodum *ed. II*: et quemadm. F est qu. *ceteri* (est et qu. F[2]) se *om.* F sese MES𝔖 habent FT𝔖: habeant *ceteri* 23 ad sese F *verba Arist. continuant usque ad* aliquas dubitationes *omnes codices praeter* F 25 in] sine F 26 — p. 167, 1 Socrates — dicat *om.* M

simplicem propositionem fecit; si vero aliquis dicat: Socrates bene disputat, modum propositioni quam enuntiabat adiunxit; quomodo enim disputaret adposuit, cum dixit bene. nunc ergo hoc speculatur quemadmodum se habeant adfirmationes et negationes earum propositionum, quae cum modo aliquo proferuntur: ut si quis dicat possibile est hoc fieri et rursus non possibile est hoc fieri, quemadmodum sese in his adfirmationis habeat negationisque natura. similiter autem et in eo quod est inpossibile esse et in eo quod est necesse esse et in eo quod dicitur contingere esse et non contingere esse: quae horum sint adfirmationes quaeve negationes aut quam adfirmationem cui negationi recte aliquis opponat: de his omnibus perspiciendum, inquit, est, quoniam ea quae de coniunctis praedicationibus et simplicibus dicenda fuerant terminata sunt. nam de earum propositionum quae cum modo proferuntur oppositionibus multa causatio est. quae autem sint dubitationes vel quemadmodum in his oppositiones inveniendae sunt, continua disputatione persequitur. |

Nam si eorum quae conplectuntur illae p. 267
sibi invicem oppositae sunt contradictiones, quaecumque secundum esse et non esse disponuntur

Omnis propositio verborum et nominum conplexione formatur. ergo propositionum, quae conplectun-

1 fecit] facit T ponit E 2 modum (modo E[1]) quoque ME propositioni *corr. ex* propositionem F quod F[2] 3 enuntiauit T 5 earum *om.* M eorum *add.* M[1] 6 aliquo modo T 8 in his sese ME 9 habeat *om.* T[1] (*ante* natura *add.* T[2]) 10 inpossibile ///// (*om.* esse) F esse] est M 12 harum? 15 est inquit ME 17 determinata MTE harum T 20 sint? 21 perspicitur *in ras.* M[1]? 24 et b (*Arist.*): uel *codices* 25 *verba Arist. continuant usque ad* lignum erit verum dicere esse non album hominem *omnes codices praeter* F *usque ad* et non dividi possibile est b

tur et quarum natura in conplexione est, illae solae sunt, inquit, contradictiones, quaecumque secundum esse et non esse ponuntur: ut in ea propositione quae dicit est homo: non est illa negatio huius adfirmationis quae proponit est non homo, sed illa potius quae enuntiat, non est homo, ut sit adfirmatio et negatio est homo, non est homo. illa vero quae dicit est non homo non est negatio eius quae enuntiat est homo. rursus cum dicimus est albus homo, non est negatio illa huius adfirmationis quae dicit est non albus homo, sed illa potius quae dicit non est albus homo. hoc autem probatur sic: necesse est enim in contradictionibus unam veram esse semper, alteram falsam. ergo si eius adfirmationis quae dicit est albus homo negatio esset est non albus homo, unam veram, unam falsam esse constaret. nunc autem si quis de ligno dicat est albus homo, falsum dixerit; si quis vero de ligno eodem neget dicens est non albus homo, hoc quoque falsum est. haec enim propositio quae dicit est non albus homo haec sentit hominem quidem esse non tamen album, quod de ligno falsum est praedicare. ergo et ea quae dicit est albus homo et illa quae proponit est non albus homo utraeque aliquando falsae sunt, ut in ligno. quare non sunt sibimet oppositae. igitur nec ea quae dicit est non albus homo negatio est eius quae dicit est albus homo. quare illa huius negatio ponenda est quae dicit non est albus homo. in his namque una

1 solae *om.* E[1] 3 opponuntur ME 9 *post* homo *addit* b: sed est affirmatio eius negationis quae est non est non homo, *quae in nullo codice inveni* 10 illa negatio T 11 illa *supra lin.* M 16 est *om.* M[1] 17. 18 dicat de ligno T 21 hoc MT hoc enim E 23 est *om.* T 26 sibi ME oppositae sibimet T 26. 27 non albus *ego*: albus non *codices* (nalbus non T n *del.* T[1])

semper vera est, altera semper falsa. quod si ita est, secundum esse semper et non esse natura contradictionis efficitur. nam cum dico est homo, secundum id quod est esse fit negatio non est homo. et cum rursus dico est albus homo, secundum id quod est esse rursus negatio fit non est albus homo. et sensus quidem totus huiusmodi est, ipsi autem in oratione sermones propter similitudinem videntur quandam obscuri, erit autem planius pronuntiantibus et subaudientibus sic: nam si eorum quae conplectuntur, id est propositionum quarum natura in conplexione est, illae sibi invicem oppositae sunt contradictiones, quaecumque secundum esse et non esse disponuntur, ut hae quas supra digessimus quarumque ipse exempla proponit: ut eius quae est esse hominem negatio est non esse hominem, haec enim ipsius adfirmationis secundum esse et non esse negatio est, non, et hic subaudiendum est illa negatio est per quam dicitur, esse non hominem, ut sit sensus: adfirmationis quae est esse hominem negatio est non esse hominem, non illa quae dicit esse non hominem. et hoc quidem de simplicibus. rursus de his in quibus est tertium praedicatur eius quae est esse album hominem, non, huic subaudiendum est illa est negatio quae dicit, esse non album hominem, sed, hic quoque subaudiendum est illa quae | p. 268 dicit, non esse album hominem, ut sit hic sensus: eius adfirmationis quae est esse album hominem non est illa negatio quae dicit esse non album hominem, sed illa

1 semper altera MTE 4—6 fit — esse *om.* M 6 fit negatio ME 9 quandam uidentur ME quidam T[1]? quidem b 14 et b: uel *codices* 15 proponat M 18 est ////// et F (non *eras.*) est et (*om.* non) T 19 non illa T est neg. E 25 non *om.* T[1] hic E *alt.* est *om.* ME 27 est *om.* ME 28 hic *om.* E 29 hominem *om.* E[1] est *del.* F[1]?

potius quae proponit non esse album hominem. et hoc adprobat inductione. si enim, inquit, de omnibus aut dictio est id est adfirmatio aut negatio vera, cum lignum falsum sit dicere esse album hominem, verum debet esse de eo dicere esse non album hominem, si haec negatio est superioris adfirmationis. sed utraeque falsae sunt. haec igitur non est illius adfirmationis negatio. ergo semper secundum esse et non esse contradictiones sibimet opponuntur.

Quod si hoc modo, et quantiscumque esse non additur, idem faciet quod pro esse dicitur.

Sunt quaedam propositiones in quibus esse non additur, sed id quod in his enuntiatur idem valet tamquam si esse poneretur, ut in eo quod est homo ambulat quod dico ambulat tale est tamquam si dicam homo ambulans est. ergo in his quoque quae non habent est verbum iunctum, si negationem ad verbum illud iunxero, quod pro esse positum est, talis mihi redit negatio, qualis esset si negatio ad esse poneretur. ut in eo quod est ambulat homo ambulat pro esse positum est. huius ergo adfirmationis ambulat homo non est negatio ea quae dicit ambulat non homo, sed illa potius quae dicit non ambulat homo. in hac enim ad id quod est ambulat negatio iuncta est, quod ambulat homini pro eo quod est esse coniunctum est. tale est enim dicere

2 inquit *om.* M de] in ME 3 id est] et T[1] 3. 4 uera aut negatio ME *post* negatio *add.* M *verba Arist.:* erit lignum uerum dicere esse non album hominem. Cum *etc.* 5 uerum *supra lin.* M 6 si] sed E hoc T 11 et in M (in *del.* M[2]) E[1]? 12 *verba Arist. continuant usque ad* hominem ambulantem esse *omnes codices praeter* F 15 eo quod *ego:* ea quod FT ea quae ME 19 illud verbum T 20 redditur F[1]? negatio redit E neg. redditur MT si esset F (esset *del.* F[1]?) 27 est (*post* tale) *om.* M

homo ambulat tamquam si quis dicat est ambulans homo.

Quare si hoc modo in omnibus, et eius quae est possibile esse negatio est possibile non esse, sed non, non possibile esse.

Si in omnibus, inquit, secundum esse contradictio fit, in his quoque quae possibilia dicuntur secundum esse et non esse contradictio facienda est. in eo enim quod dicimus posse esse illa erit negatio quae dicit posse non esse, non illa quae est non posse esse. nam si ei quae est possibile est esse illa opponatur quae est non possibile est esse, non secundum esse et non esse oppositio facta. est. quocirca quoniam supra docuit secundum esse et non esse fieri contradictionem, dicendum est eius quae est possibile est esse illam esse oppositionem quae dicit possibile est non esse. sed aliud rursus occurrit, quod nos ab hac opinione dimoveat. in omnibus enim aut adfirmatio vera est aut negatio. in his autem utraeque sunt verae. nam quod possibile est esse possibile est non esse, ut quia possibile est hominem ambulare, possibile est non ambulare, et quod possibile est videri possibile est non videri. rursus quod possibile est secari et dividi et non secari et non dividi possibile est. quare utraeque in eodem verae sunt possibile est esse et possibile est non esse. nam quod dicimus possibile est non esse ita intelle-

3 est et M[1]?T 4 possibile est esse FT[2] 5 est non FT[2] sed *om.* MTE𝔖 non *ego ex ed. II*: non ea quae est *codices* est esse F *verba Arist. continuant usque ad* et non diuidi possibile est *omnes codices praeter* F 6 Si *om.* M[1] secundum esse et non esse? 8 contradictio *om.* T[1] 9 posse] possibile est F[1]?T (*item* 10 *et* 11) 11 *alt.* est *om.* ME 12 quae est *om.* ME *alt.* est *om.* M 18 hac] illa ME oppinatione E 19 *prius* aut *om.* T[1] 20 autem] enim FT 21 quia] q, M 22 est ambulare hominem E 25 possibile est *om. editio princeps*

gendum est ut si diceremus possibile est hodie pluviam non esse, cum sit possibile ut sit. cur autem hoc ita eveniat, ipse demonstrat dicens:

Ratio autem, quoniam omne quod sic possibile est non semper actu est.

Hoc huiusmodi est: quaecumque ita sunt possibilia ut sint actu et opere, illa nulla ratione possunt non esse, ut caelo semper actu est moveri. semper enim movetur et dicimus possibile esse caelum moveri, idcirco quoniam caeli motus actu est, hoc est id agitur, movetur enim. in hac ergo possibilitate talis propositio non potest convenire, ut dicamus possibile esse caelum non moveri; hoc enim inpossibile est. ergo in his quaecumque actu sunt hae duae proposi-
p. 269 tiones possibile est esse et possibile | est non esse nulla ratione conveniunt. in his autem quae non sunt semper actu et sunt possibilia esse, convenire possunt propositiones. id est posse esse et posse non esse. non est enim semper actu pluvia et possibile est esse aliquando, quare possibile est eam non esse aliquando. haec igitur ratio est, cur utraeque inveniuntur verae, quod in his possibilitatibus, quae non semper sunt actu, et esse aliquid et non esse contingit. quare si eius quae est possibile est esse negatio est ea quae dicit possibile est non esse, in eodem simul et adfirmatio et negatio erunt verae, et

2. 3 cur — dicens *om.* SM (M *videtur habuisse post textum Arist., ubi rasura est*) 4 autem *ego* (*ex Arist.*): est autem F autem est *ceteri* 5 in actu M^2T𝔖 *verba Arist. continuant usque ad* hoc erit magis eligendum *omnes codices praeter* F 6. 7 sunt possibilia sunt M 8 inest b 8. 9 semper — movetur *om.* M 9 u mouetur F (u *del.* F^1?) et] ut T 10 in actu T actu //// F actu est F^1? id illi semper b 10. 11 agatur F (*corr.* F^1) 11 enim semper b 12. 13 dicimus possibile non esse celum moueri M 14. 15 quaecumque — propositiones *in marg.* F 18 posse] possibile est F^2T (*bis*) 21 cur T: cum *ceteri* 22 verae *om.* F (*add.* F^1) 23 sunt *om.* ME 26 et negatio et affirmatio ME

cui rei inest adfirmatio, ut sit esse possibile, eidem rursus inerit negatio, ut sit possibile non esse. quare et quod ambulabile est, id est quod ambulare potest, potest non ambulare, et quod visibile est, id est quod videri potest, potest etiam non videri. sed inpossibile est ut de eodem oppositae et contra iacentes dictiones simul verae sint. in omnibus enim aut adfirmatio vera est aut negatio. si ergo factis negationibus secundum esse et non esse in his quae secundum aliquem modum dicuntur et adfirmatio et negatio utraeque sunt verae, quod fieri non potest, illud magis dicendum est, non faciendas secundum esse et non esse negationes, sed potius secundum modum. quod si illud est inpossibilius, ut adfirmatio et negatio simul verae sint, illud magis est eligendum ut non secundum esse et non esse fiat contradictio, sed potius secundum modum. quod autem dixit si ergo illud inpossibilius, hoc erit magis eligendum, non sic dictum est quod utraque inpossibilia sint et adfirmationem et negationem veram esse et non secundum esse et non esse fieri contradictionem. illud enim unum id est contradictionem simul veram esse inpossibile est. secundum esse autem et non esse adfirmationem non fieri et negationem non est inpossibile, sed ad hoc rettulit inpossibilius est, tamquam si diceret minus possibile. minus enim possibile est ut oppositae in eodem propositiones verae sint, quam ut non secundum esse et non esse negationes ponantur. quocirca eligendum est hoc quod est possibilius, ut secundum modum potius quam secundum

7 enim *om.* E 8 factis *om.* T[1] 9 in *om.* F (*add.* F[1]?) 10 admodum F (ad *del.* F[1]?) 11 sint T 13. 14 potius *post* modum ME 18 impossibilius est MTE 19 sunt F 21 et *ego*: vel *codices* 24 est] esse M 27 propositiones] contradictiones ME 28 ut] aut F non (*post* ut) *om.* T 29 ponantur *suprascr.* uel fiant T

esse et non esse negationes fiant. quod ipse planius exsequitur dicens:

Est igitur negatio eius quae est possibile esse non possibile esse.

Hae namque simul verae inveniri non possunt. nam si quid est possibile esse, ut idem illud non possibile sit fieri non potest. nec hoc in solis possibilibus speculandum est, sed in omnibus quoque eadem ratio est. nam in eo quod est contingere esse non est illa negatio quae dicit contingere non esse, haec enim consentit ei quae est contingere esse, sed illa quae proponit non contingere esse. has enim duas simul veras inveniri inpossibile est.

Et in aliis quoque simili modo, ut necessario et inpossibili. fiunt enim quemadmodum in illis esse et non esse adpositiones, subiectae vero res, hoc quidem album, illud vero homo

Et in aliis, inquit, omnibus idem faciendum est. secundum modum enim negatio ponenda est, ut si contingens est ad contingere, si possibilis ad possibile, si inpossibilis ad inpossibile, si necessarium ad necessarium negatio coniungatur. quemadmodum enim, inquit, in his quae praeter modum aliquem sunt et aliquid esse proponunt esse quidem et non esse adpositiones quaedam id est praedicationes sunt, res

2 dicens *om.* SM¹E 3. 4 possibile est esse MTE 4 non possibile esse *ego ex ed. II*: ea quae est non possibile est esse *codices fere omnes. verba Arist. continuant usque ad* non contingens esse *omnes codices praeter* F 10 quod T hoc T 10—13 haec — est *om.* E 11 illa *om.* M 12 non *om.* M 13 simul *om.* T inuenire F 14 quoque] quidem A ut *om.* 𝔖 ut in nec. MTE 15. 16 in illis quemadm. 𝔖 16 oppositiones MT 17 res *om.* F 18 *verba Arist. continuant usque ad* ueritatem T, *usque ad* in eo quod est esse M, *usque ad* et esse non possibile SE 21 possibile? 22 inpossibile? 23 iungatur ME 24 sint T (sunt T¹?) 25. 26 oppos. M

vero subiectae (ut in eo quod est homo est et homo non est homo quod est res subiectum est, adpositio autem quaedam est et praedicatio est et non est vel in eo quod dicitur album est et album non est album quidem res subiecta est, adpositum autem et praedicatum est et non est): ita quoque in his quae secundum aliquem modum dicuntur esse quidem subiectum est velut quaedam res, modus autem de esse praedicatur. nam cum dicimus hodie pluviam esse possibile est, esse subiecimus, possibile praedicavimus. et sicut vim totam in propositionibus praedicatio tenet in simplicibus et praeter modum quotiens aliquid | esse praedicamus, ut in eo quod p. 270 dicimus homo est totam propositionis vim continet verbum est: ita quoque in his quae secundum modum dicuntur, quoniam totam propositionem continet modus aut possibilis aut contingentis aut inpossibilis aut necessarii, haec praedicari, res vero aliae subiectae esse dicuntur. hoc est enim quod ait:

Eodem quoque modo hoc loco esse quidem subiectum fit, posse vero et contingere adpositiones determinantes quemadmodum in illis esse et non esse veritatem.

Nam quemadmodum in simplicibus, si ad esse et non esse negationes fiant, una semper vera est, altera semper falsa, ita quoque in his quae secundum modum dicuntur, si ad ipsum modum enuntiatio negationis aptetur velut ad quasdam adpositiones praedicationesque, veritas in adpositionibus et falsitas terminata dividitur. atque hoc est quod ait: similiter

3 est (*post* quaedam) *om.* ME 5 subiectum ME est *om.* T appositio ME 7 quidem *om.* E 12 tenet *ego*: tenet et *codices* 15 est verbum ME 18 hoc T 21 fit] est ME possibile MT𝔖 23 *verba Arist. continuat usque ad* et esse non possibile b 24 est si FM 26 semper *om.* MTE hisq; et F his quae et E

autem hae etiam in esse possibile et esse non possibile. similiter enim secundum possibile et non possibile facta oppositio veritatem falsitatemque determinat, sicut in simplicibus et praeter modum positis secundum esse et non esse negatio. hinc in omnibus secundum modum adfirmationibus oppositiones digerit convenientium negationum. dicit enim:

Eius vero quae est possibile non esse negatio est non possibile non esse.

Ut demonstret eam quae dicit possibile est non esse non modo non esse negationem eius quae est possibile est esse, sed omnino negationem non esse, huius aliam invenit negationem. nam eius quae est possibile est non esse, quam adfirmationis loco posuit, negatio reperitur illa quae dicit non possibile est non esse secundum modum scilicet addita negatione. unde fit, inquit, ut ea quae dicit possibile est esse et illa quae proponit possibile est non esse sese invicem consequantur. idem namque possibile est esse quod est possibile non esse. cur autem se consequi possunt, haec causa est, quoniam non sunt oppositae. nam si essent oppositae, perimerent se potius quam consequerentur et dissentirent magis quam consentirent, ut est in his possibile est esse et non possibile est esse. hae enim ita a se disiunctae sunt, ut simul esse non possint. idcirco autem hoc evenit, quoniam sunt oppositae. semper igitur secundum modum ponenda negatio est, si integra oppositionis natura facienda

1 in *ed. II*: in eo quod est *codices* *prius* esse *om.* MT 2 autem T 3 facta est F 7 degerit F 8 huius T (*sed* hu T[2]) possibile *ed. II*: possibile est *codices* (*item* 9) 9 *verba Arist. continuant usque ad* ea quae est non impossibile non esse *omnes codices praeter* F 10 demonstraret T 14 est *om.* E 18 proponat F (*corr.* F[1]) 19. 20 quod possibile est ME 20 possint T 21 non *om.* E[1] (sunt non E[2]) 22. 23 consequentur M 23 et] ut F 24 *tert.* est *om.* M[1]E 25 haec FT 26 possunt FE 27 igitur et F modos E

est. quod plenissime exsequitur singulis propositionum modis negationes adcommodans atque integras naturaliter efficiens oppositiones. at vero, inquit, | ea quae p. 271 est possibile est non esse cum ea quae dicit non possibile est non esse simul esse non poterit. namque oppositas esse manifestum est, siquidem harum negatio ad modum est posita, qui est possibile esse. eius autem quae est necessarium est esse non oportet dici illam esse negationem, per quam dicitur necessarium est non esse (huius enim alia negatio inveniri potest, quoniam est adfirmatio quaedam; est autem eius negatio ea quae dicit non necessarium est non esse), sed potius ei quae dicit necessarium est esse ea opponenda est quae dicit non necessarium est esse. ad illam namque quae dicit necessarium est non esse opponitur (ut dictum est) non necessarium est non esse. eius quoque quae est inpossibile est esse non dicenda est illa esse negatio per quam dicimus inpossibile est non esse, sed ea potius quae proponit non inpossibile est esse. namque adfirmatio quaedam est inpossibile est non esse. huius enim invenitur negatio quae est non inpossibile est non esse.

Et universaliter vero, quemadmodum dictum est, esse quidem et non esse oportet ponere quemadmodum subiecta

Regulam dat universalem dicens: hoc universaliter in omnibus faciendum est, quod supra iam diximus, ut subiectum esse et non esse ponatur, adfirmationem

1 plenissime T: planissime *ceteri* exsequitur b: sequitur *codices* (cf. p. 93, 5) 7 esse] est esse T 8 quae est autem F (*corr.* F^{1}) *alt.* est *om.* M 9 dici *om.* ME eam ME 13 ei] eius E 14 ponenda sunt F 15 at E namque *om.* ME est *om.* F 17 *alt.* est *om.* M 18 dicendum M^{1}E (dicendus? M) esse *om.* ME 20 est *om.* M 22 quae est *om.* M 23 Et *om.* E 23. 24 Et — non esse *om.* M 25 *verba Arist. continuant usque ad* uerum non uerum (uerum non uerum *om.* T^{1} non uerum *om.* M) *omnes codices praeter* F

autem et negationem ipsos modos faciamus. hoc est enim quod ait negationem vero et adfirmationem haec facientem. modos enim ipsos id est possibile et contingens et ceteros pro adfirmationibus et ad hos negativo adverbio iuncto pro negationibus disponentes aut ad id quod dicimus est aut ad id quod dicimus non est adponamus, ut, quemadmodum ad unam rem quod est homo est verbum, non est negatio praedicatum quoddam est in his propositionibus quae praeter modum sunt, ut in ea per quam dicimus homo est, sic in his propositionibus quae cum modo sunt est quidem aut non est subiecta ponamus, modos vero ipsos aut adfirmationem, si simpliciter dicantur, aut negationem, si cum negatione ponantur, facientes ad subiectum, quod secundum esse et non esse disposuimus, praedicemus, ut has arbitremur esse oppositas dictiones et negationes, quae secundum modos factae sunt. eorum autem omnium negationes et adfirmationes in contrarium disponantur.

Adfirmatio secundum esse	Negatio secundum modos
possibile est esse	non possibile est esse
contingit esse	non contingit esse
inpossibile est esse	non inpossibile est esse
necessarium est esse	non necessarium est esse

1 est *om.* ME 3 hoc T facientem F: facientem ad unum T facientem ad modum SME 5 coniuncto T 6 aut] ////ut F (a *eras.*) *om.* T 6. 7 est — dicimus *om.* FT 8 et non T 10 quae ////// praeter F (quaedamq; praeter *videtur fuisse*) 12 sint T 13 ponimus M aut secundum T 16 et] aut F 18 earum *editio princeps* 19. 20 disponatur M 21 p. 179, 6 *dispositionem om.* M[1]E

Adfirmatio secundum non esse	Secundum modos negatio
possibile est non esse	non possibile est non esse
contingit non esse	non contingit non esse
inpossibile est non esse	non inpossibile est non esse
necessarium est non esse	non necessarium est non esse.

Quod autem addidit verum non verum ad demonstrationem omnium modorum valet. nam si quis dicat verum est, non est ipsius negatio verum non est, sed potius non verum est. alioquin eius quae est verum non est illa negatio est quae dicit non verum non est.

13. Et consequentiae vero secundum ordinem fiunt ita ponentibus. | 14

Expeditis omnibus, quae de modorum oppositioni- p. 272 bus disputabantur, ad consequentias venit. hoc enim dicit, quae propositiones supra dictorum modorum quas propositiones consequuntur quibusque consentiunt. nos autem ex his quattuor fecimus ordines et consequentias propositionum sub una serie disposuimus. haec autem prius notans quid ab Aristotele dicatur facilius lector intellegit.

7 uerum est non uerum est M 9. 10 uerum est non uerum est ipsius est negatio non ea quae dicit uerum non est. Aliquin (*sic*) ME 13 Et *om.* F 14 *verba Arist. continuant usque ad* et impossibile non esse b; *usque ad* quemadmodum dicimus *omnes codices praeter* F 16 disputantur M Haec M 18 consequantur ME quibus quae? F consentiant ME 21 hoc F[1]? notans quo quid SM nota sint ut quid b 22 intellegat SME *hic addit* b: Consideretur — dicimus (*ut verba Boetii, quae sunt Arist.*)

Consequentes	Possibile est esse	Contingit esse	Non inpossibile est esse	Non necesse est esse
Consequentes	Possibile est non esse	Contingit non esse	Non inpossibile est non esse	Non necesse est non esse
Consequentes	Non possibile est esse	Non contingit esse	Necessarium est non esse	Inpossibile est esse
Consequentes	Non possibile est non esse	Non contingit non esse	Necesse est esse	Inpossibile est non esse

Superius autem descriptas consequentias ipse disponit. nobis autem reddenda est breviter ratio, cur hae propositiones sese invicem consequantur. quod possibile est esse, contingit aliquando ut sit, et hoc est contingit esse; quod autem contingit esse, non est inpossibile esse, et quod non est inpossibile esse, non idcirco iam esse necesse est. non est enim inpossibile hodie esse pluviam, sed non idcirco esse necesse est. quod ergo non est inpossibile, non necesse est esse. et hic est unus ordo consequentiae. rursus secundus ordo propositionum talem habet consequentiam: quod possibile est non esse, potest fieri ut non sit, quare contingit aliquando ut non sit, et quod possibile est non esse, contingit non esse; quod autem contingit non esse, potest fieri ut non sit, sed quod potest fieri ut non sit, non est inpossibile ut non sit: ergo quod contingit non esse, non est inpossibile ut non sit; sed quod non est inpossibile non esse, non

1—12 *dispositionem om.* M¹E 14 breuiter reddenda est T 20 iccirco esse iam esse M 24 est *om.* E 25 et *om.* E 26 contingit non esse *om.* FME 28 *alt.* ut non sit *om.* T¹ 29 quod *om.* F¹ 30 *postrem.* non *om.* F

idcirco iam illud non esse necesse est. hodie enim pluviam non esse non est inpossibile, potest enim esse, sed non idcirco ex necessitate hodie non pluit. quare quod non est inpossibile non esse, non est necessarium non esse. et secundus quidem ordo sese sic habet. nunc ad tertium transeamus. quod non possibile est esse, hoc fieri non potest, quod autem fieri non potest, ut aliquando sit, non contingit: quod ergo non possibile est esse, idem non contingit esse; sed quod non contingit esse, necesse est ut non sit; quod numquam contingit, numquam esse potest, quod numquam esse potest, necesse est non esse: quod igitur non contingit esse, idem necesse est non esse; sed quod necesse est non esse, hoc fieri non potest, quod autem fieri non potest, inpossibile est ut fiat: quod igitur necesse est non esse, inpossibile est esse. quartus etiam ordo hoc modo est: quod non possibile est non esse, fieri non potest ut non sit; quod fieri non potest ut non sit, non contingit non esse, ut quoniam non possibile est non esse motum caelo, non contingit caelum non moveri; quare quod non possibile est non esse, idem non contingit non esse; sed quod non contingit non esse, necesse est esse, sicuti de caelo, necesse enim est caelum moveri, quoniam non contingit caelum non moveri; sed quod necesse est esse, ut non sit fieri non potest: quare quod necesse est esse, inpossibile est non esse. et haec quidem est ordinata ab Aristotele consequentia propositionum, de qua paulo latius disputavit.

2 pluuia F 3 non esse *et* pluet *editio princeps* 5. 6 sic se T 11 quod *om.* F[1] et quod ME (quod enim?) *alt.* numquam] numquid M 12. 13 ergo ME 14 est *om.* E 16 *alt.* est *om.* M[1] 17 *alt.* est *om.* ME 19 non contingit esse F (non *del.* F[1]?) 20 caeli M[2] 22 idem contingit non esse F (non *del.* F[1]?) 24 est enim MTE 26 *prius* non *om.* F (*add.* F[1]) 27 et] e F 28 ab aristotile ordinata T 29 disputabit E

Ergo inpossibile et non inpossibile illud quod est contingens et possibile et non contingens et non possibile sequitur quidem contradictorie, sed conversim. |

p. 273 Quaedam de superiore consequentium ratione pertractat. in superioribus enim descriptionibus sese sequentium adfirmationem possibilem sequebatur inpossibilis negatio, rursus negationem possibilis sequebatur inpossibilis adfirmatio, et de contingenti eodem modo. adfirmationem namque possibilis dicentem possibile esse sequebatur negatio inpossibilis dicens non inpossibile esse. rursus cum possibile negaretur per id quod dicebatur non possibile esse hanc adfirmatio inpossibilis subsequebatur ea scilicet quae dicit inpossibile esse. atque hoc idem de contingenti. adfirmatio namque inpossibilis ea quae est inpossibile esse sequebatur contingentis negationem eam quae est non contingit esse. negatio vero inpossibilis ea quae dicit non inpossibile est esse adfirmationem contingentis sequebatur eam quae dicit contingit esse.

1 illud] ei F 2 quod est] quidem T 3 sequitur quidem] consequens est quod F, secuntur quidem STE 4 controuersim F *verba Arist. continuant usque ad* non inpossibile vero negatio *omnes codices praeter* F 5 superiori T 6 discr. F 7 adfirmationum FT possibilem *ego*: inpossibilem *codices* possibilis b 7. 8 inposs. b: possibilis *codices* 8 negationem impossibilis E 9 possibilis E 10 possibilis *ego*: inpossibilis *codices* 10. 11 possibile *ego*: inpossibile *codices* 11 inpossibilis *ego*: possibilis *codices* 12 inpossibile *ego*: possibile *codices* (*post* possibile esse *lacunam statuit* S^2 *et in marg. add*: et hanc sequebatur negatio contingentis ea quae dicit non contingit esse) possibile *ego*: inpossibile *codices* (*item* 13) 14 inpossibilis *ego*: possibilis *codices* sequebatur E 14. 15 inpossibile *ego*: possibile *codices* 15 de] ad F 15. 16 affirmatio — ea b: adfirmationem — eam *codices* (impossibilis eam *om.* E) 16 est] dicit E (*item* 18) 17 negationem eam b: negatio ea *codices* 18 negatio b: negationem *codices* ea E: eam *ceteri* 19 possibile F est *om.* E affirmationem b: adfirmatio *codices* 20 eam b: ea *codices*

quare hae propositiones se invicem sequuntur, sed converse. namque adfirmatio inpossibilis contingentis negationem et possibilis subsequitur, negatio vero inpossibilis adfirmationem possibilis et contingentis, ut subiecta descriptio docet.

Adfirmatio inpossibile esse	contradic.	Negatio non inpossibile esse
Negatio non possibile esse	contradic.	Adfirmatio possibile esse
Negatio non contingit esse	contradic.	Adfirmatio contingit esse.

Idcirco namque ait: sequitur quidem contradictorie, sed conversim, quod omnes in contrarium locatae contradictiones sunt. contradictio namque est inpossibile esse et non inpossibile esse et contingere esse et non contingere esse et possibile esse et non possibile esse. converse autem se sequuntur, quoniam adfirmatio non sequitur adfirmationem et negatio negationem, sed adfirmatio negationes, negatio vero adfirmationes, quod ad supra scriptam descriptionem revertentibus planius liquet. sensus ergo hic est, ordo autem seriesque sermonum sese sic habet: ergo, inquit, contradictio quae est inpossibile et non inpossibile illud quod est contingens et possibile, quae duae adfirmationes sunt ac se sequuntur,

1 se propositiones TE se inuicem se F 2 conuersae TE affirmatio b: adfirmationem *codices* 2. 3 c. et possibilis negatio E 3 negationem b: negatio *codices* subsequitur E: subsequuntur *ceteri* negatio b: negationem *codices* 4 affirmationem b: adfirmatio *codices* 5 ut] et F (*corr.* F^1) disscr. F 6—11 *descriptionem om.* E 12 sequitur *ego*: sequuntur *codices* 14 est *om.* T^1 16 *primum* esse *om.* E 17 conuersae E 18 et] nec E 19 adfirmatio *ego*: adfirmationem *codices* negatio *ego*: negationem *codices* 20 discr. F 22 se E 23 contradictio *ego*: contradictionem *codices* 25 ac se sequuntur *om.* E

et non contingens et non possibile, quae duae sunt negationes, sequitur quidem contradictorie, ut contradictiones sint in contrarium ductae, sed conversim, ut adfirmatio negationem, negatio sequatur adfirmationem. huius talis ratio redditur: illud enim quod est possibile esse, scilicet quod adfirmatio est, negatio inpossibilis sequitur. est autem negatio inpossibilis non inpossibile esse: quod ergo est possibile esse sequitur non inpossibile esse. negationem vero possibilis adfirmatio inpossibilis sequitur. illud namque quod est non possibile esse sequitur adfirmatio quae est inpossibile esse. etenim adfirmatio est inpossibile esse, non inpossibile esse negatio. et in contingentibus eodem modo. atque hoc quidem de possibilium et inpossibilium consequentia dictum est. nunc de necessarii et possibilis consequentia tractat.

Necessarium vero quemadmodum, considerandum est. manifestum quoniam non eodem modo, sed contrariae sequuntur, contradictoriae autem extra.

Quod dicit huiusmodi est: in his propositionibus quae erant inpossibilis et non inpossibilis conveniebat non possibile ei quod est inpossibile et possibile con-

1 et non possibile et non contingens E 2 neg. sunt E sequitur *ego*: et sequuntur F (*unde conicias* et se sequuntur, sequitur) sequuntur *ceteri* 3 et (*corr.* F^1) contradictionis sunt F (sint F^1?) 4 ut *om.* F negatio vero E 5 Cuius T 6 quod scilicet T 7 negatio *ego*: negationem *codices* 8. 9 quod — inpossibile esse *om.* E 10 negationem *ego*: negatio *codices* adfirmatio *ego*: adfirmationem *codices* (*item* 12) 12 quod T 14 esse est neg. T 15 haec F 16 nunc] non E 17 necessariis F et *om.* F inpossibilis FE 18 quemadmodum 𝔖 *ed. II*: quemadmodum sit *codices ed. I* 19 est *eras. in* E manifestum F: manifestum est F^2 *et ceteri* 21 extra sunt F^2TE *verba Arist. continuant usque ad* non est necessarium esse *omnes codices praeter* F

sentiebat ei quod est non inpossibile, contradictio scilicet inpossibilis contradictionem possibilis sequebatur ordine converso. in his autem, quae necessarium praedicant vel adfirmative vel negative et quae sequuntur possibilem propositionem, eius quae possibili consentit contradictio non sequitur contradictionem possibilis, sed potius contraria. necessarias vero nunc propositiones dico, quae tametsi non significent necessitatem, | tamen sive adfirmative sive negative ne- p. 274
cessarium praedicant. sensus ergo hic est: si qua ex his quae necessarium praedicant consentit possibili propositioni, eius quae necessarium praedicat contradictio non sequitur possibilis contradictionem, sed eius quae necessarium praedicat contradictionis contraria, ea consentit possibilis propositionis contradictioni. prius autem disponamus quae sunt contradictoriae, quaeve contrariae. eius enim quae dicit necesse est esse contradictio est non necesse est esse, contraria vero necesse est non esse; rursus eius quae est necesse est non esse contradictio est non necesse est non esse, contraria vero necesse est esse. quare describantur et circa unam eandemque contraria et contradictoria disponantur, ut quod a nobis dicendum est, clarius possit liquere.

1 contradictio *ego*: contradictionem *codices* 2 contradictionem *ego*: contradictio non *codices* 3 peruerso E 4 adfirmatioe F (*corr.* F^1) affirmatione vel negatione S et quae *ego*: quo et F quae et T (cum assequuntur T^2) quae *om.* E 4. 5 possibilem secuntur E 7 possibilis *om.* S^1 (*add.* S^2, *et in marg.* quae est non possibile) 8 tamenetsi E 10. 11 sensus — praedicant *om.* F (*add.* F^1) 11 qui F 13 est non T (est *del.* T^1?) 16 sint E 18 *prius* est *om.* F (*add.* F^1) 21. 22 discr. F 22 eadem F (eademq; F^2) 22. 23 contradictoria et contraria E

Negatio contradic.	adfirmatio	contraria adfirmatio
Non necesse est esse	Necesse est esse	Necesse est non esse
Negatio contradic.	adfirmatio	contraria adfirmatio
Non necesse est non esse	Necesse est non esse	Necesse est esse.

His igitur commode breviterque descriptis qui in eorum consequentia ad possibiles propositiones modus possit evenire monstrandum est. illam namque quae est possibile est esse sequitur ea quae est non necesse est esse; nam quod possibile est esse, non necesse est esse. quod enim possibile est esse, possibile est et non esse; sed quod possibile est non esse, non necesse est esse. quare id quod est possibile esse recte sequitur non necesse est esse. sed negationem eius quae dicit possibile est esse id est non possibile est esse non sequitur adfirmatio eius quae dicit non necesse est esse, quae est scilicet necesse est esse; haec est enim contradictio necessariae adfirmationis; neque enim dici potest consentire propositiones quae dicunt non possibile est esse et necesse est esse, sed huius contraria sequitur. namque eam quae est non possibile est esse illa quae dicit necesse est non esse comitatur. sed necesse est non esse non est contradictoria eius quae est non necesse est esse; possunt enim utraeque in eodem simul verae inveniri. nam quoniam necesse est non esse ignem frigidum, non necesse est esse frigidum ignem. quocirca hae con-

1—8 *descriptionem om.* E 9 discr. F in] non F[1] 10 modos F[1] 12 ea sequitur T 13 *prius* esse *om.* E 21 enim est T necessaria T 26 comitatur *om.* E (*quia antea v.* 24 Sequitur namq;) sed *om.* F[1] 28 in eodem *om.* E 30 est *om.* F ignem frig. TE

tradictoriae non sunt, sed est contraria ea quae dicit necesse est non esse eius quae dicit necesse est esse; quae necesse est esse contradictio est eius quae ponitur non necesse est esse. quare contradictionem eius quae dicit possibile est esse eam scilicet quae proponit non possibile est esse non sequitur contradictio eius quae est non necesse est esse, sed ea quae est necesse est non esse, quae contraria scilicet est ei quae est necesse esse, quae haec ipsa contradictio est eius quae proponit non necesse esse. hoc autem descriptione melius patebit.

Adfirmatio	contradictoriae	Negatio
possibile esse		non possibile esse
Negatio	Adfirmatio	Adfirmatio
contradic.	contraria	
non necesse esse	necesse esse	necesse esse non esse

Ergo cum sit contradictio possibile esse et non possibile esse, sequatur autem possibile esse non necesse esse, contradictio tamen eius quae est necesse esse non sequitur contradictionem eius quae est possibile esse, sed contraria contradictoriae eius quae est non necesse esse. nam si contradictio est non necesse esse eius quae est necesse esse, contraria vero eiusdem necesse esse ea quae dicit necesse esse non esse, sequitur autem necesse esse non esse eam quae est non possibile esse, quae est contradictio eius quae est possibile esse, quam sequitur non necesse esse: recte

1 ea *post* sed E 3 quae — esse *in marg.* T 3. 4 ponit b 5 dicit *om.* F 6 *alt.* non] Nam F 7 *alt.* est *om.* F 8 eius T 9 esse] est esse E 9. 10 eius est E 10 est esse TE hoc autem] Quod E 10. 11 discr. F 12—16 *descriptionem om.* E 18 sequitur F (*corr.* F^1) et non T 20 est esse T 24 *alt.* esse] est T 25 *prius* esse] est T *om.* E 27 Recte igitur E

dicitur contradictiones quidem extra esse, contrarias vero contradictoriis consentire. nam possibile esse et non possibile esse, quae sunt contradictoriae, sequuntur non necesse esse et necesse non esse, quae non sunt contradictoriae, quod in eodem utraeque verae inveniri possunt. quod si contradictio sequeretur, sicut ea quae est non necesse esse sequitur eam quae est possibile esse, sic eam quae est non possibile esse
p. 275 sequeretur necesse esse. | sed hoc inconveniens est. quare quoniam haec illam non sequitur, contraria ipsius sequitur. contraria namque est ei quae proponit necesse est esse illa quae dicit necesse est non esse. eodem quoque modo et in eo quod est possibile non esse, cuius est contradictio non possibile non esse, quod Aristoteles reticuit. sequitur namque eam quae est possibile est non esse illa quae dicit non necesse est non esse, sed negationem eam quae est non possibile est non esse eius adfirmationis quae est possibile est non esse non sequitur adfirmatio eius quae est non necesse est non esse negationis ea quae est necesse est non esse (negatio enim eius quae dicit necesse est non esse illa est quae dicit non necesse est non esse), sed huius contraria id est adfirmationis quae est necesse est non esse illa scilicet quae est necesse est esse sequitur negationem illam quae est non possibile est non esse. huius quoque sit talis descriptio:

1 quidem *om.* E 2 contradictorias F 5 eodem *om.* FT[1] utroque F 6 contradictionem contradictio E sequeretur *ego*: queritur FT sequitur E 8 *prius* esse *om.* E 9 sequitur T 26 est (*post* quae) *om.* F 27 fit? E discr. F

Adfirmatio	contradictio	Negatio
possibile est non esse		non possibile est non esse
Negatio	Adfirmatio	Adfirmatio
contradictio	contrarium	
non necesse est non esse	necesse est non esse	necesse est esse.

Dissimili ergo modo evenit quam dudum contingebat in his quae erant possibilia et quae inpossibilia. illic enim contradictio contradictionem sequebatur, sed conversim, ut negationem adfirmatio, adfirmationem negatio sequeretur. hic non idem modus est. nam cum superiores contradictoriae sint et inferior negatio adfirmationem sequatur, negationem non sequitur contradictoria adfirmatio, sed adfirmationis illius contraria. quod si quis leget attentius, integre descriptum esse ratione perspiciet. cur autem hoc eveniat causam prodit.

Causa autem cur non consequatur similiter ceteris, quoniam contrarie inpossibile necessario redditur idem valens.

Ratio est cur non simili modo consequentia secundum contradictionem propositionis eveniat sicut in his quae sunt possibilia et inpossibilia huiusmodi: omne necessarium contrario modo inpossibile est. nam quod est inpossibile esse, hoc est necessarium non esse. non enim est necessarium esse quod est inpossibile esse; nullus enim dixerit necesse est esse quod inpossibile est esse. non ergo necesse est esse, sed

1—6 *descriptionem om.* E 9 contradictio *om.* F 11 hoc F 15 legit T discr. F 16 ratione *om.* E eueniet T 18 autem 𝔖E: autem est FTE[1] consequantur FE sequatur 𝔖 19 contrarium E 20 ualet F *verba Arist. continuant usque ad* quemadmodum dictum est contrarie SE b *usque ad* sic poni necessarii contradictiones T 21 autem est SE 23 inpossibilia] non possibilia FE

potius necesse est non esse quod inpossibile est esse. ergo converse idem potest inpossibile, quod necessarium. quod enim inpossibile iunctum cum esse efficit, hoc efficit necessarium iunctum ad id quod est non esse: igitur quod inpossibile est esse, hoc necesse est non esse. rursus quod inpossibile est non esse, hoc necesse est esse, ut igni inpossibile est non inesse calorem, necesse est igitur inesse. quare hic quoque idem convertitur, ut quod inpossibile secundum non esse efficit idem valeat necessarium secundum esse positum. quare contrario modo necessarium et inpossibile idem potest. quod si contrario modo inpossibile et necessarium idem valet, manifestum est cur non similiter consequatur necessarium possibilem et non possibilem propositiones, sicut easdem ipsas id est possibilem et non possibilem propositiones inpossibile et non inpossibile sequebatur. nam si converso ordine necessarium atque inpossibile idem valet, secundum contrarietatem, non similis consequentia est necessarii et possibilis ei quae fuit possibilis et inpossibilis. nam quoniam non inpossibile esse sequitur possibile | p. 276 esse, et hoc rursus id est idem possibile esse non necesse esse comitatur. rursus id quod est inpossibile est esse quoniam sequitur non possibile esse, necessarium autem inpossibili converso ordine idem valet, sequitur id quod est inpossibile est esse necesse est non esse ac per hoc etiam id quod est non possibile esse sequitur id quod est necesse est non esse. rursus quoniam ei quod est non inpossibile non esse consentit id quod est possibile est non esse, et huic convenit non necesse est non esse; quoniamque id

3 quid F 8 igitur *om.* E hoc E 10 ualet F (*corr.* F^1) E 14 possibile FE (*item* 15) 15 eadem F 19 sequentia T est consequentia E 21 inpossibile] possibile F 22 idem *om.* TE 23 non esse F 26. 27 nec. est non esse *om.* T^1 30 id *om.* E 31 *alt.* non *om.* F

quod dicitur inpossibile est non esse socium est ei quod est non possibile est non esse, ei autem quod est inpossibile non esse converso modo redditum necessarium idem valet, sequitur id quod est inpossibile est non esse id quod dicimus necesse est esse, ⟨et necesse est esse⟩ sequitur et id quod proponimus non possibile est non esse. id vero descriptione monstratur.

non inpossibile esse	inpossibile esse	inpossibile non esse	non inpossibile non esse
possibile esse	non possibile esse	non possibile non esse	possibile non esse
non necesse esse	necesse est non esse	necesse est esse	non necesse est non esse

Causa igitur diversae consequentiae est in contrarium propositionum inpossibilis et necessariae facta conversio. sed de his hoc modo speculatus sese quodammodo ipse reprehendit et ad aliam propriam magis consequentiam disputationem deflectit.

An certe inpossibile sic poni necessarii contradictiones?

Forte, inquit, erravimus ita consequentias conlocantes. nunc enim disposuimus, ut id quod esset possibile sequeretur illud quod est non necessarium, ut secundum praecessionem possibilis sequentem negationem necessarii poneremus. nunc autem dicit hoc

2 *prius* est] dicitur E 4. 5 inpossibile est *om.* E (*add.* E^1) 5 est *om.* E 5. 6 et necesse est esse *ego add.* (et quod nec. est esse *editio princeps*): *om. codices* 6 et id E: id *çeteri* 7 discr. F 8—13 *descriptionem om.* E 14 deuerse F est *om.* F 16 speculatur F (*corr.* F^1) speculatur et T 17 propriam magis *ego*: proprietatis *codices* (propietatis E) (*an* propositionum?) 19 Aut F^{2}TES𝔖 inpossibile 𝔖: inp. est *ceteri* 20 *verba Arist. continuant usque ad* quod est inconveniens *omnes codices praeter* F 22 tunc b enim *om.* E 23 est *om.* F (*add.* F^1)

permutari oportere et non a possibili incohandum et huic subiciendam necessarii negationem, sed potius primo ponendum esse necessarium, secundo loco possibile. namque illa propositio quae necessarium continet continere videtur etiam possibilitatem. nam quod necessarium est idem possibile est. quod enim necesse est esse idem esse possibile est. nam si quis hoc neget et id quod est necessarium dicat non sequi possibilitatem, negatio possibilitatis id quod est necessarium comitabitur. nam si id quod est necessarium esse falsum est dicere possibile est esse, verum est dicere quoniam non possibile est esse. in omnibus enim aut dictio est, id est adfirmatio, aut negatio, ut si illa vera est, illa sit falsa, si illa non est, illam mox esse necesse sit. sed non possibile esse sequi diximus id quod est inpossibile esse: igitur id quod dicitur necesse esse inpossibile est esse. sed hoc inconveniens est. non igitur verum est, quoniam ei quod est necessarium esse id quod est non possibile esse convenit. quare sequitur id quod est necessarium possibilitas.

At vero illud quod est possibile esse non inpossibile esse sequitur, hoc vero illud quod est non necessarium esse.

Diximus ei quod est necessarium esse consentire illam propositionem quae dicit possibile esse, sed rursus hoc falsum videtur cogitantibus perspicientibusque, quoniam ei quod est possibile esse consentit et convenit illa propositio quae dicit non inpossibile

1 permutare E non *om.* F (*add.* F[1]) 7 esse (*post* idem) *om.* E est poss. esse T 10 quod necess. est T 13. 14 negatio est ita ut E 14 illa] una T[2] est] sit E illa sit] altera sit T 15 sit *om.* E 17 nec. est esse F[2]T inp. est esse *om.* T[1] 19 esse] est F non *om.* F[1] 20 non conuenit FT 21 possibile E 24 est *om.* F[1] *verba Arist. continuant usque ad* non necessarium esse SE *usque ad* quod est inconveniens T b 28. 29 et convenit *om.* E

esse, hoc vero id est quod dicitur non inpossibile esse sequitur id quod proponimus non necesse est esse. sed possibile esse consentire proposuimus ei quae dicit necesse est esse eamque consequi: sequitur ergo ea quae est non necesse esse illam quae dicit | necesse p. 277 est esse eique consentit, quod est inpossibile. quid igitur in his dubitationibus est statuendum? non potest quidem non consentire possibile esse ei quae est necesse esse. alioquin propositionem necesse esse id quod est inpossibile esse consequetur. si vero convenerit ei quae est necessarium esse illa quae est possibile esse, rursus fit ut id quod est necessarium non necessarium sit, sed hoc falsum est. sed hoc quemadmodum sese habeat paulo post explicabitur. nunc vero priorem sententiam permutantes hoc dicimus, quoniam id quod est possibile esse non potest consequi id quod est ⟨non⟩ necesse esse nec hae sibi propositiones consentiunt possibile esse et ⟨non⟩ necesse esse. quod Aristoteles hoc modo proponit:

At vero neque necessarium esse sequitur possibile esse neque necessarium non esse. illi enim utraque contingit accidere, horum autem utrumlibet verum fuerit, non erunt illa vera.

Docet id quod est possibile non consentire ei quod est necessarium esse nec rursus ei quae est necessarium est non esse. nam quod necesse est esse

2 est *om.* E (*item* 4) 6 *prius* est *om.* E 7 ergo E 8 non *om.* E quod TE est *om.* E 9 nec. est esse E (*priore loco*) 10 non inpossibile F^2 consequeretur F^2 consequitur T 12 poss. est esse E 15 priorum FE sequentiam b 17 non *ego add.: om. codices* (*item* 18) 18 prop. sibi E 20 neque id quod F neque id quod est T est esse FT consequitur FT 21 id quod est possibile est esse FT neque id quod est FT est non esse F 24 *verba Arist. continuant usque ad* et de necesse non esse *omnes codices praeter* F *usque ad* nihil imp. contingit sic positis b

non potest non esse, quod autem necesse est non esse non potest esse. quod autem dicimus possibile esse, ita dicimus, tamquam si et non esse possibile sit. utramque igitur habet naturam id quod dicimus possibile esse, ut et sit esse possibile et sit possibile non esse. qui vero dicit necesse esse aufert non esse et qui dicit necesse est non esse aufert esse. ita si hae verae sunt id est necesse esse aut rursus necesse non esse, utraeque illae falsae sunt quae dicunt et potest esse et potest non esse. illa enim quae proponit necesse est esse posse non esse subruit, illa iterum quae dicit necesse est non esse posse esse subvertit. neutra igitur consequitur eam propositionem quae dicit possibile est esse: nec ea quae dicit ex necessitate esse nec illa quae dicit ex necessitate non esse. et sensus quidem huiusmodi est, sermonum autem ratio talis est: at vero, inquit, neque id quod est necessarium esse sequitur propositionem illam quae proponit possibile esse nec rursus illa quae dicit necessarium est non esse. illi enim, id est possibili, utraque contingit accidere, id est et posse esse et posse non esse (nam quod potest esse idem potest non esse), horum autem, id est vel quae dicit necessarium est esse vel quae dicit necessarium est non esse, utrumlibet verum fuerit, non erunt illa vera, id est posse esse et posse non esse: quod enim possibile est esse idem possibile est non esse. quod si neque necesse esse nec necesse non esse pro-

1 est] esse F 5 *prius* et *om.* E 5. 6 non esse poss. E 7 est *om.* E et aufert F (et *del.* F^1) 8 sint E esse *om.* F (*add.* F^1) 11 est] esse F *del.* F^1? *om.* E 12 est] esse F (*corr.* F^2) *om.* E 14 poss. esse est F (*corr.* F^1) eam F dicit *om.* T 15 illam F 17 ratio] ordo E *alt.* est] esse F 20 est] esse F (*corr.* F^1?) T *om.* E 23 et non E vel *om.* E 24 necesse esse vel E quae dicit *om.* E necesse E 25 est *om.* TE si utrumlibet E

propositio eam quae est possibile esse consequitur, relinquitur ut illa ei consentiat quae dicit non necessarium est non esse. haec enim sequitur eam quae proponit possibile est esse. quidquid enim possibile est esse, non necesse est non esse: ut quoniam hominem possibile est ambulare, non est necesse non ambulare. hoc enim verum est, inquit, et de eo quod est necesse est non esse, id est haec enim propositio quae dicit non necesse est non esse verum est ut contra eam opponatur contradictorie, quae dicit necesse est non esse. unde etiam secutus est: haec enim fit contradictio eius quae sequitur non possibile esse. unde huiusmodi facienda descriptio est:

Adfirmatio	contradictio	Negatio
Inpossibile est esse		Non inpossibile est esse
Negatio	contradictio	Adfirmatio
Non possibile est esse		Possibile est esse
Adfirmatio	contradictio	Negatio
Necesse est non esse		Non necesse est non esse

Haec enim quae dicit non necesse est non esse con- p. 278
tradictio est eius quae proponit necesse est non esse, quae est sequens et consentiens ei quae est non possibile est esse, quae consentit ei quae dicit inpossibile est esse, quam rursus sequitur ea quae est ultima, id

3 est *om.* E enim] eam F 5 *alt.* est *om.* E 6 non nec. est E (*corr.* E^{1}) 8 non necesse T *alt.* est] esse F (*corr.* F^{1}?) 9. 10 non nec. — dicit *om.* E 9 est] esse F (*corr.* F^{1}?) 10 apponatur F 11 est] esse F (*corr.* F^{1}?) etiam *om.* E (*add.* E^{1}) 13 *verba Arist. continuant usque ad* sic positis *omnes codices praeter* F 13. 14 discr. F 15—20 *descriptionem om.* E 22 eius *om.* F 23 consequens T 24 est *om.* E 25 quam — ea *ego*: quae — eam *codices* 25 — p. 196, 1 id est] idem F

est necesse est non esse, cuius contradictio est non necesse est non esse; adfirmatio enim est necesse est non esse, negatio non necesse est non esse. quocirca secundum contradictionem fit haec quoque consequentia. nam inpossibile esse et non inpossibile esse contradictio ergo est, sed adfirmationem id est inpossibile esse sequitur negatio non possibile esse, negationem vero id est non inpossibile esse sequitur adfirmatio possibile est esse. sed non possibile est esse et possibile est esse contradictio est. sed negationem possibilis id est non possibile esse consequitur necesse est non esse adfirmatio, adfirmationem possibilis id est possibile esse sequitur non necesse est non esse negatio. quare ita positis nihil evenit inpossibile, sed omnia consentiunt et secundum superiorem possibilis et inpossibilis modum adfirmationes et negationes converso ordine contradictorie sequuntur. et sensus quidem totus huiusmodi est, ordo autem verborum sic: quoniam, inquit, ei quod est possibile esse nec illud quod est necesse esse nec illud quod est necesse non esse consentit, relinquitur ut id quod est non necessarium non esse sequatur possibile esse. hoc enim quod dicitur non necessarium non esse verum est dicere de necesse esse non esse et subaudimus quoniam est eius contradictio. haec enim quae dicit non necesse esse non esse contradictio fit eius quae sequitur negationem possibilis id est non possibile esse. haec est autem ea

4. 5 sequentia T[1] 6 ergo *om.* TE 7 non impossibile T (im *del.* T[2]?) 9 *prius* esse *om.* E *alt.* est *om.* E 10 *prius* est *om.* E 12 adfirmatio *om.* E 13 possibilis FT[1] 15 conueniunt et consentiunt b 17 contradictorie b: contradictoriae *codices* (*item* p. 197, 9) se sequuntur F[1]?T 18 huiusmodi totus F (*corr.* F[1]) 24 de *om.* E *prius* esse] est F[1]? *om.* E 25 subaudiamus E 26 est enim F 28 autem est E

quae dicit necesse esse non esse. illud enim quod est non possibile esse utrumque horum sequitur, et quod est inpossibile esse et quod est necesse esse non esse. cuius adfirmationis id est necesse esse non esse negatio est non necesse esse non esse. sed haec sequitur non inpossibile esse et possibile esse. igitur et hae contradictiones secundum praedictum modum se sequuntur, scilicet contradictorie, sed conversim. et his sic positis atque ita ordinatis nihil contingit inpossibile.

Dubitabit autem aliquis, si illud quod est necessarium esse possibile esse sequitur.

Ad superiorem possibilis et necessarii consequentiae reversus est quaestionem. dicit enim dubitari posse, si id quod est possibile esse consentiat ei propositioni, quae est necessarium esse. sive enim consentire dicatur sive non consentire, aliquid inpossibile et inconveniens utroque modo contingit. nam si quis dicat id quod dicitur possibile esse non consentire ei quod est necessarium esse, consentiet negatio possibilis, ea quae est non possibile esse. sed si ista consentiet, erit idem necessarium esse quod est non possibile esse. quod si hoc rursus aliquis neget et dicat non esse negationem eius propositionis quae est possibile esse eam quae dicit non possibile esse, sed illam potius quae proponit possibile esse non esse, quamquam falsum sit, tamen ne haec quidem ei

4 *prius* esse] est E 5 *prim.* esse] est E² *tert.* esse] est E 7 et *om.* T haec F 8 sequuntur se T 9 sic *om.* FE 9. 10 ita positis atq; ord. E 10 inp. cont. E 11 dubitauit T illud] ei F 11. 12 quod nec. est poss. E 12 id quod est poss. F esse *om.* F𝔖 sequitur] consequens est F *verba Arist. continuant usque ad* hoc autem falsum est *omnes codices praeter* F 15 si *om.* F 17 *alt.* consentire *om.* E 18 utro F (*corr.* F¹?) 20 sed consentiet T 23 non poss.] imposs. T (*suprascr.* uel non T¹) 27 quamquam *om.* F *sed spatio relicto*

quod est necessarium esse convenire potest. sit enim negatio eius quae est possibile esse ea quae dicit possibile esse non esse, si adfirmatio possibile esse non sequitur adfirmationem quae dicit necesse est esse, sequitur negatio ea quae est possibile est non esse. sed quod necesse est esse falsum est dicere quoniam possibile est non esse. quid enim? quod necesse est esse dici non potest fieri posse ut non sit, sed potius non posse fieri ut non sit. quod si quis dicat rursus sequi id quod dicitur necesse esse et consentire ei quae dicit possibile esse, sic quoque aliquid inconveniens reperietur. quod enim possibile est esse, idem possibile est non esse: erit igitur quod necesse est esse possibile non esse et erit contingens quod necessarium est. possibile enim et contingens in utramque partem facile vertitur et ad id quod est esse et ad non esse, quod autem necesse est inter-
p. 279 clusum | habet eventum ad contrariam dictionem et si necesse est esse, ut non sit fieri non potest, et si necesse est non esse, ut sit inpossibile est. quare qui dicit possibile esse consentire ei quod est necesse esse, quoniam id quod est possibile esse potest etiam non esse et hoc est contingens, dicit id quod esse necesse est posse non esse et esse contingens, quod est inconveniens. hanc igitur dubitationem solvens ita sequitur:

Manifestum autem quoniam non omne possibile vel esse vel ambulare et opposita valet.

3 *prim.* esse *om.* E 7 quid enim quod F: quod enim *ceteri* 11 quae] id quod E 13 *alt.* est] esse F 15 p. est enim F 16 id quod est *om.* b 17 non ad E 18 et *ego*: ut *codices* 20 *prius* est *om.* F imp. esse E 21 necessarium E 22 esse *om.* E 23 dicet T 25 ipse soluit /////// E ipse soluit S ita sequitur *om.* ES 26 autem *ed. II*: est autem FTE autem est 𝔖 27 app. F *verba Arist. continuant usque ad* et habet vim irrationabilem *omnes codices praeter* F *usque ad* secundum eandem speciem dicantur b

Multa, inquit, sunt quae unum esse possunt id quod sunt, non etiam aliud aliquid quod non sunt. plura enim sunt quae ab eo quod sunt non mutantur, alia vero sunt quae mutari possunt: ut caelum unam rem solam potest id est moveri, huic vero oppositum id est non moveri non potest. ergo non omne quod est possibile vel esse vel ambulare, id est non omne de quo quaelibet possibilitas praedicatur, etiam opposita valet, ut utrumque possit fieri et facere quod facit et huic oppositum id est non facere quod facit, sed sunt quaedam in quibus ita potestates praedicentur, ut non sit verum de his dici quoniam et opposita possunt, ut est in his quae praeter rationem aliquam possunt, ut ignis. namque ignis praeter rationem aliquam calidus est; non est enim reddere rationem cur ignis sit calidus, natura enim est calidus, et cum possit esse calidus, non tamen potest id quod est oppositum id est non potest non calere, quod est oppositum ei scilicet quod est calere. ergo secundum rationem potestates ipsae eaedem plurimorum etiam contrariorum. potestates, inquit, quae sunt secundum rationem, id est in quibus est aliqua ratio, non unius possibilitates, sed plurimorum sunt atque oppositorum, ut possibilitas medicinae est curare; quae, quoniam secundum rationem fit ut curet medicus et est rationabilis potestas medico curandi, non solum potest curare, sed etiam non curare et potest aliquid plus quam unum et ipsum quod potest oppositum est id est non curare. oppositum namque est

5 vero *om.* E   app. F   6 est *om.* F   9 app. F   ut *om.* F (*add.* F[1])   possint et fieri facere F   10 non *om.* F (*in marg. add.* F[1])   11 ita sunt possibilitates E   11. 12 praedicentur *om.* E   16 calidus sit T   20 eadem F   21 contrariorum sunt F T   22 sunt *post* rationem E   23 possibilitates *ego*: possibilitatis *codices*   24 app. F   //// medicinae F (ut? *eras.*)   est *om.* T[1]   25 quoniam *om.* E   28 quod] quidem E   29 *prim.* est *om.* E

ei quod est curare id quod dicitur non curare, quae opposita contraria vocavit. adfirmatio namque et negatio contrarietatibus discernuntur. inrationabiles vero non omnes, sed quemadmodum dictum est, ignem non est possibile calefacere et non. omnis, inquit, secundum rationem potestas opposita quoque valet, inrationabilium vero non omnis huiusmodi potestas est, ut opposita non valeat. nam cum ferrum calere sine ratione potestas sit (non enim ex ratione calet, quoniam rationem non habet), potest etiam non calere, igni autem cum inrationabilis potestas sit calefacere, non potest et non calefacere. quare recte dictum est inrationabiles potestates non omnes non posse contraria, sed quasdam, ut ignem, qui cum sit calfactibilis, non calfactibilis non est. quae autem sint inrationabilia, quae unam tantum habeant potestatem non etiam oppositam, sic demonstrat dicens: nec quaecumque alia semper agunt. ignis enim opposita non potest, sed non solum ignis, sed illa quoque omnia unum possunt et non multa nec opposita, quaecumque actu semper sunt, ut sol semper actu est lucidus, idcirco non potest non lucere, et nix semper actu frigida est et ideo numquam potest esse non frigida. ergo quaecumque semper agunt, id est in eo quod sunt semper in actu sunt, manifestum est, quoniam sicut ignis non capit frigus, ita nec illa quoque opposita possunt. idcirco enim

2 namque] quoque E 3. 4 Inrationabilis — omnis F irrationales E 4 sed est E² 5 *alt.* est] esse E 8 ualeant E 12 sit calet facere F (facere *del.* F¹?) calefacere potest et non calefacere non potest E 13 dicendum E 15 calef. TE (*utroque loco*) 16 tamen FE 17 opposita FT 18 nec] et T uel E cumque (*om.* quae) F *verba Arist. continuant usque ad* secundum eandem speciem dicuntur *omnes codices praeter* F 22 est *om.* E 23 est frig. T nusquam E 24 esse *om.* E 25 id est *om.* E *alt.* in *om.* E 26 sicut *om.* E 27 ulla T (*corr.* T¹)

ignis quoque opposita non potest, quia semper in actu habet propriam potestatem; | semper enim est calidus. p. 280 sed non omnia inrationabilia (ut dictum est) unam tantum habent potestatem, ut opposita non possint, sed sunt quaedam inrationabiles potestates, quae utrumque possint, ut in eo quod est secari pellem vel non secari pellem. potest namque secari pellis, potest etiam non secari, sed haec sunt opposita. secundum igitur inrationabiles quoque potestates possunt quaedam opposita. sed idcirco superiora sunt dicta, inquit, quibus monstravimus quoniam ignis et quaecumque semper sunt actu non possunt opposita, ut doceremus non omnem potestatem oppositorum esse potentiam, sed aliquas esse huiusmodi potestates quae actu essent et unam rem solam possent, ab oppositorum vero potestate discederent. hoc autem non solum in his quae secundum rationem potestates dicuntur, sed etiam secundum eam speciem quae inrationabilis dicitur. sunt enim quaedam eorum quae inrationabilis potestatis esse dicuntur, quae non solum id quod sunt, verum etiam opposita possint, alia vero unum tantum possunt. pellis enim potest secari et non secari et idcirco opposita potest, ignis vero cum sit calidus frigidus esse non potest et idcirco nulla illi est oppositorum potestas.

Quaedam vero potestates aequivocae sunt. possibile enim non simpliciter dicitur.

1 quoque ignis E in actu semper T 2 epropriam F et propr. E 4 tamen F aposita F 6 possunt E ut] et F 8 etiam *om.* E secari pellis T 9 inrationabilis F irrationales E 11 dicta sunt E inquit dicta T 13 doceremur F non in T 14 potentem? aliqua F esse *om.* T^1 16 autem] enim T 20 potestas T^1 irrationabiles potestates b 21 possunt E 22 pelles F potest *om.* T^1 26 potestates] possibilitates F T E 27 dicit F *verba Arist. continuant usque ad* quoniam ambulabit *omnes codices praeter* F, *usque ad* sed non omnino b

Possibilitatis breviter divisio facienda est. possibile enim duobus dicitur modis. est enim unum possibile quod cum non sit esse possit, ut homo cum sedet non quidem ambulat, sed ambulare potest. aliud est possibile quod cum sit esse possibile est, ut quoniam ignis calet, potest esse calidus, et quoniam homo sedet, potest sedere. huius autem possibilis duae sunt species, una cum est quidem potest tamen non esse, ut si quis sedeat, ita quidem potest sedere, ut possit etiam non sedere, alia vero ut cum sit non esse non possit, ut ignis calidus est, sed non potest esse non calidus. atque hoc est quod ait: quaedam vero potestates aequivocae sunt. possibile enim non simpliciter dicitur, sed hoc quidem quoniam verum est, ut in actu, id est quod est et fit quod dicitur esse possibile, ut in actu possibile est ambulare, quoniam iam ambulat et est in actu, et omnino possibile est esse quidquid in actu est, illud vero quod forsitan aget, id est quod non est quidem, sed esse poterit, ut possibile est ambulare, non quoniam nunc quidem ambulat, sed quoniam ambulaturus est aliquis. haec autem sunt quaecumque non secundum actum dicuntur, sed secundum potestatem tantum, quae nondum quidem actu sint, esse tamen possint. et haec quidem in mobilibus solis est potestas, illa vero et in inmobilibus. mobilia vocat quaecumque sunt naturalia et in generatione et corruptione. quaecumque enim

2 modis dicitur E 4 illud F 5 esse possibile est] possit esse E est *om.* F 7 autem] his F 8 est] sit? 10 ut (*post* vero) *om.* E 15 quod] quoniam TE 17 iam *om.* E 19 agit T non agit T¹? aget, ut possibile est ambulare quoniam ambulabit b id est *om.* T¹ 21 nunc] non F 25 actu *om.* T sit — possit E et *om.* F 26 possibilitas F alia T in *om.* F 27 *verba Arist. continuant usque ad* alterum autem verum est *omnes codices praeter* F 28 enim *om.* E

generata sunt et corrumpi possunt, ea semper in motu sunt, ipsa enim generatio motus quidam est atque ipsa corruptio. ergo in huiusmodi rebus, quaecumque generata sunt atque mortalia, in his vera est illa potestas, quae non secundum actum dicitur, sed secundum id quod non est quidem, sed esse potest. nusquam enim evenit huiusmodi potestas nisi in his quae nascuntur et mortem oppetunt. illa vero quae sunt inmobilia id est quae sic in sua natura fixa sunt et constituta, ut mutari moverique non possint, id est divina, solam illam habent potentiam quae secundum actum dicitur, ut sol inmobilis quidem quantum ad substantiam, quamquam sit mobilis secundum locum. quoniam ergo | [p. 281] est inmobilis secundum substantiam et ab ea non permutatur neque movetur, habet in se lumen, quod ita habere potest, ut non habere non possit. sed in utrisque his vel mobilibus vel inmobilibus illud verum est quod de his dicitur non inpossibile est esse. nam et quae actu quidem non est, esse tamen poterit, ut homo cum non ambulat, ambulandi tamen retinet potestatem, non est eum inpossibile ambulare, et solem non est inpossibile habere lucem, quam actu retinet sempiterno. in utrisque igitur et mobilibus et inmobilibus verum illud est quod dicitur non inpossibile esse. nam et de eo quod agit et de eo quod agere potest de utrisque idem vere dicitur, quoniam non est inpossibile esse. nam et quod ambulat non est inpossibile ambulare et quod est ambulabile id est quod ambulare potest non illi

3. 4 quacum F   4 illa est T   5 sed *om.* E   7 euenit enim T   evenit] erit E   8 app. E   9 sic *ego*: sunt F *om. ceteri*   10 moriue E   possunt F^1E   11 diuina *om.* E   illam *om.* T^1 12 quantum *om.* FE   14 inmobilis est E   15 et] id est T   17 in *om.* F   19 quod b   21 est] esse E   eum] enim F   22 est] esse F   22. 23 lucem habere T   29 *prius* est *om.* E

est inpossibile ambulare. sed quoniam diximus eam quae secundum actum est potestatem duas habere species, unam quidem cum in actu quidem sit et numquam possit non esse, ut igni actu est calere et numquam esse non potest calidus, aliam vero secundum id quod dicimus esse quidem actu, posse tamen non esse, ut aliquis cum sedet potest quidem sedere, sed potest etiam non sedere: huiusmodi quidem secundum actum possibile de necessario nullo modo praedicatur, quod enim in actu est et necessarium est esse, est quidem, sed ita est ut non esse non possit. hoc est enim quod ait: sic igitur possibile, id est quod cum actu sit possit tamen non esse, non est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verum est. nam quod ita est actu, ut non esse non possit, et semper actu est, hoc iuste de necessario praedicatur. quod enim necesse est esse, est quidem, sed non esse non potest. quare quoniam partem universale sequitur, illud quod ex necessitate est sequitur posse esse, sed non omnino. quoniam semper, inquit, speciem sequitur genus et partem suam sequitur universalitas (si enim homo est, animal est, id est si pars et species est, universalitatem et genus esse necesse est): quod si ita est, sequitur scilicet eam propositionem quae dicit necesse esse illa propositio quae dicit possibile esse eique consentit, sed non omnis significatio possibilitatis sequitur necessarium. illa enim quae ita possunt, ut non sint quidem, esse tamen possint, nulla ratione de necessario praedicantur. necessarium

3 cum] quae cum E et *om.* E 5 non pot. esse E non cal. T alia E 6 esse *om.* T quidam F actu quidem T 12 Si F 12. 13 id est *om.* E 13 quod *om.* T[1] 15 uerum esse T 16 iuste *om.* E 19 id quod est universale FT illud] id E 20 sequitur] consequens est id quod est FT 30 necessarium enim? (vero *add.* b)

non modo necesse est, sed etiam est. hoc est enim quod ait sed non omnino. etenim de necessario quod iam est non potest illud possibile praedicari, quod non est adhuc quidem, sed esse poterit.

Et est quidem fortasse principium quod necessarium est et quod non necessarium omnium vel esse vel non esse, et alia ut horum consequentia considerare oportet.

Principium, inquit, est fortasse harum propositionum consequentias inveniendi, si quis primo loco necessarium ponat et non necessarium, secundo vero loco possibile esse et cetera. naturaliter enim id quod necessarium est prius est. nam si necessaria sunt ea quae semper actu sunt, quae autem semper actu sunt sempiterna sunt, sempiterna vero rerum omnium principia sunt, recte initium quoque speculandi, quae harum propositionum consequentia sit, ex his sumemus quae sunt necessariae, et praeter has ex necessarii negationibus id est ex non necessario. constat igitur a necessario et non necessario harum consequentias inveniendi sumenda esse principia. illae enim, id est possibile esse et contingens esse et cetera, necessarium et non necessarium velut natura ipsa praecedens subsequuntur. atque ideo ait: et alia, id est possibile esse et contingens esse, ut horum consequentia considerare oportet. hoc est ita haec considerari debent, tamquam si quod est necessarium et non necessarium praecedant, consequantur vero possibile et contingens et cetera.

1 nec. est esse E 3 possibile *om.* E^1 7 alia quidem TEA ut] quemadmodum TE𝔖A ista horum 𝔖D 9 est *om.* T 11 vero *om.* E 12 id *om.* T 13 sint F 14 sunt actum E 17 fit E 18 necessaria E propter F 19 non ex E non *om.* FT^1 21 Illa E 23 et non nec. *om.* E in natura TE 25 id est] idem F et *om.* T ut] et F 27 haec *om.* E hae b considerare F 28 praecedat T

Manifestum est autem ex his quae dicta sunt, quoniam quod ex necessitate est secundum actum est. |

p. 282 Patet, inquit, ac liquet omnia quaecumque secundum necessitatem sunt semper esse secundum actum. quoniam enim ignis ex necessitate calidus est, actu quoque semper est calidus. quocirca si quae sempiterna sunt omnibus quae non sunt sempiterna priora sunt, etiam ea quae semper actu sunt his quae sunt potestate priora sunt. horum autem omnium divisionem facit: sunt enim, inquit, alia quidem praeter potestatem actu tantum, ut sol non potestate movetur, sed actu, et illam movendi potestatem non habet, quae non est quidem, sed esse potest, sed actum habet solum, a potestate vero quae praeter actum solet esse relinquitur. primae etiam substantiae actu quidem sunt, numquam vero potestate. primas autem substantias dicit divinas scilicet et sempiternas, non eas quas in praedicamentis primas esse monstravit id est individuas. tunc enim de his loquebatur primis, quae nobis primae sunt, nunc de his quae natura sunt primae, quae divinae sunt scilicet et sempiternae. alia vero, ait, sunt quae actu sunt cum potestate, id est quae et actum habent et aliquando habuerunt potestatem, ut fabricata iam domus aliquando potuit fabricari et prius habuit potestatem secundum tempus, postea vero actum. sed natura actus prior est potestate, ars vero ipsa actum cogitatione praecipit formamque domus prius sibi ipsa designat et efficit. quare natura actus prior est

3 *verba Arist. continuant usque ad* sed potestate solum *omnes codices praeter* F 8 priora b: superiora *codices* 10 autem *om.* E 13 mouet E illa F 22. 23 scilicet sunt T 23 et *om.* T 26 iam domus aliquando iam E 27 secundum actum T 29 percipit FT praecipit *suprascr.* vel praeoccupat E 30 ipsa ars E

potestate, potestas actu prior est tempore. alia vero sunt, inquit, quae actu quidem numquam sunt, semper autem sunt potestate, ut numerus infinitus quidem est, quod eum semper in infinitum possis augere, sed actu infinitus non est. quemcumque enim numerum sumpseris, actu finitus est; quemlibet enim numerum dicas, finita illum numerositas necesse est conplectatur, ut decem vel centum. infinitus vero idcirco est potestate, quod eum possis facere in infinitum concrescere, non tamen ut quilibet actu sit numerus infinitus.

14. Utrum autem contraria est adfirmatio negationi et oratio orationi quae dicit quoniam omnis homo iustus est ei quae est nullus homo iustus est an omnis homo iustus est ei quae est omnis homo iniustus est?

Propositio quidem quaestionis talis est: quaerit enim, quoniam huic propositioni quae dicit omnis homo iustus est ea quae proponit nullus homo iustus est et ea rursus quae dicit omnis homo iniustus est videntur oppositae, quae harum magis superiori adfirmationi, quae dicit omnis homo iustus est, contraria est? utrum adfirmatio universalis contraria est ei per quam proponimus omnis homo iniustus est an certe negatio universalis ea quae est nullus homo

3 sunt *om.* T[1]E ut] et F 5 quemqumque F 8 ut] aut F decim F 8. 9 est iccirco E 9. 10 infinita FT 10 concressere T (*corr.* T[1]) crescere E (*corr.* E[1]) actum F 11 finitus E 12 sit F 14 ea E est *om.* F (*post* quae) 15 est *om.* 𝔖 an] an ea quae est F aut T𝔖 aut ei quae est E 16 *prim.* est *om.* 𝔖 ea E est (*post* quae) *om.* F *verba Arist. continuant usque ad* quae contrarium esse opinatur *omnes codices praeter* F, *usque ad* secundum quam contraria b 19 *prius* homo *om.* T est *om.* F 22 homo *om.* T 22. 23 contraria est *om.* FT 23 utrum] et F an SE adfirmatio] negatio F adf. univ. contraria est *om.* S[1]E 24 ea SE (ea aff. univ. contraria est ei S[2]) iustus F

iustus est? similiter etiam huic propositioni, quae est Callias iustus est, propositio quae proponit Callias iniustus est an ea quae dicit Callias iustus non est contraria est? de qua re hanc viam disputationis ingreditur: nam si ea, inquit, quae sunt in voce illis quae sunt in anima famulantur hisque in significatione consentiunt, necesse est ut quod in opinionibus animae reperitur hoc idem evenire videatur in p. 283 voce. quod | si illic ei opinioni quae arbitratur omnem hominem iustum esse illa opinio opposita est et illa est maxime contraria, quae putat omnem hominem iniustum esse, et in vocibus quoque adfirmatio ea quae est omnis homo iustus est ei adfirmationi magis contraria est quae dicit omnis homo iniustus est. quod si in opinionibus non haec magis opponitur potius quam illa quae dicit nullus homo iustus est, et in vocibus quoque negatio universalis videatur esse contraria, non adfirmatio quae dicit omnis homo iniustus est ⟨et⟩ erunt contrariae omnis homo iustus est et nullus homo iustus est. quod autem dixit: quod si neque illic contrarii opinatio contraria est tale est: iustum enim esse et iniustum esse quamquam sit secundum habitum et privationem praedicatio, tamen haec nunc, id est iniustum esse, pro contrario sumitur. ergo si in opinionibus contrarii id est iniusti adfirmatio contraria non est, non erit nec in vocibus contraria adfirmatio, sed potius negatio

2 propositio] propositioni F 8 uenire FT uid. euenire E 9 ei *om.* E 10. 11 iustum — hominem *om.* T^1 12 affirmationi ME ea *om.* ME 13 ei *om.* T^1 adfirmatio F ea affirmatio ME 15 magis *om.* T 17 adfirmatio FT uidetur MSE 18 non *ego*: utrum F uerum MSE non adfirmatio *om.* T omnis *om.* T^1 18. 19 iustus T 19 et *ego add*: *om. codices* erit contraria MSE omnis *ego*: id est omnis FT ei id est omnis ME ei quae dicit omnis E 21 opinationi F opinioni M opinio M^2 24 hoc T^2 26 non erit nec] nec erit ME

quae est nullus homo iustus est. quare, inquit, considerandum est cui opinioni falsae opinio vera contraria est. nam si qua res bona sit, verum est de ea dicere, quoniam bonum est, contra quam propositionem falsum est dicere, quia malum est, falsum etiam quia non bonum est. sed videndum quae harum sit magis contraria verae adfirmationi, quae dicit bonum esse quod bonum est: utrum illa contraria est quae id quod bonum est dicit esse malum an ea quae id quod bonum est dicit esse non bonum? atque hoc est quod ait: dico autem hoc modo. est quaedam opinatio vera boni quoniam bonum est, alia vero quoniam non bonum falsa, alia vero quoniam malum. quaenam ergo harum contraria est verae? id est utrum ea quae negat id quod est an ea quae ponit id quod non est? quae magis harum ei quae dicit esse id quod est videatur esse contraria, requirendum est. sed quod his adiecit et si est una, secundum quam contraria? tale est: contrariorum alia sunt habentia medium, alia vero sunt non habentia. et illorum quae habent, si quis unum contrarium neget, non necesse est per illam negationem illud aliud contrarium intellegere. nam quoniam inter album et nigrum est aliquid, si quis dicat non est album, non idcirco nigrum esse monstravit. potest enim esse et rubrum et quidquid

2 uera op. ME 3 quae E 3. 4 de ea est ME 4 quam *om.* M[1] hanc E 5 *prius* est *om.* F (*add.* F[1]) 6. 7 magis sit ME 7 non bonum M 8 *alt.* est *om.* ME 12 oratio FM[2] oppinio TM[1]? oppinioni M 13 falsa *ante* quoniam F bonum est FTM[2] 14 malum est F quaenam ergo] Quae TM (quaenam M[2]) E harum b: horum *codices* 15 *post* verae *add. Arist. verba* et si est una, secundum quam contraria? *omnes codices praeter* F *deinde repetit* T: Quaenam ergo harum contraria est vere? 17 esse *om.* ME 21 sunt *om.* ME 22 non *om.* M est *om.* F 24 quoniam *om.* T[1] 26 enim *om.* F et rubr. esse ME

aliud in talium contrariorum medietate locatum est. in illis vero contrariis quae medio carent nihil differt negare rem propositam an adfirmare contrariam. nihil enim differt dicere diem non esse quam dicere noctem esse. hoc est enim diem non esse quod esse noctem. nihil enim est inter noctem atque diem. ergo in his adfirmatio contrarii idem valet quod rei propositae negatio. ergo nunc hoc dicit: etiamsi in aliquibus, inquit, tales propositiones inveniuntur, ut negatio rei propositae et adfirmatio contrarii idem valeat et sint unae significatione, quaerendum est secundum quam enuntiationem propositio magis est contraria, secundum eam quae dicit non esse diem an secundum eam quae proponit esse noctem. investigandum igitur est quae harum, quamquam unum utraque significet, magis est contraria ei quae dicit esse diem. hoc est enim quod ait: et si est una, secundum quam contraria? id est et si unum significabunt aliquando rei negatio et contrarii adfirmatio, secundum quam harum magis est contraria propositio superiori propositae enuntiationi?

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri in eo, quod contrariorum sunt, falsum est.

Contrariorum prius naturam recte determinet, qui de contrariis propositionibus tractat. quidam enim putant contrarias esse opiniones, quae contrariarum essent rerum, quod Aristoteles negat. dicit enim falsam esse definitionem, quae determinat eas esse

6 atque] et TME 9 ut et F[1]?ME et ut T negatione M (*corr.* M[1]?) 10 positae M *prius* et *om.* F 15. 16 significent T 16 est] sit ME esse uideatur T 17 *alt.* est *om.* M 18 et *om.* F 19 quod F 20. 21 superiore proposite enuntiatione F 23 *verba Arist. continuant usque ad* sive plures sint sive una (una sit vera TM[2]) *omnes codices praeter* F *usque ad* sed magis in eo quod contrarie b 24 determinat TE determinant M 25 quidem F 26 contrariorum F (*item* p. 211, 10)

contrarias opiniones, quae sunt contrariarum rerum. nam cum sit contrarium bonum malo, possumus habere opinionem de bono quoniam bonum est, et haec vera est; possumus rursus id quod malum est putare malum, et haec rursus vera est. et opiniones quidem boni quoniam bonum est et mali quoniam malum contrariarum | rerum sunt, tamen utraeque sunt verae. p. 284 sed contrariae utraeque verae esse non possunt. falso igitur definitum est eas esse contrarias opiniones, quae contrariarum sunt rerum. quod autem ait: boni enim quoniam bonum est et mali quoniam malum est eadem fortasse opinio est et vera est, aut id quod dixit eadem ad id rettulit quod post secutus est vera, namque verae in eo quod verae sunt eaedem sunt, aut certe quod eiusdem esset opinionis, quod bonum esset, bonum putare, quod malum esset, malum. sive autem eaedem sint sive plures, contrariae esse non poterunt, idcirco quoniam simul verae sunt.

Sunt autem ista contraria. sed non eo quod contrariorum sint contrariae sunt, sed magis eo quod contrarie.

Sunt autem, inquit, ista scilicet quae sunt in opinionibus contraria non tunc contraria quando contrariorum sunt, sed potius quando de uno eodemque diverso modo et contrarie suspicantur. hoc est enim quod ait: sunt autem ista contraria, ea scilicet quae in animae opinionibus posita sunt, quorum pro-

1 sint T 3 et *om.* F 6 malum est T 7 utraeque] ut F sint ME 11 enim igitur M igitur enim E 12 eadem] adest F 12. 13 est et vera est *om.* ME 13 *alt.* quod] quoniam quod F post T: praeter F per MSE 14 uera] uere FS² et uera MSE *prius* verae *om.* T 15 eaedem *ego*: eadem *codices* esse F 17 eadem FT sunt F 20 autem *om.* T¹ in eo TME 21 sunt M¹E𝔖 sunt *om.* 𝔖 23 ista inquit T scilicet *om.* ME 27 eas F 28 opposita T

positiones sunt contrariae, non eo quod sunt contrariorum, sed potius eo quod de uno eodemque subiecto contrarie suspicentur: ut si quis de bono suspicetur quoniam bonum est et rursus alius de eodem bono quoniam malum est, hae sunt contrariae, quae verae simul esse non possunt, et de eodem id est bono nunc bene, nunc vero male id est contrarie suspicantur.

Si ergo est boni quoniam est bonum opinatio, est autem quoniam non bonum, est vero quoniam aliquid aliud quod non est neque potest esse, aliarum quidem nulla ponenda est, neque quaecumque esse quod non est opinantur neque quaecumque non esse quod est.

Huius argumenti principium est, quo pro confesso utitur et probato, quod unius rei plura atque infinita non possint esse contraria: quare unius rei unum erit contrarium. est ergo opinio boni quoniam bonum est, et haec vera est; est rursus boni quoniam bonum non est, et haec falsa est. potest esse etiam quae putet esse bonum id quod non est, ut si quis dicat id quod est bonum quoniam malum est vel quoniam quantitas est vel quoniam ad aliquid quod non est. sed haec quae de bono dici possunt, quae ipsum bonum non est, infinita sunt. rursus possumus de

1 in eo T (*item* 2) 2 eodem (*om.* que) T 3 suspicantur b 5 haec FT quae] quoniam E 5. 6 simul uere T 6 id est] idem F 7 uero] uere F 9 quon. bonum est TME 10 opinio 𝔖 11 est est M[1]E aliud aliquid ME 12 aliorum ME𝔖 13 nec ME neque cumque esset F 14 opinantur *ed. II., Ar.*: opinatur *codices* nec ME non *om.* F 15 quod est *om.* E *verba Arist. continuat usque ad* quare etiam fallaciae b 16 pro *om.* F[1] confesso T: conferso F confuso ME 18 possunt TME 20 est *om.* F hae F est rursus ME: et r. FT 22 putat M 23 bonum est ME 24 ad aliquid M: aliquid *ceteri* 25 *alt.* quae] quoniam E 26 est] sunt T

bono arbitrari multa non esse, quae est. bonum enim quod honestum est possumus dicere quoniam honestum non est, possumus dicere quoniam utile non est, possumus quoque dicere quoniam expetendum non est et alia plura. infinita ergo sunt et ea quae possumus arbitrari de bono, quoniam est id quod bonum ipsum non est, et ea quae opinamur non esse bonum quae est, ea quoque sunt infinita. quare nec ea quae putat opinio bonum esse quod non est nec ea quae putat non esse quod est ei opinioni ponenda est esse contraria, quae putat bonum esse quod bonum est. hoc est enim quod ait: aliarum quidem nulla ponenda est, neque quaecumque esse quod non est opinatur, ut si dicamus de bono quoniam malum est vel inutile vel turpe, neque quaecumque non esse quod est, ut si de eodem bono dicamus bonum expetendum non est, bonum honestum non est. infinitae enim utraeque sunt, et quaecumque esse opinantur quod non est et quaecumque non esse quod est. hae igitur reiciendae sunt et ad nullam contrarii oppositionem sumendae, quoniam infinitae sunt, cum semper contrariorum oppositio sit finita. quae autem contrariae ponendae sint opiniones, sequitur dicens:

Sed in quibus est fallacia. hae autem ex his ex quibus sunt generationes. ex oppositis vero generationes, quare etiam fallacia.

1 est] sunt T 2 quoniam] quod ME 3 utile *om.* F 5 sunt ergo T 8 quae] quod T sunt inf. sunt M inf. sunt E 9 putet T 11 esse contraria *om.* ME *alt.* bonum *om.* ME 12 dicit T 14 opinantur? si *om.* ME 16 de *om.* F bono] bona F 16. 17 bonum — hon. non est *om.* M 17. 18 Infinita F𝔖 18 utraque 𝔖 et *om.* FT quae FT 19 opinatur FT et *om.* FT quaecumque *ego*: quae FT *om.* SM^{1}E 20 Heae M 21 nulla F 25 hoc T^{2} haec 𝔖 autem est TM^{2}𝔖 26 ex *om.* M^{1} sunt et F 27 uero sunt TM^{2}

Opinioni, inquit, de bono quoniam bonum est, contraria illa sola ponenda est, in qua primum fallacia reperitur. in qua autem primum fallacia reperiatur, ostendit per id quod dixit: ex quibus sunt generationes fallacia facillime reperitur. generatio enim semper ex oppositis est. quotiens enim aliquid fit album, non fit ex dulci nec ex duro nec ex liquido, sed ex non albo. et quod dulciscit, non fit ex calido | p. 285 neque frigido nec nigro nec ex ulla alia qualitate nisi ex sibi opposito id est ex non dulci. eodem quoque modo in aliis sese habet. omnis generatio ex eo fit quod non fuit, ut dulce ex non dulci, album ex non albo, calidum ex non calido. quare si generationes quidem ex oppositis sunt, in his autem est fallacia in quibus sunt generationes, erit in oppositis prima fallacia. prima namque fallacia est non putare aliquid esse quod est, secunda putare quod non est: ut in eo quod est bonum prima fallacia est putare illud non esse bonum, secunda malum esse arbitrari quod bonum est. quocirca illic maxime ponenda est contrarietas ubi est prima fallacia, in his autem est prima fallacia ex quibus generationes oriuntur (generationes vero dico esse quae fiunt ex his quae id quod fiunt non fuerunt), generationes autem ex oppositis: in oppositis est igitur prima fallacia. sed in quibus est prima fallacia, maxime contraria illa ponenda sunt: opposita igitur maxime contraria sunt. sed bonum esse et bonum non esse opposita sunt: bonum igitur

1 de bono] boni M^1 6 ex opp. semper T positis M^1 6. 7 fit aliquid T 7 ex aliquido M 8 non ex T^1M dulcescit TS^2 dulcessit S dulcesit M dulce fit E 9 neque nigro TME neque E nulla FM^1 10 exposito F ex *om.* T 11 se T sese res b 13 si *om.* M^1 14 positis M^1 17 putare esse E 21. 22 in his — fallacia *om.* F 24 autem *om.* E (*add.* E^1) opp. sunt T 25 igitur in opp. est T 27. 28 bonum est esse F T

non esse ei quod est bonum esse contrarium est, non illud quod est malum esse. quod maiore argumentatione confirmat.

Si ergo quod bonum est et bonum et non malum est, et hoc quidem secundum se, illud vero secundum accidens (accidit enim ei malo non esse), magis autem in unoquoque est vera quae secundum se est, etiam falsa, siquidem et vera.

Persubtilis argumentatio tali ratione formata est: bonum, inquit, et bonum est et non malum, quorum unum secundum se et proxime et naturaliter est, hoc scilicet quod bonum est, alterum vero est accidenter, id est quod malum non est. accidit enim ei quod bonum est, ut malum non sit. ergo quod bonum est naturalius habet bonum esse quam non esse malum. illud enim secundum se inest, illud (ut dictum est) secundum accidens. quod si hoc est, verior est ea propositio quae adfirmat quod secundum se est quam illa quae adfirmat quod accidens est. est autem secundum se bonum esse quod bonum est, secundum accidens vero malum non esse quod bonum est: verius igitur et propinquius est dicere de bono quoniam bonum est, quam dicere de bono quoniam malum non est. quod si hoc est, etiam ea opinio quae secundum se falsa est mendacior iuste videbitur ab ea quae secundum accidens mentitur. nam si illa vera est propinquius quae secundum se est, illa erit falsa propinquius quae secundum se est. hoc est enim quod

1 esse] est M *prius* est *om.* E 2 maiori SME 4 *prius* et *om.* T^1ME est et FT^2 6 malo F: malum *ceteri* 7 enim TME in *om.* F 8 sese (*om.* est) E (*corr.* E^1) sese est 𝔖 9 *verba Arist. continuat usque ad* quam ea quae est contrarii b 10 talis F est *om.* ME 12 *prius* et *om.* T 13 accidens T^2ME 16 non *om.* F 19 quae secundum se quod est affirmat ME 20 secundum acc. b 26 ab ea] quam ME 29 *prius* est *om.* F *alt.* est *om.* M

ait: magis autem in unoquoque est vera quae secundum se est, etiam falsa, siquidem et vera: si illa magis vera est quae secundum se est, recte illa magis falsa dicitur, quae secundum se falsa est, id est quae id negat quod secundum se verum est.

Ergo ea quae est quoniam non est bonum quod bonum est eius quod secundum se est falsa est.

Ad quid tendat tota superior argumentatio continua disputatione subnectit. superius enim dictum est opinionem eam quae putat bonum esse quod bonum est secundum se esse: quare illa opinio quae dicit non esse bonum quod bonum est falsa est et de ea re falsa est, quae secundum se vera est. secundum se enim vera est opinio quae putat bonum esse quod bonum est, quae vero arbitratur non esse bonum quod bonum est eius quae secundum se est veritatem opinionis intercipit. nam bonum esse quod bonum est quisquis opinatur secundum ipsius boni naturam habet opinionem atque ideo secundum se opiniones huiusmodi nominantur: quare erit haec quoque secundum se falsa, quoniam secundum se veritatis videtur auferre propositionem. idem autem bonum secundum accidens est non malum et hoc de bono verum est dicere, quoniam non est malum, sed accidenter, bono enim accidit non esse malum. illa vero quae putat malum esse quod bonum est aufert non malum ab

1 quoque *om.* ME uera est T 2 etiam et T 3 quae sec. se vera est? 3. 4 recte — falsa est *om.* M 3—5 quae sec. se est id est quae affirmat id quod secundum se verum est etiam magis falsa quae id negat E 7 eius quod *ed. II*: eiusq. F eius quae T *om. ceteri* est] consistens *suprascr.* vel est T consistens SMEAD consistentes continens 𝔖 8 *verba Arist. continuant usque ad* quam ea quae contraria est *omnes codices praeter* F 12 secundum *om.* M[1] ueram esse M[2] 19 si quis T 21 erit *om.* T 22 quoniam] quae E vid. ver. ME

eo quod bonum est et interimit rem secundum accidens veram. vera namque est opinio quae dicit non esse malum quod bonum est, sed secundum accidens: quare secundum accidens falsa erit ea quae dicit malum esse quod bonum est. | illam enim propositio- p. 286
nem tollit quae secundum accidens vera est. quare quoniam prior est ea quae secundum se est quam ea quae secundum accidens, eius falsitas quae secundum se est fallacior erit ea falsitate quae secundum accidens est. sed ea quae putat non esse bonum quod bonum est secundum se veritatis peremptoria est, ea vero quae dicit malum esse quod bonum est eius quae est non esse malum quod bonum est, secundum accidens rei verae, peremptoria est. quare falsior est ea quae dicit non esse bonum quod bonum est quam ea quae dicit esse malum id quod est bonum.

Falsus est autem magis circa singula qui habet contrariam opinionem; contraria enim eorum quae plurimum circa idem differunt.

Quaerebatur, utrum adfirmatio contrarii an negatio propositae rei eiusdem propositae rei adfirmationi magis possit esse contraria. sed nunc hoc dicit, quoniam quae falsa sunt magis ea sunt contraria. contraria

1 interemit F secundum] secum F 2 nam F 3 accidens *om.* T[1] 5. 6 Illa enim propositionem talem tollit M Illa enim opinio quae dicit non bonum esse quod bonum est propositionem talem tollit E 6 accidens *om.* M[1]E secundum se E 7 propior b ea est ME se esse F 8 eius] ea ME 8. 9 fallatior erit *post* falsitas ME 10 est *om.* M[1]E 12—14 ea vero — peremptoria est *om.* T[1] 13 quae T: quod *ceteri* 13. 14 secundum accidens *om.* M[1]E 16 bonum est ME 17 est *om.* TME quae F 18 habent 𝔖 contrarium enim est F𝔖 19 eorum *ego*: sunt eorum TME, eorum sunt *ed. II* *verba Arist. continuant usque ad* haec erit contraria b *usque ad* idem ipsum opinari *omnes codices praeter* F 21 eiusdem prop. rei *om.* ME 22. 23 sed — sunt contraria *om.* T quoniam quae *editio princeps* (quod quae b): quoque F quae ME 23 magis ea sunt magis M[2] (magis *bis ponendum videtur*) contrarii F (*posterius*)

enim sunt quaecumque circa eandem rem plurimum differunt, ut circa colorem album et nigrum. ergo quoniam quae maxime falsa sunt et maxime vera ea plurimum a se distant, maxime autem vera est secundum se consistentis rei enuntiatio, maxime autem falsa secundum se consistentis veritatis peremptoria, necesse est autem inter adfirmationen contrarii et negationem propositae rei unam magis esse contrariam: falsior et magis contraria est opinio illa quae contradictionem cogitat, ut ea quae est non esse bonum quod bonum est, quam ea opinio quae habet malum esse quod bonum est. [quoniamque ea quae sunt in vocibus opiniones sequuntur: simili modo negatio eius quae est omne bonum bonum est, ea scilicet quae dicit nullum bonum bonum est, magis est contraria quam ea quae proponit omne bonum malum est. quocirca et in aliis quoque ut in ea quae est omnis homo iustus est magis est contraria illa quae dicit nullus homo iustus est quam ea quae dicit omnis homo iniustus est.]

Illa vero quae est quoniam malum est quod bonum inplicita est.

Addit ad demonstrationem superiorem argumentum quod monstret magis esse contrariam eam quae negat potius quam eam quae contrarium adfirmat: inplicita est, inquit, adfirmatio contrarii. quisquis enim putat id quod bonum est malum esse, fieri aliter non potest, nisi illud quoque putet non esse bo-

2 ut] et T[1] 3 quoniam *om.* ME 4 autem ea uera ME 7 autem] enim ME 9 falsior *ego:* falsior autem *codices* 12—20 quoniamque — iniustus est *manca et hoc loco aliena uncis inclusi* 12 quoniamque *ego*: quoniam quae F quoniam *ceteri* 16 contraria est ME 17 est] esse T 18 est (*post* magis) *om.* E (*add.* E[1]) 19 *alt.* dicit *om.* E 20 iustus F 22 bonum *ed. II*: bonum est *codices* *continuat verba Arist. usque ad* idem ipsum opinari b 24 quo TM demonstret ME 25 eam *om.* ME

num. quare duplex quodammodo propositio est ea quae dicit malum esse quod bonum est. nam etiam illud in se continet, quoniam bonum non est. simplex autem est propositio bonum esse quod bonum est et simplici simplex potest magis esse contraria simplexque est negatio quod bonum est non esse bonum: haec igitur magis contraria est.

Amplius, si etiam in aliis similiter oportet se habere, et hic videbitur bene esse dictum; aut enim ubique ea quae est contradictionis aut nusquam.

Aut in omnibus, inquit, vere dicitur contradictionem magis esse contrariam quam contrarii adfirmationem aut nusquam. aut enim et in aliis quoque idem evenire oportet aut ne hic quidem verum est quod dicitur contrariam esse eam quae contradictionis est id est negationis potius quam contrarii adfirmationem. hoc autem speculemur, inquit, in his quae contrarium non habent, ut in homine. si quis enim putet hominem hominem esse, vera est; si quis vero hominem putet non esse hominem, falsa est. si quis autem putet hominem equum esse, nullus dixerit hanc magis esse contrariam, quae putat hominem equum esse, quam quae hominem non esse hominem arbitratur. quare si in his quae | contraria non p. 287
habent illa contraria est quae contradictione formatur, in his quoque quae habent contraria non con-

1 re *om.* E (*add.* E^1) triplex M^{1}E^1 2 esse *om.* M 3 quod ME 4 est autem pr. ME 5 simplicis F esse magis esse F 6 que] quae F 9 se *om.* M^1 et *om.* F uidetur TME𝔖 10 ea quae *om.* F 11 *verba Arist. continuant usque ad* et aliae contradictionis *omnes codices praeter* F 15 nec M 17 id est] idem F 19 hominem F 20 autem E putat ME 21 *alt.* hominem *om.* F 23 dixerit] erit M (*corr.* M^1) quae b: qui *codices* putet T 24 quae b: qui *codices*

trarii adfirmatio, sed negationis propositio magis contraria est.

Amplius similiter se habet boni quoniam bonum est et non boni quoniam non bonum est, et super has boni quoniam non bonum est et non boni quoniam bonum est.

Ex similitudine et proportione contrarietatis vim propositionum investigare conatur. sed has prius disponamus, post autem quantum potest breviter vim Aristotelicae argumentationis exsequemur.

VERA
boni quoniam bonum est
FALSA
boni quoniam bonum non est
VERA
non boni quoniam non bonum est
FALSA
non boni quoniam bonum est.

Harum quattuor opinionum duae verae sunt, duae falsae. illa quidem quae est boni quoniam bonum est vera est, illa vero quae est boni quoniam bonum non est falsa est; rursus illa quae est non boni quoniam bonum non est vera est, illa vero quae est non boni quoniam bonum est falsa est. ergo haec est similitudo et proportio harum quattuor propositionum. nam quemadmodum se habet opinio boni quoniam bonum est ad eam opinionem quae est boni quoniam

4. 5 et — *prius* est *om.* E 6 et *om.* F *verba Arist. continuant usque ad* ei quae est boni quoniam bonum *omnes codices praeter* F 7 propositione F 8 uestigare F 9 vim *om.* ME 10 aristotilis argumentationes ME exequemur T: exsequimur FM exequimur E 11—18 *dispositionem om.* E[1] 14 non bonum est ME 16 bonum non est T 21 *prim.* est *om.* ME 21. 22 non bonum (*om.* est) ME 23 non bonum est ME 24 *alt.* est *om.* M hoc F 25 propositio F 26 sese ME

bonum non est, eodem modo sese habet opinio quae est non boni quoniam non bonum est ad eam quae est non boni quoniam bonum est. nam sicut illic una vera est, falsa altera, ita quoque hic una vera est, altera falsa. capit igitur exemplum prius ab ea quae est non boni quoniam non bonum est. haec enim, inquit, cum vera sit, quam huic ponemus esse contrariam? eamne quae dicit malum est? sed non est contraria. potest enim simul esse vera et ea quae dicit non esse bonum quod bonum non est et ea quae dicit malum esse quod bonum non est. sunt enim quaedam non bona quae mala sunt. quocirca contrariae non sunt, in quibus proponitur quod non bonum est bonum non esse et quod non est bonum malum esse. contrariae enim verae simul nequeunt inveniri et vera verae contraria numquam est. sed nec illa poterit huic esse contraria, quae dicit non malum esse quod bonum non est. possunt enim quaedam non quidem esse bona, nec tamen mala, ut ex arbore nullius utilitatis causa ramum defringere, si arborem nihil laedat, neque malum neque bonum est. quare verae simul possunt esse et hae quoque quae opinantur id quod est non bonum quoniam non bonum est et id quod est non bonum quoniam malum non est. quare nec hae sunt contrariae. restat igi-

1 non bonum est ME se E opinio *om.* T 2 *alt.* est *om.* E ad eam quae] eademq; F 3 illic *om.* T illi F 4 altera falsa T 6 *alt.* est *om.* ME 7 ponimus T 9 simul] si malum M 9. 10 et — non est *om.* M 10. 11 non esse — dicit *om.* E 11 quod] quoniam T[1]ME 12 bonum F 12. 13 contraria E 14 *prius* est *om.* E quod non bonum est ME 16 verae *om.* ME contrariae F 18 non *om.* E (non bonum est E[1]?) 18. 19 enim num quidem quaedam E (*corr.* E[1]?) quaedam vel num quidem M 19 bona esse ME 21 nil ME ledet M (*corr.* M[1]) 22 heae T quoque *om.* ME 23 quod non est T 25 non *om.* E nec] non T heae T haec M *om.* E

tur ut eius opinionis quae est non boni quoniam non bonum est ea sit contraria quae est non boni quoniam bonum est. quod si in his quattuor propositionibus quas supra descripsimus similitudo servatur et sicut est opinio non boni quoniam non bonum est ad eam quae est non boni quoniam bonum est, sic opinio boni quoniam bonum est ad opinionem boni quoniam bonum non est, contraria autem est opinio non boni quoniam bonum non est opinioni non boni quoniam bonum est: contraria igitur erit opinioni boni quoniam bonum est opinio boni quoniam bonum non est. |

p. 288 Manifestum vero quoniam nihil interest, nec si universaliter ponamus adfirmationem; huic enim universalis negatio contraria erit.

Illud quoque recte commemorat quod nihil differat in opinionibus haec esse contraria non universaliter constitutis et in his quae sibi universaliter opponuntur. similiter enim in ea quoque opinione quae arbitratur omne bonum bonum esse illa contraria est quae putat nullum bonum bonum esse. nam quod dicimus bonum esse id quod bonum est, id si in opinione universaliter adfirmetur, ita putandum est: quidquid bonum est bonum esse. hoc autem nihil differt, tamquam si dicamus: omne bonum bonum est. quae opinio cum sit vera, illa ei contrarie opponitur quae dicit quidquid bonum est bonum non est. hoc autem nihil differt, tamquam si opinemur nullum bonum bonum esse. et in non bono quoque eodem modo, ut si

3 est *om.* ME 4 disscr. F 5 *alt.* est *om.* ME 6 *alt.* est *om.* ME Sicut F 8 non bonum est ME 9 non bonum est ME 10 opinio non F 12 vero *ego*: est ergo FMTE ergo est 𝔖 est autem A 13 nec si] necesse F 14 *verba Arist. continuant usque ad* aut non omne *omnes codices praeter* F 15 differt T 16 hae F 18 similiter] si ME[1] 20 quod] quoniam F 21 *prius* id *om.* ME 25 cum sit *om.* E (*add.* E[1]) contraria ME 27 differt nihil T (*corr.* T[1]) 28 esse] est ME

ita dicamus: omne quod non bonum est non est bonum et rursus omne quod non bonum est bonum est, eodem modo sibi sunt istae contrariae, ut una vera sit, altera falsa, quod in contrariis maxime reperitur. quare tota disputatio quaestioque ita concluditur: nam si ea quae sunt in anima principia quaedam sunt eorum quae significantur in voce, vox autem quaedam nota est animae passionum, quidquid contingit in anima, idem quoque in voce redire necesse est. quod si universalis adfirmatio et universalis negatio sunt in opinione contrariae, eaedem quoque in vocibus erunt, id est non erit ea contraria quae contrarium adfirmat, sed ea quae id quod ante propositum est per universalitatis contrarietatem negat, ut est omne bonum bonum est vel omnis homo bonus est, his contraria est nullum bonum bonum est, nullus homo bonus est. hoc est enim quod ait vel quoniam nullum vel nullus, nullum ad illam propositionem referens quae dicit omne bonum bonum est; nullus illi scilicet opponit quae dicit omnis homo bonus est, ut sint hoc modo: omne bonum bonum est, huic contraria nullum bonum bonum est, rursus omnis homo bonus est, huic contraria nullus homo bonus est. contradictorias autem dicit esse eas quas supra proposuit, cum de universalibus et particularibus loqueretur, eas scilicet quae sunt angulares. universalis enim adfirmatio particulari negationi et particularis adfirmatio universali negationi per contradictionem opponi monstrata est.

1 bonum non est et ME 6 quidem E 7 an uoce M (*corr.* M²) ad uocem T 7. 8 nota quaedam TME 9 in uoce T: ad uocem *ceteri* 10 *alt.* universalis *om.* E 11 eadem FT 13 est *om.* F 14 uniuersalis F (*corr.* F¹?) 16 vel nullus b 19 refrenans M quod F 20 illi scilicet opponit] ad eam propositionem ME 21 huic enim T 25 cum T: dum *ceteri* de *om.* E¹ ac T particula sibi F (*corr.* F¹?) 27. 28 particulari — adfirmatio *in marg.* F¹

Manifestum autem quoniam et veram verae non contingit esse contrariam nec opinionem nec contradictionem.

Ex his quae supra sunt dicta illud quoque colli-
p. 289 git, quod nec ea quae sunt contraria vera | simul esse possint nec ea quae vera sunt sibi possint esse contraria, et hoc non solum in opinionibus esse, ut vera opinio verae opinioni contraria non sit, sed in propositionibus quoque. neque enim fieri potest ut duas contrarias simul veras esse contingat. et hoc per syllogismum colligit huiusmodi: omnia contraria sunt opposita, quae autem opposita sunt simul eidem inesse non possunt: contraria igitur in uno eodemque esse natura non patitur. quare si duo vera de eodem praedicari possunt, duo autem contraria eidem inesse non possunt, quae contraria sunt vera esse nulla naturae ratione permittitur. hoc est enim quod ait contrariae enim sunt quae circa opposita sunt, id est omne contrarium oppositum est nec fieri potest ut non quae sunt contraria in oppositis contineantur; sicut enim in praedicamentis edocuit, contrariorum genus quoddam est oppositio. circa eadem autem contingit verum dicere eundem, id est duo vera possunt simul esse et de eodem simul vere praedicari, ut cum dicimus aliquid bonum non esse et malum esse, utraque simul vere dici possunt. possunt enim

1 autem *ego*: est autem *codices* (est autem *vel* autem est *ed. II*) 3 *verba Arist. continuant usque ad finem omnes codices praeter* F 6 possunt ME sint F (sunt F[1]?) possunt T sint M 7 esse ut] essent et F (et *del. et in marg. add.* ut F[1]?) 10 opiniones simul E (opiniones *del.* E[1]?) esse *om.* M 11 huiusmodi coll. ME 13 igitur *om.* F ergo T 14. 15 precari M 16 naturae *om.* E 17 est *om.* M 17. 18 contrariae *ego*: contraria *codices* 18 oppositae F 19. 20 ut quae non T 21 docuit ME 22 esse T genus quaedam oppositio est ME 23 eundem] de eodem T 24 non possunt T simul esse possunt E uere simul ME

quaedam [quae] cum bona non sint, tamen mala esse, ut turpitudo bona quidem non est, malum tamen est. ergo ea quae vera sunt simul ut praedicentur vere fieri potest et ut in eodem sint. simul autem eidem non contingit inesse contraria. quocirca si vera quidem possunt eidem inesse, contraria autem eidem inesse non possunt, ea quae contraria sunt vera simul esse non possunt. quare convertitur: nec quae vera sunt simul contraria esse possunt. non igitur fieri potest, ut vel in opinionibus vel in propositionibus ea quae vera sunt possit aliquis recte contraria suspicari.

Haec autem quantum brevitas expositionis permittebat expressimus: quid autem altior huius libri tractatus edoceat secundae editionis series explicabit.

1 quae *uncis inclusi*: *aut enim* quae *aut* cum *delendum est aut* quamquam *scribendum* 2 turpido F quidem bonum T mala ME 3 ut] et F 4 ut *om.* T sunt T autem] enim ME 5 contrarium F 6 possunt *om.* T 12. 13 perm. expos. MES 14 secunde dictionis F EXPLICIT COMMENTARIVM EDICIONUM BOETII IN PERIERMENIAS ARISTOTELIS A SE TRANSLATVS ·: LIBER · II · F EXPLICIT LIBER SCDS PRIME EDITIONIS COMMENTORUM BOETII IN PERIERMENIAS BRKSTPTKLKS TM *idem fere habet* S *subscriptionem om.* E

DATE DUE	BORROWER'S NAME